Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 1 **1. Jaanuaril 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: mag. phil. Robert Birck Tallinn, Koidu 12—1. || Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 8 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

2.6653.
ENSV Riiklik Avalik Raamatukogu
B 1687. 5858
TALLINNA KESKRAAMATUKOGU ARHIIV-RAAMATUKOGU
TALLINNA KESKRAAMATUKOGU

Lootus uuel aastal!

„Őőst őhe kahvatunult rändame —
Kust tulime — ei keegi meeles pea,
Miks oleme, ei ükski seda tea —
Ja, kuhu?! igavesti küsime!“ —

Maailma valu kordub lõpmata
Neid kolme rasket kurba küsimust:
„Miks olen—kuhu läen—ja—tulin: kust?“
Ja teadus vaikib, vaikib, vaikib mõistus ka!—

Usk haarab aga kinni Jumalast:
„Ma Temast tulin, elan Temale —
Ja Tema juurde viib mind minu tee —
Läen päiksemaale ööde-hämarast!“ —

„Läen päiksemaale — toogu aastad mulle
Siin ahastuse-orge läbi käia,
Kust ainust rõõmukiirt mu silm ei leia:
Ma lähen vastu kaunil hommikul!“

M. I. T.

Kristlik optimism.

„Minu Isa tegutseb nüüdseni ja ka mina tegutsen“
Joh. 5, 17.

Tänapäev leidub palju kristlasi, kes teevad endale kurbi mõtteid meieaja jumalariigi kohta. Nad näevad tänases maailmas nii palju kurja, mittejumalikku, et sünged mured Kristuse Kiriku tuleviku suhtes nende südameist ei taha haihtuda.

Kui nad näiteks pilgu pööravad Venemaale ja näevad, kuidas siin jumalasalgavus teostab õudset hirmuvalitsust, kuidas ta kirikuid taga kiusab neile survet avaldades, kuidas ta terve usu tahab rebida rahva südamest ning kui usklikud siis meeliskelevad, et see olukord kestab juba nii kaua ja lõppu pole veel märgata, siis paistab neile see usu kaotusena. Nad näevad neis olukorris võitu hää üle, jumalasalgavuse võitu jumalausu üle, jah, peagu kuradi võitu Jumala üle.

Ning kui nende vaade ringleb lähimas ümbruses, siis näevad nad ka siin suurel määral vana hää uskliku aja kadumist. Noorsugu paistab hoopis teisena, vähem usklikuna, vähem hardana. Ning mida vaevalt tunti vanasti, seda nähakse nüüd kõikjal: inimesi, kes kinnitavad, et nad üldse ei usu, inimesi, kes avalikult sellest räägivad, et ristiusk olla vananenud, et tulla aeg, mil inimsugu kujundab oma elu ise omale vabale tahtele vastavalt ilma Kirikuta, ilma usuta, ilma Jumalata. Ning sellised väited näivad nendele kristlastele jälle tundemärkidena, et kuri maailmas kasvanud. Ning siis kerkivad kahtlused ja masendav küsimus, kas siiski mitte kuri ei võida lõpeks maailmas, kas mitte lõpeks kurjus maailmas ei pääse sellisele võimule, et Jumalgi ei suuda enam talle vastu hakata.

Tahame möönda, et inimesele tõesti võivad tulla sellised kahtlused ja küsimused, kui asja vaatab ainult väliselt. Aga tegelikult on sellised kahtlused ja kartused nõrga usu kaasnähted, tunnused, et ei olda veel täiesti süüvinud usuilma reaalsusesse, et küll kantakse kristlase nime, aga et ei elata Kristuse õpetuse küllusest ja rikkusest.

Tõesti, tõeliselt usklik inimene näeb maailma hoopis teises valguses. Tema usk teeb ta selgeltnägijaks ja selgelt kuuljaks, et ta võib näha ja kuulda asju, milliseid teine inimene ei näe:

Me teame oma igapäevasest elust, et on olemas inimesi, kes oma meeli on sedavõrt teritanud, et nad näevad asju, mis vähemkogenule jäävad kahesilma vahele: nii näeb kütt metsise tumedaid jälgi, kuuleb ka linnu tasast hüüdmist, kus teised veel midagi ei näe ega kuule. Usklik inimene on paraku jumalikkuse suhtes teritatud meeltega inimene. Jah, usk otsekui annab talle

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

uued meeled Jumala olemuse ja tegutsemise äratundmiseks looduses ja inimsüdames. Varustatud nende uute meeltega usulise maailma reaalsuste jaoks, näeb ta maailma hoopis teises valguses. Ta ei vaata mitte ainult asjade välist külge, vaid vaatab asjadesse sisse, jah, läbi asjade, kõikjal asjade sees ja asjade taga näeb ta Jumala palet. Kõikjal asjades tunneb ta Jumala tegutsemist, selle teostamist, millest Õnnistegija ütles: „Minu isa tegutseb tänini ja mina tegutsen ka.“ Nii selgesti ja tuntavalt tajub ta seda Jumala tegutsemist maailmas, et temas ei või silmapilgukski tekkida tõeline kahtlus selles, et see on Jumal, kes lõpeks juhib ja tüürib kõiki asju maailmas ja kes tugeval käel kõike maailmas koos hoiab.

Seda Jumala tegutsemist näeb usklik inimene kõigepäält ka inimsüdameis. Ta näeb seda esmalt nende südameis, kes ka maisele inimesele paistavad hääde inimestena. Ning Jumalale tänu, ka meie ajal leidub veel palju neid häid inimesi. Inimesi, kelles Jumala arm inimliku loomu nõrkuse ja patususe nii on vallutanud, et nad tõesti jumalalaste elu elavad! Inimesi, kelles täitub hiilgaval kombel see, millest apostel Paulus kirjutab nii vaimustavalt: „Teie olete valitud sugu, kuninglik preestrite salk, püha rahvas, omandusrahvas. Kõvasti peate kuulutama selle täiuslikkust, kes teid pimedast on kutsunud oma imelise valguse juurde. Sest enne seda ta ei olnud rahvas, nüüd te aga olete Jumala rahvas, kord olite teie ilma armuta, nüüd te aga olete halastuse sees“ (I. Peetr. 2,9—10).

Aga ka nende inimeste südameis, keda harilik inimene nimetab nii meeleldi ebahäiks inimesiks, näeb usklik inimene ometi Jumala tegutsemist. Võibolla, ei näe harilik silm veel midagi hääd. Aga hinges on Jumala arm juba oma tegevust alanud. Sääl idaneb juba häädus ja ajab juuri ning kasvab ja hargneb! Veel kübeke kannatust. Veel natuke hiilgavat soendavat päikest, mille Jumala või kellegi inimese armastus laseb särada selle hinge üle, ning ka selles hinges valmivad hääde kavatsuste õitest hääde tegude viljad. Ning Jumala arm mõjub isegi sääl, kus seda sugugi enam oodata ei või. Ta mõjub ka enamlisel Venemaal. Ning kuigi jumalasalgajad põletaksid sääl kõik pühapildid, hävitaksid täiesti kõik jumalakojad, siiski ei saaksid nad tõkestada Jumala tegutsemist.

See on nagu väljas looduses. Sügistorm raputab puudelt kõik lehed ja õied, kisub ära kuivi oksigi, nii et näib, nagu oleks hävitatud kogu elu, ning katku tali vihma ja lumega ka viimse kui rohulible, nii et paistab otsekui oleks sumbutatud kogu elu, vaiba all on siiski alles elujõud. Nad kogunevad ainult uuesti, et seda tugevama jõuga jälle esile tungida, mida kauemini nad olid seotud.

Nii möllaku ka jumalasalgavuse tormid üle maailma ja pühkigu minema kõik usuelu õied ja lehed, usuelu ennast nad ei hävita. Ning kui tänapäeva uuspaganluse barbaarsus õhtumaise maapinna mataks otsekui diluviaalse mudavaiba alla, siis tõmbuksid saladuslikud jumalikud jõud tagasi inimhinge sügavusisse, nagu loomisvõimelised loodusjõud end talvel peidavad maa sisemusse. Nende esilepuhkemine on seda hoogsam, mida kauemini nad on seotud. Ükski pikk tali ei saa kevadet tema tulekul takistada.

See usklik inimese teadmine Jumala tegutsemisest maailmas laseb teda seista kindla, rahulise südamega maailma sündmustikkude kohisevas lainetuses. Ta teab, et on keegi, kes tugeval käel juhib ja tüürib kõiki maailma sündmustikke, kes ei lase end heidutada n. n. uute „maailmavaadete“ sõja- ja maailmakisast. Ta teab, et on olemas tõde, mida ei või äravaletada ükski maailma vale. Selle täiusliku, otsekui jumaliku rahuga on püsinud suurimais hädaohtudes, isegi surmahädaohtudes, suured usklikud inimesed. Isegi surmas ei ole see rahu neid maha jätnud.

Ning maailma ajalugu on annud meile õiguse, et ometi lõpeks usk sai võidu uskmatuse üle, häädus kurja üle, Jumal saatana üle.

Usk, jah teadmine Jumala tegutsemisest maailmas annab usklikule inimesele selle turvalisuse, et hääle inimesele kõik asjad tulevad kasuks, selle püha optimismi, et Jumala ettevõte, ja sellega ühtlasi ka tema ettevõte, võidab. See on võit, mis vallutab maailma, teie usk.“

E. P.

Katoliku Kiriku maailmamisjon.

Üheksa sajandit on möödunud sellest ajast, mil Jumalinimese veri Kolgata kõrgustikel kinnitas inimsoo lunastustöö.

Üheksa sajandit. Nad sisaldavad lunastustöö ajalugu inimkonnas. Mida jutustab meile see lunastustöö ajalugu inimkonnas?

1) T a g a j ä r j e d. See oli raske töö, mille Issand oli usaldanud omadele sõnadega: „Minge tervesse maailma ja õpetage kõik rahvad!“ „Õpetage neid pidama kõike, mida olen teile käskinud.“ See oli sõjakuulutus uskmatusele ja ebausule, eksimisele ja patule. Raske oli võitlus. Aga ristiusk sooritas võitluse võidurikkalt. Ägedas maadluses võitis ta ebausu ja eksituse ja näitas rahvastele tee õnnistusele. Kui paljudele hingedele oli ristiusk õnnistuseks! Kui palju on neid, kes tõe valgusel armu tule läbi ümbermuudetuina Kristuses oma teid matkasid!

Ning kui palju rahvusi juhiti Kiriku kaudu Kristuse juurde. See sai neile elupuuks. Aga Kirik ei saanud rahvusile mitte ainult rõõmusõnumi kuulutajaks ja Kristuse lunastusarmuga varustajaks, ta tõi neile Kristuse usuga ka kristliku kultuuri õnnistuse. Ristiusk hävitas barbaarluse, ta asetas toore vägivalla asemele õiguse. Ta kujundas kombed, viljastas kunsti ja teadust, õnnestas inimsugu oma õnnistustega. Nii sai ristiusu ajalugu inimsoo püsiva arengu ja edu ajalooks.

Ja mitte ainult Ohtumaale ei viidud rõõmusõnumit. Täna ta kuulutab lunastus-sõna igalpool. Ka kaugeimail misjonimail, Aafrikas, Aasias ja Austraalia saaril. Tema sõna kuuldakse ja paljud võtavad teda vastu. Küll on olemas ka vaenlasi, kes tahavad Kirikut takistada Kristuse ülesande

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

täitmisel maailmas. Talle astutakse vastu usuliste, majanduslike ja poliitiliste relvadega. Aga keegi surelik ei saa tõkestada Kiriku hõirimiskäiku läbi aegade ja maade. Ning sääl, kus eile oli veel pime, hakkab juba koitma. Uute aegade koidik on üleskerkimas kõigil paganlikel mail. Ta kuulutab tulevast hiilgavat kristlik-katoliikliise elu päeva.

2) Praegune seisukord. Kristuse eest võitlejate arv misjonimail on just eriti viimaseil aastail tunduvalt tõusnud. Praegu töötavad misjonipõllul 18.028 välismaist ja pärismaist katoliku preestrit, 8.755 orduvenda, 50.555 välismaist ja pärismaist õde, 47.147 katekisti ja 62.087 õpetajat. Nii pühendavad siis 213.572 Kristuse apostlit kogu oma tegevuse ja loomingu katoliku usu levitamisele. Tõesti rõõmustav arv.

Ning millise hiigeltöö kaadavad need ususangarid. 56.237 kiriku kõrval on nad ehitanud 37.200 kooli, milliseis õpetatakse 2 288.171 õpilast. Asutati 771 haiglat 36.301 voodiga, pääle selle ravitakse 108 leprosooriumis 12 779 pidalitõbist. 1971 orblasse on paigutatud 112.990 orbu ja 428 vanadekodusse 17.668 vanakest. Suurepärased asutused kultuuri ja karitatiivse töö alal.

Toodi suuri ohvreid, et võimaldada seda hiigeltööd. Nii oli vabatahtlikke andeid misjonite hääks viimase kümne aasta jooksul, 1922—1932 kogusummas 463.947.622 33 liiri. See summa jaguneb järgmiselt:

Ameerika	235.434.542,42	liiri
Euroopa	220.391.622.22	„
Austraalia	3.698.240,46	„
Aasia	2.719.141,65	„
Aafrika	1.704.075,58	„

3) Tuleviku ülesandeid. Katoliku Kiriku misjonitöö tagajärgede pilt tohiks meid küll rõõmustada. Ning misjonite praegune seisukord võib meis kindlasti rõõmsaid tulevikulootusi äratada. Aga me ei tohi endale salata, et on täita veel hiigelülesanne.

Veel lugematuid miljoneid asub „pimeduses ja surmavarjudes". Nende kõrvu ei ulatu veel Kristuse armukuulutuse hüüe. Paganlus ja islam valitsevad paljudel maadel veel nii tugevasti, et paistab peagu võimatuna, seda ebausu ja eksimuste rägastikku valgustada tõe valgusega. Sellele lisaneb, et isegi kristlus pole üksmeelne, et katoliku misjonäride kõrval töötavad ka veel teised misjonärid, mitte harva isegi Katoliku Kiriku vastu. Eksiusk ja uskmatus näevad suurt vaeva rahvaid vallutada ja oma mõju all säilitada.

Kahjuks viimaste aastate jooksul üldise majandusliku kitsikuse tõttu on misjonianded kõigil mail tunduvalt vähenenud. Kuna nimelt 1929. a. veel 66.383.863 itaalia liiri misjonitöö hääks anti, langes see summa 1933. a. 38.210.000 liirile.

Meie katoliiklased peame jälle teadlikuks saama oma vastutuses, meenutades Pius XI. tõsist manitsust oma kuulsas Suvistepühade kõnes 1922. a; „Et ka ainult üks ainuke hing meie tuimuse pärast, meie jauniduse puuduse pärast kaduma läheb, et ka ainult üks ainuke misjonär peab tegevuseta seisma, kuna tal puuduvad need abinõud, milliseid temale andmast meie keeldume, see on vastutus, millele me oma elu jooksul küll pole liiga tihti mõtelnud."

Ja kardinal Salotti, usulevitamise toimkonna prefekt, õhutab oma ringkirjas 10. aug. 1934 katoliiklikku maailma uuele toetusele sõnadega: „Me kõik tahame saada misjonimõtte sõpradeks ja edustajaiks. Me tahame olla suurmeelsed palves, me tahame ka aidata katoliku misjoneid nende tungivaimais hädades. Me tahame seda teha armastusest Kristuse vastu. Tema ei unusta neid, kes on edustanud Tema lunastustööd. Me tahame seda teha, meenutades püha verd, mis valati Golgata kõrgustikel kõikide rahvaste eest. Me tahame seda teha, et kõigile inimesile saaks osaks kristliku kultuuri õnnistus. Me toetame ju nii ainult vastava tänumeelsusega neid väsimatuid võitlejaid, kes annavad elu ja vere selle eest, et Kristus valitseks terves maailmas."

Kas tsölibaat on loomuvastane?

Sellel teemil kirjutab G. Haller „Eesti Kirik" nr. 48:

„See ei ole hää, et inimene üksi on." See sõna käib ka õpetajate kohta. Loomuvastane ja sellega ka Jumala seaduse vastane on rooma-katoliku kiriku nõudmine, et kõik preestrid peavad olema vallalised.

Kuna neis lauseis väljendatud vaatepunkt laialdaselt maad on võtnud, olgu neile siin kohal asjalik kaalutlemine antud. Sõna „See ei ole hea, et inimene üksi on" tarvitatakse Pühas Kirjas Aadama kohta, et naise loomist põhjendada. Selles on vajadus meest naise läbi täiendada kui üldine reegel inimsoo kohta väljendatud. Ollakse aga tõesti liiga kaugele mindud, kui selles Jumala käsku iga üksikinimese kohta näha tahetakse, või nagu ülalmainitud kirjutise autor teeb – iga üksiku elukutse kohta, mille mittetäitmist tohis nimetada Jumala käsu, või koguni „loomuvastaseks".

a) Et ülalmainitud piiblisõna ei ole Jumala käsuks iga üksikinimese kohta, sellega näib ju ka härra Haller nõustuvat. Selle kasuks räägib ju ka Issanda sõna vabatahtliku vallaspõlve kohta: „Kes jõuab mõista, see mõistku" (Matt. 19,12), ning Apostel Pauluse seletus sellesama aine üle esimeses Korintuse kirjas, peatükk 7: „Ma ütlen vallalistele ja leskedele, see on neile hea, kui nemad jäävad nõnda kui minagi" ja kes oma neitsi mehele paneb, see teeb hästi, aga kes teda mehele ei pane see teeb paremini." Neis lauseis on vallaspõlve lubatavus ja selle eelistamine abielule selgete sõnadega. väljendatud.

Ka Luther tunnustab neid Apostli sõnu, : Tsölibat on Jumala eriline arm" ja teisal: „Kui võrrelda neitsilikkust ja abielu, siis on küll neitsilikkus suursuguseim arm kui abielu" (Teosed W. A; 12, 21 lhk. 104) Siin ta niisiis tunnustab isegi neitsilikkuse üleolekut abielust.

Kuid teiselt poolt oli just Luther, kes suguiha tugevust kõvasti ülehindas, ja siin ning seal suguiha ületamutusest rääkis: „Sama vähe kui seisab minu võimuses mitte olla mees, sama vähe oleneb see ka minu tahtmisest, ilma naiseta elada." (Teosed W. A. 10, lhk. 276). Need liialdused on tingi-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

tud tema ekslikust vaatest ihaldatavuse ületamatust jõust ja inimliku tahtmise mittevabadusest.

Kahjuks on ka teised need Lutheri päevaselged liialdamised omaks tunnistanud. Seepärast võidakse ka just materialismist imbutatud kirjanduses, esikätt meditsiinilises, viimaseil sajandeil vaateid leida, mis suguiha valitsemise võimatuks, loomuvastaseks või koguni tervisele hädaoktlikuks peavad.

Ja ka täna, kus ühekülgsest materialismist vabastunud meditsiin selliste väidete valet ka arstiteaduslikult seisukohalt valgustatud on, on siiski veel inimesi, kes ei ole suutnud end vabastada möödunud aegade lööksõnadest ja veel ikka vallaspõlve ja katoliku preestrite tsölibaadi „ebaloomulikkusest" vestavad.

Ja ometi peaks ülalmainitud Püha Kirja sõnade, nii kui Kristuse enda ja enamiku apostlite eeskuju erapooletu vaatlemine neile selgeks tegema, kui väga nad selliste lööksõnadega Kristuse vaimust ja tema õpetusest eemalduvad. Olgu veel tähelepanu juhitud asjaolule, kuis sellised väited suguiha valitsemise võimatuse kohta peavad mõjuma noorsoole, kes tänapäev ju ainult hiliseis aastais võib abielluda, või jälle nende peale, kellele majanduslik olukord või päritud koormatus abiellumise üsna võimatuks teeb. Ja millistele konfliktidele ja järeldustele peab see „evangelium" sugulise enesevalitsemise ebaloomulikkusest ja võimatusest viima isegi abielu! Kas võib siis imestada kõlbluse langemisest, kui isegi rahva juhid ja kasvatajad end ei suuda vabastada selliseist iganenud lööklauseist vallaspõlve ebaloomulikkuse suhtes!

b) Aga vast ei tahtnudki ülalmainitud kirjutise autor kuulutada ebaloomulikuks ja Jumala seaduse vastaseks vallaspõlve üksikisikute suhtes, vaid ühe terve elukutse kohustusliku vallalisust! Kuid ka siin võiks sarnase väitega ainult siis välja tulla, kui katoliku kirik sunniks preestreid nende tahtmise või looduse jõuetuse vastu sugulisele loobumusele.

Kirik aga ei sunni ühtki inimest tsölibaadile, vaid jätab igale täieliku vabaduse. Iga preestriameti kandidaat teab, millised kohustused ta oma peale võtab ja ta võtab need kohustused enda peale täitsa vabatahtlikult. Üks vanasõna aga ütleb: „Volenti non fit injuria." Tahtjale ei sünni mingi ülekohus. Ei või aga ka öelda, et siin nõutakse võimatut. Sest mis tänapäev paljuile tuhandeile, kes tegelikult on sunnitud vallaspõlve, Kristuse seaduse kohaselt kohustuseks tehakse nimelt suguline loobumus, miks peaks see katoliku preestrile võimatu olema?

Preestrikandidaatide juures on ju üldiselt erilise eliidiga tegemist, mis kombelist puhtust ja iseloomu tugevust puudutab. Kui Kirik Kristuse nimel väliste elutingimuste sunnil vallaspõlvele sunnitud inimesilt sugulist kainust nõuab ja nõudma peab, miks peaks see siis „loomuvastane" ja „Jumala seaduse" vastane olema, kui sama ka preestriameti kandidaatidelt nõutakse?!!

Pealegi on ju just neil pikaajalise ametiks ettevalmistamise läbi võimalus proovina antud, kui paljul nad võivad selles punktis usaldada oma loomusee ja Jumala armule.

Ainuke etteheide, mida Kirikule vast võidakse teha, on et ta oma tsölibaadi nõudmistega ladina riitusega preestrilt, ilma jääb paljudest väärtuslikkeist jõududest, kes muidu vast oleks valmis preestri ametiks. Selle kaotuse teeb Kirik aga kõrgemate väärtuste pärast meeleldi.

Ühelegi usklikule ei sünni aga selle nõude läbi mingi ülekohus, kuna kellegil endast ei ole õigust preestriametiks ning Kirikul vabadus on neid preestreid ametile kutsuda, kes temale selleks kohased näivad.

Loobutagu niisiis lõpuks neist lööksõnust tsölibaadi ebaloomulikkuse ja lubamatuse üle. Sellised lööksõnad on võrsunud ebakristlikust „ihade kõikvõimsuse" ülehindamisest, ja Jumala armu mittetunnustamisest. Jumal aga ei keela kasinuse armu ei sellele, kes elutingimuste sunnil vallaspõlvele on sunnitud, ega tollele, kes Jumalariigi pärast abielust vabatahtlikult loobub: „Ja vaata, puu seisis Siioni mäel. Ta juures olid 144.000, kes tema nime . . . oma otsaesisel kandsid . . . Nad laulsid Issanda ees puhast laulu . . . Ükski peale nende 144.000 ei võinud seda laulu õppida . . . Nemad olid, kes naistega ümber ei ajanud. Nad on neitsilikud ja järgnevad Tallele, kuhu ta iganes läheb." (Ilmutise 14 1—4). **E. P.**

Eukaristiline suurkongress Buenos-Airesis.

10—14 oktoobrini leidis Argentiina ilusas päälinnas Buenos-Airesis, milline oma 2,5 miljoni elanikuga on suurimaks linnaks kogu Lõuna-Ameerikas, aset XXXII eukaristiline maailmakongress. Eukaristilised maailmakongressid on alati osutunud suursündmusiks ja toonud endaga kaasa Kristuse vaimu hoogsama hoovamise maal, millel õnneks saanud vastu võtta seda kongressi. Kuid kusagil ei ole usuline ettevalmistus ja kristlik vaimustus olnud nii päratult suur kui Buenos-Airesis. Peagu kogu käesoleva aasta on see linn ja kogu Argentiina elanud selle suursündmuse tähe all. Nädala jooksul 15—22 septembrini levitas raadio ringhääling iga õhtu misjonijutluseid, milliseid anti valjuhääldajate abil edasi kõikidesse kirikutesse, haiglatesse ja isegi vanglatesse. Avalikuks suursündmuseks osutus Püha Isa erakorralise esindaja, kardinalriigisekretär Pacelli ilmumine. See oli esimene kord ajaloos, et üks Püha Kolleegiumi liige Püha Isa esindajana astub Lõuna-Ameerika pinnale ja Argentiina valitsus oskas seda sündmust vääriliselt hinnata. Kardinal Pacelli võeti vastu kuningliku hiilgusega. Argentiina Vabariigi president kindral Justo tervitas kardinal Pacelli't kui „kõrgeima maapäälse võimu esindajat" ning rahva poolt sai talle osaks selline südamlik tervitus, nagu seda on vaevalt leidnud kunagi ühegi ilmaliku võimu esindaja.

Üle miljoni katoliiklase oli kogunenud Buenos-Airesisse Lõuna-Ameerikast ja kõigist maailmariikidest, kui kardinal-legaat 10. oktoobri hommikul avas XXXII üleilmlise Eukaristilise kongressi. Olid organiseeritud 26 mitmesugust keeltegruppi, pääle selle neli idamaa riituse gruppi: ameerika, kaldea,

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

maroniidi ja melkiitide riitused. Ka peagu kõigi riikide valitsuste esindajad olid ilmunud, nii et pilt kirikuühlusest ja universaalsusest oli täiuslik. Selle miljonilise kongressi lugematud missad ja pääkoosolekud leidsid aset suuremas Palermo pargis, milline laotub üle mitme kilomeetri Plaata jõe kaldal. Ühe võimsa ja üle kõigi ulatava valge risti all oli asetatud mitukümmend altarit, valjuhääldajad kannavad iga sõna arusaadavalt knulajaskonna kõrvu. Ringhääling hoolitseb päälegi selle eest, et kogu Lõuna-Ameerika võiks osa saada kongressist.

Kongressi suursündmusist olgu mainitud ainult mõned üksikasjad.

Kesknädalal, 11. oktoobril, oli 100.000 last kogunenud viiekümne meetri kõrguse risti jalale püha Missat kuulama. Oma heledate hüüetega lipukesi lehvitades muutsid nad Palermo pargi suurepäraliseks Eukaristia puiestikuks, mille keskel asetses Jumalik Lastesõber. 250 preestrit jagasid neile „inglitoitu". „See on lihtsalt taevalik", ütles kardinal-legaat selle pildi mõjul. Teisest muljest kirjutab ta „Osservatore Romano's". Ta ei olevat kunagi näinud elavamat ja mõjuvamat noorte inimeste ja täisealiste meeste usutunnistust kui järgmisel ööl, mil 200.000 meest kummardasid Püha Muutmise ajal leivakujus peituvat kuningat ja võtsid Tema Eukaristia Sakramendis südamesse. Nende hulgast käis püha! armulaual ühiselt 10.000 sõdurit.

Reedel oli „rahvuspäev" Lõuna-Ameerika avastamise ja ristiusu avaldamise mälestuseks. Laupäeva koidik nägi imestunult Pampasa karjamaad lillemereks muudetuna, mis voolas maapinna ilusaima õie, Püha Neitsi Maarja ees, kes Lujani rahvuspühimuses 300 aastat asetseb, keda kongressist osavõtjad ei raatsinud austamata jätta.

Laupäeval valmistas 1.200.000 Brasiiliast, Uruguay'st ja koguni Tšiilist tulnud katoliiklast Eukaristia kuningale ennenägemata vaimustatud austusavalduse. Sadam oli kõikide maade laevu täis, millest riigi laevastik torkas ilusaimana silma. Lakkamatult tõusis kiidulaule mostrantsi ja sinise taeva poole. 16.000 hääldajat levitas tähendusrikkaid kõnesid.

Argentiina riigipresident Justo lõpetas oma kõne palvega: „Oh, Issand ja rõõmsa sõnumi Õnnistegija, me armastame ja ülistame Sind. Võta kuulda oma vaesemate laste anumine! Meie palume rahu Argentiinale, Lõuna-Ameerikale ja tervele inimkonnale. Onnista meid kõiki!"

Võimsaks üleskutseks rahu säilitamiseks kujunes ka kardinal Pacelli jutlus. Tõeline rahu võivat vaid siis saabuda, kui Eukaristia õpetust maailmas tõesti ja õieti jälgitakse: „Põlvili laskudes Eukaristi Hostia ees, tõuseb igast südamest leegitsev soov, see eht katoliiklik hüüe, millest kõigi nii erinevate rahvaste keeled kõlavad üheainsa kirgliku

Sajandite tuha alt.

Täherikas, kuuvalge ja külm öö — viimne öö Vanal Aastal. Seinal tiksus kell, ahjus hõõgusid söed, nurgas väikses valges voodis magas väike lapsuke. Ahju ees aga istus kahvatu naine ja kuulatas põnevalt. — Kuula: Hääled ja sammud! Lumi krigiseb tulijate jalge all! Hirmunult astus naine lapse voodi ette. Suured, kohkunud silmad pöördusid uksele, kust sisse tulid, üksteist tõugates, võõrad, metsikud mehed. Korterit nõudsid need „Põhja Armee" viletsad jäänused. Ja sügavas kaastundes paisus naise süda. Kas ei olnud tema oma mees kusagil samuti võõrast ulualust otsimas? Ja tema vennad? Sõda on halastamatu!

Ja vaikides tegi ta võõrastele ruumi. Nädalateks jäid need. Kuid nende nädalate jooksul tuli veel õelam võõras majja: tüüfus! Ei suutnud arstid kõiki ravitseda! Nagu loogu langes õnnetuid. Siis haigestus ka noor Aloisius. Ja kui kord tõbi teda pikkamisi tappis, rääkis ta vahetpidamata oma Jumalaga. Tema palavikus hõõguvast näost kiirgasid silmad nagu kaks eksi-tulukest ja ta jutustas, jutustas lõpmata!

Ja naine, kelle omaksed sõjaväljal viibisid ja kelle ainsaks seltsimeheks kodus oli ta väike lapsuke, istus võõra sõduri aseme ees, vahetas külmi mähiseid ta kuumal laubal ja niisutas ta palavikus põlevaid huuli.

Nägematu side sõlmus sileesia noormehe ja eesti talunaise vahele. Hinge kinni pidades kuulatas naine. Tal oli, nagu oleks kauge mineviku kujud elavaks saanud ja tema majja tulnud. Kui haige vahel asemelt välja viskuda ähvardus, ja tema teda kinni hoidma pidi, siis mõtles ta tahtmata aegadele, kus selle mehe esiisad siin maal olid sõdinud ja ta käed hakkasid värisema. Sääl silmas ta haige rinnal ristilöödu kujukest ja kohe muutus pilt ta vaimusilme ees. Palavikulistes sonimistes kuulis ta protsessioone ja hümne, nagu need sajandite eest siin olid toimunud.

Nii kestis see nädalaid. Neis palavikuähmastes unenägudes rändas naise elav mõttekujutus läbi katoliku maade; ta palvetas taevalapse sõime ääres, käis ristiteed ja kui võõras sõdur oma mägise maa põldudel kevadisel õnnistusrongikäigul viibis, siis nägi naise vaimusilm sajandite eest omal kodumaal toimunud samaseid rongikäike.

Sündis uskumatu: haige sai terveks. Kui ta, tuhk-kahvatuna, roidununa lamas ja ta kõhnad sõrmed tundide kaupa roosipärja kallal sõrmitsesid, silmitses naine teda vargselt kõrvalt ja tal oli, nagu peaks ta minema selle imelise, võõra eseme noorelt sõdurilt ära võtma ja teda paluma, et ta ka temale neid sõnu õpetaks, mis noormees nii sügava innuga palvetas . . . Kuid ta ei teinud seda, sest küünlakuu kaame päikesepaiste langes paraneja pääle ja naine nägi, kuidas õrn andumus ja sügav kiindumus millegisse muutis tolle külma valguse tema näol millegi seletamatu õnne vastuhelgiks—ja jällegi tundus naisele, nagu tungiks ta pilk tagasi, sajandeist läbi ja näeks palujaid, kes tema omaksed verelt ja keelelt . . .

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

kõikvõimsa hüüde ja kutsena Kristuse sõjaväe poolt: Rahu, maailma rahu!"

Pontifikaalmissa lõpul kardinal-legaat jagas apostlikku Õnnistust. Siis juhtus midagi erakordset: Püha Isa ise rääkis kongressile. Tema sõnad kanti õhulaintel Roomast Buenos-Airesisse. Selgelt ja arusaadavalt andsid valjuhääldjad paavsti ladinakeelsed laused edasi, millised olid suunatud kõigile maailma rahvastele. Nad olgu siin sõna-sõnalt edasi antud:

„Kristus, Eukaristlik Kuningas, võidab! Kristus, Eukaristlik Kuningas, valitseb! Kristus, Eukaristlik Kuningas, võimutseb! Selliste mõtetega me oleme möödunud päivil rõõmsa südamega jälginud teie vagu korraldusi. Nüüd — kus see suurepärane sündmus lõpule läheneb, sooviksime veel juurde lisada: Kristus, Eukaristlik Kuningas, triumfeerib. Tungigu see rahu võidukäik maailma kaugematesse kolgastesse ja kõigepäält kõigi inimeste südamesse ja vaimusse. Toogu ta nii paljude ja raskete hädade all kannatavale inimkonnale tõelist, alalist ja kõigest pahest vaba rahu, nimelt Kristuse Rahu Kristuse riigis!

Paludes seda rahu Jumalalt Teile kõigile ja laotades oma isalikud käed, me jagame Lujani Neitsi, suursuguse Argentiina Vabariigi kaitsepühaku, püha pääingli Miikaeli, püha Ristija Johannese, pühade apostlite Peetruse ja Pauluse ning pühade märtrite Rochus'e, Gonzales ja Johannes Di Castillo eestkostmisel teile apostlikku õnnistust. Kõigevägevama Jumala, Isa, Poja ja Püha Vaimu õnnistus laskugu teie pääle ja jäägu alati teiega!"

Kongressi lõpu moodustas võimas rongikäik, milline oli eukaristliku Onnistegija võidukäik, nagu seda Lõuna-Ameerika kunagi varem ei ole näinud. Kõrgete valitsusametnikkude poolt kantava valgekuldse baldahhiini (suur vari) all käis kardinal Pacelli Kõigepühamaga. Lennukitelt pilluti lilli. Kõigepühama järel sammus Argentiina riigipresident oma ministritega ja 14 Argentiina provintsi kuberneridega, siis kogu diplomaatiline korpus Apostliku Nuntsiuse Cortes'i juhtimisel ja lõpuks kongressist osavõtjaskond. Pääaltari ees Palermo pargis peatuti, mürisedes tõusis Ta Deum taeva poole ja õnnistades kerkis Kõigepüham üle miljonilise koosviibijaskonna, — XXXII eukaristiline kongress oli jõudnud lõpule.

Kardinal Pietro-Gasparri surnud.

Palju rutem kui karta oli, viimaste teadete järel rauga kardinal Gasparri haiguse kohta, tuli teade teenusrikka, kord kahe paavsti ajal vastutavalt Püha Tooli poliitikat juhtiva kirikuvürsti sur-

---

Ta ei võtnud eset palvetajalt, aga ahnelt imes ta kõrv endasse neid järjekindlalt korduvaid palveid ja — kuna kevadised veed väljas kohisema hakkasid ja mets pungade paisudes mühises, oli vaikselt kuulatajal, nagu oleksid need palve ojad, mis voolavad inimliku viletsuse ja süü mülkaist jumaliku halastuse kallasteta ookeani.

Nii jõudis kätte Ülestõusmispüha.

Kimbuke varajasemaid kevadlilli ja urbes pajuoksi oli kõik, mis naine võis pakkuda oma ravitsetule — aga see ei igatsenudki rohkem. Oma määrdunud ja kulunud sõdurikuue taskust võttis ta paberisse mähitud pühapildikese, kaelast ristikuju ja — hoolimata teiseusuliste mitmesuguseist märkusist — improviseeris ta midagi altaritaolist — ja palvetasid siin ja pühitsesid suurt Ülestõusmispüha kaks hinge, nii erinevad usult, soolt, rahvuselt, kuid ühendatud selle imejõu läbi, mis väljub ristist . . . Sellele järgneval ööl nägi naine tähendusrikka unenäo . . .

Ära eksinud oli ta. Õudne ja pime oli paik, kus ta viibis, kuid ta teadis, et ta tulnud oli kusagilt ilusalt kohalt ja komistades ja kobades hakkas ta teed otsima tagasi, sinna, kuhu kutsusid teda mälestused. Ja ta läks ja läks, ja kui ta vahel jõudu kogudes seisatas, siis oli tal, nagu polekski ta üksi selles õudses pimeduses, vaid nagu viibiks ta ümber hulk teisi samu mälestustega maadlejaid teeotsijaid. Nende ees aga nagu heljuks nägematult olendeilt lõpmatult korratav: „Ave Maria!"

Nii lähevad nad edasi ja see näib olevat otsekui tee igavikku! Iga samm on hädaohuga ühendatud, iga kahtlev peatus manab esile pimedusest mõnitavaid hääli. Kuid ka ees hõljuvailt nähtamatuilt heliseb ikka selgemini: „Ave Maria—ora pro nobis!" Ja äkki kumabki kaugelt hämarat valgust. Kõik hääled vaikivad ja korraga seisab ta üksinda suures, mahedalt valgustatud ruumis. Ja nüüd alles näeb ta, et ta riided ämblikuvõrke ja tolmu täis on. Nagu oleks ta roninud ammu hüljatuist elamuist, kus iga kokkupuutumine seintega, iga nurka põrkamine oma märgi ta külge jättis. Kuid saladuslikult jõult tõmmatuna peab ta edasi minema ja mida kaugemale ta läheb, seda heledamaks muutub ruum, nii et ta kartma hakkab ja tagasi pöörduda tahab. Aga tema jaoks ei ole teed tagasi! See ülev valgus, see otsatu avar ruum tema ees on terve ta olemuse oma võimu võtnud ja nii seisab ta äkki ühe imelikult riietatud kogu ees. Kus on ta ometi seda kuju näinud? See näib talle tuttavana ja siiski teab ta, et ta teda ei tunne. Silmi üleslüües näeb ta aga imestades, et tema kodu hooned ta ees seisavad, nad upuvad päikese kiirtes ja pikas rongikägus lähevad sääl — Taevane Jumal! — kes on need ometi? Ta ei tunne neid ja ometi on need talle nii tuttavad! Ja kuju, keda ta nägi vast praegu enda ees, läheb nende kõigi ees ja kannab käes midagi sädelevat ja säravat, millele vaadates otsatu õndsus hinge täidab ja põlvili vajudes kuuleb ta veel selgesti: „Lauda Siion Salvatorem!" —

Kui kased nooris lehis seisid ja aasad kullerkuppude kullas kumendusid lahkusid sõdurid külast. Iial ei ole naine nende edaspidist saatust teada saanud, kuid noor Aloisius oli ta elule tähtsa mõtte annud. (Järgneb)

M.J.T.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

mast. Kopsupõletik, mis pärast tähtsat ülesastumist rahvusvahelisel õigusteadlaste kongressil Roomas, peagi 82-aastase rauga kallale tungis, viis ruttu lõpule, nii ohuta kui ta ka alguses olema näis. Juba 18. nov. õhtul teatas ringhääling, et kardinal püha surisakramenti võtnud on, ja veel samal õhtul tõi surmasõnumi.

Pietro Gasparri, kes 1907. a., sellega 27 aastat purpurit kandis, on vend Franziskuse kaasmaalane, päiksepaistelise Umbria poeg. Ta sündis Ussita's, Umbrias 1852. a. 5. mail. 28 a. vana, oli andekas teoloog ja kirikuõiguseteadja ning juba kanoonilise õiguse professoriks Pariisi katoliku instituudis, Alguses oli tal nõu, nagu ta ise ülemal mainitud kongressil jutustas, Jeesuse seltsi astuda, aga p. kindral keeldus esialgu vastuvõtmisest, põhjendades, et kandidaat esite oma alatud töö kanoonilise õiguse üle lõpetama peab. See töö sai aga üheks tema elutöö olulisemaist. Gasparri tuli Rooma, kus ta juba 1898. Ecuadori, Boliivia ja Peruu apostlikuks delegaadiks nimetati. 1901 sai ta erakorraliste kirikliste asjade kongregatsiooni sekretäriks ja 1907 a. kardinaliks. Sellena juhtis ta tööd juba 1904 a. alanud kanoonilise õiguse uus-kodifikatsiooni kallal. See oli paavst Pius X. ajal ja kestis edasi Benedikt XV. all, kardinal riigisekretärina.

Mis iseenesest kirikuloos kuulmata on, on kardinal Gasparri olnud: kahe paavsti all on ta vastutusrikast paavsti poliitikat juhtivat ametit, kardinalriigisekretäri ametit pidanud. Ja seda rahupaavsti Benedikt XV. ja valitseva paavsti Pius XI. ajal. Ja aastad 1914. kuni 1930., sõja- ja pärastsõja rasked ja sasis aastad seadsid Vatikani poliitika juhtijale, tema mõistusele ja loomukindlusele, koguni mitte kergeid nõudeid. Ka kuulsad Laterani lepingud, 1919. aastast, rahuleping Vatikani ja Mussolini Itaalia vahel, on tema töö.

Pärast oma ameti üleandmist kardinalriigisekretär Pacellile, töötas elatanud kirikuvürst, kes 1916. a. ka Rooma kiriku kammerametnik oli, vaikselt, aga mitte vähema pingutusega. Edasi võttis ta mõõduandvalt osa Roomaga ühendatud Hommikumaa kirikute Õiguse kodifikatsioonist, milline töö nüüd lõpetamise lähedal seisab ja mida hindama peab tähtsa edusammuna ühendustöös Hommikumaa kirikutega. Kõige selle kutsetöö kõrval, millele tänada on ka lihtsa õigusloo tähtsaid töid, leidis kardinal veel aega kokku seada „Katoliku katekismust," mis 1932. a. saksa keeles ilmus. Trieri „Catechismus Romanus" eeskujul tahtis ta siin noorsoole ja rahvale abinõu anda, mitte ainult kiriku õpetuse intellektuaalse juhatusega, vaid kõige päält ka „kõlblise elu kujudamiseks kristliku õpetuse eeskirjade järele,"

Nüüd on püha Franziskuse rauk kaasmaalane igavikku läinud, mitte vaese ordumehe Franzi teed, ehkki ta seda tahtis, vaid kiriklikkude auametite hiilgusest läbi ja nende vastutuste koorma all. Aga olgu enam või vähem näidatud väline au, olgu vaene vähem vend, või jesuiit, või purpuris ehitud kardinal: kui vaid Issand Kristus vastuvõtusõna ütleks. „Sina hää ja ustav sulane, mine oma Issanda rõõmusse." Et rauk vanake oma titulaarkirikus, St. Lorenzos, Luqinos, surnuraamil—kord kardinal Pietro Gasparri, selle sõna kuulda sai, tohime kindlasti loota.

Suurim ohver.

12. sept. möödunud aastal suri Essenis, Ruhri ääres paater Heinrich Knoop, kelle kirstu juures moodne, sageli nii armastusvaene maailm jällegi kord armastuse kangelasmeelsust ja suurust imetleda võis.

Vabatahtlikult pühendus see mees pidalitõbiste teenistusele. Ta muretses valitsuselt raha kiriku ja kooli ehitamiseks; nõutas õdesid ja haigetalitajaid, Isiklikult käis ta ringi nende õnnetute onnides. pesi ja sidus oma käega mädanevaid haavu, põlvitas surijate kõrval ja leidis sel moel teed mõnegi hinge juurde, mida patu pidalitõbi rikkunud oli. Üheksa aastat töötas ohvrimeelne mees. Siis hakkas hirmus tõbi ta enda külge. Esimeste märkide ilmumise järele teadis paater, et ta kadunud on, kuid väsimata töötas ta edasi, hoolimata oma kaaslaste palvetest, arsti abi nõuda ja pidalitõbiste asundusest lahkuda. Ta tahtis kannatajatega ühes kannatada.

Kuid peagi pidi ta oma ülemuse käsul siit siiski lahkuma, sest haigus edenes jõudsasti.

Essenis ehitasid ta orduvennad talle kena majakese. Siin toodi Jumalale suurim ohver, mida jaksab tuua inimene. Elavalt kõdunes ja hävis suurtes valudes siin õitsev inimelu, mis enese pühendanud Jumalale ju ligemistele. Ja sellele ohvrile seltis teine, võrdne: vabal tahtel võttis surmale pühendatu ravimis oenda pääle noor, elurõõmus, terve ja tugev tütarlaps, ametilt haigepõetaja.

Pidalitõbise ravitsejaks astuda on sama hää, kui end elavalt matta. Kõik läbikäimine välise ilmaga on katkestatud. — Noor põetaja kohustus kuni preestri surmani truilt tema kõrvale jääda. Ja pärast tema surma veel neli aastat arstlise kontrolli all viibida selle aja jooksul mitte midagi oma ameti-alal ettevõtta, vaid ilmast eraldatuna ühes salesiaanede kloostris elada.

Kolm aastat elasid mõlemad kannatajad nii erakuina. Preestrilt oli haigus juuksed, kulmu- ja ripsmekarvad röövinud. Viimasel aastal jäi ta pimedaks. Tema keha oli kohutavalt moonutatud: paiguti ülestursunud; paiguti nagu luu ja nahk; halvatud, tuhakarvaline. Tema hääl oli kähisev ja kraaksuv.

1933 a. kevadest saadik jäi ta ikka pahemaks. Hääl kadus enam ja enam. Malaaria (halli) tõvehood tihenesid. Iga pingutus tegi teda surnuväsinuks.

Aga kannatlikult ja nurisemata talitas ta ümber tema ustav ravitseja. Tema juuks on pea täiesti halliks läinud nende kolme aasta kestel, kuid haige pärast püüab ta alati rõõmus olla. —

Nüüd on kõik möödunud. Kannatuste tules puhastatud hing on igavesse valgusse läinud. Truu ravitseja tunneb end võõrana inimeste keskel. Ka tema hing viibib enam kodumaal, kui siin.

Suurel ülestõusmise hommikul aga kõlab mõlemile vastu: „Tulge, minu Isa Onnistatud!"

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Filmitäht jutustab kinost.

Üks Londoni ajakirjanik intervjueeris Madelaine Carolli tema tulekul Hollywoodist tema muljetest katoliku kunstnikkude seisukohalt lähtudes. See kinosõprade poolt hästi tuntud näitlejatar on katoliiklane. Olles olnud kasvatajanna, ta saavutas oma esimese edu laval. Kino tegi ta peagi kuulsaks ja täna on ta üks „tähtedest" ja üks kõige enam armastatud näitlejataridest.

See eesõigustatud seisukoht lubab tal valida osi, kuid — jutustab ta — palju katoliiklikke näitlejaid võivad vaid valida kompromiteerivate osade ja nälja vahel. Siiski muutuvat tema arvates kohustus ebanormaalsete osade mängimiseks ikka harvemaks. Filmikunst näib eemalduvat ebamoraalist ja võivat loota, et moraalne mõju aiva suureneb. Tsensuur levib ühelt maalt teisele ja filmivabrikandid omavad sellisteks asjadeks avatud silmad. Mõõduandvad ettevõtted ei taha katoliiklasi sugugi haavata rohkem kui protestante jajuute. Sageli muudetakse filme, et vältida sedalaadi konflikte.

Miss Carrol avastas ka mõndagi huvitavat Hollywoodi elu üle. Selle stuudio, kus ta töötas, mõõduandvaim direktor oli katoliiklane. Ta nägi vaeva stuudio katoliikliste liigete kogumiseks, et võida pühitseda üheskoos Ülestõusmispüha.

Praegune Hollywoodi filmitsensor Breen olla väga vali moraali küsimuses ja paljud valmistehtud filmid tulid tema nõudel muuta. Ateljeedes jagatakse naljatades filmid kahte klassi — B. B. ja A. B. (Before Breen ja After Breen — enne ja pärast Breeni).

Jumalariigist.

Katoliku Kirik Tšehhoslovakkias.

Viimaseil aastail on Tšehhoslovakkias märgata tähelepanuväärt poolehoidu Katoliku Kirikule. Seda ilmuvust vaadeldakse vastutegevusena mõõdunud tugeva katoliku-vastase propaganda ajajärgule, mis nüüd umbes 12 aasta eest olnud.

Määrimaa linnakeses, Hodolany's lasksid endid ristida mõõdunud aastal 51 täiskasvanut kuna praegusel aastal juba 16 hinge Kirikusse vastu võetud on. Aastatel 1928—1934 on ainult selles linnakeses mitte vähem kui 630 isikut Kirikusse tagasi pöördunud. Ka teises paigas läheb ikka tugevamaks kaldumine katolitsismile.

Kiriku-vaenuliste seaduste muutmine Hispaanias.

Hispaania parlament otsustas suure häälteenamusega Kiriku ja riigi lahutuse tagajärjel majanduslikult raskesti kahju saanud vaimulikele aastatoetust, 16,5 mil. pesedat, määrata. See summa vastab umbes 2/3. palgale, mis said arvesse võetavad preestrid enne kuningriigi langemist.

Näitlejanna nunnaks.

Kuulus Pariisi lavatäht, preili Maryse Wendling, on lahkunud lavalt ja astunud kloostrisse. See on juba kolmas juhus viimase kahe aasta kestel, et kuulsad lavatähed on loobunud teaatrist ja maailmast ning pühendanud end Jumalale. Elsaslanna Maryse Wendling on alles hiljuti lõpetanud konservatooriumi ja saavutanud kohe suure edu näitelaval.

Tema eelkäijad Yvonne Hautin Comédie Francaise'st ja Suzanne Delorme Champs-Elysée teaatrist, on mõlemad astunud Benediktiini ordusse, kuid preili Wendling on valinud aktiivsema ordu, astudes Apostlite Notre-Dami õdede juurde Venissieu's Lyoni ligidal. Ta tahab end pühendada pidalitõbistele kusagil kaugel maal.

Inglise kuulus lendur sai katoliiklaseks.

Lühikese aja eest võttis frantsiskaanlaste kirikus Crawley's vastu esimese kommuniooni Inglise kuulsam lendur lord Sempill. Lord Sempill, sir John Sempill'i poeg, astus 1914 a. sõja puhkemisel inglise õhulaevastikku, pärast sõda sai ta oma lendudega tervel mandril kuulsaks. 1934 aastast on ta pärast oma isa surma Fintrey House'i baronaadi omanik. 1919 aastast saadik on ta miss Lavery'ga abielus. Lühikese aja eest andis ta vanas auväärses St. James'i kirikus Londonis katoliku usutunnistuse.

Katoliku liturgia Jaapani ringhäälingus.

Pärast seda, kui 1934. a. Ülestõusmise pühade ajal Tokio saatejaam andis edasi katoliku Suurmessi, palus nüüd Hakodate raadiojaam luba, üle kanda Yunogava trapistitaride päevaoffiitsiumi (päevaseid korrapäraseid palveid). Kiriklikud ülemused andsid oma loa; 19. septembril tegid kõik Jaapani ja Korea saatejaamad sellest ülekande.

Neli noort indiaanitari astusid Brigitta kloostrisse.

Püha Isa paavst Pius XI. võttis audientsil vastu neli noor indiaani neidu, kes tulid Birgitta nunnade emakloostrisse Rooma, et sõõl novitsiaadiga alata. Neid olid saatmas abtitar Eliisabet, Rooma kongregatsiooni kindralitar-superior, ning isa Beretta S. J. Need õilsahingelise, suurmeelse indiaani rahva tütred on endale püha Birgitta reeglite näol leidnud kõige sobivama pühitsuskeinu, Birgitta nunnad on praegugi väga armastatud katoliku rahva seas ja nende emaklooster Roomas on eriti tuttav oma ajakirjandusliku viljeluse kaudu. Ordus valitseb ikka veel usulise värskuse ja sügava vagaduse vaim — püha Birgitta vaim, sellepärast levib see ordu ka nüüdisjal.

Jugoslaavia kuningatari südamlik tänutelegramm Püha Isale.

Jugoslaavia kuningatar Maria saatis järgmise vastuse Püha Isa kaastundeavaldusele kuningas Aleksandri surma puhul: „Tänan Teie Pühadust kõigest oma südamest sümpaatia ja isaliku lohutuse eest, mida olete mulle näidanud mu suures kurbtuses." — S. Girolamo degli Illirici kirikus peeti Roomas leinajumalateenistus kuningas Aleksandri eest, mille korraldas Jugoslaavia saatkond Püha Tooli juures. Jumalateenistuse pidas Msgr. Magjeree Greeka kolleegiumi rektor.

Püha Isa lõuendil.

Chicago maailmanäitusel on avatud eriline saal, kus esitatakse viimase saja aasta saavutusi ristiusu levitamisel. Endastmõistetavalt ei või sealt puududa ka Misjonite Paavst, Pius XI, keda on püüdnud lõuendile tuua rida nimekaid kunstnikke kõigist rahvusist.

Eriti õnnestunud oma värvitabavuse ja sümboolilikkuse poolest on Vladimir Shamberki maalitud portree. Lõuendi pikkus on 3 ja laius 2 meetrit, ning see on ümbritsetud suurejoonelisest kullatud raamis, Leonardo da Vinci stiilis.

Püha Isa on seal esitatud samal ajal majesteetlikus kui ka isalikus olekus, seistes oma trooni ees, kandes tiaari (paavstikroon) ja riietatud kalliskividega kaetud ja peenelt väljatöötatud mantliga. Ta parem käsi on kerkinud õnnistamiseks. See akt on nii elav, et peagu tahtmatult kummardutakse õnnistute vastuvõtuks. Kuigi Tema nägu näib peegelduvat vaimlist energiat, Ta ei ole siiski mingi kivistunud üliloomulikkus, vaid kõitev hääduse ja sümpaatia kehastus. Valge rõivas laseb elavalt esile kerkida ta kuninglikku kuju, mida kaunistab punane samet tagapõhjal. Tuvi, Püha Vaimu embleem, laotab jumaliku valguse kiiri.

Järgmise „Kiriku Elu" numbriga ilmub kaasanne

Ühine Kirik nr. 1

pühendatud kirikuühtluse küsimusile.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 2 **1. Veebruaril 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: mag. phil. Robert Birck Tallinn, Koidu 12—1. || Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 8 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Meistri jalge ees.

Ei ole küünlad, helged need, — ei altar lilledes,
Mis mõjub, et mul silmas veed ja värin südames.
Ei pühapildi ilu see mu hinge liiguta,
Kui langen vaikselt põlvile, pää lasen langeda!

Laul kõlab, heljub, heliseb — kõik kirik helki täis:
Las väljas maru mühiseb: Siin rahuingel käis. .
Ei sunni südant tuksuma mul hõiskav mäng ja laul,
Ei silmi süüta särama mul valgus omal jõul!

Pilk tõuseb tabernaaklile — kõik muu on kadunud:
Siin ilmub inimhingele, mis jaoks ta sündinud.
Siin igavik, siin rahu on: ma käsa sirutan —
Mu hinge hiilib hõiskav õnn: Siin Jeesust omandan!

M. I. T.

Nurisev rahvas.

(Pühapäev „Septuagesima").

„Siis nurisesid nad majaisa vastu." (Mat. 20,12.)

Kui meie midagi mõistame pühast Evangeeliumist, siis on seda see nurisemine neilt vähesaanuilt, tagandatuilt. Seisame ju meiegi nii sageli kas avaliku või salajase nurisemisega saatuse — Jumala õigluse äramõistmatuste ees. Nurisedes käib tänapäine inimene elu ikke all. Nurisemine, rebimine valutegevate ahelate kallal, sorimine piinavais saladusis, meie elu kareda saatuse vastu tõrkumine, tüdimus viljatu töö vastu — nurin tuhandeis ebakõlalisis teisendeis on meie elu-meloodiaks saanud.

Või mis on — õigust öelda — meie poliitiline elu? Igavene nurin, tüdimus, kaebus, vaielus, nagu oleks olema ainult erakonnad, aga mitte rahvas ja isamaa!

Mis on meie ühiskondne elu? — Ühe klassi nurisemine ja umbusaldus teise vastu, ühe seisuse oma teise vastu — lõpmata!

Mis on meie usk? — Nurisemine, eluaegne õiguse tagaajamine ja siiski mitte Jumala õiglusega rahulejääv nurin!

Mis on vaimlik õhk, mis me päev-päevalt hingame? — Kuri tuul põrgust, lõhnav nurisemisest ja hammaste-kiristamisest, rõõmutu pessimism, mis küll musta ööd näib taeva võlvil, kuid mitte sädelevaid tähti!

Nurisedes, kibeda südamega seisavad tänapäev nii paljud taevase Isa uste ees ja nõuavad pilku heita Jumala õigluse valitsevaisse seadusisse. Lagastatud ärimehed, tööstud töölised, vaeseks jäänud raugad, abita haiged, meeltheitjad tütred häist perekondest, kristliku südametunnistuse veretunnistajad — nad kõik seisavad koos taevase Isa vastu, karjudes vastu küsimusele: „Issand Jumal, miks oled sa inimestega nii ebatasaselt talitanud?"

Nagu saaks see selle nurisemise läbi paremaks, nagu saaksid nad nüüd vastust! Sama vähe, kui kunagi lihtne riigi kodanik mõista suudab riigijuhi peenemaid järelkaalumisi, ehk kui teadus elu ürgpõhjust kättesaada võib, sama vähe — jah! veel palju vähem võib tungida inimene jumaliku õigluse töökotta, et seal saatuse juhtnööre oma pihku saada.

Ainult see, kes kõigis elu mõistmatusis ja pet-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

tumusis omal hoiab puhta, uskliku südame, see omab ka tõotuse, et ta ükskord seda tumedat Jumalat näha tohib, kõiges tema kõike mahutavas selguses. Ainult see, kes uskliku pilgu alati Jumalale suunab, näeb selles eluski paistvat Jumala ustavast. Kes aga nurisedes oma pilgu hoiab selle elu aedadel, sellel jääb ta pimedusega lööduks. See näeb teiste elus ainult lilli ja päikesepaistet, ainult teenimata õnne ja täidetud kirste, teadmata teiste uneta öid ja kibedat südame-valu.

Ja ka enda elule saab ta silm viliks (viltunägijaks). Nagu töölised evangeeliumis, ei hooli temagi enam sellest palgast, mis hää majaisa talle andis ja mis talle hommikul nii hää teenistus olevat näis. Ta arvab, teisega võrreldes mitte midagi saanud olevat. Ja õigluse nimel vaidleb ta vastu. Kuid ometi pole talle ülekohut sündinnd.

Meie ei tohi unustada oma palka, mis meil on, ei tohi unustada, mis ta tähendab: igaviku palk. Kes seda unustab — igaviku palka — sellele jääb elu omavoli nõiakatlaks. Aga kes igaviku palgale mõtleb, kes teda usklikus südames hoiab, sellele saavad selle elu valud ja vaevad ühe parema igaviku sünni-valudeks Igavese elu deenar lahendab üksinda selle elu mõistatuse. Ta ütleb meile, et Jumala õiglus suur, Jumala heldus aga veel suurem on.

R. L.

Peetrus Kaljumees.

See oli Caesarea Philippi juures, antiikse linna juures Hermoni lõunajalal. Päris linna lähedal leidub umbes kolmekümne meetri kõrgune järsk kaljukallas, milles peituvad Jordani lähteallikad. Kaljukalda sisemuses, umbes 30 jala laiusest Jordani allikpiirkonnast kõrgemal, asub alumisel äärel vägev koobas, kuulus Pani koobas, Panteion. Koha praegune nimi Banijas on säält saanud oma alguse. Üks vana müüt nägi selles koopas Hadesi sissekäiku. Kristuse ajal seisis kaljul Augustuse tempel, milles harrastati keisrikultust, mis juudi silmadele oli jõledus. Siin leidis aset too mälestusväärne Peetruse tunnistamine ja too pidulik Peetruse austamine, millest Matteus jutustab oma 16. päätükis (Matt. 16, 16—18).

Keegi uuem eksegeet kirjeldab seda stseeni nõnda: „Käeliigutustega, mis üksteiste järele kaljule ja templile ja koopale näitavad, kõneleb Lunastaja jüngrile: Sina oled kaljumees, kalju, nii kõrge ja nii kindel, nagu see sääl. Sinu pääle, oma kaljule, tahan ehitada oma Ekkleesia. Sinu pääle rajatuna seisab ta veel kindlamini kui see paganate ehitus sääl üleval kaljul selle ilmaliku isanda jaoks, kes nüüd juba suremusele on maksnud oma võla. Nähtavalt seisab ju ka tema tempel manala võimuvallas, mis mustava sügavusena talle vastu haigutab. Kuid teistsugune on minu sinu pääle rajatud Ekkleesia.—Hadesi väravad ei võida teda ära.“ (Immich: Zeitschrift für neutestamentliche Wissenschaft 1916, Lhk. 266.)

a) Siin näib olevat seisukorra hää kirjeldus. Selle kirjelduse vastu esinetakse väitega: Jeesuse sõnad olevat üteldud kõigile apostlitele. Kuigi see ei selgu ühestki teksti sõnast, on see siiski sel määral õige, et Jeesuse sõnad olid määratud avalikkusele ja selles mõttes ka apostlitele. Seda üteldakse nii isiklikult ja täpselt kui vaid võimalik: „Siimon, Joona poeg, ma ütlen s u l l e, s i n a oled Peetrus.“

Juba tema kutsumisel lubati Siimonile see nimi Peetrus—kalju (Joh. 1. 42). Juba Vanas seaduses said Abraham, Saara ja Iisrael Jumalalt erilise nime, mis pidi alatiseks säilitama erilise sündmuse. Nõnda ka nüüd Siimon, Joona poeg. Jumal nimetab teda kaljuks, aramea keeles, milles Kristus ütles „kefa“. „Ma ütlen sulle, sa oled kefa, ja selle kefa pääle tahan ma ehitada oma Kiriku.“

b) „Selle kefa“ pääle, selle isiku, selle Siimoni, selle Joona poja pääle tahab Kristus ehitada oma Kiriku. Sõna „selle“ näitab seda selgesti. Väideti, sõna „selle“ olevat Kristuse kohta. Kristus olevat, rääkides sõna „selle“ sõrmega näidanud iseendale. See on puht tahtlik väide. Ta hävitab ka terve lause. Küll on ka Kristus oma Kiriku kalju, Paulus ise nimetab teda selleks. See ei takista aga mitte, et ka Peetrus saab Kristusekiriku kaljuks, muidugi sõltuvuses Kristusest. Sellepärast ütleb ka Kristus: „Selle kalju pääle tahan ma ehitada o m a Kiriku!“ Ta jääb järelikult Kristuse Kirikuks. Peetrus on talle antud nurgakiviks sel määral, mil Kristus seda tahab. Kristus jääb oma Kiriku kaljuks absoluutses mõttes, Peetrus saab Kiriku kaljuks temale Kristuse poolt kuulutatud mõttes, inimlikus, nähtavas ja sõltuvas mõttes. Et Kristus on kalju, see ei räägi Siimoni kaljuks olemise vastu, just vastuoksa: Kristus kaljuna on põhjus, miks Siimon üldse kaljuks võib olla.

c) „Selle kalju pääle tahan ehitada oma K i r i k u.“ Sõna ekkleesia võib tähendada „kogunemist“ (kogudust), „hoonet“ või „kõigi usklike ühiskonda“. Meie tekstis ei ole muidugi mõteldud hoonet, vaid tuleb mõista „kõigi usklike ühiskonda.“

Mida peab siis see tähendama: kõikide kristlaste ühiskonna ehitamine Siimoni, kalju pääle? Mõte „ehitama kaljule“ tuleb veelkord ette Pühas Kirjas. Mäejutluses kõneleb Issand majast, mis on ehitatud kaljule. Ta peab vastu kõige tugevamale tormide ja lainete rünnakule, kuna liivale ehitatud maja kokku variseb . . . Issanda tõotuse mõte on siis järgmine: Kirik saab olema maja, mis on ehitatud kaljule. Ta ei kõigu ega nihku kõikides tormides, mis tema pääle tulevad, sest ta on kaljule rajatud! See kalju on aga Peetrus.

d) Tormidele, mis Kirikust üle käivad, on viidatud sõnadega: „A l l i l m a v ä r a v a d ei võida teda ära.“ — „Värav“ on sama tähendusega nagu „võim“. „Hades“ tähendab kas „surma“ või „kuradit“. Selle kirjakoha mõte on siis järgmine: kalju tõttu ei hävine Kirik, teda ei võideta ära ei surma võimu poolt ega kuradi võimu poolt.

Kuidas aga võib keegi isik Kirikut nii kinnitada, et surm ja kurat teda ei saa ära võita? See võib sündida ainult siis, kui sellel isikul Kirikus on selline autoriteet, et ta selle autoriteediga seda kiriklikku ühiskonda koos hoiab ja killunemise eest kaitseb.

Kirikut, usulise, Jumala poolt asutatud ühis-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

konnana hoitakse koos ühe usu, ühe lootuse, ühe armastuse läbi. Allilma jõud avalduvad sellises ühiskonnas lahkhelidena, lõhenemisena, eksivaadete ja uskmatuse näol. Võidavad need jõud Kiriku, siis on allilma väravad Kristuse loomingu ka juba anastanud.

Kui Kirik peab püsima võitluses ja allilma võimude rünnakul, siis ei tohi kõikuvaks muutuda üks usk, üks lootus, üks armastus, nad peavad puutumatult püsima jääma.

See puutumatus peab aga Kristuse tahtele vastavalt Kirikus säilima, tema tiheda ühenduse läbi kaljuga, s. t. apostli Siimoni autoriteediga.

On tehtud katset, selle kirjakoha mõttest aru saada nõnda, nagu ei oleks Peetruse isik ja tema autoriteet, vaid tema subjektiivne usk Kiriku aluseks. Seda põhjendatakse muuseas ka püha Krüsostomuse sõnaga, kes ütleb, et Peetruse usutunnistus on Kiriku aluseks. Selle pääle peab aga vastama, et isad sellega sugugi ei taha salata, et Peetruse isik on Kiriku aluseks. Seda näeb püha Johannes Kuldsuu juures näiteks päris selgesti. Ta jatkab nimelt: „Tema (Kristus) tõotab talle anda, mida ainult Jumal võib anda, nimelt patte andestada, Kirikule sellises voogude rünnakus anda kõikumatust, k a l u r i t teha tugevamaks igasugusest kaljust“ (Hom. 54 in St. Matth.)

Ja Tatsiaani Diatessaronil on juba selgesti „Et portae inferi t e non vincent“ — „Allilma väravad ei võida s i n d“. Kui siis on kõne Peetruse usust Kiriku alusena, siis mitte usust selles mõttes, kuivõrd ta on Peetruse teene, vaid usust sel määral, mil ta on Jumala anne. See usk, sedavõrt, mil ta on Jumala kingitus, moodustab kalju kindluse. Jumal, kes pani Peetruse huultele Kristuse Jumaluse tunnistuse, avaldas sellega oma soovi, et Peetrusest peab väljuma jõud, et Jumala Kiriku nähtava alusena esineda. Mitte Siimon, nõrk inimene ei saa Kiriku aluseks, vaid Peetrus, Kaljumees Jumala valikul.

Et see on selle kirjakoha tõeline mõte, seda peab iga eelarvamusteta isik tunnustama. Nii kirjutab siis ka protestant Schelling (Philosophie der Offenbarung. Stuttgart. S. 301). „Need Kristuse sõnad on igavesti otsustavad Peetruse primaadi suhtes apostlite seas, selleks oli vaja tervet parteivaimu pimestamist, et nende sõnade tõestavust tunnustamata jätta ja neile sõnule anda teist mõtet.“ Selle kirjakoha tugevus primaadi sisseseadmisena avaldub ka selles, et ikka jälle tehakse uusi lahenduskatseid nende selgete sõnade järeldusist mööda pääsemiseks. Viimaseks m eeleheitlikuks väljapääsuteeks jääb siis harilikult see, et seda sõna igasuguse traditsiooni vastu ja ilma igasuguse mõistliku põhjuseta katsutakse ehtsa Jeesuse sõnana mahasalasta. „Muidugi, siin antakse Peetrusele primatsiaalvõim, kuid Kaloliku Kirik eksib, kui ta selle sõna Jeesusele endale suhu paneb“ (sic!) Köhler: Archiv für Religionswissenschaft 1905. (Lhk. 42). Ka see katse ebaõnnestub.

Selustavalt võime ütelda: Peetrus on Kiriku ühiskonna aluspõhi. Ta annab viimasele talle Jumala poolt kingitud kõikumatu kindluse. Jumala poolt antud autoriteedi läbi hoiab ta Kiriku ühes usus, ühes lootuses ja ühes armastuses, nii et surm ega kurat teda usu ja armastuse ühtluses ei saa kõigutada.

Kui Jeesuse sõnad ei peaks kaduma, siis peab neis ilmnev mõte tõestuma: „Ilma kaljualuseta ei ole püsivat ehitust, ja aluseks on Peetrus. Ilma puutumatu, muutumatu, eksimatu tõeta ei ole Kiriku ühtlust. Järelikult peab see kaljupõhi, peab Peetrus seda tõde eksimatult ja alatiseks kinni pidama ja kuulutama.“

„Ma ehitan Kiriku“, see oli tõotuse sõna. Ning ta teostas oma sõna. Ta ehitas oma Kiriku Peetruse kalju kohale ja ta ehitab teda veel ikka edasi. Ja tõotus Peetrusele oli nagu patriarhaalõnnistus, mis täitus Peetruse ja tema järeltulijate man. Suur oli vaenlaste arv, kes nagu vägevad vood vastu kaljut põrkasid. Nad ei kõigutanud kaljut. Teised usulised ühendused said tunda enda kallal allilma riigi võimu. Lahkhelid, lõhenemine, eksimine ja uskmatus on nende kallal teinud oma hävitustööd. Kivi kivi järele lahkus kaljust. Kristuse Kirik aga seisab kindlalt ja kõikumatult. „Vihma sadas maha, ja vood hoovasid ta pääle, tuuled tormitsesid ja põrkasid vastu maja, see aga ei purunenud, sest ta oli rajatud kaljule.“ Matt. 7, 25. See aga oli see kalju, millele Issand oli annud tõotuse: „Sina oled Peetrus, kalju ja sellele kaljule ehitan oma Kiriku ja allilma väravad ei võida teda ära.“

P. M.

Paavsti elust.

Paavsti Kroonimise päevaks 12. veebruaril.

Varsti 80 aastane rauk, paavst Pius XI. on ikka hiigla tööhimuga mees olnud. Juba noormehena oli ta Milaano maailmakuulsa raamatukogu prefekt. Oma Milano hingehoolitsuse ajal tegi ta tegemist õpetatud preester kõige päält korstnapühkijatega Ta lõi veel täna õitseva Milaano korstnapühkijate kongregatiooni. Hästi tuntud Alpi-ronijana ronis ta kõrgeimaile Alpide harjadele. Apostliku nuntsiusena Poolas jäi ta — kui ainus diplomaat — kohale, kui enamlased ähvardavas läheduses oli. Ainult 45 päeva oli ta Milaano kardinaal-ülempiiskop. 1922. a. veebruaril näeme juba Achilles Ratti (paavsti endine nimi) püha Peetruse toolil. Tema paavstipõlve esimesed 10 aastat langetasid ta õlale raske töökoorma. Rooma küsimuse lahendamine, misjoni võimas levimine, suur ehitustegevus Vatikani linnas — need kõik on tõsiasjad, mis maailma ajalukku ikka seisma jäävad. Suurelt imetleme veel täna „vana isa“ — nagu paavst end ise nimetab oma arvurikkais igapäevaseis kõnedes — suurt töövõimet.

Lubatagu pilku heita suure paavsti igapäevasesse ellu. Hommikul kell 6 algab ta päevatöö, kell 7 püha Missa. Kell ½9 võtab ta vastu kardinaal riigi-sekretäri. Kirikuvürstide, saadikute, p. Isalt era kõnega austatud isikute vastuvõtmine kestab harilikult kuni kella üheni. Sel ajal algavad üldised audientsid.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Paavsti söömaajad on harukordselt lihtsad. 4 Trieri halastajat venda peavad korras ta majapidamise. Kokast vend ütles mulle, veel iial ei olla p. Isa köögi suhtes mingit soovi avaldanud. Kokk ise pidi väljauurima, mis paavst meelsamini sööb. Ja vend, kelle hooleks riiete korras hoidmine on, tähendas, et p. Isa isegi pea väljakannatamatus suve-kuumuses ilma tõrkumata raskesse talvemantlisse riietuks, kui ta selle valmis panduna leiaks. Kas ei ole see igapäevaseis elu tarvidustes nii vähenõudlik suur paavst ka meile palju ütlevaks eeskujuks?

Kella kolme ümber algab harilikult väga lihtne paavsti lõunasöök. Täpselt kell 4 lubab p. Isa endale väikese jalutussõidu Vatikaani aedadesse. Kell 5 algab era — töö. Kell 6 algavad jällegi privaatandientsid, mis tihti kuni hilise ööni ulatuvad. Läinud sügise jooksul on ette tulnud, et veel kell 11 öösi rändajaid vastu võeti. Kes südaöö tunnil Peetri platsil viibib, võib pea alati näha kaht veel valgustatud akent. Need on paavsti eraraamatukogu aknad. Pius XI on harjunud kuni hom. kella 1. töötama. Juba kell 6 hom. aga algab uus päevatöö.

Küsigu lugejad endalt, mis neile küll öelda tahaksid need üksikasjad p. Peetruse suure järeltulija elust. — **Dr. V. H.**

Kuninganna Kristiine — kas ebakõlblik film?

Jooksis hiljuti film, mille kohta sõna peame võtma. Ajaloolased jutustavad nii: Ajal, mil sõjatont Põhja Euroopast kuni Alpideni mõllas, kasvatati üks kuninga tütar oma isa käsul kodus poisikeseks. Juba noorelt näitas see laps erilisi vaimuandeid ja tugevat enesevalitsust. Tema isa langes kaugel lahinguväljal ja tema 18. aastane tütar oli kuninganna. Tema valitsuse esimesed aastad olid sõja-aastad. Muuseas viis ta peagi ühe suurimaid Euroopa sõdu ausalt lõpule. Mitmele kuninglikule valitsejale oleks ta võinud eeskujuks olla, nii hästi valitses ta. Ja siiski polnud valitsemine talle mingi rõõm. Tema haruldased vaimuanded ajasid teda ennemini ümberkäimisele suurte õpetatud meestega: luuletajate, mõttetarkade ja kunstnikkudega. Ta isa, ilmakuulus protestant, laskis tema valjus protestandi usus kasvatada. Tema suur hing aimas kõige mõtlemise ja uurimise juures, et päris ja täielik tõde mitte tema päritud usus ei leidu, vaid pühas katoliku kirikus. Siis sündis äkki midagi, mis täitsa selle tahtetugeva naise kohane oli. Kuna teised kroone püüavad — pani tema rootsi krooni maha. Tal oli kaks põhjust. Mõistus ütles talle, et hädaohus oleval riigilaeval pigemini mees tüüril peaks olema, ja teine, samuti tähtis põhjus oli see: protestantlise Rootsi kuningannana ei või ta iial katoliiklaseks saada. Ta läks välismaale, astus pärast pikemat ettevalmistust Innsburgis katoliku usku ja elas siis ajuti väga rahutut elu, millest kaasilm mitte ikka aru ei saanud ja arusaada ei võinud. Erakorraliselt andekail inimesil on ju sageli oma erilised eluharjumused, ja kui — nagu kuninganna Kristiine puhul — täiesti puuduvad moraalsed kõrvalekaldumused — peab seda mõistma. Enamasti elas see naine Roomas, püha Peetri kiriku varjul. Sääl, püha Peetri doomis on suure protestandi kuninga ja juhi suure tütre aulik haudki. „Kõik kokku võttes, oli see siiski esijoones ühe kristlanna elu, ütleb keegi, kes tema elu tunneb. Nii teatavad ajaloo raamatud kuninganna Kristiine, suure protestandi kuninga, rootsi Gustav Adolfi tütre kohta.

Ja kuidas oli see hiljuti filmis? Ajalooline polnud sääl muud, kui ülikonnad, troonile astumine ja lahti ütlemine. Kõik kokku kaks stseeni. Neid peab ses filmis siis koosseisus võtma, et olla ajalugu. Filmis oli Kristiine rafineerituima armulugude kuhjumise keskpunkt. Lõpuks pidi arvama, et see terve filmi sisu oligi: see nooruke armatseja loobus ainult omast üleliigsest armastusest Hispaania saadiku vastu, kroonist. Kui kõik ohvrid toodud on ja õnn kaugelt viipab — nii on filmis — siis aitab kahevõitlus, milles armuke veel päälegi kõige loobumise põhjuse ümber lükkab, kurb-ilusale lõpule. Greta Garbo ikka suuremaks muutuva näoga lõpeb film. Ärgu aga keegi uskugu, et see tervik ja see lõpp suure kuninganna Kristiine nägu on.

See film on vale algusest lõpuni. On see kõik, mis peab ütlema selle „ilusa" filmi kohta? Au kõigile luuletaja vabadustele — sügavamas mõttes peavad kõik ajaloolised luule- ja kunst-teosed tõed olema. Ja et see film seda ei ole, see näitab, et üks kinopilt ebatõelik olla võib, kuigi ta jämedalt viisakuseta momenta ei sisalda. Ebatõde on ebakõlblik. Üldse — magamiskambri stseenid ei lase kõige kiuste midagi puududa — arusaajale. Et selle suure, otsija naise elust tehakse „kena tüdruku" väike elu, et kino selle hetkega lõpetab, kus ajaloos selle elu suurim järk ja tõus kõrgusse ja suurusse vast algab, et film selle suure isiku tuume võltsib, see on tema ebakõlblus, mitte aga paar pahandavat stseeni.

Katoliku Kirik Ungaris.

Alguses elasid ungarlased Lääne Venemaal. Osa neid rändas 9. sajandi teisel poolel edelasse ja asus vürst Arpadi all praegusesse Ungarisse, et seal peagi suure riigi asutada. Kuningas Geyse all alustus ristiusku heitmine Wolfgang von Regensburgi ja Adalbert von Prage läbi.

Nad võitsid ka valitseja ristiusule. Püha Stefan (997—1038), Geysa poeg sai piiskopkondade ja kloostrite asutamise läbi oma rahva apostliks. Gron sai 1000. a. ülem-piiskopkonnaks ja temale allusid 10 piiskopkonda. Paavst Sylvester olevat Stefanile kuninga-tiitli ja mitmesugusi eesõigusi andnud. Sellest nimi: apostlik kuningas. Tema järglane Peeter aeti paganliku erakonna poolt ära. Viimane surmas ka piiskoppe ja preestreid. Kuningas Andreos seadis korra jälle jalale. Kui tema järglane, Bela ühe uue mässu sumbutanud oli, oli ristiusu

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

võit otsustatud. Bela poeg, Ladislav Püha (1077-1995), kõrvaldas paganluse täielikult.

Venemaale jäänud vendade mälestus elas veel kaua edasi ungari rahva seas. Kui dominikaani ordu Ungarisse asunud oli, rändasid mõned tema pojad julgelt vanale kodumaale, mida tollal veel kutsuti Suur-Ungariks. Nad leidsid oma suguvendade juures umbes praeguse Samaaria, Orenburgi ja põhjapoolse Jekateriinburgi linnade piirkonnas südamliku vastuvõtu. Mäletati väljarännanud vendi. Siiski oli misjonäridel kestev töö võimata. Venelased ja Venemaal juba võimsad tatarlased kartsid, et katoliku usu vastuvõtmise korral lääne angarlased suur-ungarlastega ühinevad ja vene valitsuse kukutada võivad.

Rasked ajad usu suhtes tulid maale 16. sajandi algul. Mohacz'i lahingus 1526. a. langes võitluses kuningas Ludvig ja palju piiskoppe. Üliõpilaste läbi tuli Wittenbergist uus õpetus maale. Ühtlasi ilmus ka siin aadli himu Kiriku varandusi omandada. Eriti tegev oli siin uuenduse heaks Lutheri õpilane Matteus Devay, Ungari Luther, kes aga a. 1534 Kalvini usku läks. Sest saadik sai kalvinism ülekaalu üle luterluse ja seadis 1563. siin oma usutunnistuse (confessio hungarica) üles. Protestantide seesmine ebaühtlus takistas nende edusamme.

Ungari Primas, Nikolaus Olahi, ajas agaralt vastu-revolutsiooni. Tal läks korda mitme protestandi aadliku pööramine. Üks niimoodi võidetuid endisi kalvinlasi oli Petrus Pazmany, pärastine Primas ja Kardinal. Ta sai koolide ja seminaride asutamisega, vaimuliku seisuse kõlbluse ja lugupeetavuse jaluleseadmisega ja kirjandusliku tegevuse läbi katoliku Kiriku uuendajaks.

Viini rahus, 1906. a. said mitmesugused usud vabaduse. Praegu on 9 miljoni elaniku seast 67% katoliiklasi, 20 % kalvinlasi, 6 % luterlasi, siis veel õigeusulisi ja juute. Valitsuses on enam kui pool katoliiklased. President Gömbös on küll luterlane, kuid meelsuselt väga lähedane katoliiklasile. Katoliku kirik on 12 piiskopkonda jaotatud. Selle juurde tulevad veel mitmed osad piiskopkonnist, mis poliitiliste annektsioonide läbi teiste riikide külge on sattunud. Kõigis kooles on usuõpetus kohustav. Ka ülikooles on kõrgemad usuõpetuskursused organiseeritud. Budapesti ülikoolis õn katoliku teoloogia osakond. Kalvinlased ja luterlased omavad kumbki osakonna teisis ülikooles. Katoliiklik elu Ungaris osutab ju 25 aastat rõõmustavat tõusu. Kõige päält võttis katoliku Kirik rahva harimise enda hoolde. See viis rahvahariduse rõõmustavale kõrgusele. Lihtsadki inimesed mõistavad ladina keelt. Nende ridade kirjutaja oli rõõmsalt üllatatud, leides Rumeenias talupoegi, kes soravalt ladina keelt rääkisid. Selle rahvahariduse tõusu teenus kuulub suure krahv Zichy asutatud katoliku rahvaerakonnale. Katoliku mõttevara kindlustuseks aitasid kaasa esiletungivad isikud. Üks toekamaid kujusid avalikus elus oli ka poliitika mehena rahvusvahelist kuulsust omav krahv Apponyi. Piiskopide keskelt ulatus välja oma vaimliselt tähtsuselt ja kõnekuselt Stuhlweissenburgi piiskop, Dr. Ottokar Prohaszka. Oma esiletungivate jutluste ja konverentside läbi veenas ta haritlasi, et usk väga hästi teaduse, hariduse ja eduga ühendatav on. Ta suri 1929. a. kantslis. Ta viimsed sõnad olid: „Armas ülikooli noorus, ei ole muud kombekoodeksi peale evangeeliumi."

Uuemal ajal töötab ilmikute seas endine ministerpresident Huszar.

Eestlasile huvitav võiks veel olla, et Ungarit „Regnum Marianum" (Maria Riik), kutsuti, kuna Eestima „Terra Mariana" (Maarjamaa) oli. Nii püsib veri suguluse kõrval ka teatav vaimline sugulus.

Felix Wiercinsky.

Kristus igavese jää maal.

„Fides Korrespondents" toob ühe Oblaatide misjonääri kirja Iglulik'ist, 70° põhja laiuselt. Stefan Bazin, nii preestri nimi, elab neljandat aastat nimetatud saarel, töötades eskimode keskel. See kuuldub nii lihtsana, nii vähe tähelepanu väärivana—ja ometi elab paater ühte haruldast elu—ütleme julgesti: kangelaslikku kohustetäitmise elu. Sääl, kaugel Põhjas pole rikkaid kihelkondi, pole kirikumakse, ei kirikuid ega kabeleid — mitte midagi. Jumalamees elab laudonnis, mis ühtlasi jumalakoda, elukorter ja ait on. 24. juulil 1933 a. põles see maha, kustutamine oli võimatu. Ainult kolm konsekreeritud hostiat ja ühe palveraamatu, eskimokeelse, võis üksiklane päästa. Breviirraamat, jumalateenistusriistad, isegi toidu tagavarad, kõik põles ära. Õnnekombel tulid kahe päeva pärast mõned eskimod, kes mitme kilomeetri kaugusele põlemise haisu tundnud olid. Kuid palju ei suutnud nemadki aidata. Paater ehitas pooleli põlenud lauaotstest uue „kodu", vaala nahast katusega ja sama looma venitatud sooltest akendega. Sooje riideid—tal oli veel ainult sutaan—pidi ta eskimoilt võtma. Kuni ta ühe põhjapõdra tappa suutis, pidi ta end kaladest, milliseid ise püüdis, elatama.

Valged ei tule iial sinna piiridesse. Mahajäetus on ütlematu suur. Ja misjonitöö? Noored eskimod peavad õppima, aga nad unustavad nii meeleldi ja vanadel on kõva pää ja nad peavad valget meest küll segaseks. Nii on elu Iglulik'ul. Kui vähemalt post käiks! Ja—kord tuli kiri — aastase hilinemisega. Ta sai teate ema surmast. Must post!... Nüüd on piiskop tõotanud, talle iga kolme aasta takka misjoni-paadiga „Pius XI" ülespidamist saata. See ja veel enam seisab truu ususaadiku kirjas. Viiendat aastat algab ta nüüd oma üksikul saarel. Tema piiskop Turynetil tahtis teda veel hilissügisel külastada, aga paat sattus jää vahele, oli ajutiseks jääs kinni, ning sai tugevasti kannatada. Ta pidi Churchilli sadamasse tagasi minema. Mõelgem meie, kes me soojas istume, samameelseid inimesi, perekonda, sõpru, seltsilisi enda ümber nähes, vahel selle kangelasliku jumalamehe pääle palves. Kõiges hädas on tal veel isegi nalja, sest tugeva ristiinimesena teab ta, et Jumal kõik parimini juhtima saab. Põhjanaba jääski ei ole paluja hüljatud — ta teab, et kaitseingel tema lähemas läheduses on.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Mis tuline paater Foucauld kord Sahaaras Jumala nimel julges, seda viib läbi paater Bazin siin, igaveses jääs: Kristus pühimas altari sakramendis vallutab kõrbeid ja Põhja jääd ja teda jutlustatakse maailma äärelt äärele.

Võltsing.

Eesti apostliku õigeusu Kiriku Hoo'ekande ja Sisemisjoni Tallinna osakond avaldab ühes kirjas päälkirja all: „Paavsti eksimatusest: piiskop Strossmayeri kõne, peetud 1870. a Vatikani Kirikukogul, millel paavst Pius IX. eesistumisel arutati paavsti eksimatuse küsimust.“ Äärемärkuses öeldakse, et kirjatükk olevat tõlge Varssavis ilmuvast „Slovo'st, a. 1931.

See kirjutis sisaldab võltsingu.

Tõendus, et siin tõesti tegu on võltsinguga, on ju mitme aasta eest toodud vastuvaidlematute tõendiste läbi. Tahame arvata, et need tõendised tõlkijale tundmata olid ja toome nad sellepärast siin lühidalt.

Juba a. 1871., võltsitud kõne esmakordselt trükis ilmudes, pöördus piiskop Strossmayer rooma päevalehe „Osservatore Romano“ poole, kirjutist võltsinguks seletades.

Vatikani konsiili sekretärile, piiskop Fesslerile kirjutas Strossmayer 18. märtsil 1872. a. „Teile, kui ka teistele konsiilist osavõtjaile on hästi teada, et ma sellist kõnet, mis mulle kaela määrida tahetakse, iial pole pidanud. Minu põhimõtted on täiesti vastupidised neile, milliseid harutab mainitud kõne. Olen teadlik selles, et ma iial midagi rääkinud ei ole, mis oleks kuritegelik Püha Tooli autoriteedile, või mis võiks Kiriku ühtlusele kahju tuua. Annan teile õiguse, seda kirja nii kasutada, kuidas see teile meeldib.“

Mõni aasta hiljem sai teatavaks, kes võltsingu autor oli. Piiskop Strossmayerile teatas 18. augustil 1876. preester Stollenverk Buenos Aires'ist Lõuna-

---

Sajandite tuha all.

(Järg.)

Järgnes sündmus sündmusele pärast maailmasõda. Tumenesid endised järgnevate ees ja viimased kandsid juba jällegi tulevate helki endal. Kuid üldiselt oli nagu midagi hävinud — midagi, millele nagu ei osanud nime anda, midagi väljarääkimatut, ent ometi elule sisuandvat. Kurvaks oli läinud taevas ja leinas maa . . . Ja leinas ka naise süda. Mida? Olid need kadunud nooruse mureta ajad, oli see jõukas elupõlv suure tsaririigi varju all? Või oli see tuhande-häälne hädakisa, mis karjus vastukajana tema rinnas suure maailma valukoori kaasas? Võib olla, oli sääl kõike, kuid lõpmatult korduv lõppriim oli ikka selgemini ja selgemini: „Mina?!“

„Miks?! Nii küsis ta, kui põuasel suvipäeval reha krabisevat heina kokku riisus. „Miks kuivavad südamed neil, kes elukõrgustikel seistes päikese valguse külluses upuvad?“ „Miks?! piinas teda küsimus kuldset vilja kogudes, kui sirp puhkemata pungad ja pudeneva vilja ühes ära lõikas. „Miks see lõpmatult korduv puhkemine, küpsemine, pudenemine — kuna terve maailm väsinud on ja rahu ihaldaks?!“

Ja kui hilissügisel linakolkijate ja ropsijate käed virgalt ühe linapeo teise järele puhtaks tagusid, siis vaatas ta vargselt ringi nende nii tuntud ja ometi nii võõraste inimeste keskel ja — leidis ka nendegi nägudel sama hääleta küsimuse: „Miks?!“

Aastate ja sündmuste koorma alla jäi uinuma ta hinges võõra sõduri pilt. Aga ainult uinuma. Ent sellised elamused ei sure . . .

Algas lühike, kuid tagajärjerikas eksikäik. Ja jumalakojast algas ta. Naine oli võõrdunud sõjaaastate kestel kirikust. Kirikust — kui kivisest hoonest Kuid ta hinges helises ja elas edasi konfirmatsiooni-päeva sügav ja saladusttäis viis. Tema vaimukõrvad kuulatasid veelgi põnevalt selle hingekarjase sõnu, kes tookord käe tema pähe oli pannud ja tema suust vaimustatud hüüde võlunud: „Jumal, ma tänan Sind, et ma evangeeliumi usus kasvatatud olen!“ Seda tundmust polnud lämmatanud sõjaastad, ega imelik meloodia, mis kõlas tol ajal Aloiisiuselt . . .

Nüüd ajas teda see lõpmatult korduv: „miks?!“ uuesti ta nooruse vaimustuse-maale. Uuesti hakkas ta külastama kirikuid ja imes sääl ahnelt iga sõna endasse. Ta luges palju. Ent võõrastades märkas ta, et see, mis ta nüüd kuulis polnud koguni enam see, mis tema kooli- ja noorpõlvest ta mälestusse vajunud. Ei, see polnud enam see evangeelium mida kuulutas õpetaja, kes teda koguduseliikmeks õnnistanud. Ja k u i mitu kirikut ta külastas n i i mitu evangeeliumi ka ta kuulis. Ja lõpptulemus oli, et sigines endistele küsimustele juurde veel üks: „Kas on tõde samuti tuhandenäoline, kui valegi?!“ . . .

Ta tutvus liberaalse usuvooluga. Ja silmapilguks suutis see teda paeluda. Silmapilguks! Sest nüüd ärkas äkki ta hinges mälestus noorest Aloiisiusest. Uuesti nägi ta kõhna poisikesenägu sügava kiindumusega pilgus, kuna ta palvetas oma palveid, mis nii sügavalt mõjusid tol ajal naisesse. —

Oli november. Udune ja vilu. Nukralt vahtis ta järele lendavaile pilvile, milliseid piitsutas põhjatuul, udulinikuid rebides ja lahutades. Küla oli vaikne — ta uinus, nagu ei tahaks ta iial enam ärgata. „Nagu ühine surnukirst!“ mõtles naine. Ta ei suutnud enam välja kannatada seda kaduvuse laulu enda ümber ja omas südames. Välja tõttas ta. Üle lageda karjamaa, kus üksiku kase ladval kraaksus vares oma õhtulaulu, mööda küünist, kus varjul kuivanult ja eluta nii palju kevadilu ja suvivirkust. Ikka edasi. Sinna, kus süngelt ja mõttes seisab kuusemets. Pärast „punaste“ taganemist oli siin leitud nooruke sõdur kuulist läbistatud pääga. Ta maeti sama paika, kus ta leiti. Tundmatu oli ta rahvale. Ometi sigines

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Ameerikas, teda olevat keegi äralangenud preester volitanud avaldama, et ta surma eel oma süü ülestunnistas, ta olla nimetatud trükis ilmunud avalduse autor ja et ta paluvat oma ülekohtu andestust.

Tuleb kahetseda, et veel tänapäev, peaegu 60. a. pärast selle võltsimise kindlakstegemist, ta ikka veel uusi uskujaid leiab. E. P.

Kirik ja riik.

Ühest Mussolini artiklist.

Mussolini avaldas hiljuti Pariisi „Figaros's" artikli tiitli all — „Kirik ja riik".

Selles artiklis nendib Mussolini, et Õhtumaa ajalugu antiiksest Roomast tänini, Diokletsiaanusest Bismarckini, õpetavat, et veel ikka igas konfliktis riigi ja Kiriku vahel riik on jäänud kaotajana lahingväljale. Sest selline võitlus olevat võitlus kättesaamatu, puutumatu vastu, avalik sõda vaimu vastu, kus see on kõige sügavam ja sisukam. See jääb tõestatuks kõikidel aegadel, et kõige tugevamadki riigi poolt kasutatud relvad on võimetud Kirikule anda surmavaid haavu. Kirik, kõigepealt Katoliku Kirik, tuleb muutmata võidukalt esile kõige kibedamaist võitlusistki."

„Riigid võivad võita teisi riike, ja seda võitu teostada . . . , neilt võtta maad, või kontributsiooni, neile pääle suruda oma poliitilisi või majanduslisi süsteeme. Aga kui vastaseks on teatav religioon, siis puudub selline ägedat kiskumist põhjustav siht. Ning piisab vaimulikkude ja uskliku rahva lihtsast passiivsest vastupanust riigi ägedamate rünnakute hülgamiseks".

Pärast korduvat viidet Napoleoni ja Bismarcki taandumisele kirikuvõitluses, rõhutab Mussolini: „Üldse mitte kunagi ei ole minu ajude eesruumi läbinud edev idee luua riigiusku või usku alla heita riigile. See ei ole riigi kohus katsetada uute evangeeliumidega ja uute dogmadega, kukutada vanu jumalamõisteid, et neid asendada uutega,

---

ta kalmule lihtne ristike ja sageli ehtisid seda värsked lillepärjad ja -kimbud. Mitte alati ei olnud need armastusanded mureta mängivailt karjalastelt. Oo ei! Siinse rahva hinges elab sügav hardumus lahkunute vastu. Kalmudel palvetab ta nende hingerahule mõeldes. Kalmukünkaid ehib ta, uskudes, et see Jumalale meeldib . . . Praegu oli pärjake risti küljes kuivanud ja hauaküngas langenud lehti ja purunenud puuoksi täis. Aga las tuleb kevade, küll punuvad kaastundlikud käed jällegi pääsusilmadest ja kullerkupudest pärjakesi. Küll nad kisuvad umbrohu ja koristavad koltunud lehed ja oksapuru kalmult. Ja vaevalt küll mõni möödub, kes ei palveta ühe „meie Isa" sellel üksikul haual . . .

Siin, unustatud haua ääres peatus naine. Siin ta mõtles neile, kes olid langenud ja neile, kes veel saavad langema sõdades. Nukker novembri õhtu sundis teda mõtlema suurele hommikule, kus täitub olemuse majesteetlik müsteerium — see mis annaks elule mõtte ja väärtuse: ärkamine, et ei iial enam surra, jällenägemine, et ei iial enam lahkuda! Ja nimeta igatsuses langetas ta pää, hinge karjatades ta nooruspõlve usu järele. Siin elas ta läbi viimase aja sündmused, mis pidid saama otsustavaks ta tulevikule. See eksituluke, mille järel ta oli haaranud, nagu haaravad lapsed kirjude seebimullide järele, ei olnud teda rahuldada suutnud. Ta haiglane meelekujutlus oli säält valgust ja soojust lootnud ja — pimedam ja külmem, kui iial enne, oli ta selle tule juurest lahkunud.

Ikka tihedamaks läks udu tuule vaikides. Külm pimedus lasus kõikjale. Tahtmatult meenusid metsasviibijale lapsepõlve õudsed ja siiski nii armastatud ja ikka jälle uuesti meeleldi kuuldud vaimuja tondilood. Kui palju selliseid teadis vanaema!

Vanaema! Kus oli nüüd vanaema? . . .

Ja äkki elas naine läbi jällegi seda sama, mis kord aastate eest võõra sõduri haigevoodi ees: pikas reas läksid nad sääl — kadunud sajandite lapsed — kuni kaugele, kaugele halli muinasaega. Ja kõik nad kandsid ühte märki rinnal ja otsa ees, kõigil neil kõlas üks palve suus ja säras üks siht silma ees. Ja naise valgustotsiv silm nägi lõket üles leekivat sajandite tuha alt ja võimsalt hakkas ta hingest kinni, nagu hakkavad kinni mõne taimekese seemned kümnete eokestega soodsast pinnast, mõte: „minu esivanemad omasid ürgristiusu!"

Ja — algades langevate lehtede sosinana ja paisudes võimsaks kevadtormiks hakkas rääkima ta hinges hääl: „Vaene, eksiv inimlaps! Sa kurdad Bethlehemi öö järele; sa igatsed inglite laulu Davidi linna väljadel. Aralt otsid sa Jumalinimest, kõndivat Palestiina orges ja kõrgustikel. Sa sirutad käsa nende poole, kes olid armsad sulle ja on siit lahkunud. „Kuhu?" küsid sa — ja keegi ei vasta sulle! Sa otsid teed tuleva ilma ellu ja kõik su teenäitajad ei leia seda isegi! Sa otsid paika, kuhu ehitada üles oma lammutatud usumaja— ja su ümber on vahutavad veed ja tuiskav liiv! Ja neist voogudest, neilt lendava liiva luidetelt kõlavad uimastavad sireenihääled: „Tule siia! Tule siia! Siin on tõde!"

Ära usu neid! Ära usu neid! Püha tõe tembeldavad nad muinasjuttudeks. Nad segavad ta valega! Ära kuula neid! Ära kuula neid! Mine valguse poole, mis helendab ammu ununud aegu! Kuule kõnet, mis peavad kadunud kalmud!

Vaene eksiv inimlaps! Sinu tundmus ja sinu mõistus on vastollu sattunud. Aga nad ei tohi seda olla — sest nad mõlemad on Jumalast — nad ju mõlemad tunnustavad Teda, nad igatsevad Tema järele. Ja Tema on tulitorni seadnud aja vahutavaisse voogudesse. See näitab hädaohuta teed. Võta oma suun sinna poole. Valguse leiad sääl ja soojuse. Sääl uinub su mõistus õndsalt su tundmuste magususes ja su tundmus saab kotkatiivad su mõistuse kindluselt ja selguselt. Looja pole sind loonud vastolule sinus endas, vaid tahab, et sinus oleks jumalik kooskõla. Lase häälde panna oma hingekannel!" (Järgneb). M.J.T.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

mis on dikteeritud rassi, vere või mingisuguse põhjamaa inimkondluse kaudu."

On huvitav, kuidas duce kõige fašistlise riigi totaalsuse juures ometi Kirikule veendunult alles jätab selle omapärase tegevuse suveräänsuse ja siis manustab: „Võib juhtuda, et mõlemad võimud kokku puutuvad. Sel juhul on koostöö soovitav, kergesti teostatav ja viljakas."

Aga riik, mis tahab hoiduda igast vaimsest lahkhelist ja sisetülist, hoidugu ka igasugusest segamisest usuküsimusisse. Pilk välismaa sündmusile andvat talle uue tõestuse fašismi teooria ja praktika väärtuse kohta, mis kõige oma autoriteedi ja prestiiži rõhutamise juures hoiduvat end segamast küsimusisse, milliste kohta tema ei või otsustada ja mis seisavad väljaspool tema õiguspiirkonda.

„Kõik riigid, kes ei ole taibanud seda suurt tõde, pidid varem või hiljem aru saama oma eksitusest ja seda kahetsema."

Jumalariigist.

Annetuse tagasilükkamine.

Uhe Long-Island'is õdede poolt juhatatud New-Yorgi haigla ülemõde keeldus vastuvõtmast annetust, mis oli pärit ühe häätegeva balli sissetulekust, kuna sellel ballil oli aset leidnud ringkäik, millises sobimatul kombel kujutati Orleani Neitsit. Abtitar seletas annetajaile, et ta pakkumisega enne oli nõustunud, arvates, et on tegemist einega, millele järgnenuksid korralikud lõbustused. Ta pidavat nüüd aga sellest nõusolekust loobuma, kuna ta olla lehtedest lugenud, et püha Johanna kujutamisel olla esinenud sakrileegilisi väärnähteid. Abtitar lisas juurde, nende haigla vajavat küll tungivalt raha, ei võivat aga vastu võtta mingisuguseid annetusi, mis oli sel viisil kokku tulnud.

Pariisi misjoni-seltsi uusim statistik.

Seltsile on usaldatud üldse 38 misjoni-ala üldrahvaarvuga 211,6 miljoni hinge. Tema ridades on 48 prelaati, 1046 euroopa ja 1435 kodumaa preestrit, siis 1793 usulist ja 3058. kodumaa kleerikut, kes seltsi 62 seminaris haridust saavad. Misjoni aladel on seltsil 6086 kabelit, 2994 kooli 170378 õpilasega, 347 sõime ja vaestemaja 203 4 lapsega ja 153 haiglat, varjupaika ja pidalitõbiste kodu.

Katolitsism Kanadas.

Sääl on Dominiooni 10.376.786 elanikust 4.285.388 katoliiklased. Aastal 1921. oli üldrahvakogu pääle katoliiklasi 38,57 prots., praegu 41,30 prots., mis välja teeb juurdekasvu: 895.752 hinge, 66,48 prots. Kanada katoliiklasi on prantsuse soost. Siis järgnevad iirlased, inglased, ungarlased, sotlased, poolakad, sakslased, itaallased, austerlased, ungarlased, venelased, belgla-Sisserändajaid viimasel 10. aastal oli 200.000 katoliiklast 38. kirikuvürstist (maal on 11 ülempiiskoppi, 27 piiskoppi) on 21 prantsuse, 17 inglise soost.

Ilmavaate võitlusist Saksamal.

Eriliselt kujuka näite saksa rahva usulisilmavaatelise killunemise kohta, väljaspool Kirikut, pakuvad olud Hamburgis. Sääl oli 1925. a rahvaloendamise järgi 394 usutunnistust. Sellest saadik on 214 uut lahkusku tekkinud ja 123 endist jälle hävinud, nii et Hamburgis praegu mitte vähem, kui 485 usuühingut asub. Igatahes on ainult 11 grupil enam kui 1000 pooldajat, kõik teised omavad vähem liikmeid, sageli vaid paar tosinat. Usutunnistusetute grupp on Hamburgis teisel kohal, ev. lut. usuliste järel — ta mahutab 16 prots. rahvaarvust — s. o. 175.000 hinge.

Andmed katoliku orduõdede kohta Ühendriiges.

Uuemate andmete põhjal elab Ühendriiges 123,304 katoliku orduõde. Iga 1000 liikme pääle Ühendriiges tuleb üks õde Neid on 97.164 igavese tõotusega seotud, 16.952 ajalikuga. Noviitse on 7319, prooviõdesid 4309, ülejäädava järk on teadmata. 105.577 õde täidavad korrapäralisi kutsekohustusi, ainult 1801 pühenduvad täiesti usulisele vaatlemisele. 4749 õde õpivad mitmesugusis õpeasutistes. 5041 õde pidid vanuse või haiguse tõttu töölt tagasi tõmbuma; ülejäänute kohta puuduvad andmed. 63885 õde on koolipõllul tegevad, 12.197 õde töötavad haiglais, kliinikuis, puhkekodudes ja parandamatute kodudes. —

533 avalikku raamatukogu

on Boromäuse Ühingul Saksamaal. Nimetatud ühing hoolitseb saksa katoliiklaste lugemisvara eest. Kaks kolmandikku neist raamatukogudest on kihelkondades, kus on alla 5000 elaniku ning kus sellepärast enamasti teised rahvaraamatukogud puuduvad. Nii täidavad need katoliku seltsi raamatukogud sääl üldkultuurilisi ülesandeid. Möödunud aastal laenati üle 10 000.000 köite rohkem kui 500.000 lugejale.

Poincare uskliku katoliiklasena surnud.

Ajakirjandust läbistas teade, et Poincaré uskliku katoliiklasena surnud olevat. Usuvaenuliselt poolt püüti mõju, mida see teade esile kutsus, nõrgendada tema uskliku suremist „äärmiseks viguriks" tembeldades. Kuid see seletus laseb end veenvalt ümberlükata tõsiasjade läbi. Suure riigimehe eelistatumaid lugemistükke oli viimseil aastail „Kristuse järelkäimine". Ka isiklikus läbikäimises otsis ta meelsasti vaimulikkude ja usklikkude isikute sõprust. Meelega vaikib osa ajakirjandust sellest, et Poincaré surisakramente võttis, nagu ta ka ühe väikse elamuse tema elu viimseilt nädalailt moonutatud kujul avaldanud on. Maas'is ühes lossis viibides külastas Poincaré ühel päeval igivana, lossile kuuluvat kirikut. Tema saatkonnas oli üks vaimulik. Altariruumi viivast trepist üles minnes võttis riigimees preestri käsivarre ja ütles: „Anname maailmale ühe ilusa eeskuju: Poliitika, sõjast osavõtja ja Kiriku pääle toetudes."

Sõnad: „Kiriku pääle" olid osa ajakirjanduse poolt surnuks vaigitud.

Protestantlik pastor oma tütrega katoliku usku.

Hiljuti palus oma vastuvõttu meie Kiriku tuntud New-Yorki protestantlik pastor Mr. Fisk. Samal ajal astus tema tütar Ruthi Fisk novitsitarina Pühima Südame Ödede kloostrisse.

Mr. Fiski ergutas uurima katoliku Kiriku õpetust endise katoliiklise kuberneri, Alfred E. Smith, vastu 1928 aasta valimisvõitluses ette võetud kallalekippumised. Mõni aeg hiljem loobus ta oma protestantliku hingekarjase ametist ja pöördus ühes oma tütrega Püha Kiriku rüppe.

Protestantlike vaimulike ületulekud katoliku Kiriku on Ameerikas muutunud nii sagedaiks, et on asutatud eriline, Püha Pauluse nimeline selts, mille ülesandeks nende julgete tunnistlejate toetamine, kes tõe tundmisele jõudnuna ei heitunud oma veendumist avalikult tunnistlemast.

Ka Ameerika protestantliku noorsoo seas kasvab huvi ristiusu Emakiriku vastu. Oma vaimulike vastuseisule vaatamata, kutsuvad protestantlikud noorsoo ühingud sageli katoliku preestreid andma objektiivset selgitust Kiriku üle.

KIRIKU ELU

esimene ja teine aastakäik köidetult

1933. ja 1934. a.

on saadaval talitusest

Tallinn, Munga tän. nr. 4—4.

Hind **1.30**.

Postiga koju kätte saates 1.50.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 3 **1. Märtsil 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: **Katoliku Kirik Eestis** Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: mag. phil. **Robert Birck** Tallinn, Koidu 12—1.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 8 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

TALLINNA KESKRAAMATUKOGU ARHIIV-RAAMATUKOGU

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Võitlus ja võit.

(Pühapäev „Invocabit.“)

Kristus on nelikümmend päeva paastunud Quarantania kõrves; nelikümmend päeva viibis õudse mäe pääl, elas koopas, magas kivise maa pääl, tema seltsiliseks olid metsloomad (Mk. 1, 13); ta oli söömata ja joomata. Mida rohkem nõrkes tema ihu, seda tugevamaks sai hing, tema toiduks näis olevat vahetpidamatu palve, too imeline rääkimine Isaga päeval ja ööl. Loomulikult tuli nälg talle kätte. Seda ihulikku nõrkust kasutas kurat. Too oli vist kuulnud jumalikku häält peale Kristuse ristimist; aga mis tähendas see; „See on minu armas Poeg?“ Ta ei tundnud inimesekssaamise saladust, aga ta aimab Kristuse olevat Messias; nüüd tahab ta tõde kogeda: Kas see mees kõrves on ingel või Messias?

See on suur saladus, et Kristust kiusatakse. Ainult inimesena kiusati teda; kiusatus tuli väljast poolt; tema hinges kiusatus ei saanud olla; sest tema inimlik tahe jäi alati täiuslikku ühendusse jumaliku tahtega, nii et ta iialgi ei saanud patustada. Kuna ta aga ise seda tahtis, võis kiusaja nüüd ilmuda. Kristus aga oli selleks ettevalmistunud. Mitte kergemeelsusest või hulljulgusest ei läinud ta kõrbe; Püha Vaim on teda sinna juhtinud. Tema talutamise all seisab Kristuse inimsus. Sellepärast ei pea ta vaenlast mitte kartma. Ainult hädaohu armastaja langeb kiiresti pattu. Tihti kuuleme Jeesuse suust sõna: „Valvake, sest teie ei tea, millal koja isand tuleb (Mk. 13,35), millal kiusaja ilmub!“ Karmilt kõlab tema sõna, eriti nüüd tõsisel paastuajal meie südameisse: „Kui sinu käsi sind pahandab, raiu ta ära, ja kui sinu jalg sind pahandab, raiu ta ära; kui sinu silm sind pahandab, kisu ta välja; parem on sulle, et sa vigane või jalutuna ehk ühe silmaga ellu lähed, kui et sul kaks kätt on, või kaks jalga ehk kaks silma ja pead põrgusse minema kustutamata tulle, kus nende uss ära ei sure ja tuli ära ei kustu.“ (v. Mk. 9, 43). Kui sul midagi on nii tähtis nagu käsi, jalg ja silm, loobu ja lahku sellest, kui see sind patule meelitab! Valvake!

Selleks on vaja kindlat tahet ja sellepärast paastub Katoliku Kirik Kristuse eeskuju järele; kui liha on nõrk (Mt. 26, 41), võib vaim tugevaks saada; see sünnib just paastumisega; paast sisaldab hinge üksindust, mis asub ühenduses Jumalaga, too üksindus, mis liigutab meid nagu Kristuse kõrve-üksinduse õhk, mis igast tööst, igast kannatamisest, igast rõõmust leiab teed tagasi Jumalale.

Valvake ja paluge! Olgugi et ihu on väsinud, hing on võimukas ja tugev. Pole asjata Kristus nelikümmend päeva palunud ja igavikus elanud. Valvas hing jääb Jumalasse ja oskab hädaohus kohe tema poole hüüda paludes: „Ära saada meid mitte kiusatusse!“ Kui Püha Vaim, see kõigi hinge askeetilise elu isa, meid juhib kõrbe, kus kiusaja läheneb meile, annab tema juba algusest kõike armu ja abi, mida meil on vaja. „Sest Jumal on ustav, tema ei lase teid kiusata enam, kui teie suudate kanda.“ (1 Kor. 10, 13).

Lõpuks aga Kristus ei taha kuradiga palju rääkida. Seda tegi kord Eeva, ta rääkis, küsis, ja patustas, kuna Kristus lühidalt ja kindlalt käsib: „Tagane minust, saatan!“ Valvas ja paluv hing ei kuula kiusaja sosistamist, ta seisab Jumalas, kuuleb p. Jakobuse sõnu: „Heitke Jumala alla, seiske kuradi vastu, siis peab ta teist ära põgenema.“ (Jaak. 4, 7).

Niimoodi ettevalmistatud Kristus ei karda kuradit. Siiski aga see langenud ingel oma selge mõistuse ja kuulmatu kindla tahtega, hea psühholoog ja kaval taktik, kes oskab oma nägu muuta, astub huvitaval kujul redaktsioonituppa, teisel kujul kloostrisse, kes astub täna filosoofi mantlis, homme demagoogi rüüs; Nii seisab ta nüüd Kristuse ees. „Kui sa Jumala Poeg oled, siis ütle, et needsinased kivid leivuks saavad.“ „Tee imet oma enese jaoks, tarvita oma imejõud oma ihuliku tarvitsemise rahuldamiseks; muretse leiba omatahtlikult, ära oota, kuni Jumal annab leiba!“ Asi on väga meelitav: Nälg piinab, on vaja ainult üht mõtet, üht tahte-akti, mis siis? Kristus on Isale sõnakuulelik; Moosese sõnadega lükkab ta kiusaja tagasi: „Süüa ja juua pole mitte tähtsamaid asju, inimene ei ela mitte üksipäini leivast, vaid igaühest sõnast, mis Jumala suust välja tuleb: „täht-

saim on see, et hing otsib Jumalat; ma tean, et ihuliku elu ülespidamiseks pole vaja leiba; Juuda rahvale saatis kõrves Jumal mannat; ta võib tervist hoida ilma toiduta. Imejõudu aga andis mulle Isa teiste kasuks, minu eest hoolitseb Isa, isegi, kurat vaiki!" Saadan, tagane ka meist, kui sa tuled leivakiusatusega. Me oskame paluda: „Igapäevane leib anna meile tänapäev!" Teame, et Jumal jagab mida meil on vaja, ilma et kristlane peaks kahtlema Jumalas, või leiva pärast oma usku salgama ja peatoidusele oma südametunnistust ohverdama. Sel juhul saaksid leivad kiveks.

Juba seisab kurat Kristusega Jeruusalemma templi harjal. Tore tempel, Heroodeselt ehitatud, särades kullast ja marmorist; ja müüride all seisavad preestrid, rahvahulgad, paganad. „Kõik võivad sind näha, kui sa kukutad end maha; kõrves kuulsin ma, et sinu usaldus Jumala vastu on tugev ja truu; näita nüüd seda usaldust kõigile. Ma ei nõua iseenesest; tarvitad sina piiblit, võin minagi piiblist tõendada oma õpetust. Kas pole lugenud, et Jumal saadab ingleid, kes sind hoiavad käte pääl . . . ?" Nii ütleb kurat. Missugune piiblitundja on ometi see saatan! Nii ka tema järel kõik eksija valeõpetajad; igaüks võtab oma tarkust piiblist; see arvab, et Kristus polegi Jumala Poeg, too seletab, et terve Piibel olla muinasjutt; Saatan aga tõendab iseenesest arusaada Vanast Seadusest (Laul, 90, 11—12).

Mis tahab kurat teise kiusatusega? Ta langes isegi taeva kõrgusest oma uhkuse pärast ja visati põrgusse, nüüd tahaks ta Kristustki meelitada uhkusele, et tema alandlik ja lihtne usaldus muutuks ülbeks ning hulljulgeks. Kaval ja häbematu saatan! Jälle kuulen ma ürgvanu sõnu: „Siis saavad teie silmad lahti ja teie saate kui Jumal." (Moos. 3, 5 jj). Vana võluv laul, mille eest rahvad ohverdasid kõik, ehitades Paabeli torni ja suitsetamise ohvreid andes väärjumalaile. Keegi ristitud lahkus oma usust ja palus teisi: „Paluge, et kurat mind ei juhiks tagasi." Siis naeris vanapagan See tund oli tema võiduks. Kristus aga vastab talle: „Taas on kirjutatud: Sina ei pea Issandat, oma Jumalat mitte kiusama." (5 Moos. 6, 16).

Veel kord katsub kurat oma meelitusekunsti. Väga kõrgel mäel seisab ta Kristusega, näitab talle kõiki maailma kuningriike ja nende au ning ütleb: „Selle kõik tahan ma sulle anda; sest see on mulle antud ja mina annan seda, kellele ma tahan; kui minu ette kummardad, siis peab kõik see sinu päralt olema." (v. Luuk. 4, 6—7). See on juba meeleheite lugu, vale isa lubab seda, mis talle ei kuulu, uhke valevaim räägib, nagu ta oleks maailma isand. Kes andis talle meelevalla, kust võtab kurat õiguse? See on talle ükskõik, ta lubab, teised uskugu seda, ja kui ta ei või anda, mida ta on lubanud, siis peseb ta oma käed süütuses ja naerab. Kui ainult aga inimesed kummardavad teda, andes talle jumalikku au, mitte uskudes Kristusesse, vaid ainult edusammu ja tehnikat ning maist elu kummardades.

Nagu kord toona ütleb ka täna Kristus oma võimusõna: „Tagane minust, saatan, sina pead Issandat, oma Jumalat kummardama ja teda üksipäini teenima." Nii nagu siis avaldab Kristus maailmale, et tema on käskija, mitte saatan. Kuidas ta kord võitis kuradi, võidab tema ka nüüdsel ajal kiusaja, kes tahab meelitada püha Kirikut või üksikut hinge. Võitlust kuradi vastu hakkas Kristus oma avaliku elu alguses, kus ta võitis kuradi mäel; võidurikkalt võitles tema edasi, kuni ta oma surma ja ülestõusmise läbi on purustanud vana mao pää. Aga kiusatuse läbi tahtis tema lepitust anda Aadami patu eest: sääl ärritas kurat niisamuti lihahimule, uhkusele ja ahnusele; paradiisis võitis ta; ingel ilmus ja ajas esivanemad õnne paigast välja; kõrves aga võitis Kristus, jälle ilmusid inglid ja teenisid teda.

Tagane minust, saatan! Nagu pekstud koer jättis kurat Kristuse maha, tundes nüüd, kes Kristus on, põgenedes pühast ja kõikvõimsast ära; maailma vürstina oli ta tulnud, nüüd läheb ta maona purustatu pääga, taganeb „tükiks ajaks", nagu p. Luukas jutustab (4, 13), lahkub Kristusest ja läheneb ülempreestritele ning variseridele, läheb Juudase südamesse; jälle astub ta Kristuse ligi teise mäe pääl, kui Kristus Kolgatal suri; põrgulik õelus ja kuratlik viha tormab risti ümber; saatan usub oma võitu ja ei tunne, kuidas ta ise enda käega ründab oma riigi ja valitsuse. Nagu viimane sõna: Tagane minust, tagane kõigist, kelledel hää meel on — kõlab sureva Kristuse hüüd: „See on lõpetatud." Meile aga voolab ristilöödud Lunastaja küljest jõudu, kuradi vastu võidelda ja teda võita kiusatuse tunnil. Kiusatuses pole pattu, et teda on vaja, nagu torm looduses; ta terastab pilku ja teeb tugevaks tahte; poleks hää, kui me istuksime klaashoones. Sest kes ei ole kiusatud, see teab pisut (Siir. tark. r. 34, 10), kuna õnnis on mees, kes kiusatust kannatab; sest kui tema on läbi katsutud, siis peab ta elukrooni saama, mis Jumal on tõotanud neile, kes teda armastavad (Jaak. 1, 12). Iga kiusatuse-mäel seisab Kristus ja käsib kuradit: „Tagane minust, tagane minu ristituist!"

P. Berard.

Primaadi tõotussõnad — ehtsad Jeesuse sõnad.

Primaadi tõotussõnad kõlavad: „Sa oled Peetrus Kalju ja sellele Kaljule tahan ma ehitada oma Kiriku ja allilma väravad ei võida teda. Ja sulle annan ma taevariigi võtmed. Mis sina iial maa pääl seod, on taevas seotud ja mis sa iial maa pääl päästad, on ka taevas päästetud."

Kirjakoha selge mõte on selles, et Peetrus Kristuse Kiriku kandev nurgakivi ja võtmehoidja peab olema. Teiste sõnadega: „Siin antakse Peetrusele primitiaalvõim" (Köhler. Võrdle: Kiriku Elu, nr. 2. lhk. II.) Nõnda peab nõus olema selle lõppjäreldusega ka protestant Köhlergi. Ent niihästi Köler, kui ka paljud teised temaga, püüavad selle koha tõendusjõudu nõrgendada, selle läbi, et nad teda ehtsaks Jeesuse sõnaks ei tunnista. „Kuid katoliku Kirik eksib, kui ta selle sõna Jeesusele endale suhu paneb. (Köhler. samas.) Olekski

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ime, kui see koht kõigile neile, kes vastu tõrguvad kiriku organisatsioonile Kristuse läbi, rahu annaks.

Kui kokkuvõtta mitmesugused põhjused selle Jeesuse sõna ehtsuse vastu, siis võime neid peamiselt jaotada kahte gruppi. Esimene grupp tõendab, see tekst ei põlvenevat mitte Matteuselt, esimese evangeeliumi kirjutajalt, vaid on hiljemini evangeeliumisse „sissesahkerdatud". Teine grupp tõendab, et see tekst küll ürgevangeeliumis seisnud olevat, ei põlvenevat aga mitte Jeesuselt, vaid olevat „hiljemate aegade üldise kirikliku teaduse sekka-poetus". (Pfleiderer.) Juba esimesel pilgul sellistele tõendusile ei suuda tagasi tõrjuda mõtet, et need teooriad „ad hoc" (eriliseks otstarbeks) loodud on, et siin „soov mõtte isa" on olnud. See leiab ka tõesti kinnitust, kui me lähemalt vaatleme asjalikke põhjendusi mõlema vaate kasuks.

1) Milliste põhjustega katsutakse nüüd tõendada, et ülemal toodud tekst mitte ürg-evangeeliumis ei olevat seisnud, vaid hiljem sinna sisselükkitud? Pakuvad käsikirjad, mis selle teksti meile andnud on, selleks mõnda toetuspunkti? Puudub see tekst ehk mõnes meie tähtsamas käsikirjas? Ei midagi sarnast! Igas käsikirjas on, ilma tähtsama teisenduseta see tekst. Ka arvustavad teksti väljaanded, mis kokku seatud läbitöötades kõike tuntut materjali, toovad mainitud teksti originaal-tekstina.

Kuidas tahetakse nüüd tõestada, et selle kiuste see koht ometi võltsitud ja sissesahkerdatud on? Ja millal toimus see võltsing?

Võltsingu ajapunkti kohta on erinevad autorid erineval arvamisel. Jäeti valik 150—220 a. vahele.

Nüüd on aga olemas kuni 260. a. juba 25 meie teksti tsitaati, nii idast kui läänest. Päälegi omame selle teksti Süüria Tatsiani. teise sajandi lõpu poole kokkuseatus „diatesseron'is", kõige nelja evangeeliumi kooskõlastamises. Sama tekst on ka teisest sajandist põlvenevais ladina ning Süüria tõlkeis. Tõesti seletamatu on, kuidas nii lühikesel ajal selline võltsing vastu võetud oleks, mitte ainult kõigisse greeka käsikirjesse, vaid ka kõigisse tõlkeisse.

Sellise võltsingu rõhutajad väljuvad peaaegu kõik sellest lähtepunktist: see võltsing olevat Roomas sündinud, rooma paavstide valitsus-himu huvides. Aga siis pidi küll Alexandria Kiriku ja hommikumaa vastupanek ja iseseisvus murduma kaljuteksti määratu raskuse all. Kuid juba Alexsandria Origenes (185—254)., suur käsikirjade koguja, käsitab seda teksti sageli, nagu kahtlemata kindlat evangeeliumi osa. — Ja varem, kui montanismisse langenud Tertullian (160—220) teravaimate relvadega rooma piiskopile kallale tungis, astus talle vastu tõotus Peetrusele, Selle koha ehtsus oli talle kallale tungimatu, ta katsus end aidata kunstlike ümberseletustega. Nii siis oli see tekst 200 aasta ümber niihästi Aafrikas, kui Aasias ehtsaks tunnistatud. Kui siis taheti kinnipidada võltsingust, siis pidi seda ette lükkama, kuni teise sajandi esimesse poolde. See sünnibki tõesti. Siin püütakse, mitte ainult oletusi ülesseada, vaid neile oletusile positiivseid põhjendusi tuua. Selle juures maksvaks tehtav pääpõhjendus on „argumentum e silentio", s. o. usutakse, et asiolu, et see koht enne aastat 150. kristlikus kirjanduses mitte ette ei tule, tõenduseks on, et ta ka tundmatu ja sellega siis ka olematu oli.

Eriti tõendavana tuuakse ette Irenäus'i ja Justinus Märtri vaikimist, Päälegi just sellepärast, et mõlemad küll Peetruse tunnistust kuid mitte Peetrusele tõotust ei maini. Ometi ei või Peetrusele tõotuse mittemainimisest tuletada, et see tõotus ka tundmata oli. See oleks nii ainult sel juhul, kui mõlemad tingimata selle üle rääkima oleksid pidanud. See pole aga mitte nii. Seda tunnistavad protestantlised õpetlasedki. Näiteks kirjutab Liz. Dell (Zeitschrift für neutestamentliche Wissenschaft 1914, lhk. 80.): „Justin arutleb kristusteadlisi küsimusi. Sellega paneb ta päärõhku Peetruse tunnistusele Kristuse kohta. Ta mainib ainult möödaminnes ja riivates sellele järgnevat Peetruse eelistamist. Seepärast pole tal mingit põhjust, neid sõnu täielikult tsiteerida. Sellistel asjaoludel ei või Justin olla „argumentum e silentio".

Sama maksab Irenäus'i ja tema vaikimise kohta. See on tema püüe, näidata, kes tõelik Kristus oli, mis ta kannatama pidi. Siin mainitakse Jeesuse küsimust ja Peetruse tunnistust ainult et nad väljendust Kristuse kohta pakuvad. Peetruse eelistus aga on Irenäus'ile kõrvalasjalik ja mainitakse selle tõttu ka vaid möödaminevalt, kõrvallauses. Nii polnud Irenäusil mingit põhjust, sõnasõnalt ettetuua Mat. 16.17—19." (Samas lhk. 9). Nii siis ei võida tõendada, et need kumbki Peetruse eelistamist tundnud ei oleks.

Üldse on selle „argumentum e silentio'ga" täbar lugu. Vanakristlikust kirjandusest on meile alal hoidunud vaid varemed ja jäänused. Kes tahaks nüüd tõendada, et neis väheseis jäänuseis mitte puududa ei tohi koht Mat. 16. ptk. Huvitava paralleeli pakub, näiteks „Meie Isa." Võiks mõelda, et vanimate isade kirjes selle Isanda palve kohta palju tähendusi leidub. Ometi ei ole see nii. Ülevel mainitud Justinus vaikib „Meie Isa" kohta täielikult. Tohiks nüüd sellest otsustada, et „Meie Isa" tundmatu ja ebaehtne tekst olevat? See tõendus oleks võlts. Aastal 1881. leiti „Didache", kus ka Issanda palve ette tuleb. Sellest võib näha, kui vähe „argumentum e silentio", iseennast tõendada suudab.

Selle koha ebaehtsuse ja võltsingu positiivsed põhjendused puuduvad aga täiesti. Kõige päält puudub iga mõiguanne selle kohta, et kristlik ilm end kaitsenud oleks „rooma jultumuse" vastu. Siis ei tarvita seda kohta just see rooma piiskop, keda mõned esimeseks paavstiks ja kirikuõiguse avastajaks peavad, (Clemens). Ja see oleks temale ometi olnud tugev relv vastutõrkuvate korintlaste vastu.

Nii siis ei puudu mitte ainult kõik tõestused selle teksti ehtsuse vastu, vaid võib koguni väga kaaluvaid põhjendusi tema kasuks ettetuua. Nii et võimatu on, seda teksti ära kustutada Matteuse evangeeliumist. Selline kustutamine rikuks terve Mat. evangeeliumi ehitise. Viimaste aastate hoolsad uurimised on nimelt saavutanud, et just Mat. evangeelium kindlale, selgele plaanile rajatud on, plaanile, mille haripunktiks just Peetruse tunnistus ja Peetrusele tõotus on. Kuna nimelt eelmised

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

päätükid arvepidamist uskumatu juutlusega sisaldavad, järgneb 16. päätükist pääle uue, ilma juutluseta jumalariigi, Kiriku asutamine. „Omasüülises pimeduses ei tunnustanud see rahvas tõelist messiast, vaid heitis ta ära — seepärast ehitas Jeesus oma Kiriku sünagoogi kõrvale.“ (Cladder).

2.) Nii tõendub see koht evangeeliumi ülesehitise vajaliku osana ja sellega ka ehtsana. Meie jätame puudutamata muud põhjused selle koha ehtsuse kohta, nagu ta selle kõnelises omapärasuses ilmub. Asjatu vaevanägemine, leida pidevaid põhjendusi, selle koha ehtsa Matteuse evangeeliumitekstina tunnustuse vastu, viis teisi eksegeete (seletajaid) teise teooria püstitamisele. Vaikiva, või ka väljendatudki, selle teksti ehtsaks evangeeliumitekstiks tunnustamise juures, ei taha nad neid sõnu siiski tnnnistada ehtsaiks Jeesuse sõnuks. Laad, kuidas mitmesugused autorid selles üksteisest erinevad, ja üksteisele vastu räägivad, näitab juba, kui vähe asjalikult põhjendatud sellised teooriad on.

Kui kaugelt siin enese meelekujutlus puuduvaid põhjendusi asendab, seda näitab küll kõige selgemini A. Drevs, kes kogu küsimuse lahendab tõendades, et Peetrus iial elanud ei olevat, vaid ainult ühe kaljujumala personifikatsioon olla.

Kreyenbühl püüab Peetrusele tõotuse salajaiks algatajaiks tembeldada püha Jerusalemma Jakobust tema truude usklikute ringiga. — Nad vihastusid laidu üle, mida püha Paulus Antiookias Peetruse vastu avaldas, ja et tema mõju tühistada ja Peetruse lugupeetavust tõsta, sepitsesid nad selle Kristuse lause. — Oleks liig suur au sellisele õhulisele hüpoteesile, nende vastu vaielda katsuda.

Pfleiderer, Jülicher ja muud seletavad seda kohta: „Hiljemate aegade üldise kirikliku teaduse sekkapoetuseks.“ Selline oletus on aga ainult siis võimalik, kui asetada Matteuse evangeeliumi tekkimise aega väga hilisesse aegjärku ja aega Kristuse ja tema sõnade üleskirjutamise vahel väga pikaks jätta. Selliste katsete vastu, evangeeliumi tekkimisega 100. a. asetada, pöördub isegi Harnack sõnades: „Seda raamatut peab üsna Jerusalemma katastroofi läheduses vaatlema. Ta on aga, nagu ta meil on, küll pärast katastroofi tekkinud. Siiski ei või tekkimist enne katastroofi mitte kindlalt eitada.“ (Neue Untersuchungen zu der Apostel-Geschichte s. 13). Sellega on evangeelium vähimalt juba 70. aastal kirjutatud. Tollal aga elasid veel mitmed, kes isiklikult Kristust näinud olid, nii et kirjutajale, kelle usaldusväärsuse juures kahtlust ei ole, kerge asi oli kindlaks teha selle sõna ehtsust ehtsa Jeesuse sõnana. Sellega aga hävib iga mõistlik põhjus, kahelda selle Jeesuse sõna ehtsuse juures.

Kui vähepidavad kõik selle Jeesuse sõna ehtsuse vastu ettetoodud põhjused on, seda tunnistab ka protestantline teoloog Dibelius: „Mõistlikku põhjendust ehtsuse vastu pole veel keegi toonud. Mis tuuakse, see on nõrk.“ Das Abendmahl. 1911. lhk. 63. märk. 2.). See on teiste sõnadega: —„Kes salgab, et tõotuse sõnad ehtsad Jeesuse sõnad on, sellel pole seks mingit mõistlikku põhjust. Kui neid siiski salatakse, siis ei ole põhjendusi mitte teaduses otsida. Tegelikult on nii, et siin „soov mõtte isa“ on.

E. P.

Kõrvapiht.

(Ühe teiseusulise mõtted)

Kui keegi võõrausulistest Katoliku Kirikut külastab, jääb tema pilk ühe või rohkemgi majakeste peale seisma, mis kirikusse asetatud on. Tema näeb, et majakestel on uks ja kaks akent ning iga akna all põlvitamiseks pink.

„Mis jaoks võib see olla,“ mõtleb võõrausuline ning kuna temale endale vastus võlgu jääb, pöörab ta oma uudihimu rahuldamiseks kellegi katoliiklase poole seletuste saamiseks.

Suur on aga tema imestus, teada saades, et neid majakesi tarvitatakse pihtimise jaoks ning et nendes istub preester, kelle ette põlvitab katoliiklane, kes pihtiisale puhtsüdamlikult oma hinge pattude andeksandmise saamiseks avab. Oma uudishimu rahuldades, lahkuvad mõned vaikides, kuna teised nagu auhaavatud, oma protesti väljendavad. „Kuidas mina, haritud inimene, 20. aastasajandil, kellelegi teisele inimesele, olgu preester või kiriku õpetaja,“ ütlevad nemad, „oma südame avada ning oma vigadest jä üleastumistest seletada võin?“ Aga selle juures ei vaidlegi nemad, et nad Jumala ja inimeste vastu patustanud on. „Mina, olgugi patune, võin ise Jumalaga ära leppida, selleks pole mul mingit teise isiku abi tarvis,“ lisavad nad, nagu oma au kaitseks, juure. Mainitud võõrausulise arvamisega ei saa aga katoliiklane kuidagi nõustuda, seda enam, et temal selleks palju põhjuseid olemas on. Iga isik, kes kristlane tahab olla ning mingisuguse kristliku kiriku liikmete hulka kuulub, ei või, tõele au andes, kristliku Kiriku alust, pühakirja, mitte tunnistada.

Evangeliumis loeme jüngritele öeldud Kristuse sõnad: „Tõesti, mina ütlen teile: Mis teie iial maa pääl seote, peab ka taevas seotud olema, ja mis teie iial maa pääl päästate, peab ka taevas päästetud olema.“ (Matt. 18—18)

Teises kohas jälle: „Kellele teie iial patud andeks annate, neile on need andeks antud; kellele teie iial patud kinnitate, neile on need kinnitatnd.“ (Joh. 20—23)

Edasi, Peetrusele öeldud: „Ja mina tahan sulle taevaviigi võtmed anda ja mis sina maa peal kinni seod, see peab taevas kinni seotud olema ja mis iial sina maa peal päästad, peab ka taevas päästetud olema.“ (Matt. 16—19)

Nende sõnadega on Peetrusele ja apostlitele ning nende järeltulijatele volitus antud 1. patte andeks anda ja 2. valida kas andeks anda või kinnitada.

Seega ei tohi preester, piibli õige mõtte järgi käies, igaühele automaatselt pattusid andeks anda, veel rohkem, seda tehes, rikub ta Jumala tahet ja langeb ise karistuse alla.

Kindlakstegemiseks aga, kas pihtija väärib pattude andeksandmist, peab see neid puhtsüdamlikult oma pihtiisale üles tunnistama.

Nõnda on siis kõrvapihti instituudi alus — pühakiri või Jumala tahe —, millega iga kristlik inimene kohustatud on arvestama.

Teisest küljest, ei tohi keegi unustada oma kuu-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

luvust seltskonna ja riigi liikmete hulka. Olles aga seltskonna liige ehk riigi kodanik, lasuvad tema õlgadel terve rida kohustusi, mis vastavates raamatutes ära tähendatud ja milliseid iga kodanik karistuse ähvardusel täitma peab. Ühtlasi on olemas rida reegleid riigi ja kodanikkude julgeoleku kindlustamiseks. Mainitud seaduste rikkumise korral, süüdlane karistatakse — quia peccatum est.

Igal karistusel on kolm tagamõtet: 1) kindlustada julgeolekut, 2) hirmutada ja 3) seaduse üleastujat parandada.

Ei saa aga salata, et neid eesmärke väga tihti korda ei lähe saavutada. Meie elu on ju vahete vahel nii vilets ja karm meie vastu, et istumist vanglas mõnikord eelistatakse vabaduse ees.

Võib palju näitusi ettetuua, kus inimene vangimajja sattumiseks seadusi rikub. Tõe ülesseadmiseks peab üheks põhjuseks tunnistama seda suurt majanduslikku kriisi, mis maailmas valitseb, teisest küljest aga on selles suuremas osas süüdi moraali puudus.

Et seda aga ei juhtuks, tuleb pearõhku panna inimeste kasvatamisele. Kirik on just see organ, kes moraali nõuete alusel inimesi kasvatab ja nendele jõudu annab võidelda elus ettetulevate väärnähete kõrvaldamiseks. See ülesanne võib Kiriku poolt ainult siis heade tagajärgedega täide viidud saada, kui preester inimeste hingedes, nagu lahtises raamatus, lugeda võib. Siis võib pihtiisa, pihti ja nõrkusi tundes, teda manitseda ja õigele teele juhatada.

Kõrvapiht on selleks parimaid abinõusid. Viimase abinõuna võib pihtiisa pattude kinnitamise õiguse tarvitusele võtta, kusjuures süüdlasel sel korral valida tuleb, kas end parandada, või kirikust jäädavalt lahkuda, mis katoliiklasele, kes lapsepõlvest katoliku usus kasvatatud, väga suurte hinge piinadega seotud on. Võrdlemisi väga väike protsent on neid, kes, oma tegusid kahetsedes, mitte tagasi ei tuleks. Kahtlemata aga esitab riik oma liikmetele palju suuremaid nõudmisi kui Kirik.

Näide: Seltskonna ja riigi olemasolu ja hea käekäik oleneb liikmete ja kodanikkude headest suhetest.

Inimene aga võib ilma ilmalikkude seaduste üleastumiseta — võtame poliitiline kihutustöö enne valimist — oma sõbra vihaseks vaenlaseks teha. Kirik moraalse reegli alusel nõuab armastust ligemate vastu. Tulebki, et riik, mille hea käekäik oma kodanikkude sõbraliku vahekorrast ära ripub, nii öelda, väga vähe nende sõbralikkude suhete arendamiseks ära teha suudab, kui kodanikkude südametes kiriku poolt õpetatavaid moraali aluseid ei leidu.

Moraali reeglid võivad inimeste südameisse igati pidi asendatud saada, aga valvata nende reeglite kasutamise ja tarvitamise üle igapäevases elus, võib ainult kirik kõrvapihti intsituudi läbiviimise tõttu. Teie ei või enesele ettekujutada kui palju patte väärnähtusi, ja võibolla, kuritegusid, kirik kõrvapihi läbi täie autorideediga inimeste südametest rahvaste, ja isegi terve inimkonna hääks ja tervendamiseks juurtega on välja kiskunud, niisuguste kiriku seaduste olemasolu juures, mille järgi iga katoliiklane vähemalt kord aastas — Ülestõusmise pühade ajal — kohustatud on pihtil ju pühal Ühendusel käima.

Kolmandast küljest, õpetab kõrvapiht olla julge avameelne, otsusevõimeline ja suurendab kohusetäitmise tnnnet.

Katoliiklane peab omandama julgust pattude andeks saamiseks avameelselt kõik ülestunnistada, vastasel korral suureneb tema süü.

Ühes kohuste täitmisega kiriku suhtes õpib katoliiklane korralikult ja heas usus oma kohuseid ka riigi suhtes täitma, valides selleks seaduste poolt näidatud teed, kus juures ta enne asja läbiviimist lühidalt otsustab, kas ta on õigustatud ettevõtma üht või teist. Eitaval korral loobub ta oma plaani täideviimisest, hästi teades, et tuleb päev, millal Kõigevägevam Kohtunik tema käest vastust nõuab.

Nii siis näeme, et kõrvapihti instituut on 1) rajatud pühakirja peale, 2) asutatud Jumala tahtmise läbi rahvale ja terve inimkonna hea käekäiguks ja 3) on inimese endale kasulik.

Kas nüüd ühine avalik piht, nagu ta luteri kirikus tarvitusele on võetud, ülevaltoodud häid tagajärgi annab, jääb lugejale endale lahendada.

Observator.

Üks märterpiiskop meie päevilt.

17. jaan. k. o. aastal suri Varssavis piiskop Antonius Malecki, üks Nõukogude Vene usutagakiusamise ohvreid. See mees väärib, et meiegi oma lehes teda aukartuse ja tänuga mäletame.

Ta sündis 1861. a. Peterburis sõjaväe inseneri pojana. Ka oma hariduse sai ta Peterburis, saksa püha Anna gümnaasiumis ja viimati vaimulikus seminaris.

Juba noore preestrina pühendus ta eriti ulakusse jäetud noorsoo teenistusse. Ta loos Peterburis uu bes seda, mis don Bosko Itaalias. 1889. a. kogus ta esimesed 5 poisikest tänavalt ühte kodusse. See oli võimsa töö algus. Kuni 1914. a. oli ta töö nii arenenud, et tema asutusis umbes 800 poissi kasvatati ja hariti. Need olid insener Kierbedz'i asutatud toredais ruumes mahutatud, oma päris vabrikuga ühendatud käsitööliskoolid.

Luds'is, 100 klm. kaugusel Peterburist sigis koloonia haiglasile poistele, milline peaaegu väikesele linnale sarnanes. Kes loetleb kasulikkude tööliste ja kodanikkude hulke, kes väljusid neist asutusist? Enamasti oli siin tegemist poistega, keda suurimast hädast ja viletsusest päästeti. Vabus elukutseis ja isegi kõrgeil kohtil leidub palju, keda nende nooruses preester Malecki hoidis ja keskkoolide ja ülikooli kaudu eesmärgile viis. Terve ettevõtte hing oli agar preester. Tema oli see, kes kavatses, tema valvas kavade elluviimise üle. Ta oli asutiste valitseja, oli ka poiste kasvataja ja hingekarjane. Seejuures ulatus tema hool veel neilegi, kes kogunesid ta kirikukesse, Kirillovski tän.

Tema kasvatuslise edu saladus oli ta häädus,

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

mida ei suutnud loovutada ei tööde üliküllus, ega iseloomude raskus. Oli tegemist ju enamasti raskelt kasvatatavatega, keda asutistesse vastu võeti. Hääduse, mitte nuhtluse kaudu kujundas ta seda rasket ainet.

Enamline riigipööre hävitas ta elutöö täielikult. Ta asutised võeti üle riigile — tunnistati „rahva omaks“ s. o.: neist eemaldati Jumal ja usk. Ka töö looja pidi taganema. Ta pidi päält vaatama, kuidas sääl, kus ennem oli palve huulil, andutud raskele kasvatuslisele tööle, nüüd jnmalatu kasvatuse ja jumalateotuse paik oli. Võimatuks tehtud, veel kauem noorsoo kasvatajana töötada, tuli preester Malecki prelaadina esmalt Mohilevi doomkapitlisse. Siis võttis ta üle ühe preestriameti kandidaatide õhtuseminari juhatuse. See oli üks õhtukool noorile preestriameti kandidaatidele, kes tehtud päevatöö järel siin õhtukursusil teoloogia uurimisega tegutsesid. 1918—23 oli ta selle salaseminari juhataja. See oli sel ajal, kui kõik usuline elu jubedalt rõhuti, kui jumalakodasid häbistati, nende väärtasju ja kunstiesemeid rööviti, kirikuid suleti ja lastelegi, isegi eramajus, iga usuõpetuse andmine keelati.

1923. a. kevadel istus prelaat Malecki ühes ülempiiskop Czeplaki, prelaat Budnieviecz'i ja 12 preestriga Moskvas revolutsiooni tribunaali ees süüpingis. Tema süü oli, et ta preesterlik südametunnistus mitte alluda ei suutnud enamlise riigi nõuetele, kes mitte ainult kirikuseadust vaid ka Jumala seadust põlgas. Ta mõisteti 3 aastaks vangla.

Enne termini lõppu vabastati ta mingi enamlise amnestia tõttu. Kui Püha Tool mõtles kiriklikku hierahiat Venemaal, mis ülempiiskop Rop'i ja Czeplak'i ja teiste sundusliku eemaldamise läbi

Sajandite tuha alt.

(Järg).

Esimest kord astus ta rooma katoliku kiriku. Äärmuseni lihtne oli see kirikuke. Kuid nagu seletatu rahu hingas siin. Nagu midagi looritaolist, midagi unenäolist heljus siin kõige ja kõigi üle. Ja ka selle võõra naise südamesse laskus sügav rahu. Oli parajasti vesper. Tema silmad kiindusid ahnelt kõigile liigutusile, mis tegid preestrid ja kooripoisikesed. Ja imelik! Talle näis nagu oleks ta kõike seda ammu, ammu näinud. Ja see kõik tõmbas teda ligi. Kindla otsusega, peagi jälle tagasi tulla läks ta koju . . .

III.

Kuidas pean kirjeldama inimhinge rõõmu ja rahu, kui lasub ümberringi raskeid musti pilverünkaid? Kui ulub torm ja keerutab üles jäiset lund? Kuidas võib olla õnnelik ja rahuldatud keegi, kes lahkub kõigest, mis teda seni ümbritses, keegi, kes võõraks jääb kõige lähemaile, kellele vaadatakse nagu erikummalisele olevusele? Oh! on silmad, mis näevad läbi süngeist pilvist, on rind, mis hingab kevade õhku lumetuiskudest. Usuks kutsume teda, kes seda suudab! Ja usklik on see, kes on ühel hoobil võõras kõigile ja siiski tihedaimate sidemetega seotud inimkonnaga.

Kui valmis otsus, Rooma Kiriku rüppe astuda tolles hinges, tundis ta väga hästi, et see samm tõesti on midagi ülitähtsat, mitte üksi temale enesele — see oli nii enesest mõistetav — vaid kõigile neile, kes sellest huvitusid. See oli kui kevadmaru, mis keerutas üles prügi ja rämpsu maapinnalt, kus uinuvad tuhanded ja tuhanded eokesed; nagu nagu võimas vete-voog, mis pühib ära kõntsa, et väljapista võivad oma ninakesi rohelised ja roosad naadikesed ja kõrrekesed puhastatud maast. Ükski vaimline liikumine, algatatagu seda, kuidas tahes, ei jää tagajärjetuks. Nii ka siin.

Kui uus konvertit oma esimesele lähemale inimesele avaldas, ei usutud teda. Ainult uudishimu selle Kiriku vastu ärkas. Ta läks ja jutustas sellest teistelegi ja ärkas huvi, ärkasid mälestused, läbirääkimised. Oi, kui palju ilmus mineviku tuha alt! Kuidas hakkasid elama ja kõnelema vanad varemed ja surnuaiad, kabelid ja kirikud! Kui palju meenus muinasjutte, mis ühenduses Emakirikuga! Kaunid legendid täis noorusrõõmu! . . . Kuid ei usutud naise pöördumist. Seesama rahvas, keda sajandite eest sunnitud oma usku ära andma, ei suutnud nüüd sellest kuidagi aru saada, kuidas üks tema liige võis tagasi võtta selle otsata kalli aarde. See läks aga vaatamata paremale või pahemale, ja südames igavese rahu õnnis vastuhelk!

Laupäeva õhtu oli see kui ta vastuvõeti selle Kiriku rüppe, kus puhkasid tema esivanemad; selle Kiriku rüppe, kes oma paremaid poegi saadab sinna, kus on öö ja kus eksitulukesed virvendavad, et valgust jagada ja teele juhtida. Veel praegu mäletab ta seda õhtut. Jaanuari kuul oli see, udune ja niiske. Oldi preestriga kokku räägitud, et vastuvõtt kell 7 peab olema ja tuldi mõne minutilise viivitusega kohale. Konvertiiti saatsid kaks lähemat sugulast. „Kui oma silmaga näeme siis usume,“ ütlevad nad. Kiriku käärkambris oli kõik valmis pandud. Altar lilledega ehitud küünlad põlemas ja toolid valmis . . .

Jõudis kätte pühalik toiming. Põlvitades rauga preestri ees ja usutunnistust äraandes tundis ta nagu haaraks temast kinni võimsad käed ja tõstaks ta kõrgele, üle aegade ja sündmuste. Millegi tajumatu juuresolu märkas ta. Kuid iial ei kõnelenud ta selle õhtu sündmusist teistele. Ainult üks väljaarvatud. See, keda talle eluseltslaseks oli antud. Ja ustavalt, nagu ta seltslane ta rõõmud ja mured senini jaganud oli, võttis ta ka nüüd tema suurest rahust osa. Peagi ühendas neid usk ainsas Kristuse Kirikus. Ja see, kes oma naise juhil hiljem temast oli üle Kiriku läve astunud, astus varem temast igavesse ellu, et vaadata säält selginud silmal ajaloo käiku, kus muutmatu jumaliku seaduse sunnil marud sajandite tuha alt vabastavad inimkonna — puhtusele, ühtlusele!

M.J.T.

(Lõpp.)

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

hävitatud oli, kuidagi moodi jälle jalule seada, siis pöördus tähelepanu prelaat Maleckile.

Ta oli üks väärseimaid piiskopi mitra jaoks. Selle pani ta pähe Püha Tooli saadik, piiskop D'Herbigny ja see pidi saama talle okaspärjaks. 1926. a. nimetati piiskop Malecki Mohilevi ülempiiskopkonna põhjapoolse jao administraatoriks, kelle asupaik määrati Peterburgi — nüüdsesse Leningradi. Uus piiskop hakkas agaralt tööle. Oli vaja või vähimalgi mõõdul hoolitseda koguduste eest, kes kaotanud oma hingekarjased. Päälinnas eneses oli vaid paar preestrit. Piiskop Malecki töötas ühes nendega hingehooldamisel. Tema ülem tähelepanu sai osaks noorsoole, kes tal ikka südame küljes seisnud. Aga ta töö ei kestnud kaua. Juba samal aastal lahutati karjane karjast. 65. a. rauk saadeti kaugele põhja Archangelski sunnitööle. Säält vabastati ta alles siis, kui ta timukad uskusid, et ta kehaliselt ja moraalselt murtud olevat. Kehaliselt oligi ta murtud. Ent mitte vaimliselt. Ta pöördus tagasi oma kohale ja hakkas uuesti tööle. Kuid jumalatu valitsus ei võinud lubada, et usk uuesti elustuks. Seepärast arreteeriti piiskop Malecki kolmat korda ja viidi 26. nov. kohe pärast pärast püha missat, ilma mingi kohtuta, usklikele teadmata, kuhu.

Mõne aja pärast said mõned katoliiklased tema saatuse teada. Ta oli 10. aastaks asumisele mõistetud, Ida-Siberisse, 300 klm. Irkutskist põhja poole. Sääl pidi 70. aastane rauk kehalise tööga omale leiba teenima.

Tema perekond ja poola valitsus nägid kaua asjatut vaeva tema vabastamiseks Siberi jääväljult. Lõpuks õnnestus ta vabastamine ometi. Teda saadeti tagasi Poolasse, kui ta juba poolsurnu oli. 28. apr. 1934. võeti teda vastu Varssavi raudteejaamas. Kuid millises olekus! Siberi talupoja riides, poolsurnud, võidi teda vaevaga vagunist välja tõsta ja haiglasse viia. Parima ravi kiuste ei kosunud ta enam. Kõige aja veetis ta voodis. Vaid harva võis ta külastajaid vastu võtta.

Neil väheseil hetkil, mil tal parem oli, külastas teda Püha Isa käsul meelsasti apostlik nuntsius Marmagghi. Sageli kaotas ta meelemärkuse. Lõpuks, 17. jan. 1935 a. andis ta oma hinge Jumala kätte. Tema surelikud riismed viidi püha Johannes'e katedraali, kus poola Primas leinajumalateenistuse pidas. Haaravas kõnes kujutleti lahkunu kangelaslikke voorusi. Leinapidustusist võtsid osa: metropoliit E. Rop, kelle järeltulija Peterburis oli olnud lahkuja ja Przemosli greekakatoliku piiskop I. Koslovski. Ta võttis ette õnnistamise omas riituses, mida saatis koor greeka riituse laulude laulmisega.

(Oriens)

Kas viies evangeelium?

Härra H. Idris Bill, muuseumi käsikirjade osakonna juhataja avastas ühel väiksel papüüruslehel tähed I H. Need tähed on greekakeelse nime „Jeesus" lühendus. Ta pööras oma tähelepanu sellele ja ühele teisele papiirustükikesele ja tegi peagi väga tähtsa avastuse.

Mõlemad lehed sisaldavad ühes kirjas, teisest pärastkristliku sajandi keskelt kuuluvas, sõnu ja andmeid Jeesuse elust. Neil on koosseis, mis ei ühegiga neljast evangeeliumist ühine pole, küllaga kooskõla nendega endas varjab.

Lehed on tugevalt kahju saanud, mis loomulikult täielikku äralugemist väga raskendab. Käsikirjade uurija usub kindlaks teinud olevat, et need katkendid ühe käsikirja jäänuse esitavad, mis suusõnalise või kirjaliku edasiandmisena Matteuse, Markuse, Luukase ja Johannese evangeeliumi kõrval maksis ja neist täiesti sõltumatu oli.

Vaidlemata on sel leiul suur tähendus. On tegemist vanima tuntu ja säilinu kristliku kirjandustekstiga ja vanima piiblisisulise käsikirjaga. Piibli pergamentkäsikirjad ulatuvad kõige varemini neljandasse, papüüruskäsikirjad kuni kolmanda sajandi alguseni. — Uus tekst on siis üleandlikajalooliselt ikkagi sada aastat vanem, kui senini vanim üleandmine.

Lõpuliku otsuse teeb papüüruste täielik uurimine. On aga liig kiire ja võimata, kõneleda ühest „viiendast evangeeliumist", nagu teda võhikud tunnistada ja kirjeldada tahavad.

Kindel on, et Jeesus Kristus meile midagi kirjalikku järele ei jätnud. Teated tema elu, tema tegude ja tema sõnade kohta on esiti sunsõnaliselt paigas paika edasi antud. Siis alles kirjutati neid eraviisil üles.

Püha Luukas kirjutab meile sellest, jutustades, et „juba mitmed ettevõtnud on, tõeasjade jutustust, mis meie keskel sündinnd, kokkuseada . . ." Siin juures näivad evangelistil hästi arvatud, aga mitte igakülgselt rahuldavad väikse mahutisega ülestähendised silmas olnud olevat.

Need ürgallikad on juba meie evangeeliumes varjul. Nende ajalooline väärtus on ometi lõplikult ainult evangelistidele enestele toetuv.

Teist laadi vanimad Jeesuse elu kujutised on niinimetatud apokriivid, ehk „varjatud" kirjad. Liig varsti püüdsid uuendushimulised kirjutajahinged apostlite nime all võltsitud raamatuid liikvele lasta. Meie tunneme Peetruse evangeeliumi, 12. evangeeliumi, Vilipuse, Tooma ja Egüptlaste evangeeliumi. Enam jagu neid „evangeeliume" on ketserite leiutatud. Nad tahtsid nendega oma võltse vaateid põhjendada. Teised tulid vastu tarvidusele, Jeesusest enam teada saada, kui seda, mis ehtsad evangeeliumid teatasid.

Need kuuluvad siis legendi kirjandusse. Neil pole väärtust Jeesuse elu hallikatena. Ikka on neil juba olemasolev evangeeliumi aine aluseks, mida nad ehivad ja laiaks tammuvad.

Härra Idris Bell tõendab küll juba, et tema uus evangeelium mitte apokriivi kirjandusse ei kuuluvat. Seda tõestust peab ta aga alles näitama. Rohkem vaeva aga on tal, tõendada hüpoteesi, et ta viienda evangeeliumi avastanud on.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Jumalariigist.

Vana Tshekisti tunnistusi.

Endine kõrgem tsheka ametnik, kes hiljuti oma vanale kodumaale, Tshehhoslovakkiasse tagasi on pöördnud, on avaldanud tshehhi ajakirjanduses vapustava tunnistluse: „Meie oleme pidanud timuklikku võitlust Usu ja Kiriku vastu. Meie põrkasime aga tugevale vastupanule. Usuline vaim omab Venemaal veel tugeva aluse ning meie võtsime oma peale võimatuima ülesande: tõestada rahvale, et Usk on rahva petmine. On ju tõsi, et mõnigi on loobunud usust, et nad on purustanud riste, maha kiskunud seintelt pühad pildid ja hävitanud kirikud. Kuid palju arvukam on nende pere, kes Usust kinni peavad ja oma usulisi nõudeid salaja rahuldavad. Olgu see siis väljasaadetuina või vangidena, nad ei lakka uskumast. Oma innu läbi on nad mõndagi meist pööranud ja tegid meile meie ülesande täitmise äärmiselt raskeks. Ma nägin kord vagunit täis laaditud väljasaadetutega: nad hoidsid küünlaid käes ja laulsid: „Kristus on üles tõusnud!" Meie poolt veel alale jäetud kirikud on kõikjal tungil täis. Kui kirik suletakse, avatakse see uuesti. On kirikuid, mida juba neli kuni viis korda suletud, kuid rahvas on ikka uuesti avanud. Ja kui meil tõesti õnnestub sulgeda mõnd kirikut, siis kogutakse erakortereis, lauldakse hümne ja palvetatakse. Kõige halvem sääl juures on, et isegi noored kommunistid oma vanale Usule tagasi pöörduvad. Punaväes teenides teesklevad nad jumalatuid, kuid koduküllа tagasi pöördes, anduvad nad uuesti usulisile harjumusile. Kui meie neid sellepärast korrale kutsume, seletavad nad meile kõrvale põiklematult: „Usuta elamine on liiga kurb." On üsna võimatu seda usulist tunnetust lämbutada. Ma isiklikult võtsin neid ebaõnnestumisi vägagi südamesse ja olin sellepärast üsna õnnetu. Mind saadeti sanatooriumi. Seal kohtasin ma preestrit. Meie küsisime teda, miks ta kannatusile ja tagakiusamisile vaatamatult usub, ning ta seletas: „Kristus on mind Usule kutsunud. Tema on see jumalik võim, mis meis tegutseb. Surm ja kannatus on meile Kristust übritsevate girlandide roosideks." See preester jättis minu peale sügava mulje ja ma püüdsin kommunismist pageda."

Kardinal Bourne surnud.

Varsti pärast uut aastat suri 73. aastasena Westminsteri ülempiiskop, kardinal Bourne. Ta pidas oma kõrget ametit 1903. a. saadik. Oma ametissenimetamisel oli ta noorim inglise piiskop. Ka mittekatoliiklikes ringkonnis oli kojuläinud kirikuvürst kõrges lugupidamises, kuna ta ühendada oskas enda kõigutamata veendumusega teiste veendumusi.

Westminstri ülempiiskopi, kardinal Bournei surm leiab elavat osavõtmist ka Inglismaa mittekatoliiklikes ringkonnis. Eriti kujutav selle kohta on üks „Times'i" artikkel, mida sissejuhatab järgnev lause: „Naisi ja mehi igat laadi usutunnistuslikult usult ja — uskmatuselt võtavad osa oma rooma-katoliku-usku suguvendade leinast kardinal Bourne'i surma puhul."

Edasi on tähelepanu vääriv järgmine kaastunde avaldus Suur-Britannia ja Iirimaa esimese metodisti Kiriku presidendi dr. J. Scott Lidgettilt: „Kardinal Bourne'i ja minu vahel kestsid kaua aastaid sõbralikud suhted. Soojasüdamlist tänutunnustust soovin anda tema kõrgemeelsele iseloomule, tema suurepärastele teenetele oma Kiriku kasuks ja tema laiale silmaringile nii paljude asjade jaoks kasvatusliku ja ühiskondliku edu alal." Kuningakojast tuli järgmine kaastunde telegramm:

„Otsekohese kahetsusega kuulis kuningas kardinal Bourne'i surma, kelle kojuminek nii paljuilt kahetsetakse. Tema majesteet hindas teda väga ja tunnustas vaimu, milles kardinal tegutses — et tema maa hääkäekäigule kaasa aidata."

Jutlustamine tänavail.

Ootamatu edu osaliseks on saanud kahe agara preestri jõupingutused. Creek' provints Ühendatud Riikides omab vaid kaks katoliku kirikut ja ühe väikese kooli. Rääkimata suurejoonelisest tegevusest, need kogudused omavad vaevalt olemasoluks vajalikke vahendeid. Kuid nende preester, Stephen A. Leven, otsustas, et tuleb tutvustada kõigile kohtile katoliku Kirikut ja ta hakkas esinema tänavjutlustajana.

Müürikuulutustega ta teeb teatavaks rea usklikke koosolekuid käidavail platsel. Ohtul ta võtab oma rändaltari ning muu valguse puudusel, kasutab oma „kiriku" valgustamiseks oma auto laternaid. Ta laulab mõne laulu ja pärast ta jutlustab. Esimesel jutlusel oli vaid üks ainus osavõtja, teisel juba 70, viiendal 350 ja nii kasvab see arv vahetpidamatult.

Tema eeskujule järgnes ka Pater Fallon ja nii need kaks agarat külvajat teevad tänuväärt tööd Jumalariigi hääks. Rahvas hindab nende tegevust ja huvi Püha Kiriku vastu kasvab.

Kangelased.

Inglise suurima ajalehe „Times'i" erikirjasaatja on kogunud Hiinas ja Mandshuurias muljeid katoliku misjonäride tegevusest, keda tal seal olnud juhus kohata.

Kõige rohkem on teda üllatanud asjaolu, et need misjonärid jätkavad rahulikult oma tegevust ka kommunistide poolt vallutatud maa-aladel. Nad elavad alalises hädaohus, teades vägagi hästi, et kui mõni bande tungib külale kallale, siis misjoni majad ja misjonärid on nende esimesteks ohvreiks. Ajakirjanik on kohanud misjonäre, kes on jäänud oma postile, vaatamata sellele, et nende kodu ja kirik on korduvalt rüüstatud. Teised on pidanud jagama oma nii lihtsat päävarju nendega, kes on sunnitud põgenema bandiitide eest ja on jookshnud katoliku misjonäride juure saama lohutust ja abi. „Nende misjonäride juures" lõpetab ta oma kirjelduse, „on mulje olla inimeste juures, kes elavad tõesti õnnelikult ja neid meeletuletades seguneb imetlus kadedusega. Ei ole sugugi vaja elada nende juures kaua, et veenduda, et see, mis neid toetab, on kõrgeim jõuallikas, mis aitab neile vastupanna julgelt ja isegi rõõmsalt kõige valurikkamaile katsumisile armastuse nimel nende hingede vastu, kellede eest hoolitsemisele nad end pühendavad.

Kuulus inglise lendur katoliiklaseks.

Lord Sempill, kes on 14. selle nimeline parun, võeti hiljuti vastu katoliku usku ning ka tema naine, kuulsa inglise potreemaalri Sir John Lavery tütar, on katoliiklane. Lord Sempill on praegu 41 aastane. 1918—19. aastal ta oli inglise õhuasjanduse ministriks ning hiljem ta saadeti Jaapanisse, organiseerima sealset õhuasjandust, mil alal tehtud teenete eest talle annetati Tõusva Päikese aumärk. Ka oli ta nõuandjaks Kreeka õhulaevastiku- organiseerimisel. 1928 aastast saadik on ta Inglise kuningliku Ohuseltsi esimeheks.

Eestist.

Tallinn. Pühapäeval, 17. veebruaril võttis jumalateenistusest osa Eestis külaskäigul viibiv poola meeskoor „Harfa" prof. Larmann'i juhatusel. Kuulus koor ilustas jumalateenistust mitmete ilusate laulude ettekandega.

Esmaspäeval, 18. veebruaril oli leinajumalateenistus lahkunud Belgia kuninga Alberti mälestuseks. Jumalateenistusest võtsid osa Belgia konsul Mr. Nicaise, Vabariigi Valitsuse esindaja ning mitmete välisriikide esindused.

Pühapäeval, 24. veebruaril oli pidulik Suurmissa Eesti Vabariigi aastapäeva puhul. Apostlik Administraator Msgr. Profittlich pidas lühikese kõne, milles ta ütles, et rahva iseseisvuse jaluleseadmine on Jumala tahtmine ja sellepärast on meie kohus Jumalat saavutatud vabaduse eest südamest tänada. Võimsalt haarasid kirikusviibijaid Te Deum'i, kiituse ja tänu ülemlaulu, vägevad helid.

Püha Tooli esindaja Eesti Vabariigi juures Msgr. Antonio Arata sõitis Tallinna, et osa võtta Vabariigi aastapäeva pidustusist.

Haapsalu. Läänemaa ühisgümnaasiumi saalis pidas Pére Charles Bourgeois loengu teemil „Humanism Prantsusmaal ja selle suhted usuliste küsimustega". Loeng käsitas humanismi tähtsust ja tema mõju kaasajale. Kõneleja näitas, kuidas Katoliku Kirik humanismi seisukoha, peamiselt aga tema idee universaalsest inimkonnast vastu võttis ja väljendas. Osavõtt referaadist oli harukordselt elav. Kohal viibisid gümnaasiumi direktor Üksti, õpetajaskond, Haapsalu linnapea dr. Alver, endine saadik Pusta ja teisi nimekamaid Haapsalu tegelasi. Loeng sai suure menu osaliseks. „Päevaleht" kirjutab: „Üldse näis rahval olevat võrdlemisi suur huvi loengu vastu, kuna see pealegi toimus eesti keeles, mis on suursaavutis prantslase kohta, kes Eestis on elanud vaid paar aastat."

Tartu. 14—17 s. k. p. leidis aset triduum püha kaputsiini orduvenna Konradi auks, mille puhul pühapäeval, 17. veebruaril peeti Pontifikaalmissa. Paater Tillmann Riiast pidas peokõne. Osavõtt Suurmissast oli väga elav.

Pühapäeval, 3. veebruaril viibis Missal Belgia kuninga Leopold III erakorraline saadik ja täisvoliline minister Balti riikides parun Florent de Selys Fanson, kelle alatine elukoht on Riias.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 4 **1. Aprillil 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: mag. phil. Robert Birck Tallinn, Koidu 12—1.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 8 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Pääpiiskop **Antonino Zecchini** †
Apostlik Nuntsius Lätis
Eesti esimene Apostlik Administraator

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Pääpiiskop Antonino Zecchini surnud.

Kadunud pääpiiskop Antonino Zecchini'ga läks hingusele mees, kellel ei ole Katoliku Kiriku suhtes suured teenused mitte ainult Eestis, vaid ka naaberriikides Lätis ja Leedus.

Sündinud Görts'is, käis oma kodulinnas gümnaasiumis ja lõpetas selle hää eduga. Siis ta pühendus 7 aastat usuteaduse uurimisele. Mõned aastad sellest ajast veetis ta Kraakovis ja saavutas filosoofias ja usuteaduses doktorigraadi. Hulk aastaid oli ta siis kirikuõiguse professoriks preestrite seminaris. Sellelt kohalt kutsuti ta ära 1921. a. Paavst Pius XI poolt, kes ise oli olnud delegaadiks Poolas, Leedus ja Lätis, saatis professor Zecchini, kellega ta isiklikult oli tutvunud ja keda ta oli õppinud hindama, Apostlikuks Visitaatoriks pärast sõda iseseisvunud Balti riikidesse, Leedusse, Lätisse ja Eestisse. Neis riikides oli kiriklik seisund oluliselt muutunud. Leedus oli tekkinud täismääraline kiriklik hierarkia, Läti oli saanud oma piiskopi, kelle hoolde ühtlasi usaldati Katoliku Kiriku juhtimine Eestis. Visitatsioonireis läbi Balti riikide tutvustas Msgr. Zecchini'le Katoliku Kiriku seisukorda neil mail. Varsti nimetas teda Paavst Pius XI siis Apostlikuks Delegaadiks, kelle asukoht pidi olema Kaunas'es. Säält nägi ta suurt vaeva kirikliku olukorra ümberkorraldamisel Balti riikides.

Juba ammu oli tundunud takistusena, et Katoliku Kirik Eestis sõltus Riia piiskopist. Tänu Msgr. Zecchini püüetele õnnestus Roomas saavutada, et Kirik Eestis iseseisva Apostliku Administratuurina Riia piiskopkonnast lahutati. 1924 a. detsembril nimetati Msgr. Zecchini ise Eesti Apostlikuks Administraatoriks. Ta mõjus ka kaasa selleks, et Läti oma suhted Katoliku Kirikuga konkordaadi läbi korraldas ja ta ise sai esimeseks Püha Tooli diplomaatiliseks esindajaks Lätis, esiteks internuntsiusena (1925), siis nuntsiusena.

Mis puutub lahkunu teeneisse eriti Eesti kiriku suhtes, siis tuleb mainida, et tal õnnestus saada välismaalt toetust Tallinna, Narva, Tartu, Valga kogudusile, kes kõik sõja läbi olid väga kannatanud ja raskesse ainelisse olukorda sattunud. Ka koguduste vaimliku kosutuse eest hoolitses ta innuga. Paljusid on ta oma visitatsioonireisidel kinnitanud, paljusid suusõnal ja kirjateel ergutanud. Nii on Katoliku Kirik Eestis talle erilisel viisil tänu võlgu.

18. märtsil suri Msgr. Zecchini Riias väga vaikse hardusega. Läti valitsuse ja terve läti rahva osavõtt oli erakorraliselt suur. Matusepidustused möödusid imposantsel viisil, Vabariigi president, terve Vabariigi Valitsus, diplomaatiline korpus võtsid osa leinapidustustest. Pääle piiskop Springowicz'i, piiskoppide Rancans'i ja Slokans'i Riiast, pääle vaimulikkude linnast ja maalt olid veel saabunud Leedust piiskop Stolgaitis ning Tallinnast Apostlik Administraator Msgr. Profittlich. Samuti võttis Püha Tooli esindajana osa paavstlik internuntsius Msgr. Arata. Leinarongi eel ratsutasid ratsapolitsei kolonn ja ratsarügemendi eskort, rongi lõpus liikus jalgväe pataljon. Suured rahvamassid palistasid kummagilt poolt tee kalmistule.

Kadunu oli ise soovinud enda matmist läti mulda. Peaks ta ka taevas Balti riikidele, kellele ta on pühendanud nii palju aastaid oma elust, olema eestkostjaks.

Requiescat in pace!

Katoliku Kirik pole mitte rahva, vaid on rahvaste Kirik.

Kes uurib Püha Kirja ja tunnustab ajalugu, peab järele andma, et Katoliku Kirikut ei asutanud mingisugusel sajandil pärast Apostlite aega keegi munk, või keegi piiskop, või üldse keegi inimene, vaid et selle asutas Apostlite ajal Jumal-Inimene, meie Lunastaja Jeesus Kristus ise.

Katoliku Kirik, asutatud kõikide rahvaste jaoks, püsib ühes Jeesuse võltsimatu õpetusega s. o. ühes kõikide Jeesuse poolt sisseseatud dogmade ja seitsme Sakramendiga, Jeesuse ja Apostlite ajast saadik, vahetpidamata kuni tänapäevani. Sajandite kestel arenesid Katoliku Kirikus mitmesugused riitused, nagu kreeka, ladina, armeenia, aleksandria ja kaldea riitused. — Aja jooksul, kui mitmesuguste lahkude asutajad katsusid seda või teist dogmat muuta või koguni ära heita, Katoliku Kirik, omades Jeesuse tahte järgi usu ja kommete asjus eksimatuse võimu (Mat. 28, 19—20; Joh. 16, 13; Luuka 22, 32), seletas otsustavalt, kuidas peab dogmadest arusaama, aga selle juures dogmad ise ei olnud kunagi Kiriku poolt muudetud ja seda vähem uutena sisseseatud. — Katoliku Kirik, mida „Tõe Vaim juhatab kõige tõe sisse" (Joh. 16,13) ja mille juures on tema Jumalik Asutaja Jeesus „igapäev maailma otsani" (Mat. 28,20), hoidis alal kõikidel aegadel truult Jeesuse õpetust niisuguses vormis, missuguses kuulutasid seda Apostlid, ning levitades seda õpetust, Katoliku Kirik toetub alaliselt Pühale Kirjale ja Apostlite Suusõnalisele Edasiandmisele.

Nime „Katoliku Kirik" leiame kristlikkude kirjanikkude teostes juba teisel sajandil p. Kristust, näiteks püha Ignatsiuse kirjas Smürna kristlastele. Offitsiaalselt nimetati Kristuse Kirik Katoliku Kirikuks usutunnistuses (usu sümbolis), mis kuulutati teisel üldisel Kirikupäeval Konstantinopolis 381. a.

Sõna „Katoliku", kreekakeelne „katolikos" tähendab üldine ehk universaalne. — Püha Cirillus Jerusalemmast, seletab sõna „katoliku" järgmiselt: „Kirik nimetatakse Katoliku, sest ta ulatub ühest maa otsast teiseni, sest ta õpetab kõiki dogmasid, ja ühendab tõeliku usu alla kõki inimesi" — Teised Kiriku-Isad, näiteks püha Augustinus, nimetavad Kirikut kreekakeelse sõnaga katoliku, sest Kirik levib terves maailmas. —

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kristuse Kirik on olnud alati katoliiklik, universaalne, ehk küll algul ei olnud levinenud kogu maailmas. — Sellepärast katolitsismi dogmast peab arusaama dünaamilises mõttes : tõeliku Kiriku ülesandeks on Lunastaja sõnade : „peate minu tunnistajad olema . . . maailma otsani“ läbiviimine (Apost. Teod 1,8.). —

Katoliku Kirik, tahtes seda ülesannet täita, peab olema rahvusvaheline. — Kirik ei tohi rahva kirikuks olla. — Uues Testamendis ei ole äravalitud rahvast. — Rahva ehk rahvuslik kirik on paratamatult iseeneses suletud ; rahvas oma iseloomu järgi võib poliitika või kohapealse kultuuri võimu poole suunatud olla, rahvas omab silmade ees enda arenemise sihti ning Kiriku universaalne, üldine katoliiklik vaim on temale võõras. Tõelik Kirik peab ühesuguse häätahtlikkusega suhtuma kõikidesse riikidesse ja rahvastesse. Peale selle, Kiriku levitamine kogu maailmas nõuab üldiseid ühtuvaid püüdeid, aga see oleks päris võimatu mitmesuguste rahvuslikkude kirikute juures, missugused tihti omavahel võitlevad. —

Uus Testament on täis tõendusi, mis näitavad Kiriku rahvusvahelist iseloomu. „Siin vahet ei ole Juuda ja Kreeka mehe vahel, sest seesama on kõikide Issand“ (Room. X. 12). „Peetrus tegi oma suu lahti ja ütles : nüüd mõistan mina tõesti, et Jumal ei pea lugu, missugusest soost inimene on ; vaid kõige rahva seast on see, kes Teda kardab ja õigust teeb, armas Tema meelest“ (Apost. Teod 10, 34 — 35). Kirikus ei ole Kreeka ega Juuda meest, . . . ei barbaari, ei Küüta meest, ei sulast, ega vaba, vaid kõik ja kõikide sees on Kristus“ (Kol. 3, 11). —

Kristus tähendas mitu korda oma Kiriku rahvusvahelist iseloomu. „Ja Minul on veel teised lambad need ei ole mitte sestsinatsest laudast, ja neid pean Mina ka siia tooma ja nemad kuulevad Minu häält ja peab üks kari ja üks karjane olema“ (Joh. 10,16) ; ja teised peavad tulema hommiku ja õhtu poolt, põhja ja lõuna poolt ja peavad istuma Jumala riigis lauas (Luuka 13,29). — „Minge ja tehke jüngriteks kõik rahvad“ (Mat. 28,19).

Peale selle, Kristus andis eeskuju, kuidas peab ligimesele universaalset armastust avaldama : juutide kombe vastu, Jeesus sõbrustas Saamarialastega ja selle tõttu ta tõmbas enesele juutide natsionalistide viha : „Eks meie õieti ei ütle, et sina Saamaria mees oled, ja et sul kuri vaim on (Joh. 8,48) ; Jeesus arstis terveks muulasi samasuguse armastusega, kui oma kaasmaalasi ; teatud olukordades tunnistas Jeesus võõraste ülevust omaste üle: sõjapealiku kohta ütles Jeesus : „ei Iisraelistki pole mina nii suurt usku leidnud . . . mitu tulevad hommiku ja õhtu poolt ja istuvad lauas Abrahami ja Iisaki ja Jakobiga taevariigis, aga kuningriigi lapsed lükatakse välja kõige sügavama pimeduse sisse“ (Mat. 8, 10—12). —

Katoliku Kirik, hoides alal rahvusvahelist iseloomu, arendab aga ja pühendab iga rahva elu; ta suhtub võimaluse järele kõikide rahvaste etnograafilistesse omapärasustesse ja tuleb vastu kõigile ausatele rahvuslikele algatusile. — Katoliku Kirik, mitte muutes dogmaatilisi põhimõtteid kummardab Jumalat ja austab Pühikuid, tarvitades selleks kohapealse rahva auväärseid kombeid ; piisab vaid võrrelda omavahel Itaalia, Hiina, Saksa, Poola, Ameerika või Austraalia katoliiklaste omapärasusi. Katoliku Kirik tarvitab Jumala kummarduses kunsti kõiki vorme, kui nad on usule ja kõlblusele kohased ; katoliiklikud templid on ehitatud mitmesugustes stiilides : gootika, büsantsi, rooma, renessansi ja muudes ; kiriklikud laulud on rahvakeelsed ja kiriklik muusika kohane rahva iseloomu tarvidusele. —

Seda mitmekesisust vajab Katoliku Kiriku eesmärk. Katoliku Kirik levib mitmesuguste rahvaste seas, kellel on mitmesugused iseloomud, kultuurid, maitsed ja kombed. See mitmekesisus on otsekohene ja loogiline järeldus Evangeeliumi ülesannetest, mis puutuvad Kristuse Kiriku katolitsismisse. —

Katoliku Kirik, haarates kõiki rahvusi ja soovides kõikide rahvaste vendlust, tunnistab armastust isamaa vastu ja peab seda armastust vooruste ja enesepühitsemise allikaks. Kui Orleani neitsi Johanna d'Ark'i kanonisatsiooni puhul tuli prantsuse saatkond paavst Piiuse X. juurde, siis paavst ütles neid sõnu : „Kui Katoliku Kirik oleks isamaa vaenlane, siis ta ei oleks Jumala Kirik. – Vennalikud ühendused õitsevad kodumaalaste vahel sääl, kus maine isamaa on teise isamaaga ühendatud, mis ei tunnista ei keelte vahet ega mägede piire.“ Seda öeldes võttis paavst prantsuse kolmevärvilise lipu ja suudles teda.— Paavst tahtis sellega tähendada, et katolitsism ja patriotism käivad alati käsi käes, et Katoliku Kirik mitte ainult ei takista kodumaad teenida ja armastada, vaid ta paneb ka oma tunnistajate peale kohustusi selles suhtes. — Katoliiklane täidab kohustusi oma isamaa vastu südametunnistuse käsul. Katoliiklik usk õpetab tõelikku enesepühitsemist ja käsib isegi elu anda, kui seda nõuab isamaa hüve. —

Kui Katoliku Kirik on rahvusvaheline, siis on arusaadav, et ta ei või ühelgi maal rahva või riigi nimega nimetatud olla. Venelased tsaari ajal nimetasid küll Katoliku Kirikut „poola kirikuks“, kuid see on tulnud vist sellest, et venelastel oli kokkupuutumist katoliiklastega, kes olid enamasti poolakad. — Tegelikult aga poola kirikut ei ole isegi Poolamaal ja sääl ei nimeta ükski inimene Katoliku Kirikut poola kirikuks. — Katoliku Kirik on igal maal „Katoliku“. —

T. Kraus.

Toomas Moorus.

Inglise Kuninga Henry VII lordkantsler — pühak?

Endine Inglismaa lordkantsler Henry VIII-da all, Toomas Moorus, on paljudele tuttav oma teose „Utoopia“ läbi, kus kirjeldatakse eeskujulikku sotsialistlikku riiki saarel „Mittekusagil“. Kuid veel liigagi palju salapärast pimedust hõljub selle huvitava isiku ümber. Sellepärast valgustagu need paar rida natukene tema elu.

Tema õpetajaist oli üks parajasti moodulai-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

nud greeka keele Johanniitlaste juures Rhoodose saarel kätte õppinud ja teine oli isegi olnud humanistide juhi, Rotterdami Erasmuse, õpetajaks. Oma vaimlises hariduses seisis sellepärast noor, avara maailmavaatega Moorus oma kaasaja kõrgusel: Ta oli valminud humanist.

Rotterdami Erasmusega ühendas teda juba ta Oxfordi õppeaastaist alates tugev sõprus. Juba varsti imeteldi teda

noorima ja mõjukaima parlamentaarina.

Lõpetades oma isa soovil Londonis õigusteaduskonna, valiti ta kahekümneviie-aastasena alamkoja liikmeks. Kord oli ühel istungil arutlusel 4000 naelsterlingi maksmine printsess Margaret' i kaasavara tarvis. Keegi alamkojas ei julgenud ühe sõnagagi vastu hakata ebaõiglasele maksueelnõule. Siis tõusis üles Moorus, kõige noorem nende seast, ja kaitses juba niikuinii raskelt rõhutud rahva õigusi sellise jõuga, et rahvasaadikud sellest julgust ammendasid ja kuninga eelnõu tagasi lükkasid. Pärast aastaid kestnud tagasitõmbumise ja töö valis ta viimaks ometi

poliitiku elutee.

Kui 1517 a. Londonis puhkes rahva mäss võõraste kaupmeeste vastu, siis õnnestus ainult Moorusel rahustada ärritatud massi. Nüüd võttis kuningas, kes oli tähele pannud Toomas Mooruse kõneosavust ja tema poolehoidu rahva keskel, viimase oma teenistusse, jah, ta tegi agara õigusteadlase oma isiklikuks sõbraks ja usaldusmeheks. Toomas Moorus pidi kuninga saadikuna pidama läbirääkimisi välismaa võimumeestega. Cambrai rahu Franz I-se ja Heinrichi vahel pühitseti Londonis tema saavutisena. 1529 a. ülendas kuningas ta riigikantsleriks.

See kõrge amet tõi enesega kaasa ohvri, kuna More enam nagu vanasti ei saanud veeta oma perekonna keskel

päikesepaistelisi päivi Chelsea's.

Chelsea, majakene väikse aiaga Themse'i ääres väljaspool suurlinna, oli eriti õnneliku perekonnaelu asupaigaks. Chelsea oma eriraamatukoguga ja kunstikabinetiga oli ka ligitõmbepunktiks teadlasile ja kunstnikele, piiskopele ja võimukandjaile, jah, isegi kuningale endale. Mis aga andis sellele majale erilise rõõmsa võlu, see oli rõõmsa tuju kõrval ka harduse vaim. Hommikul ja õhtul kogus More oma perekonna ühiseks palveks kodukabeli. Iga päev viibis ta Pühal Missal ja noil päivil, mil ta pidi tegema tähtsaid otsusi, võttis ta vastu Püha Kommuniooni. Tema lugupidamine pühast Missaohvrist oli nii suur, et ta tihti isegi veel lordkantslerina preestrit püha talituse juures teenis. Siit ammendas ta jõu, saada selleks, mis rohkem kui kõik tema auametid esitab tema üleulatuvat suurust,

kaljuks meres.

Kui Heinrich VIII Mooruse määras oma kantsleriks, siis oli tal teatud kavatsus. Ta tahtis saada oma poole rahva seas selle nii mõjuka mehe küsimuses, mille pärast pidi varsti tekkima äge tüli. Pahanduse põhjuseks oli kuninga lahutamine oma seaduslikust abikaasast Katariinast ja tema teise abielu tunnustamine Anna Boleyn' iga. Tuli traagiline konflikt paavstiga, kes esimest, kuigi dispenseeritud, kuid siiski maksvat abielu Jumala seaduse vastu ei võinud maksvusetuks tunnistada ja kes ei saanud selle tagajärjel ka anda oma nõusolekut uueks abieluks. Andekas aga ääretult kirglik kuningas ei võinud taluda paavsti vastuseismist ja läks Roomaga lahku. Kartlikult allusid talle isegi piiskopid pääle ühe ja ka ilmlike aukandjate seas seisis ainult üks kindlalt nagu kalju meres :Toomas Moorus !

Veel enne kui Anna Boleyn viidi kroonimisele Westminsteri, loobus alati truu kuninga teenija oma riigikantsleri ametist. Ei kõrgeimad aukraadid ega hirm uue kuningatari viha eest ei võinud teda sundida, et ta talitanuks oma süüme vastu. Kas tal oli tõesti tõsi taga, seda pidi ta veel tõestama raskeis kannatusis oma elu kaalulepanekuga

märtrina.

Kui ka tema, nagu paljud teisedki, pidi andma vande, milles kuningas nõudis abielulahutuse tunnustamist ja paavsti kõrgeima otsustamisõiguse salgamist, keeldus Moorus. Kui luhtusid kõik katsed, teda sundida järeleandmisele, heideti ta riigivanglasse, 14 kuud vintsles ta niiskes Tower'is ilma valguse ja tuleta, viimati isegi ilma kirjutusvahenditeta.

1535 a. aprillikuu lõpul nõuti temalt, et ta avaldaks oma arvamist seaduse kohta, mis tunnistas kuninga ja tema pärijad kiriku kõrgeimaks pääks Inglismaal. Ta keeldus, lausudes: „Ma ei sega enam selle maailma asjusse. Minu terve pürgimine on suunatud sinna, mõtiskella Kristuse kannatuse ja oma surma üle." Tema kongi akna all hukati siis rida kartusiaanimunke. Esimesel juulil ilmus Moorus oma kohtunikkude ette ; vaevaliselt toetudes oma kepile tammus ta sisse viiekümneseitsmeaastase, murtud, halljuukselise raugana. Jälle keeldus ta andmast igasugust uut seletust seaduse kohta. Ei ole olemas seadust maailmas," ütles ta, „mille põhjal võiks karistada meest, kes end ei taha väljendada. Meie sõnad ja meie teod kuuluvad teie kohtumõistmise alla, meie salajased mõtted ainult Jumala kohtujärje ette." Kohtukoda tõmbus tagasi ja kuulutas mõne minuti pärast otsuse: „süüdi".

Ning tema vastus? „Hüva, olen surmamõistetud. Millise õigusega, seda teab Jumal. Kui ma märkasin, et liikumine õukonnas teeb vajaliseks paavsti ülemvõimu küsimuse uurimise, olen seitse aastat juurelnud seda küsimust, ja ma pean tunnistama, et ma senini veel mitte kellegi usuteadlase juures pole leidnud õpetust, et ilmik võiks olla Kiriku pääks. . ."

Toomas Moorus ei läinud surma kerge südamega. Oma tütre Margaret'ile kirjutas ta vanglast järgmiselt: „Sul pole kindlasti kartlikum süda kui su isal, – ning tõesti, minu armas tütar, see on minu suur tugevus, et ma, kuigi minu loomus on nii tundelik valu vastu, et hoop ninale mind peagu paneb värisema, et ma ometi kõiges surmaahastuses, mida olen talunud, tänu Jumala halas-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

tusele ja võimule iialgi pole mõelnud nõustuda asjaga, mis olnuks minu süüme vastu.“ Kaljukindla rahu ja püsivusega sammus ta hukkamisplatsile. Ta asetas oma pea blokile sellise järeleaimamata väärikusega, mis oli alati iseloomustanud riigimeest, kes oli sõpruses ühendatud suurmeestega väljaspool Inglismaad.

Toomas More'i elu (1478—1535) oli lõppenud. Meie silmade ette kerkib tema kaasaja teise riigimehe kuju: Machiavelli, florentslane. Milline vastand! Machiavelli kuulutab oma teoses „III principe“ vanade roomlaste hoolimatut võimupoliitikat. More kirjeldab oma „Utopia's“ riigikorda, milles valitseb suurim vabadus, vabadus isegi raha võimu alt, vabadus rikaste poolt rõhumise alt, kuna kõik varandus kuulub ühiskonnale, vabadus ka sunnist teatud usutunnistusele. Muidugi on need valesti mõistnud tema teost, kes selles nägid tõsiselt kavatsetud poliitilist programmi. Moorus kirjutas selle satiirina tolleaegsete Inglismaa olude kohta, et tõsiduse fantastilise liialdamise läbi olnuks kergemini võimalik laita pahesid.

Machiavelli absoluteerib riigi, teeb ta absoluutseks seaduseandjaks ja manab sellepärast esile põhimõtte: „Otstarve pühitseb kõik abinõud!“ Moorus kaitseb ka riigi vastu indiviidi õigusi ja süümevabadust ning ei taandu milgil juhusel põrmugi oma veenetest. Keegi inglise ajaloolane ütleb, et tema hukkamisega sulgusid alatiseks huuled, mis terves maailmas olid kuulsad oma kõneosavuse ja tarkuse poolest.

Ning see mees oli katoliiklane ja tema surm usutruuduse eest, tema truuduse eest Rooma Emakiriku vastu, surm Rooma piiskopi primaadi tunnustamise pärast. Nüüd valmistub Kristuse Kirik, et oma truud poega tema truuduse eest austada. Roomas algasid ettevalmistused tema pühakskuulutamiseks.

G. St.

Ristiusk Mait Metsanurga uusimas teoses „Ümera jõel“.

Meid asetatakse eesti rahva kultuursesse ja poliitilisse ellu tema vabadusvõitluse ajal saksa ordurüütlite vastu. Tunneme end kaasakistuina Vello suurusest, kes väikse rööv- ja kättemaksuretke eestvedajast tõuseb rahva juhiks, kes astub võitlusse rahva vaenlastega ja viib rahva aurikkale võidule. Too kangelane on rahvuslik sangar, teos on rahvuslik! Pääle selle veel esivanemate usu sümpaatiline kirjeldus. Ta esineb selge, kõrgel tasemel seisva monoteismina. Haldjad, tark ja nõid mängivad hoopis tähtsuseta osa „Suure Kaitsja“ ja „Vana Isa“ Uko kõrval. Juba pärast esimesi lehekülgi kuuleme hirmunud ema tema poole oma lapse eest palvetamas, tema hoolde usaldab kangelane otsustaval tunnil oma sõjaõnne. Veel enam. Vaga rahvas läheb tihti tema juurde hiiemäele palvetama. Vello toob talle oma eksimuste eest lepitusohvreid, ta vaatab tema poole vankumatus usus otsekui liikumatu Põhjanõela poole, ta saab isegi võitlejaks tema eest! Sellele vastavalt leiame ka kõrge eetika, mis nõuab vaeste

---

Ema pisarad.

(Ingliskeelest)

Frank Corsair oli väga hinnatud arst. Tema poissmehekorter oli linna suursuguseimal tänaval. Ta kodu ja riietus reetsid peenima hariduse ja valitud maitse.

Ühel varasel pärastlõunal seisis ta oma töötoa akna all. Üle tänava seisis katoliku kirik, vanadusest hall ja tume suurlinna õhu nõe ja tossu tahmast. Franki silmad vaatasid nukralt ja ta huuled olid kitsaks praoks tõmbunud. Kiriku värava ees seisis üks vaimulik biretis ja sutaanis ja vestis juttu ühe daamiga. Frank Corsair vihkas kõiki, keda preestriks kutsuti. Pole imegi — ta oli taganeja.

Lesk ema ja ainus õde olid ta õnn, kui ta veel koolis käis. Siis rikkus tema ülikoolilinn. Läbikäimises lodevate seltsimeestega, kes teadlikult end uuspaganaiks tunnistasid ja ristiusku ja kõlblust naersid ja teotasid, olid ta noorusideaalid haledalt hukkunud. Teda valgustatut, ärgu sidugu mingi kiriklik ahel. Rumal ebausk! Mis olid preestrit „valgustatute“ silmis! — Kuna Frank nii akna ääres seisis, haaras teda mälestus, järsult eemale tõukamata väega. Ta nägi enda ees ema nägu, valust ja kohkumisest kivinenud, kui ta temale tol ööl toorelt seletas, et ta usuga lõplikult valmis saanud on. Ta nägu oli veretu olnud; nagu oleks ta silmad nägemise kaotanud, nii oli ta raskesti õhates toast välja kobanud.

Ühe hetke tegi ema talle haiget, siis aga surus ta selle tunde vägisi maha: üks uuspagan ei ole sentimentaalne, vaid kõva, nagu teras.

Vihkaval pilgul peatus ta silm preestril. Oo, seda tundis ta liig hästi, see oli isa Willie. Sellele oli ema tookord oma häda usaldanud ja vaimulik oli majja tulnud ja temaga rääkinud. Tervet jutlemist mäletas ta veel praegu peensusteni.

„Frank,“ ütles vaimulik härra. „Teie ema rääkis minuga.“

Tema, Frank, seisis sääl, tagasitõrjuvalt, külm väljakutse pilgus, kõrk naeratus huulil.

Vaimulik istus. Tema vastasseisja jättis märkuse, ka istet võtta, tähele panemata. Isa Willie tõmbas oma lühikese piibu välja, palus luba, suitsu teha, sest suitsetamine luua kohe mõnusa õhkkonna — ja süütas tulitiku.

Tusaselt tõmbas Frank tooli ja laskus sellele. Ta avas hooletult hõbedase sigaritoosi ja vaimulk pakkus talle vastutulelikusega, mis noortmeest seesmiselt mässule ajas, tuld.

„Frank,“ ütles vaimulik lahkelt, „kuidas on tulnud, et Teie oma usule truudust murdsite? Mina pidasin Teid ülikoolilinna paganlikkuse vastu kindlustatuks tõelise Jumala uskujaks. Mu armas, ma

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ja haigete abistamist, mis ei salli, et keegi näägutab nõrka, paneb väikest inimest halvaks, teeb kehvale ülekohut, ja mis õhutab hääle, viidates esivanemate hingede surematusele. Tõesti kiidulaul esivanemate vaimliselt kõrgelseisvast usust! Ning see Mait Metsanurga juures!

Nii kõneleb palju murrangust tema loomingus — võibolla tema positiivsemast suhtumisest ususse?

Sellelt seisukohalt vaadeldagu seda teost lähemalt!

Paganlusele on vastu seatud kristlus. Kuidas on lugu viimasega? Silmitsegem veidi tema esindajaid.

Ristiusu pääesindajaks on Leini, Vello õde. Poolnõdrameelne oma poja traagilise kadumise tõttu ja piineldes igatsusest tema järele, võtab ta vastu juhuslikult koduküllа sattunud ristiusu, mis tõotab jällenägemist. Ta saab usuliseks unistajaks, kinniseks ja ükskõikseks, hoolimatuks inimlike rõõmude ja huvide vastu. Palve ja tervitus kõlavad vagatsevalt ta huultelt, ilma igasuguse värskuseta, ta toon on õpetav. Tema sõnad Jumala tahtmisele andumisest mõjuvad tema kaasmaalastele ärritavalt, otsekui mõnitusena. Ta on rahvast võõrdunud, jah, viimasele isegi vaenuline. „Paater", kõhn, askeet, karmi, aga sõbraliku pilguga jätab ennastsalgava, õiglaselt veendunud inimese mulje, kuni — ta kord hetkeks unustab oma vaga näo. Veel vähem sümpaatseks muutub ta kuju kõrvutamisel „kirikumehega", vastiku punaninaga, kelle silmad väärpühadusest õlitatud, hääl vagatsev, salalik. Koos „kaubamehega" kuulub ta tuntud tüüpide hulka, kes ei tohi puududa vihas ja eelarvamusis juurduvais romaanides kesk- ja renessanssaja üle. Päris ootustele vastavalt tuleb siis ka üks alatus teise järele kõige mõjuvamal kohal esile. Võib märgata kavatsust, et mitte kellelegi ristiusu esindajale ei jääks midagi hääd. Näib, et jääb vähemalt üks sümpaatne isik: Lembi, Vello mõrsja . . . Aga kõik ainult selleks, et pärast seda põhjalikumalt pettuda. Pärast võitu Ümera jõel ärkab temas jälle usaldus endiste jumalate vastu ja kirglik armastus Vello vastu ning see võidab. Ristiusule jäävad ainult mõned vanad eided ja taadid võõrkehana rahva seas.

Esindajaile vastavalt kujutatakse ka õpetust. Keskpunktis seisab tegelikult põrgu kujutelu. Selle juures mängib fantaasia peaosa: kohast, kus on ühtlasi pimedus ja tuli; inimestest, kelles uss iialgi ei sure (sic!). Frivoolsel viisil käsiteldakse igavest saatuseküsimust tühimeelses armastusvestluses. Mis on Vello lemmiktüdrukule taevas ilma temata, kus kristlased aina laulavad ja leelutavad! Ainult kartlikke naisi võib ristiusk oma jubeda põrgupildiga hirmutada. Ning mida üteldakse ristiusu Jumalast? Et ilma tema tahtmiseta ei sünni mingit häda. Sellepärast kannatatagu allaheitlikuses rõhumist, riisumist, ebaõiglust. Selle eest ärgu tuntagu isegi hirmu, vaid ainult hinge kahju eest! Sellepärast on ka vägivalda tarvitavad vaenlased ja isegi selline kaabakas nagu Rahi tööriistaks Jumala kätes. Ta on armastuse Jumal? Jah, ainult kristlaste vastu. Paganate vastu on ta õudselt karistaja Jumal, kes tõrkuja vastu läkitab välgu taevast. Ta on vägev oma relvades võitlejate läbi. Ei värise rist, kui mõõk

---

tunnen kõik oma elamustest, olen ise kõik läbi teinud, olen arstiteadust õppinud ja arstiteaduse doktoriks saanud. Alles pärast heitsin selle ameti varna ja tõmbasin selga musta kuue. Meie võime nii siis rääkida ametivendadena.

„Ma lükkan tagasi iga selle asja käsitamise," andis üliõpilane turtsakalt vastuseks. Millise õigusega küsitlete mind? Ma palun, jätke oma segamine sellesse!"

Noormehe silmad välkusid.

„Kui ma näen, et üks hää sõber mürgipeekrit tühjendada tahab, siis pean vahele segama ja seda takistada püüdma. Ma olen Teie sõber, Frank ja Teie kuulute minu kogudusse. Ma pean Teie hingeõndsuse eest muretsema, see on minu püha kohus."

„Ma keeldun Teiega sellest asjast rääkimast. Minu tegemine ja mittetegemine on lõpuks ainult minu asi."

„Frank kas see pole lapsik? Seda – igast läbirääkimisest juba enneaegu keelduda — võiks nõrkuseks nimetada. Kas Teie mulle parem oma põhjusi ei nimetaks. Kas olete arvamisel, et moodne, ajakohane mees mitte enam veendunud katoliiklane ei või olla? Või ei usu teie enam suremata hinge, sest et Teie teda lahkamisel ega anatoomias ei leidnud?"

Vastaspoolt ei tulnudt vastust. Frank oli hooletult ühe jala teise üle visanud, tõmbas igavalt oma sigaretti ja näis üldse vaevalt päält kuulavat.

Isa Willie näis oma elemendis. Kaljukindel teadmine ja kõigutamatu veendumus, et tema esitatud tõde ainus on, andsid ta põhjendusile soojust ja mõju.

„Kas Teie usute, Frank, et esimese klassi arstiteaduse nimi mitte katoliku usutunnistusega kokku ei sobi? Lõputa rea kuulsaid arste, kes kõik veendunud katoliiklased olid, võin ma Teile sõrmede pääl ette lugeda. Nimetan vaid Morgan'i, Pasteur'i, Malpighi'i, Claude Bernardi, Fabre'i, Spallanzani'i Carnoy'i, O Dvyer'i. Uskuge, Frank, katoliku usutunnistus on kõrgeim sammas ühe teadlase uurimisis. Kirik julgustab igat ehtsat, tõsist uurijat tema teel tõe poole."

Frank oli üles tõusnud. „Ma ei viitsi Teie arutlustele ja küsimustele vastata. Minu veendumus jääb puutumatuks ja Teie vastuväidetest kõigutamatuks. Teie vabandate nüüd mind, mull on veel tegemist." Sellega avas ta ukse ja laskis isa Willie minna.

See viivitas veel veidi lävel, ulatas noorele mehele käe ja ütles vähimagi pahameeleta: „Ma palun Jumalat, et ta Teid oma eksimust ära tunda laseks, enne kui see liig hilja on. Ma ei unusta Teid ja meemutan Teid ka pühal missal."

Frank võttis südamlikult pakutud käe haavava hooletusega vastu, ilma sooja surumist vastamata.

(Järgneb.)

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

käib järel. Ordurüütlid ja ristiusk on üks. Paater külvab, rüütel lõikab, söövad aga üheskoos. Ning kuidas! — Nende võitlus on püha võitlus, milleks neile on lubatud k õ i k, milleks neile paavsti poolt kõik andestatakse, mis neile saavutab Jumalaema eestkõne. Ristilöödud Kristus on vaid viletsuse kehastus. Sellepärast on kristlaste man igasugune maine, inimlik elurõõm tuimunud, valitseb vaid „surmarõõm". Ning K r i s t u s e j u m a l u s? Teotus on vastuseks. K o l m a i n u s J u m a l? Veel suurem teotus!

Nii kuulsid eestlased Mait Metsanurga järele ristiusku ja nii said nad sellsst aru. — Usk, mis siin kujutatud, ei ole mitte ainult eesti rahvale vastuvõtmatu, vaid on täiesti vastuvõtmatu ka igale mõistlikule inimesele. Ainult pole tal ristiusuga, Katoliku Kirikuga midagi tegemist.

Pole ime, kui eestlased tulevad veendumusele, et see õpetus, põrgu jubeduspiltidega, kõige ülekohtu kannatliku, vastupanuta talumisega, kõige elurõõmu suretamisega teise maailma lohutuste ootel, on vaid leiutatud rahva orjastamiseks. See on õieti ristiusu vastu tõstetud süüdistuste tuum: T a o n v a i d t ö ö r i i s t a k s v ä g e v a t e t e e n i s t u s e s n õ r k a d e r õ h u m i s e k s, rahustamine kujutelmaga teise maailma rõõmudest. Nii ilmneb, et see kujutelu väga vähe eraldub tuntud sotsialistlikest rünnakuist, mis ju alati jälle esinevad just nende süüdistustega. Vahe on ainult rahvuslikus ajaloolise ilmega vormis. Kapitalistide asemel esinevad siin sõjakad maavallutajad, töölisklassi asemel kannatav, rõhutud rahvas. Toores meetod ristiusu mõnitamisel ja lõppeffekt on samad, mis sotsialismigi juures; ristiusu eitamine, veel enam: avalik rünnak! Vello sõjaretk Ümera jõel kujutab kestvat paganluse võitlust ristiusu vastu, valguse võitlust pimeduse vastu.

Nii saab teos ergutushüüdeks võitlusele, milles ei valata verd, vaid püütakse hingi. Kui lahing võidetud, ristiusk hävitatud, mis siis üle jääb, sellel pole enam palju ühist usuga. Jääks siis veel ühele või teisele tuhmunud usk mingisse kõrgemasse olendisse. mis ei väljendu inimlikus keeles (Püha Kirja eitatakse täiesti), vaid „ta avaldab ennast metsa kohinas. tuule vaikses leelus, öistes lindude häälitsustes . . ."

T e o s o n r o m a a n ja ta ei või pretendeerida ajaloo kujutamisele. Aga ka r o m a a n i l t võib nõuda, et ta ristiusulise rahva seas ei tekitaks ristiusuvastast meelsust.

Ning nõnda on see küll enam kui küsitav, kas autor selle teosega rahvale on korda saatnud teenuse.

G. Stipa.

Jumalariigist.

Protestantismist Austrias.

Kuulujuttude kohta protestantide rõhumisest Austrias kirjutab Danzigi päevaleht huvitavat:

Austria valitsuse katoliiklik ülalpidamine ja kogu riigitegevuse suundumine paavstlikule entsüklile „Quadrogesimo Anno" on välismaal muret äratanud protestantliku vähemuse seisukorra suhtes Austrias. Kõige päält Shveitsis ja Põhjamail tekkis elav läbirääkimine, milles esitati sallimatuse etteheide Austria valitsuse vastu. Nüüd on superindendent Heinzelmann, Austria evangeliumi Kiriku usaldusmees, selle küsimuse kohta sõna võtnud ühes kirjutises evangeelseile kirikuameteile: Viimseil kuil kerkisid aegajalt üles välismaa ajakirjanduses teated evangeelsete usuvendade tagakiusamise kohta Austrias. Neid võis igaüks asjaolude tundja liialdatuiks või ebatõeks tunnistada. Sellised teated on väga kahetsetavad: nad teevad ainult seda, et usaldus evangeelsete aruannete vastu kõigutatud ja meie kirikust lugupidamine nii võõraste, kui ka vastaste juures alandatud saab. Vaevalt tohiks tarvis olla, avalikult teatada, et meie Kiriku ametlikel esitajail selliste segaseist allikaist ammutatute aruannetega mingit tegemist ei ole, vaid et nad neid palju ennem teravaimalt hukkamõistavad. Siiski palutakse sellega kõiki vastutavaid mehi kirikuameteis ja kogudusis, mitte kunagi muud avaldada, kui vaid valjult asjalikke, kindlaile tõsiasjule toetuvaid aruandeid meie kirikusündmuste kohta. Usaldusväärsus ja asjalikkus peab olema ülim kohus, nii sageli kui me oma sisemaa või välismaa kiriku eest väljaastume: tema au ja lugupeetavust võib vaid tõe relvadega kaitseda.

Kuningas Alberti õde astus kloostrisse.

Hiljuti surnud Belgia kuninga Alberti õde Josephine, Prints Karl Antoni lesk, astus hiljuti Püha Lioba kloostri, nagu kirjutab inglise ajakiri „The Tablet".

Paavsti annetus ungarlastele.

Püha Isa Pius XI. elavat poolehoidu ja armastust ungari rahva vastu näitab ka tema hiljutine suurmeelne toetus ungarlastele, keda reelati Jugoslaaviast ja kes selle tõttu sattusid äärmiselt viletsasse seisukorda. Raha jagati välja paavsti nuntsiuse poolt Ungaris. Abistamise kättetoimetajaks oli agentuur „Charitas".

Helsingi Püha Maarja Keskkool

tegutseb nagu ennegi suure kasvatusliku eduga. Keskkooli juures on ka internaat poeglaste ning tütarlaste haruga. Kooli ja internaadi eest hoolitsevad katoliku õed eesotsas ülemõde Veroonikaga. Kooli juhatamine on usaldatud eriti õde Angela hoolde. Samas asub ka katoliku lasteaed.

Samuti õdede juhatusel töötab ka katoliku lasteaed Viiburis. Lastekodu õeskonna hingeliseks juhatajaks nimetas Msgre G. P. B. Cobben paater A. Deelen'i Viiburist.

Nimetamisi Soome Apostliku Vikaraadi preesterkonnas.

Kõrgestipühitsetud Msgr. G. P. B. Cobben, Soome Apostlik Vikaar, nimetas provikaariks vaimuliku L. Holzeri Viiburist, sekretäriks preester H. Hartwijk'i Helsingist, ning vikariaadi nõukogu liikmeiks Msgr. Carlingi Terijõelt, preester W. Christiersoni Helsingist, vikariaadi notaariuse preester H. Hartwijk'i Helsingist ja vaimuliku W. Hoversini Helsingist. Turu kogudust tuleb asetäitjana hoidma preester Th. Schoemaker Viiburist. Helsingi Maarja keskkooli rektoriks jääb sel aastal edasi preester H. Hartwijk.

Preestri kangelastegu.

New-Yorki katoliku preester, Pater Egan osutas hiljutise tuleõnnetuse puhul aurik „Marro Castle'il", mis ju veel kõigil meeles tohiks olla, kangelasliku eneseohverdamise eeskuju. Leekidest ümbritsetuna seisis ta laeva sillal ja kuulas teda tiheda sõõrina ümbritsevate reisijate pihtimisi, jagades neile absolutsiooni. Tema kohkumatus hädaohu puhul julgustas paljuid naisi, kes üldises segaduses oli kaotanud pea.

Ta oli viimaste hulgas, kes lahkusid põlevalt laevalt, ja saabunud aurik „Monarch of Bermuda", ta pidi minema haiglasse, olles palju kannatanud suitsu ja leekide läbi, mis olid kõrvetanud ta juust ja silmi.

Kangelaslik preester tõrjub tagasi kõik temale osaks saavad kiiduavaldused, väites et iga teine katoliku preester oleks tegutsenud just samuti.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Silmapaistev konversioon.

Üks silmapaistvamaid konversioone katoliku usku Ühendriikides viimaseil aastail on John Armitage Shaunton'i oma, kes varemalt kuulus protestantlikku episkopaalkirikusse. Aastal 1890. sai ta Columbia ülikoolis mäeasjanduse inseneri astme. Kaks aastat pärast seda sai ta episkopaalkiriku vaimulikuks ja läks Luzoni, kõige suuremale saarele Filippiinide saarestikust, kus ta 20 aastat elas peaküttide keskel. Igorootide, ühe Põhja-Luzoni malailaste suguharu, „ühtlase tehnilise, kõlblise ja vaimse hariduse läbiviimise eest" annetas talle Columbia ülikool 1923 a. kuldmedali. Tema üleminek Katoliku Kirikusse järgnes 1930 a. Paari aasta pärast otsustas ta veel oma vanaduses saada preestriks, kuid ta pidi paari kuu eest oma usuteaduslikke õpinguid Beda College'is nägemisvõime vähenemise tõttu katkestama. Seminaride ja ülikoolide püha kongregatsiooni erilisel loal anti talle nüüd siiski nõusolek preestripühitsuseks. Et talle võimaldada püha Missa lugemist, valmistati tema jaoks erimissaal suurendatud aabetega.

Usk on tugevam kui kunagi varem.

Mgr. Beckman, üks Ameerika ülempiiskop, ütles pärast oma tagasi jõudmist Euroopa reisult:

„Ma kohtasin kogu Euroopas elava ja tegutssva usu. See on eriti maksev Saksamaa suhtes, kus Kirik kannatab otsest tagakiusamist. Kirikule kallaietungimine on sel maal nii vaba, et kui keegi preester julgeb kaitsta Kirikut, siis ta saab taga kiusatud ja võib isegi „kaduda". Kuid seile tagakiusamise ilusaim tulemus on olnud katoliiklaste ridade koondamine. Missast osavõtjaskond on suurenenud, samuti ka jagatavate sakramentide arv. Issanda-Püha protsessionid olid sel aastal muljekamad kui kunagi varem. „Ka olen ma märganud, et paljud haritlased on saanud Kirikule jälle ligi tõmmatud. Seltskondlikkeis, avalikkeis koosolekuil ja kõikjal mujal inimesed vaidlevad usuliste probleemide üle. Haritlaskond pöördub katoliku Kiriku, kui kõige vägema ühiskondliku moraali säilitaja poole. Silmapaistvate konversioonide arv on ennenägematu."

Sama väidab Ameerika ajalehe „Leaflet Missal'i" toimetaja R. P. Paul Russard, kes pärast 10 kuist Saksamaal viibimist äsja Ameerikasse tagasi pööraeud. Ta väidab, et natside valitsuse surveavaldused Kirikn vastu on saavutanud ootamatuid tulemusi — nad on tugevdanud saksa katoliiklasi oma usus- Kirikuskäijate arv on suurem kui kunagi varem. Issanda Püha protsession Kölnis olnuvat kõige suurem, mida üldse mäletatakse.

Eestist.

Tallinn. 27. märtsil peeti pidulik Requiem Riias surnud Nuntsiuse pääpiiskop Antonino Zecchini eest. Pääpiiskop Zecchini oli Eesti esimene Apostlik Administraator ja tal on suured teened seoses Katoliku Kirikuga Eestis. Nii oli see tänulikkuse kohustuseks, erilise jumalateenistusega altaris mõtelda tema hinge pääle. — Katoliikliste saatkondade esindajad ning suur hulk usklikke võtsid jumalateenistusest osa.

Tartu. 28. veebruari õhtul kella 8 ja 9 vahel pidasime rahva elaval osavõtul esimest korda „püha tundi", mida Püha Isa soovib ja ise kaasa pühitseb neljapäeval enne iga kuu esimest reedet. Mälestus Jeesuse kannatusest ja armastusest. Oleks kena, kui katoliiklased, kes elavad maal kaugel oma kirikust, osa võtaksid „pühast tunnist". Nad võiksid pidada palvetunni iga neljapäeva õhtul enne kuu esimest reedet, kusjuures nad võiksid laulda meie raamatukesest „Au olgu Jumalale". Nii muutuks meie sisemine kokkukuuluvus üha tihedamaks.

7. märtsil paluti paater Berardit pidada Usulise Seltsi ees Tütarlaste Gümnaasiumis loeng: „Kasvatus katoliiklisil mail". Loeng käsiteli katoliiklise kasvatuse sihte ja teid. Väga elavaks ja huvitavaks kujunes keskustelu, mis väljendas suurt huvi meie Püha Kiriku vastu ja otsustavat tahet tema objektiivseks hinnanguks. Oppejõude (nende seas usuteaduse magistreid) ja õpilasi (H. Treffneri ja Tütarlaste Gümnaasiumist) võttis elavalt kõnelusist osa. Eriti meeldivaks osutus seik, et ei esitatud tavapäraseid kulunud küsimusi „paavsti raha", tsölibaadi jne. üle, vaid küsimusi pihtist, ordulust j. m., mis avaldasid sügavamat mõtlemist ja tõsist tahtmist. Muu-usulistega on lugu tihti samane, nagu püha Peetri kiriku külastajatega Roomas Hiigelkirik ei jäta esimesel vaatlusel sugugi seda imposantset muljet, mida oodatakse ruumilt, mis määratud enam kui 60.000 inimese jaoks. Hakatakse aga kirikus ringima, üksikasjusse süüvima, lastakse kuplil, paavsti väraval jne. enese pääle mõjuda, ühe sõnaga: kui õpitakse kirikut paremini tundma, siis ta avaldab muidugi tugevat mõju: ruum, muusika, valguse- ja värvikooskõla haaravad hinge nagu igaviku helid. Nii see on ka meie Kristusega. Kes teda tunneb ainult pääliskaudselt, kahtlustäratavaist ajalooraamatuist, see ei saa temast ka eriti hää mulje. Kes teda aga lähemalt ja intensiivsemalt tundma õpib, see austab ja hindab teda õiglaselt.

10. märtsil võisime oma uut altariristi pühitseda. Tiroolis, maailmakuulsas Zillertal'is nikerdati Kristuse keha tükist pärnapuust, peaaegu kahe meetri kõrgune. Häätegijad tegid meile selle suurepärase kingituse. Rist ise valmistati siin. Võimsalt ja haaravalt ripub nüüd ristikuju pääaltari kohal, ta on erakorraliselt hästi mugandunud kiriku ja altari arhitektuurile; tundub, nagu oleks ta alati sääl seisnud. Ka dogmaatiliselt sobib ta eeskujulikult: üleval mälestus Golgatast, all Golgataohvri veretu kordamine pühas Missas.

Korduvalt etendati kirikla saalis näidendit „Rikka mehe suremisest". Keskaegne tükk, mille katoliku draamakirjanik Hugo Hoffmansthal dramatiseeris, mis on vallutanud tuhandeid lavasid ja on jätnud sügava mulje päältvaatajaile - katoliiklasile ja teiseusulisile, avaldas ka siin sügavat mõju. Proua M. J. Tolts oli annud meisterliku eestistuse; tegelased, peagu ainult lapsed, süvenesid üllatavalt hästi neisse osalt nii raskeisse osisse; lava pakkus oma lihtsusele vaatamata (võibolla just oma lihtsuse pärast) suurepäraseid pilte, nagu näiteks pidu, mis tulvil eluvärskust ja inglite esinemine ristiilmumisega lõpus. Tüdimatu tööga oli kogudus kostüümide muretsemisel, lavaehitamisel jne. kaasaaidanud (naisnäitlejail ei tohtinud muidugi sõled puududa). Kõik külalised tundsid avameelset rõõmu näidendi ja lavastuse üle. Neli korda oli saalis rahvast murdu. Mis aga meile oli kõige olulisem: See mäng on rohkem, kui vaid teaater, ta mõjus täiskasvanuile nagu jutlus ja alaealistele mängijatele oli ta hääks kasvatusteguriks. Me oleksime vaid soovinud mängu külastamisele kõiki oma vendi ja õdesid tervest Eestist ja veel tuhatki teisi, et nad näinuks, et Katoliku Kirik pole midagi igavat ja kurba, vaid et tal ka Eestis juba on olemas elu, millest õhkub isetegevust ja omapära. P. B.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Uskon Sanoma nr. 1—2. Nägus välimus on see, mis kõige esiteks torkab silma ajakirja lehitsejale. Kaunile kriitpaberile on trükitud hulk usulisi artikleid, luuletisi, liturgilisi vaatlusi ja kroonikat Katoliku Kiriku elust terves maailmas. Eriti meeldiva mulje jätab katoliiklasele selles ajakirjas suur tähelepanu, mis on pööratud palveapostolaadile. Viimasesse puutuvate küsimuste ja palveteemade käsitelule on pühendet tervelt seitse lehekülge. Kuna veebruari palveteemaks terves katoliiklikus maailmas oli palve Balti ja Skandinaavia riikide eest, siis leiame siit huvitava ülevaate katoliiklaste arvulisest koosseisust neil mail. Selles artiklis on meile meeldivaks teateks, et ka meie Lätis asuvad hõimlased, Lutsi maarahvas, keda arvult umbes 4000, tunnistavad katoliku usku. Msgr. A. Carling kirjutab usulisvaatleva artikli Soome apostli püha Henriku päeva puhul. Kokkuvõtlikult võib öelda, et nii ajakirja välimus kui ka sisu on küll lihtne, kuid siiski kaalukas.

Eesti Noorus Nr. 2. Vabaduspäeva erinumber. Ka siin vallutab juba enne lugemahakkamist lugeja sümpaatia maitsekas välimus. Kaan ja iga lehekülg artiklite ja piltide aseldusega on hää maitse ekspressiooniks. Nagu teisigi „Eesti Nooruse" numbreid, nii hingestab ka neid lehekülgi riiklik meelsus, tuline isamaalisus ja nooruslik värskus. Artiklid ja luuletised on tuumaka ja asjaliku sisuga. Puuduvad igasugune äärmusisse kaldumine, haiglane vaimustus, ebareaalne unistelu ja meelikõditav emotsionaalsus, mis muidu on tihtigi nii paljude noorur-ajakirjade vältimatuiks pahedeks. Mõõdukus ja maitse on „Eesti Nooruse" silmapaistvamaid voorusi. Autoritena esinevad käesolevas numbris Ed. Laaman, A. Aru, Henrik Visnapuu, Ed. Velber j. t. R. S.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 5 | 2. Mail 1935 a. | III aastakäik.

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: mag. phil. Robert Birck Tallinn, Koidu 12—1.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 8 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Paavsti rahuhüüd.

(Kõnest salakonsistooriumis 1. aprillil)

„Meil on tõesti põhjust sügavaimaks valuks, kui suuname oma pilgu tollele koledale majanduslikule, poliitilisele ja päämiselt kõlbluslikule kriisile, mis vaevab inimkonda, ja kui me vaatleme neid veel saatuslikumaid tagajärgi, milliseid kardetakse tuleviku suhtes. Kuna me ei suutnud veel hääks teha viimase Euroopa sõja kahjusid, tumeneb silmapiir juba jälle mustade pilvedega. Selleläbi sattuvad meeled pingesse ja värisevasse ootusse, nii et meie silme ette kerkivad Kristuse sõnad: „Te saate kuulma sõjakuuldusist ja mässust. Taeva kohale ilmuvad rasked haigused ja näljahädad ning hirmuäratavad asjad, ja suured imetähed. Inimesed hukkuvad hirmust ja kartusest selle eest, mis saab sündima tervel maakeral (Luuk. 29, 9).“

Sellepärast me ei imesta, kui rahvad sellises meeleheites ja niisuguses kitsikuses igalt poolt oma silmad pööravad Ühise Isa poole, et kergendust ja lootust saada. Sellepärast tahame oma parima suutmise järele vastata sellele lapselikule ootusele ja neile avaldada oma isalikku meelt, mis, kuigi sügavasti mures, siiski toetub tugeva usaldusega armulise Jumala abile. Kui inimesed tegelikult igal ajal vajavad lootuse kristlikku voorust, siis on see eriti tarviline, et nad teda taasäratavad neil raskeil päivil seda suurema innuga, meenutades, et neid ise ja nende asju juhitakse Jumala käe läbi. Nii rahunegu hingede hirm selle vooruse kaudu ja ta muutugu hardaks palveks piiritult armurikka Isa poole taevas, et lõpeks inimkonnale saabuksid paremad ajad. Nagu apostlid pöördusid hardalt paludes Kristuse poole, kui nad olid hädas ja otsekui kaetud hirmsate voogudega, nii kordame Meie, et lõpul saabuks suur rahu, nende palvet: „Issand päästa meid, sest meie hävime!“

Aga kuna üldiselt levinud sõjakuuldus on kõigi juures rahutuste ja hirmude tekkimise põhjuseks, siis peame kohaseks sellest kõnelda, nagu näib nõudvat Meile usaldatud Apostlik Amet. Kui rahvad jälle haaravad relvad üksteise vastu, kui jälle valatakse vendade verd, kui levitatakse hävingut ja kokkuvarisemist maa pääl, merel ja õhus, siis oleks see sedavõrt määratu kuritegu, sellise hullumeelse viha avaldus, et Me seda absoluutselt võimatuks peame vastavalt õiguslausele: Quae contra ius fiunt, nec fieri posse credenda sunt.

Me ei suuda tõesti kujutella, et need, kellel on südamel rahvaste hääkäekäik ja tärkamine, ei vea verevalamisse, hävingusse, hukatusse mitte ainult oma rahvast, vaid ka suure osa inimkonda. Aga kui keegi peaks julgema katta seda alatut roima — pöö-

raks Jumal ära kurvad tunnused. milliseid Me omalt poolt peame läbiviimatuiks — siis võime tõesti ainult uuesti valust täidetud südamega Jumala poole anuda: „Pilluta laiali rahvad, kes tahavad sõdu.“ See olgu öeldud mingi uue sõja kõlblise võimatuse kohta. Aga nagu meile, näib paljudelegi teistelegi pääle selle selge olevat füüsiline ja materiaalne võimatus praeguseis väga raskeilmelisis olukorris.

Me oleme, nagu Te, auväärt vennad, teate, selles praeguses hirmurohkes aegade kitsikuses, mis laseb karta veel kurvemat tulevikku, korraldanud Lourdes'is avalikkude jumalateenistuste triduumi, et armurikas Jumal oma taevaliku valgusega valgustaks rahvaste saatuse juhtijate meeli. Ühtlasi avaldasime soovi, et kõikide usklike palved ka maailma kõige kaugemail aladel sellega ühineksid. Neist pidustusist tahame osa võtta oma kardinaallegaadi isiku läbi, küll vagast autundest Jumalaema vastu kui ka tänulikkusest ülirikkalikkude õnnistuse viljade eest, mis Püha Aasta kestel Jumala poolt on annetatud Tema lunastamise aarete hulgast. Me arvasime, et ei ole paremat kuju selle Jumaliku Lunastamise Juubeliaasta lõpetamiseks, kui Massabielle'i imelise koopa ees, sügavaima hardumuse õhkkonnas, tuua kolme ööpäeva kestel vahetpidamata püha eukaristilist ohvrit.

Need pühad Missad uuendavad veretul viisil seda ohvrit, mille jumalik Lunastaja meie eest ristil oma taevasele Isale tõi, ning see sünnib just Jumalaema altari ees, kellele tema ainusündinud poeg usaldas inimsoo kui armastusrikkamale emale, kui ta sügavas valus risti all seisis. Neil õnnelikel päivil uuendub harda massi ees Kalvaaria kurbmäng, ja Lourdes'i grott avab end vagade hulgale, nagu jumaliku verega niisutatud Kolgata. Me usume sellepärast, et rikkalikkudele õnnistuse viljadele, mis on korjatud juubeliaasta kestes, lisanduvad veel teised suured õnnistused ja et puhta Jumalema eestpalve läbi viimaks raskelt katsutud maailmale ilmuks ihaldatud rahu vikerkaar.

Joosep, Maarja mees.

Katoliiklikus harduses on ka pühal Joosepil oma eriline tähendus. 19. märtsil peetakse tema nimepäeva. Kolmandal pühapäeval pärast Lihavõtteid austatakse teda Kiriku kaitsepühakuna. Mil määral põhjendatakse seda austamist pühas Kirjas?

Püha Joosep on tõesti ehtne piibli kuju. Isegi Jeesuse lapsepõlve lugude salgajaile ei tule meelde Joosepi esinemist Uuest Testamendist maha kustutada, kuna teda ka pärastises Jeesuse eluloos ikka jälle mainitakse. Luukase esimesed kaks peatükki jutustavad meile Joosepi kihlusest Neitsi Maarjaga, Kristuse sündimisest, jumaliku lapse templis ohverdamisest ja tema jälleleidmisest Jeruusalemma templis Maarja ja Joosepi poolt. Matteus läheb veidi kaugemale ja annab meile aru Jeesuse sugupuust, tema põlvnemisest Joosepi kaudu, Joosepi hoolest püha Neitsi Maarjast lugupidamise pärast, ja Kristuse inimnemisest, tema sündimisest ja tema kummardamisest tarkade poolt — kindlasti jumaliku lapse kaitsja juuresolekul — põgenemisest Egiptusse ja tagasitulekust Naatsaretti Joosepiga. Aga selle evangeeliumi kirjelduse najal võib juba aimata püha Joosepi kõrget seisukohta. Joosepi pääülesandeks oli küll Jeesust noorpõlves kaitsta. Vaevalt on see tema ülesanne lõpetatud — sääl kaob tema isik tegelikult evangeeliumist, ainult tema nimi elab veel edasi: „Teda (Jeesust) peeti Joosepi pojaks.“ (Luuk. 3, 23) Tema esimesel jutlustamisel Naatsareti sünagoogis äratab ta päältkuulajais hämmastust: „Kas see ei ole Joosepi poeg?“ (Luuk. 4, 23) Apostlite valikul — Joh. 1, 35 — hüüab Vilippus: „Meie leidsime selle, kellest kirjutab Mooses seaduses ja prohvetid: Jeesuse Naatsaretist, Joosepi poja!“ Pühima Sakramendi kuulutamisel Joh. 6, 32 väljendavad juudid oma tõrkumist nii suure ime uskumise vastu sõnades: „Kas see ei ole Jeesus, Joosepi poeg, kelle isa ja ema meie tunneme?“ Sellega lõpevad teated püha Joosepi kohta. Ükski Uue Testamendi raamat ei räägi enam temast.

On kerge kujutella Joosepi suhtumist Jumala pojasse Jeesusse Kristusse, kui on selgusele jõutud selles küsimuses, kuidas ta suhtub püha Maarjasse. Ühtlasi võime alles siis õiglaselt hinnata püha Joosepi seisukohta Jumala kavatsusis.

Joosep, Maarja mees. Sellele toob vajalise valguse Matt. 1, 18: „Jeesuse sündimisega oli lugu nii: Kui tema ema Maarja Joosepiga oli kihlatud, selgus, et ta oli Pühalt Vaimult vastu võtnud, veel enne, kui nad ühte tulid. Joosep, tema mees aga oli õiglane ja ei tahtnud teda paljastada, nii mõtles ta teda vaikselt ära saata. Kuna ta selle mõttega ümber käis, vaata, sääl ilmus talle unes Issanda ingel ja ütles: Joosep, Daavidi poeg, ära karda Maarjat, oma naist, oma juurde võtta, sest mis temasse on siginenud, on Pühalt Vaimult! Ta

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

sünnitab poja, sellele pead nime panema Jeesus, sest ta vabastab oma rahva nende pattudest."

Mitmed moodsad mittekatoliku — on kiusatus öelda mittekristlikud — „õpetlased" on omale valmistanud Püha Kirja seletuse, kus nad kõik imepärase ja loomulikult seletamatu lihtsalt välja kraabivad. Kõigepäält pidi sellepärast hävimagi see päätükk, kus ülemäära selgelt rõhutatakse Jeesuse jumalikku päritolu. Sellise arusaamisega ja sellise „usuga" Pühasse Kirjasse kui meie püha usu eksimatusse allikasse vaielda ei maksa! Neile peaks enne selgeks tegema Püha Kirja puutumatus, rikkumatus ja jumalik autoriteet. Sama hästi võiks ju terve Püha Kiri „muinasjuttude koguna" kõrvale heita. See viib ebakristlikule äärmusele ja on osalt pärandus esimestest võitlustest, mis olid sihitud juutide poolt ristiusu vastu. Nimetatud olgu vaid ebioniidid. Meile on Püha Kirja eksimatus ja evangeeliumite teated üle kõige kahtluse kõrged.

Mis kuuleme nüüd mainitud Matteuse salmist?

a) Maria on Joosepiga ühest tüvest-nimelt Daavidi kojast. Võrreldagu otsekohe eelseisvat kohta Matt. 16, 17: Jaakobist põlvneb Joosep Maarja mees; temast (Maarjast) sündis Jeesus, nimetatud Kristuseks. (Vrdl: Luk. 1, 27). Abielu sõlmiti suguharu keskel.

b) Maarja on Joosepiga t õ e s t i, ehk meie mõistete järele k o d a n l i s e l t j a k i r i k l i k u l t a b i e l u s. Joosep on Maarja õiguslik, seaduslik abikaas, tema seaduslik esitaja ja kaitsja avalikkuse ees, nii Naatsaretis kui Betlehemis rahva loendamisel ja Kristuse sündimise juures, nagu ka templis Jeesuse suguharu kirjadesse sissekandmise juures. Ta on püha perekonna hoolekandja Egyptuses ja Naatsaretis.

c) Maarja sai oma jumaliku lapse m i t t e J o o s e p i l t, vaid jumaliku ime läbi, mis ilmub Kristuse inimnemises Jumalalt. Imeliku talituse lähim seletaja, Joosep, küll esmalt Jumala imelikku talitust seletada ei suuda. Sellepärast ta mõtles „teda vaikselt ära saata", aga ta saab Issandalt täieliku seletuse.

d) Maarja oli — kui eriti Maarja kuulutamist vaatleme (Luk. 1, 26) — abiellu astudes n e i t s i. Seda tunnistab meile ka Joosep ise oma teadmatusega. Ent sama kindel—ja ka katoliku õpetus — on, et see vaga ja õiglane mees, nagu juba oma abielu algul, nii ka ei iial oma elus Maarjat ei puutunud. Seda tegemast keelas teda Jumala ema kõrge väärikus ja Jumalapoja lähedus. Tema enese eluviis oli vastolus juudi-vanatestamentliku ilmavaatega. Sinna juurde tuli veel eriline arm, mis teda on tõstnud kõrgele üle täiuslikkust taotlevate kristlaste, üle loendamatute kristlaste, kes samu eluteid käisid, loobumises ja Jumalale andumises, ilma iseenesest loomulikke õigusi kasutamata. Viimati erandlik ülesanne, Jeesuse eest hoolitseda. Terve kristlik suusõnalik edasiandmine ütleb, et Maarja ka abielus neitsiks jäi.

Mõned keelelised ja rahvuspärased omapärasused teevad näiliselt raskust. „Veel enne, kui nad ühte tulid." Kõigepäält on siin Maarja neitsilikkus minevikus kindlaks tehtud. Tuleviku jaoks ei ütle see midagi, sama vähe kui Mos. 8, 7, kus üteldakse kaarnast Noa laevalt: „Ta ei pöördunud tagasi, kuni vesi maalt ära kuivas." Siis muidugi hoopis mitte. Sauli tütrest, Mikalist, üteldakse 2 Sam, 6, 23: „Tal polnud last k u n i oma surma päevani." Pärast surma ei saanud ta väga tõenäoliselt ka enam lapsi.

Mõnes käsikirjas leidub märkus Jeesuse kohta. „Maria esisündinu." See on tabav füüsiliselt ja õiguslikult, ei tõenda aga nagu mitmel muul juhulgi, rohkemaid lapsi. Jeesus oli igatahes tema esimene poeg ja tal olid seaduse ees esisündinu teatud õigused ja kohused, sellest sõltumatult, kas teisi „vendi" järgnes või ei.

Lõpuks Jeesuse „v e n d a d e s t j a õ d e d e s t". Neid nimetatakse korduvalt isegi nime pidi. Heebrea keelele omane (puudus) on, lähedaid sugulasi „vendadeks ja õdedeks kutsuda. Nii tunneme eriti hästi ühte „Issanda venda", nooremat apostlit Jakobust, kelle isa Kleopas ja ema Maria olid, kui Issanda onu- või tädipoeg. „Vennad ja õed" on järelikult J e e s u s e l ä h e m a d s u g u l a s e d.

d.) Kristus on Jumala ja neitsi Maarja poeg. Matt. 1, 27 juhatab Isaia 7, 14: „Vaata, neitsi võtab vastu ja sünnitab poja. Ja talle antakse nimi: Immanuel." Pühima Neitsi armastus neitsilikkuse vastu ilmneb küsimusest (Luk. 1, 26—38): „Kuidas sünnib see, kuna mina meest ei tunnista?" Ta nõustub Jumala ülesandega, Jeesuse emasust endale võtma, kui kõikvägev Jumal seda just juhib, et ta kindel otsustus Jumalale pühendatud neitsiks jääda, mitte selle all ei kannata. Taeva saadik kinnitab seda, vihjates Jumala kõikvõimsusele: „Jumala juures pole ükski asi võimata." Alles pärast seda pakub Maarja oma emaliku teenistust Jumala Pojale, puhtana alati puutumatuna neitsina ja ühtlasi üleva Jumalaemana, kes täis armu.

e.) Selle saladuse juures oli pühal Joosepil osa ainult, jumaliku toimetust vähehaaval äratunda ja siis ka teenus, Jumalainimest ja tema ema kaitsta — ilmas, mis täiesti materjaalne ja reaalne. Ta on Jeesuse „leiva" või „kasuisa", tema seaduslik isa avalikkuse ees, iialgi aga mitte tema lihane isa, ega teiste laste isa.

Sellest Püha Kirja teksti arusaamisest pidas kinni terve ristikogudus sajandeid. Jah, välja arvatud ainult juhuslikud väiksed eksiõpetused on alles moodne vabameelsus väljaspool katoliku kirikut nende usu tõsiasjade kallal hakanud raputama. Ja mõnegi eduga! Nii omistab üldine õpperaamat protestandi ja õigeusulisile näiteks mõtlematult sellise teooria ja maalib teda veel liigutav-luuleliselt: „Maine isa oli tal vist varakult surnud, nii et Jeesusel tuli hoolitseda oma vähemate vendade-õdede eest," (Luur-Grünberg, Piiblilugusid III ja IV klassile, lhk. 145). Truu edasiandmisele katoliku õpetus seisab vankumata kindel. Ta annab Joosepile sobiva koha ilma ilustamata ja ilma vähendamata; ta annab temale Jeesuse kasuisa õigusliku au. Ja ka Maarja neitsiliku abikaasa au. See on ka ainus tee Kristuse Jumaluse täiele ja väärikale tunnustamisele.

P. Robert.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Katoliiklik vaim eestlase hinges.

Katoliikluse ja eestluse põimumine Lutsi Maarahva omapära kujunemisel.

Meil Eestiski on kujunenud usuvahetamine kaunis sagedaseks nähteks. Ta on kujunenud sedavõrt harilikuks, et selle üle enam paljud ei imestagi. Usuvahetaja saab lühikeseks ajaks uudishimu objektiks: teda küsitellakse, arutatakse teise usku siirdumise põhjusi, leitakse viimati ka küllalt kaalukaid motiive, millistest enam-vähem aru saadakse ning õige pea vaibub huvi küsimuse vastu. Vahel ei pöörata usuliselt leigemais ringkonnis sellele üldse tähelepanu. Arvatakse, et on tehtud teatud olukorris täitsa otstarbekohane, arusaadav ja mõistlik samm, mis ehk süvenenud usutunde loomulikuks tulemuseks.

Hoopis teistsugune on aga lugu kutoliku usku siirdunud eestlastega. Kui esimest korda kuuldakse juttu katoliiklaseks saanud suguvennast, siis ei taheta seda muidugi uskuda. Ei suudeta lihtsalt uskuda, et eestlane võib olla katoliiklane või saada katoliiklaseks. Ning kui siis juhtumisi kohtutakse sellise eestlasest katoliiklasega, ollakse hämmastanud ja koheldakse vastavat isikut tihti nagu erandit, kes on maha jätnud kõik eestipärasuse ja sööstnud mingisse võhivõõrasse, tagurlisse õhkkonda. Ollakse mitmelpool lihtsalt arvamisel, et tõeline, loomulik, rahvustraditsioonidele truu eestlane ei saa ühtlasi olla katoliiklane, et katoliiklus ja eestlus on nii ühendamatud nagu tuli ja vesi.

Aga värske eesti katoliiklanegi on katsunud oma mõttemõlgutusis kujutella „sündinud", katoliikliku vaimuga läbiimbunud eestlasi, katoliku hardustratsioonidega kodunenud eestlaskonda. Nii mõnegi vaga uskliku mõttelend on kandunud fantaasia piiridesse, et näha oma vaimusilma ees katoliikluse ja eestluse hingeelulist põimimingut ja et esile manada kõige mitmekesisemaid eestlase eluavaldusi katoliiklikus raamistikus.

Kuid katolikuusulise eesti rahva nägemiseks pole sugugi vaja haihtuvaid unelmaid ja ebaloomulikku kujutlusvõimet. Vanasti Lätisse asunud eestlased, Lutsi Maarahvas, on meile sellise katoliikliku vaimuga eesti hinge imeliseks kehastuseks.

Esimese põhjaliku uurimuse Lutsi maarahva üle on kirjutanud dr. O. Kallas, kelle teosest me saame ka kõige rohkem andmeid käsiteldava aine kohta. [1]) Millal ja kuidas Lutsi eestlased oma praegusesse elukohta on sattunud, see on küll veel selgitamata, kuid mõningad seigad lubavad oletada, et lahkumine kodumaalt on toimunud umbes XVII. sajandi keskpaigas. Nagu rahvas ise dr. Kallasele jutustanud, olnud esivanemate väljarändamise põhjuseks karm põli Rootsi kuninga maal (s. t. Eestis). Kuna dr. Kallas oma töös peab ka võimalikuks, et rahvas kodumaalt lahkudes oli juba katoliiklane, siis võib olla, et need eestlased pidid põgenema oma usust kinnipidamise pärast, sest Gustav Adolf nõudis ju kõigilt astumist ev.-luteri usku. Võibolla, et Lutsi maarahvas on eestlaskonna poolaaegse katoliikliku ärkamise ainsaid jäänuseid. Sest ei ole sugugi usutav, et Lutsi preestrid ise on hoolitsenud katoliiklike palvete tõlke eest, kuna Lutsi poole oleksid sellest ikkagi mõned käsikirjalised jäljed jäänud. Ka asiolu, et rahvas luges Meie Isa palvet luterliku lisandiga, ei tõesta veel sugugi vastupidist, sest ka poola aja katoliiklased olid ju alles äsja protestantliku surve alt vabanenud ja selle tõttu oli neile jäänud veel nii mõndagi luterlikku. Vähesed paatrid, kes väsimatult tegutsesid, ei suutnud liigse töökoormatuse tagajärjel ka veel rahvast tollal sel määral õpetada, nagu seda vaja olnuks. Ka rahva püsiv usutruudus laseb oletada, et rasked usulised katsumisajad teda karastanud. Hoolimata vene võimude rõhuvast survest ei taandunud rahvas kübetki oma usust.

Usk ja rahvus käisid käsikäes, nad olid tihedaimalt seotud. Jah, usk on siin isegi tähtis tegur rahvuse säilitamitel. Ning usule vaadati isegi kui rahvusühiskonda kuuluvase kaasmäärajale. Mittekatoliiklikke eestlasi ei loetud *Maarahva* hulka kuuluvaiks, kuigi nad ka Lutsis elasid. Olgugi, et Lutsi eestlased hüüdsid üksteist omavahel ka *veli*, ei üteldud seda nimetust kunagi teiseusulisele. Ka dr. Kallas võitis endale mitmete usalduse alles siis, kui teda oli nähtud kirikus ja preestriga rääkimas. Keskustelus Eesti üle oli ka jälle usuelu peamiselt see aine, mille kohta esitati dr. Kallasele kõige rohkem küsimusi. Esitati küsimusi, mis võinuks avastada paralleele Lutsi eestlaste ja Eestimaa eestlaste usu vahel.

Just hardusellu ongi vajutatud palju Lutsi maarahva rahvuslikku erilaadi. Alles nende ilusaid, lapselikust hardumusest kantud hommiku- ja õhtupalveid lugedes võime laskuda selle sügavuskliku rahva mõtteilma. Algupärasena säilinud keele painduvus ja siiras südamlikkus teevad Jumala neis palveis nii elulähedaseks. Kui vaatleme maarahva üksikuid omapäraseid tervitusi ja kõnekääne, siis näeme, kuidas ta kõigis oma eluavaldusis Jumalaga püüab tihedalt ühendatnd olla. Tervitamisel hüüab lutslane: *Jumal anna sulle õnne, osa, täüt tehrüt!* — või jälle töö juures: *Jumal appi!* Vastus: *Jumal avitagu!* Ka söömatervitus on usaldamine Jumala hoolde: *Jaka Jumal!* Vastus: *Jakku!* Tänamisel ütleb üks: *Aitüma!* — teine vastab: *Jumalalõ!* Ning kas pole see sügavmõttelisem tavalisest jumalagajätust, kui Lutsi eestlane hüüab: *Hing Jumala perra!* Ja kui koduselt kõlab see, kui ta päikeseloojaminekut ja tööpäeva lõppu väljendab sõnadega: *Päev lätt Jumalihe. Päiv lätt Jumalale.*

Dr. Kallasel oli võimalus ka käia eestlase *puhtih* (matusel). Surnu kõrvale või otse tema rinnale asetatud taldrik, millele leinalised pannud ra-

---

[1]) O. Kallas: Lutsi maarahvas. (Ylipainos aikauskirjasta „Suomesta") Helsingissä, suomalaisen kirjalisuudan seuarn kirjapainossa, 1894.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ha või vaha vaeste hääks. Üldse olnud rahvas väga ohvrimeelne. Kirikus ohverdatud altarile raha, tooresaineid ja elusloomigi. See moodustanud osa preestri palgast. Paastumisest peetud täpselt kinni. Iga reede ja laupäev olnud paastupäev. Roosikrantsid olnud kõigil vanadel ja lapsed kannud neid kaela ümber. Roosikrantse nimetatakse *paadrehelme*. Mõned kannud ka *skapleri* (siin on jutt vist skapuliirist, Neitsi Maarja auks kantavast õlariidest). Preestrid on võitnud täiesti rahva poolehoiu ja usalduse. Neid austatakse ja armastakse. Ka keelesse on usk toonud mõningaid eriväljendusi: organisti, eestlauljat nimetatakse *ilumees*; lauluviisil (ka ilmalikul) on ilus nimetus *helü*, laulma — *helü vidämä*.

Eestlase põhivoorus, vabadusearmastus, on Lutsi suguvendade juures eriti tugevasti väljaarenenud. Nad olnud palju visamad mõisahärradele vastu panema kui lätlased. Dr. Kallas jutustab: „Räägitakse ühest ja teisest mehest, kes härra vastu kätt tõstnud, siis muidugi ära karanud. Janovoli ja Nersa mehed on aga oma mineviku pääle otse uhked. Säälse rahva mälestuses elab praegu veel mäss, mille läbi nemad varemini vabaks said kui teised ümberkaudsed vallad, näiteks Pylda. Aastal 1840, jutustati mulle, puhunud Janovoli ja Nersa eestlased (sel ajal ühe mõisa järel) vaenusarve mõisa krahvi vastu, sest et selle valitsus neile liig kange olnud. Nad tunginud, kellel kirves, vikat, kellel vana jahipüss sõjariistaks, mõisa, — krahv saanud oma perega veel õigel ajal minema — lõhkunud sääl kõik pihuks ja puruks, siis otsinud krahvi keldritest ja aitadest hääd, paremat nälja ja janu — iseäranis aga janu — vastu; sellejuures olla neile lätlased suureks abiks olnud, palju enam, kui mõisa võtmise juures. Rõõm, pidu ei kestnud kaua, toodud kasakad mässu vaigistuseks. Mehed pannud vastu, mitmed löödud ja lastud surnuks, ka mõni kasakas ei olla enam tõusnud, kui talumehe kaigast maitsta saanud. Lõpp oli muidugi, et talupojad võideti, ühtlasi aga, et mõis ja talupojad kroonu alla tulivad ennemini kui teine siinpoolne rahvas.“ Selline verine mäss on küll täiesti vastolus katoliikliku vaimuga, kuid ta on siiski Lutsi eestlase äärmiselt tugeva vabadustungi ilmekas näide.

Mineval aastal külastasid Lutsi maarahvast Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi esindajad. Oma väisangu kogumuljest kirjutavad nad „Välis-Eesti Almanak'is“[2]) järgmiselt: „Riia Eesti Har. ja Ab. seltsi esindajatel Lutsi maarahvaga kokkupuutumisest jäid kõige paremad muljed. Eriti noorsugu on idealistlik ja karske.“ See on kõrvalseisja erapooletu otsus Lutsi eestlase vaimlise ja hingelise seisukorra kohta. Katoliiklik vaim, mis pürgib alati kõrgeima ideaali, Jumala, poole, valdab usutruud hinge, mis on kehalise karskuse kandvaks jõuks. Nii on eestlase hinges katoliikliku vaimu valminud viljadeks idealism ja karskus.

Reg. S.

[2]) Välis-Eesti Almanak nr. 2. 1934.

Arv 666.

Püha Johannese Ilmutamise Raamat on juba sajandeid kõikide ususegajate ja lahkusuliste lemmikraamatuks. Tema salapärane keel, tema võõrapärased kujutelmad andsid võimaluse kõige mitmekesisemaid arvamisi Pühast Ilmutamise Raamatust „tõestada“. Nende „tõestuste“ juures esinevad ka salapärased arvud. Kõige rohkem on kõneldud ja kirjutatud arvust 666.

Sektide ringkonnis kehtib kindel väide, et Johannes arvuga 666, mis tähistab salapärast looma, on arvanud rooma paavsti. Nad katsuvad ka oma väidet tõestada. Nende tõestus on järgmine.

Paavsti tiaaral seisvat lause: „Vicarius Filii Dei“. Nüüd nad asendavad tähed vana rooma numbri väärtusega [V=5; I=1; C=100; L=50; D=500]. Sel teel arvestavad nad tõesti välja 666, Ilmutamise Raamatu salapärase looma arvu. Kuidas on siis nüüd lugu selle tõestusega?

1) Et tiitel Vicarius Filii Dei seisvat paavsti kolmekordsel kroonil, see on puht leiutis. Ta ei seisa sääl pääl, teda ei ole knnagi sääl pääl seisnud, ning teda pole leida kusagil terves Vatikanis, nagu selgus alles hiljuti ühest ametlikust järelepärimisest. Ka ei omista paavst endale ega ei omista ka meie katoliiklased temale kunagi seda tiitlit. Me nimetame paavsti küll „Vicarius Christi“, aga mitte „Jumala Poja Vikaarius“. Küll on Christus Jumala Poeg, aga paavst ei asenda teda Jumala Pojana, vaid ainult Kristusena, s. t. Kiriku pääna. See on hiiglavahe. Tiitel Vicarius Filii Dei on sektide poolt eriti leiutatud, et paavsti tembeldada antikristiks.

2) On juba tõestatud, et tiitlist Vicarius Filii Dei saab ainult eriliste võtetega välja lugeda arvu 666, nimelt selle läbi, et valitakse välja ainult need tähed, mis just moodustavad 666, teised tähed aga jälle kustutatakse, kuigi ka nemad sisaldavad arvuväärtusi [näiteks A=5000; R=80; S=90; F=40; E=250]. Kui need veel juurde arvata, siis annab sõna arvu 6126. Miks jäetakse need viimased tähed välja?

3) Sel viisil „tõestades“ võiks samuti tõestada, et metsaline peab tähendama adventiste.

4) Selle interpretatsiooni vastu kõneleb aga ka veel üldisi põhjusi. Johannes kujutab oma evangeeliumis paavstlust Kristuse seadeldusena (21, 15—18). Kuidas võiks ta oma Ilmutamise Raamatus sedasama paavstlust kujutada põrguse metsalisena? — Pääle selle üteldakse, arv 666 olevat inimese arv. Paavstlus aga ei ole inimene, vaid institutsioon. Sektandid peaksid selle järele ühe teatud paavsti nime nimetama. Pääle selle peavad Johannese lugejad vastava isiku ise määrama, järelikult peab ta neile tuttav olema ja kaasaegne olema. Missugune rooma paavst võis see aga küll olla a. 100 ümber?

Mõned adventistid haaravad „tõestuste“ otsimisel ka meeleldi greeka väljenduse, Lateinos, ladinlane, nagu juba märter Ireneus seda oli teinud, nad vaikivad aga selle kohta, et Ireneus teda oli tarvitanud rooma keisri kohta.

Üldse on see väga ebateaduslik viis, seletusel

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

toetuda ladina sõnadele. Hoolimata sellest, et aja jooksul on olnud rida nimesid, milliseid sel teel on väljaloetud [Muhamed, Diocles Augustus (keiser Diokletsiaanus), Julianus Caesar Augustus, Trajaanus, Boulanger, isegi Napoleon] on siiski väga ebatõenäoline, et Johannes kirjutanuks ladina keeli.

On väga ebatõenäoline oletada, et Johannes üldse on rääkinud ladina keelt. Ning adventistid eeldavad, et see ebatõenäolisus on tingimata kindel ja õige ja sellele püstitatakse siis terve seletus.

Johannes kirjutas Ilmutamise Raamatu greeka keeli. Nii peaks oletama, et ka arv on kirjutatud greeka keeli — või kuna Johannes oli heebrealane — võibolla heebrea keeli.

Milline on siis nüüd arvu 666 tõeline tähendus? 13. päätüki mõtte ja tähenduse üle terve ennustuse raamides kirjutab protestant Bousset (Göttingen 1906, lhk. 374: Die Offenb. Johannis): „Metsaline, mis merest esile kerkib, on rooma impeerium; tema seitse pääd, millistest üks on haavatud, peavad tähendama riigi seitse caesari, kuna kümme sarve kroonidega ennustuses tähendavat osa ei mängi ja alles pärast (päätükk 17) seletuvad. Üks neist päist äratab apokalüptiku erilist tähelepanu. Tal on surmahaav, aga ta näeb „metsalise“ surmahaava paranenuna. Kuna pärast ka metsalise nimi inimese nimega identifitseeritakse, ning kuna arv, mis antakse metsalisele ja inimesele, selgesti vihjab Caesar Nerole, siis võib terviku seletamise suhtes vaevalt veel kahtlust olla. Mida apokalüptik näeb, on rooma impeerium Nero redivivus'e all.“

Heebreakeelsete tähtedega kirjutatult annab arv tõesti sõna: Neron Kaiser. Neron Kaiser aga oli keiser Domitsiaanuse lisanimi. Domitsiaani all reelati ju ka Johannes oma piiskopitoolilt Eveesusest Patmose saarele. Nii on väga tõenäoline, et Domitsiaanus on see Nero redivivus, keda Johannes tahtis tähistada ristiusu vastasena. See vaade on sellepärast tänapäev peagu üldiselt vastuvõetud. Nii lahkuti ka teaduslikes protestantlikes ringkonnis, kus vanasti armastati seda salapärast arvu paavsti kohta tarvitada, täiesti sellest seletusest. Cambridge Libel kirjutab täie veendumusega selle vastu ja praegusaja teaduslike protestantlike kirjaseletajate seas tohiks küll vaevalt veel kedagi leiduda, kes sellel kohal veel paavstlusest kõneleb.

E. P.

Konversiooni viis järku.

Katoliku Kirikusse ületuleva protestandi elamusi.

Isa Vernon Johnson, endine anglikaani vaimulik, kes pöördus pärast katoliku usku, on pidanud huvitava loengu konvertiidi hingelisest seisukorrast sel usulise murrangu perioodil. Konversioon, ütles ta, olevat aine, mida on raske sõnastada, kuna ta on täiesti isiklik ja üleloomuline. Ning isiklist ja üleloomulist on võimatu vastavalt väljendada. Reverend Johnsoni loengul oli siiski kaks sihti: „sündinud“ katoliiklastele võimaldada protestandi konvertiidi meelsuse mõistmist enne ja pärast konversiooni; ning aidata protestantidele selle suure sammu ettevõtmist. Kõneleja andis kujuka pildi konvertiidi hingest, nagu teda kannatuse läbi juhitakse arenemisjärgust arenemisjärku — esiteks valguse koitmine, siis selle arengu ära-

---

Ema pisarad.

(Ingliskeelest)

(Järg.)

Sest jutlemisest oli kümme aastat möödunud. Et oma ema noomitustest pääseda, nimetas Frank end nüüd Gonnori asemel Gorsairiks ja mängis kadunut. Juhtumisi kuulis ta, et tema ainus õde oli astunud kloostri.

Väheseil hetkeil elas Frank läbi kõik, mis ta oli teinud kodust lahkumisest saadik. Üks meeletuletus tõi teise. Ja ikka veel seisis ta, mõttesse vajunult, akna all ja vaatles mõlemaid, kes seisid kiriku ees. Vana daam näis mingit muret kannatavat: ikka jälle pühkis ta taskurätiga silmi. Sügava tõsidusega ja kaastundega vaatas preester temale. Siis ulatas vana daam temale käe, vajutas veel kond rätti silmadele ja pöördus tänavale. —

Frank Gorsair tuksatus ehmatusest, karjatas, lõi vastu akent, nagu tahaks ta kellegi tähelpanu äratada ja lõi siis kohkudes käed näo ette. Mis juhtus sääl väljas?

Kärmelt liikuva roomajana pühkis üks auto kärata üle tänava. Metsik, hoiatav kisa, kõle pidurite klirin, tõuge tagurpidi ja siis seisak. Roobastel lamas veriselt ja purustatult vana daam.

Frank sööstis tänavale, lükkas hoolimatult igalt poolt õnnetu ümber tungiva hulga kahelepoole. „Ma olen arst,“ ütles ta, „mu korter on siin vastas majas. Kantke ta minu lõikusruumi.“

Ta ise jooksis ees ettevalmistusi tegema.

Kaastundlikud mehed kandsid verise, liikumatu kogu valmisseisvasse kambri. Siis sulgus uks, kui kandjad läinud olid arsti, tema assitendi ja vigastatu järel.

Kui Frank üle vaese ohvri kummardus, põrkas ta surnukahvatuna tagasi. „Minu ema!“ nuuksus ta.

Ta käsi värises, verist tänavtolmu tema palgelt pühkides. Kärmete, osavate võtetega kobasid ta käed liikumatul kehal. Käevars ja jalad olid hirmsasti murdunud.

Doktor püüdis palavliku ruttuga verd vaigistada, sidus haavatud pää ja silus murtud liikmed. Siis katsus ta minestanut ellu äratada. Minutid said tundideks. Lõpuks lõi ema silmad lahti.

„Ema,“ ägas ta, „ema, mina olen Frank, sinu poeg. Tunned sa mind?“

Tarretus kadus ema pilgust. Mõistev, rõõmus valgus asus selle asemele ja õnnis naeratus libises üle surnukahvatu näo. „Oo, Frank, mu poiss,“ sosistas ta. „Jumalale tänu!“

Surmanõrkus tuli talle pääle. Just niipalju jõudu oli tall veel, et ta pomiseda suutis: „Preestrit, Frank, preestrit!“

Ta sööstis kambrist, jooksis tänavat pidi vai-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

tundmine, mis hinges tegelikult toimub, ja lõpeks alandlik allumine jumalikult põhjendatud autoriteedile. Esimene järk on see, kui konversiooni küsimus pole veel üldse esile kerkinudki. Protestant tunneb end turvalisena kõigis põhimõtteis, mis talle sissejuurdunud juba lapsepõlvest saadik, nagu klassis, või poliitikas, nii ka usus. Olles pärinud „segu", ta ei mõelnnd, et see on vale. Kuigi anglikaanlane oli teadlik, et tema kirik polnud ühendatud, lootis ta siiski, et kui igaüks järgneb tõele nõnda, nagu ta teda näeb, siis Jumal kutsub kõik jälle ühena kokku. Ta seletas, et tõde ei pea olema mitte liiga täpselt defineeritud, kuna tõde on suurem kui inimlik meel. Ühtlus ei pea olema sunnitud, nähtav ühtlus ei pea olema liiga tihe. Katoliiklase kohta see seisund oleks uskumatu, kuna katoliiklased teavad, et lahusolek tähendab kaost, ja isiklik otsustamine vasturääkivust.

Teine järk algab, kui konversioonikküsimus kerkib kaudselt, kui see küsimus on puudutanud kedagi, keda protestant armastab. Ta süüdistab oma sõpra Rooma hiilgusé himustamises. Protestant võib avameelselt imetella Rooma pühadust, ühtlust ja jõudu, kuid see lihtsalt pimestab tema silmi, ilma et ta isikut veenaks tema väärtuses. Ta on sellepärast erutatud, kui üksikud indiviidid ei ole rahul anglikaani kirikuga, vaatamata kõigele huvile Rooma vastu. Ta näeb anglikaani kiriku seisundi nõrkust; ta näeb, et eriarvamused peavad tähendama lahkheli; ning ta hakkab otsima mingit jumalikku autoriteeti. Ta uurib hoolikalt kolme suurt kirikut, millised väitsid, et neil on sakramendid ja kiriklik kord. Selles kolmandas järgus anglikaanlasel ei olnud kahtlust o m a korra suhtes; ta oli näinud nii palju armusid, mis olid ta o m a ministratuuri tulemuseks. Ta uuris rooma, greeka ja anglikaani seisukohti. Alguses paistsid nad talle kõik puudulikena. Tema oma anglikaani kirik ei evinud autoriteeti, mida ta võinuks vastu võtta; rooma kirikul oli teda liiga palju, nii et see paralüseeris hinge; ja greeka kirik, millel polnud ühtki misjonipõldu, näis sõnakuulmatuna õpetaja käsule, minna ja õpetada kõiki inimesi. Otsija püüab end lohutada, üteldes, et midagi ei ole täieline selles maailmas ja segadus on patu tulemuseks.

Nüüd oli jõutud neljandasse järku: arm haarab nüüd hinge. See võib sündida ainsa, võimsa puhanguga, või mahedalt Püha Vaimu hellel juhtimisel. Sõbrad hakkasid kartma, ning otsija näeb, et ta võib eemale rebitud saada kõigest, mida ta armastab ja mida ta on armastanud oma lapsepõlvest saadik. Olles ise haavunud, ta haavab teisi, eriti neid, keda ta oli aidanud oma usutööga. Poleemiline kriitika võib olla karm selles järgus; katoliiklased peaksid püüdma olla õrnad ja sellest aru saama, mida protestant kannatab. Armu läbi ta nendib, et rooma kirik ei ole mitte lihtsalt kõige parem neist kolmest kirikust, vaid ainuke õige kirik. Tema ühtlus on taevast ning ei ole mõni antiikse imperialismi jäänus, tema nähtavaks pääks ei ole karm diktaator, vaid Püha Isa. Tema nõuded on eksklusiivsed, aga pikkamööda otsija näeb, et Katoliku Kirik ei ole uhke, ei ole karm, vaid et ta kuulab ainult oma Õpetaja sõna. Tavaliselt konversioonikannatus tuleb pärast arusaamist, et Katoliku Kirik on ainuke: muidu valud oleksid liiga tugevad. Piin on akuutne. Enda kohta võis isa Johnson ütelda, et ta rebiti ära oma sõprade juurest ja sellest, mida ta oli pidanud oma preestriametiks; aga arm näitab talle, et jumalik auto-

---

muliku korterisse. See ei teadnud juhtumisest veel midagi.

„Vana daam," kellega Te praegu kiriku ees rääkisite" ütles ta hingeldades, „lamab suremas minu korteris. Auto sõitis temast üle. Ruttu, tulge, tema sureb!"

Purustatud põlvitas poeg surija aseme ääres. „Oo Frank," sosistas see, „ma teatsin ju, et Jumal mind laseb sind leida. Aastate kaupa otsisin sind. Oh, kuidas ma Jumalat ja Neitsit palusin, et nad sind jälle mulle annaksid. Igal õhtul jäin nuttes ja palvetades magama."

„Ema," oigas ta, „ära piina end, mina olen su juures ega jäta sind." Preester tuli. „Isa", pomises ta, „ma olen ta leidnud, siin on Frank, mu poeg."

Tõsiselt vaatas vaimulik doktorile ja palus teda siis ennast surijaga üksi jätta.

Valulikumas ootuses seisis Frank ukse ees. Neil lühikesil hetkeil elas ta läbi aastaid. Siis avanes uks ta ees. Kahvatuna ja segasena kummardus ta surisängi ette. Kui abitu tuli ta endale ette, kõigi oma kunsti võimaluste kiuste! Siis maksis vaid preester. Nagu läbi suitseva pilve nägi ta, kuidas isa Willie ta emale risti viimaseks suudluseks ulatas.

Ja siis langes ta tarduv pilk jälle pojale. „Frank," lällutas ta „eks ole, sa usud jälle Jumalasse?"

Usuteldav võis vaid sõnatult noogutada. Metsik valu, mõru kahetsus läbistasid ta hinge. Ta tõusis ja suudles ema kahvatuid huuli,

Õndsa naeratusega jättis surija Jumalaga oma taasleitud pojaga. —

Nädal pärast vana daami surma peatus elegantne auto vaimuliku korteri ees. Teatati dr. Gorsair'i.

Tulija avas ukse — kohmetult vahtis preester tema otsa, sest Gorsair'i nimi oli talle tundmatu — ta oli kedagi võõrast oodanud.

Siis hüüdis ta: „Frank?! Kuidas rõõmustun ma Teie tuleku üle!"

Doktor oleks põlvili langenud, poleks teda vana preester mitte selles takistanud.

„Isa," algas noormees. „Teie teate ju, et ema mineval nädalal suri. Tema surm tabas mind sügavamale südamesse! Ma andsin tema viimasel hetkil talle pühaliku tõotuse, pöörduda. Ma tahan sõna pidada ja ma ei kahetse seda — olen kodu leidnud. Ma olin pimedusega löödud, kui ma tookord aastate eest Teie lahke noomituse järsult tagasitõukasin. Kõik need aastad läbi olin pime. Nüüd näen ma, et igavik ja usk on pääasi!"

Liigutus ähvardas preestri üle võimust võtta. Ta lõi oma käed ümber pöördunu õlgade ja ei osanud muud lausuda, kui: „Täname Jumalat, et ta on nii teinud! See oli siis Teie ema kurbloolise kojumineku sügavaim mõtte." (Lõpp.)

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

riteet, mille ta võttis vastu sellise hinnaga, oli Kristuse hääl, ning see autoriteet ütles talle, et ta ta ei olnud preester.

Viies järk on sadamas. Kui olla kord Kirikus, siis pole olemas enam ärevust. Valitseb rahu, sest konvertiit on leidnud, et kõik, mis on olemas Kirikus, on õige. Otsing on lõpetatud; aga tärkab uus igatsus, kui konverteerunud hing vaatab tagasi ja lehvitab neile, kes on jäänud järgnema.

Jumalariigist.

Liturgiline liikumine protestantismis.

Saksamaal hakkas ilmuma uus, kahe kuu kaupa ilmuv kuukiri „Kirik ja liturgia". Teda annab välja luteri õpetaja K. E. Berror Tieffenbach-Struth'is, Alam-Elsassis. Viiest juba ilmunud vihust võib järgmisi päämõtteid välja lugeda:

Protestantlik juumalateenistüs üldiselt on protestantliku Kiriku rebenevuse, omavoli ja ebaühtluse pilt. Pea iga õpetaja talitab oma isiklikul tundel. Jumalateenistuseks on päriselt jutlus saanud, kuna liturgia objektiivne sõnakuulutus on tagaplaanile jäänud. Seepärast peaks saama jalule seatud õige vahekord sõnajumalateenistuse ja sakramendi pühitsemise vahel, mis ju lahutamatult sõltuvad. Püha õhtusööming peab jälle saama jumalateenistuse südameks. Protestandi maadel puudub Issanda altari ääres kasvav vennasus. Peaks uuesti ülesehitatama evangeelilist Jumalateenistust. Üldine jumalateenistuse kord tervele saksa evangeeliumi Kirikule pole küll võimalik, küll aga võiks ühendada suuremat koguduste enamikku päätumalateenistuse luterlisse põhivormi. Saksa missa tuleks korrapäraselt pühitseda igal pühapäeval ja suuril pühil. Ka kirikuaastale kingitakse jälle enam tähelepanu ja ajakiri esitab erilisi jumalateenistuse korraldusi, mis kogudusi aktiivsele kaastööle kasvatama peavad. Väljaandja võtab kõne alla isegi valgete liturgiliste rõivaste uuesti tarvituselevõtu, samuti eriliste kirikuvärvide oma. Liturgiliselt seisukohalt põhjalikult räägitakse läbi üksikud juhuslikud talitused.

Jumalakoda vaadeldakse põhjalikult. See olgu palvemaja, kõigepäält üldse Jumala kummardamise koda, sest ristiusk on ühisasi. Seepärast nõutakse, et sääl rahu valitsegu, ärgu aetagu sääl sääl inimülistust, jäetagu segamata õpetaja enne ja pärast jumalateenistust. Lõpuks ihaldatakse tungivalt, et ka protestandi kirikud päev läbi avatud oleksid: „Senini oli paraku nii, et katoliku kirikud avatud, protestandi omad suletud olid. Taheti ühte sellisesse minna, siis oli vaja köstrit, või kirikuteenrit tülitada. Tuli aga ka otte, et kirikuvõtit üldse saada ei võidud!" Jumalakoja ehituses käidagu keskteed reformeeritute ja rooma katoliku ehitusviisi vahel. Esimesed pole jumalakojad vaid on koguduse kogumispaigad, ainsa tsentraalpunkti: kantsliga. Katoliku omis on pääaltar ja koor püha keskpunkt. Evangeeliumi jumalateenistusel olgu südameks püha õhtusööming, sellepärast on koor õeti ainult altariruum ja altar tähtsaim paik, millele koondub terve püha ruum. Ta on ehitud ristikujuga ja altariküünaltega. Ta on püha paik, mille ees usklikud kummardagu, kui tal sakramendi-majake puudub. (Luterliku vaate järel ei muuda preester mitte „nõiasõnaga" maiseid aineid taevalikuks toiduks, vaid Kristus peitub leiva ja veini katte all ja tuleb usklikkude juurde, neid oma armuannetega toitma. Mil kombel see sünnib jääb saladuslikuks).

Teine tähtsaim on kantsel, mis koguduse lähedal seisku: Siis tuleb ristimiskivi, mida mitte nurka ärgu asetatagu, sest ristimine on ja jääb sakramendiks. Selle asemel, et seda kodus jagada, saagu ta jälle pühapäevaseks kiriklikuks toiminguks.

Kus võimalik, olgu jumalakoda ilma kõrgemale asetatud rõduta ja orel ärgu olgu altariruumis. Kooriruum ja kirikulaealune võivad kanda klaasmaale — esimene selliseid ainult Pühast kirjast. Ka maakirikuis peaks olema käärkamber selliste esete alalhoidmise kohaks, mida muidu meeleldi altaris alalhoitakse. Ta oleks ka õpetajale riietumis- ja ettevalmistusruumiks.

Juba kauemat aega on tähelepanna protestantismis püüet Kiriku, kui nähtava osaduse poole. Ka õpetaja Berron näeb sellise Kiriku vajadust meie aja jaoks. See oleks Augsburgi usutunnistuse 7. artiklile vastavalt kõigi usklikute vaimline suurus ja liitumine. Kirik on talle Jumalalt rajatud jumalariigi nähtav ilmuvus maa pääl. Ta köidab, vastandina isiklusele, kogudusolemusele, ja liig lopsakale eravagadusele, inimesi südamlikult ja kindlalt. Jumala korralduste ja saladuste hoidjana nõuab tema, Kirik, ka ametkonda, kes ärgu olgu mitte ainult majavalitsuslik ja õigusteaduslik nõuandepunkt, vaid ka vaimlik hingehooldaja. Ta olgu karjaseamet, mis mitte aja nõuetele ei paindu. „Just Kiriku autoriteeti vajame tänapäev. Meie mõtleme paljuile, paljuile inimesile, kes pärast inimlikkude ja riiklikkude autoriteetide kukutamist neid omas Kirikus otsisid ja — mitte ei leidnud! Meie mõtleme neile, mitte vähem arvukamaile, kes oleks veel püsinud ühe kindla Kiriku toetusel, nüüd aga tema vaatepiirilt kadunud on ja hukuvad!" Siis kaebab õpetaja Berron Kiriku ebaühtluse ja kindlusetuse üle ja sageli nii lodevate usulahkude üle Jumala sõna kulul.

Need väga õigustatud väljendused meenutavad elavalt sarnlevaid mõttekäik saksa Kõrgekiriklikus liikumises. Kõik kokkuvõttes on see ajakiri väga rõõmustav nähe. Ta on oma kirjeldusis erandita lugupeetaval kõrgusel. Ja mis meile, katoliiklasile eriti hästi mõjub: temast räägib otsekohene igatsus, et „kõik üks oleks".

Jaapani valitsus piibliuurijate vastu.

Jaapanist tulevad teated, et jaapani politsei viimasel ajal energiliselt on välja astunud piibliuurijate vastu, kes kõigepäält oma ässituste läbi kõige katoliku vastu silmatorkavad. Politsei aruanne Otaru'st kirjeldab lahkusulisi nende ajakirjaga: „Kuldne Ajajärk", tugevalt vasemale suunduva seltsina, kes lööksõnadaga: „Raha ja Jehoova" kõigepäält hädaliste talupoegade keskel propagandat teeb. Oli mitu vangistust. Agente, kes tõotasid, enam mitte propagandat teha, lasti vabaks, kuua t õ r k u j a i d m a a p a o g a ä h v a r d a t i — saatmisega Kurileki.

Kalevala juubelipidustusist Soomes

võttis osa ka katoliku preester H. Hartwijk, Soome Apostliku Vikariaadi sekretär. Preester Hartwijk on tõlkinud end. Soome piiskop Buckxi ülesandel Kalevala hollandi keelde.

Eestist.

18. märtsil ilmunud „Eesti Statistika" annab ülevaate usundite koosseisust liikmete vanaduse järele. Teeme sellest väikese väljavõtte, et vaadelda, kui suur on noorsoo protsent üksikuis kirikuis Eestis:

	kat. kir.	lut. kir.	õig. kir.
Kuni 10 aast. lapsi on	10,5 %	15,2 %	17,2 %
„ 19 „ noori „	66,7 %	14,0 %	16,6 „
Kokku kuni 19 aast. on	77,2 %	29,2 %	33.8 „

Statistikast ilmneb, et vähemuskirikuis — katoliku ja õigeusu kirikuis — on noorsoo koguprotsent suurem kui luteri kirikus.

Tallinnas, Tartus ja Narvas peeti enne Lihavõtteid hulk paastujutlusi ja rahvamisjone, mis kujunesid väga viljakaiks. Tallinnas pidas isa W i e r c i n s k i Rakverest rea poola- ja venekeelseid äratusjutlusi. Osavõtt, eriti venekeelseist, oli elav. Samuti tagajärjekas oli ka preester D e j n i s' e misjon Narvas. Misjonite tõttu oli nii Tallinnas kui Narvas Ülestõusmispühade ajal hulgaliselt armulaualisi.

Apostlik Administraator Eestis Msgr. Eduard Profittlich on avaldanud usklikele üleskutse, millele vastavalt kõik katoliiklased, kes kohustuvad vähemalt üks kord kuus armulaual käima, kannavad oma nime selleks otstarbeks määratud nimistusse.

Neljapäeval, 25. aprillil korraldati Tallinnas, püha Peetri-Pauli kirikus vaimulik kontsert, mille sissetulek läks vaeste heaks. Esinesid tuntud jõud, nagu pr. Ida Aav-Loo (sopran), pr. L. Arden-Fick (alt), hr. Th. Puks (bass), hr. R. Palm (viiul), hr. A. Karjus (čello), hr. K. Sypris (orel). Ette kanti W. A. Mozart'i, Fr. Händel'i, L. v. Beethoven'i, L. Luzzi ja teiste helitäid. Osavõtjaid oli rohkesti.

Lourdes'is (Lõuna-Prantsusmaal) oli neil päevil võimas Püha Aasta lõpetamise pühitsemine tervele maailmale. Kolm päeva ja kolm ööd pühitseti lakkamatult püha Missaohvrit. Paavsti saadikuna viibis kohal ka kardinal-riigisekretär Pacelli. Samal ajal peeti ka Eesti suuremais katoliku kogudusis Püha Aasta lõpetamisteenistusi. Tallinnas oli kõikide Missade ajal kahe tunni kestes Pühim Sakrament rahvale kummardamiseks välja pandud. Kõige kolme päeva õhtul oli püha tund Kristuse lunastamiskannatuse vaikseks vaatlemiseks. Rahvas võttis — eriti Pühast Tunnist — elavalt osa.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 6 **1. Juunil 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: **Katoliku Kirik Eestis** Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: Dr. Friedrich Lange Tartu, Päeva t. 2.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 10 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Püha Vaim ja Kirik.

„Ja nad kõik täideti Püha Waimuga."

Ap. teod 2,4.

1. Tulikeelte kujul astus esimesel Nelipühal taevast alla Jumala Vaim. Ta pidi Kristuse töö täideviima, Täideviima pidi ta apostlite eneste kallal pühitsemis- ja täiustamistöö.

Opetamatuist pidi ta tegema õpetatud, nõrgust ja kartlikest tugevad ja julged, patuseist pühad inimesed.

Aga ta pidi täidesaatma ka Kristuse töö terve inimkonna, Kristuse Kiriku kallal. Nelipühad on Kiriku sünnipühad. Nagu kord loomishommikul hõljus Jumala Vaim üle kujuta maailma, talle andes kuju ja nägu, nii hõljus Nelipühilgi Jumala Vaim üle kujunematu inimkonna, et tast kujundada Kristuse Kirikut, Jumala riiki. Töö pidi olema: eraldada inimhingi sellest ilmast ja neid pookida Jumalariigi liikmeiks.

Juba esimesel Nelipühal on enam, kui 3000 inimest, kes end lasevad Kristuse läbi pookida Kristuse riiki; enam kui 3000 inimest, kes hülgavad sellega oma rahvusliku, Juuda usu, ja lasevad end vastuvõtta uude, jumalariigi kogudusse. Peagi kasvab see arv üle 5000, kasvab ikka rohkem ja rohkem. Mingi viha ega laim ei või takistada seda jumalariigi kasvamist. Peagi tungib noor Kirik üle kodumaa piiride. Süüria, Persia, Araabia ja India Idas, Aafrika, Greekamaa, Itaalia ja Hispaania Läänes saavad puudutatud Jumala Vaimu puhangust. 200. aastal hüüab Tertullian uhkelt paganaile: „Meie pole veel vanad, ja siiski täidame juba kõike: linne ja saari, hurtsikuid ja paleesid, senati ja forumi, isegi kindlusi ja sõjaväge." 300. aasta ümber leidub enam kui 1500 piiskopi asulat pea kõigis rooma riigi provintses. Gangesi kaldailt kuni kaugesse läände, Sottimaalt, kuni sügavasse Aafrikasse oli ristiusk tuntud. Väike-Aasias, Süürias, Mesopotaamias, Greekamaal ja Traatsias, Egüptuses ja Numiidias, Hispaanias ja Itaalias olid enam kui pool elanikke juba katoliiklased.

Ja täna täidab Kristuse Kirik juba maakera. Ei ole ühtegi rahvast maapeal, kelle seas poleks Kristuse Kiriku pooldajaid, ei ole ühtki keelt, milles ei kuulutata Jumala riigi rõõmusõnumit. Kristuse Kirikul on enam kui nelisada miljonit pooldajat. Pole riiki maailmas, mis võrduks suuruselt temaga — pole usundit, mis oleks võrdne talle liikmearvult. Võib küll loetella enam paganaid kui Kristuse Kiriku liikmeid, kuid paganlus pole ühtlane usund. Paganluse üldmõiste all peitub mitu sada erinevat usulist tõekspidamist.

Kirik ei ole aga ainult oma mahult ja ulatuselt maailmahaarav. Oma määratu ulatuvuse kiuste on ta iseeneses imelik ühtlus. Maised riigid ja inimlikud loomingud alluvad vaheldusele ja lagunemisele. Mida enam nad arvult kasvavad, seda suurem on killunemishädaoht, mida kauemini nad kestavad, seda suurem on oht, et nad oma endist kuju vahetavad ja ümberkujunduvad. Hoopis teisiti on Kristuse Kirik. 20. sajandi Kirik on oma olemuselt ja sisekorralduselt täitsa samane, mis esimese sajandi Kirik. Ja ehkki ta üle kõigi maade ulatub ja kõigis rahvais levib, ei vaheta ta kuju ega nägu.

Ja imetaolist on sooritanud see Kirik! Kristuse tõeline Kirik on säilitanud rikkumatult sajandeid usu isikulisse Jumalasse, usu jumalinimese müsteeriumisse, tema isikusse ja lunastamistöösse. Ta on inimkonna üldvaraks teinud kristliku eetika põhimõtted. Ta on loonud hommiku- ja õhtumaa kultuuri. Mitte ainult keskaja kultuur ei ole tema tegu. Ka moodne kultuur, mis osalt tänamatult pöördub Kiriku vastu, oli võimalik vaid maailmas, mida haris Kirik sajanditepikkuses töös.

2. Kui nüüd küsime jõudude järel, mis olid tegevad Kristuse Kirikus, siis peame tunnistama, et mitte välised vahendid, mitte relva vägivald, mitte selle maailma suurte arm, mitte asiolude soodsus teda võidule ei avitanud. Luuletaja ütleb kunagi: „Nälg ja armastus on maailma tegurid" — ja selles sõnas on palju tõtt. Kuid need mõlemad tugevad loomutegurid ei ole Kristuse Kirikule kasuks olnud. Kirik pole iial inimeste loomusunde soodustanud. Vastupidi! Ta pole iial lakanud raskeid ohvreid nõndmast oma liikmeilt — nii preestreilt, kui võhikuilt, ohvreid endavalitsemises ja meelte taltsutamises! Ta on püüdnud võidule viia puhtinim-

liku, ainelise ja ajaliku vastu jumalikku, vaimlikku ja igavest. Ja siiski on ta võitnud maailma.

Mitte, nagu poleks Kristuse Kirikus ilmunud ka inimlik — liigagi inimlik. Kirikulegi pole kaugele jäänud suured kired, mis kerkivad inimolemuses ja üksikinimese hinges, mis möllavad terves ühiskonnas. Muide on talle kaela aetud, jah, sunnitudki, enamasti poliitiliselt võimult valitsejaid, paavste ja piiskoppe, kes olid kõlvatud! See poleks olnud võimalik, kui ei oleks hiilinud Kirikusse inimlikkus. Inimeste hirmsad kired, rahahimu, ahnus ja lodevus tegutsesid ka inimesis, kes kujundasid ja valitsesid Kirikut. Nii näeme Kirikutki raskete, osalt eemaletõukavate ja metsikute võitluste tallermaana, kus näisid kütkeist pääsenud olevat kõik sügaviku deemonid. Meie näeme Kiriku müüre pimeduses ja tormipilvis, sügavad varjud on katnud tema harju. Jah, on olnud aegu kirikuloos, kus usuline elu oli raskesti langenud, kus olid hävinud kõlblus ja kombed, kus oli haige kiriku ihu rasketes — peagu parandamatuis haavus.

Ent siiski oleks ülekohus, kui tahetakse näha vaid umbrohtu Jumalariigi põllul, ja mitte ka toredat nisu. Ülekohus oleks, kui tahetakse näha vaid haavu Kiriku ihul ja mitte mõelda sellele, et ta ikka jälle ärkas uuele tervisele kõigisti neist haigusist Inimtöö oleks ammu hukkunud inimnõrkusist. See on aga Kiriku jumalik saladus, et elab temas Jumala Vaim. JumalaVaim, kes laskus esimesel Nelipühal nooresse Kirikusse, ja tegi temas oma imetöid, on ka alatasa Kirikus avaldanud oma imejõudu. Ja see Jumala jõud on ikka jälle ära võitnud kõik inimliku. Tormis kohisedes tuleb ta ikka jälle alla, Kirikusse, nagu sellel esimesel Nelipühi päeval. Tormis kohisedes kisub ta Kiriku-puult ära kõik pudevat ja surnut ja loob ruumi uuele elule. Nii on Jumala Vaim lahtikiskunud terved rahvad Kirikupuust, sest et nad usus närtsinud olid. Kuid ta äratas ühtlasi tubandeid ja sadatuhandeid teisist rahvaist ja pookis neid Jumala riiki. Siin vallandab ta rahusideme riigi ja Kiriku vahel, et ärkaksid oma tuimusest magavad kristlased. Sääl sõlmib ta selsamal ajal jälle rahusideme riigi ja Kiriku ümber, et mõlemad selles õnnistatud oleksid. Siin laseb ta lokata umbusku ja eksitust, et ärkaksid ja katoliku kommet ja kohust jälle meeletuletaksid ustavaks jääjad. Siin purustab ta mõne inimese endaloodud õnne, et inimene mitte ennast maisesse ei kaotaks. Alatasa täidab Kirikut igavene värin ja rappumine, tormamine ja kohisemine. Kartlikud nõdrausulised inimesed kõnelevad siis omas hirmus lõpust ja hukkumisest. Kes aga arusaanud on Nelipüha saladusest, see rõõmustub tormi ja kohisemise üle. Ta teab, Kiriku värisevas majas, tormides ja kohinas pühitseb Püha Waim oma uusi igavesi Nelipühi.

Tänagi seisab Kristuse Kirik tormis. Aga ta seisab kindlana ja kõigutamatuna. Harva Kirikuloos on ta enesest annud nii võimukalt tõestusi sisemisest jõust, Jumala Vaimu ilmutustest. Enam kui iial enne tõmbab ta seepärast endale paljude otsijate pilke. Ja paljuile koidab äratundmine, et kõigi vigade ja nõdruste kiuste, katoliku Kirik siiski on Kristuse tõeline Kirik, kus elab ja ikka jälle oma armu ja pühaduse imesid ilmutab Jumala Vaim — nagu esimeselgi Nelipühil.

Usk ja mõtteteadus.

Võitlus Jumala pärast.

Võitlus Jumala pärast täidab meie aega. Nagu teistel aladel, nii esineb see võitlus eriti ka filosoofilisel alal. Filosoofia on ju teatud aja endameeliskelu. Sellepärast pole ime, kui VIII rahvusvaheline mõtteteadlaste kongress Praahas (2—7. sept. 1934.) selle seisundiga arvestas. Sellepärast oli just üks töökava pääteemasid: Usk ja filosoofia. Elavat osavõttu osutasid just need istangud, mis olid pühendet sellele temale. Referaate ja vaidlusi kuulati suurima tähelepanuga, jah, sisemise osavõtuga ning ajuti täitis saali otse pühalik vaikus.

Sellega me muidugi ei väida, et kõik osavõtjad suhtusid ususse positiivselt. Alguses oli isegi ettenähtud loeng avaliku ateismi kaitsekõnega. Kuid too referaat jäi siiski ära. Aga niigi ülistas üks loeng enamlust, tehnikat tuleviku religioonina. L. Brünschwicg kuulutas ainsaks võimalikuks religiooniks igasuguse religiooni salgamise. Tema arvamisel on usk tekkinud sellest inimese kogemusest, et meie tahtele astuvad vastu tihti ületamatud takistused. Siis unistab inimene kõikvõimsast Jumalast, kes teda võib aidata — teisest maailmast, kus täituvad tema soovid. Aga puuduvad loogilised toed selliste unelmate jaoks, sest siseilmlik kausaalsus ei luba teha järeldust maailma terviku tekitatavuse kohta. Võib oleskella vaid üks tõde, mis suudab täpselt metoodiliselt verifitseeruda. Ka usul ei või olla mingit muud sisu, kui vaid see tõde. Neis lauseis ilmneb Kanti mõju — tema teoreetilise mõistuse piirdumine kogemuste valdkonnaga, tema agnostitsism jumalikkuse üleloomulikkuse suhtes.

Verweyen'i referaat näitas selliste eelduste võimatust: Tema arvamisel on see täiesti ebaloogiline eitada üleloomulikku, jumalikku reaalsust sellepärast, et seda ei suudeta tõestada puht empiiriliselt. See on sama mõttetu, nagu oleks kellegi soov värve mitte tunnustada, kuna neid ei või kuulda. Nagu usul ei ole aluseks midagi empiirilist, nii ei ole tema sisuks ka midagi maiset. Sellepärast ei ole olemas usu aseainet teaduse, kunsti ja kõlbluse näol. Teadus asetab inimese suhtuvusse uurimisobjektiga, kunst loovalt kujundatava teosega, moraalsus kohustava süümega, usk aga on otsene andumus Jumalale. Teised esemed võtavad ainult sel määral tema väärikusest osa, mil nad teatud kujul saavad kõrgendatud jumalateenistuseks.

Chevalier näitas oma loengus, kuidas usk on juurdunud inimloomu sügavaimasse tuumasse ja kuidas ta on otsustav kõigele elukujundamisele. Moodsa antropoloogia põhieksitus seisneb selles, et ta inimesele omistab loojavõimu ja tema mõisted tõstis reaalsuse normiks. Inimene, kaotades nõnda

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

silmist oma piirid, ei näinud enam absoluutset. Aga talle on vastu-võtmine sama oluline, nagu Jumalale andmine, loomine. Inimene aga pürgib välja oma piirduvusest, oma olemise ürgpõhjusse, kuna ta ainult selles tunneb end kaitstuna. Ainult Jumalale andumisel kujutab inimene seda, mis ta peab olema. Et aga inimene ei taha Jumalale alluda, see on kõikide tema katastroofide algallikaks. Ta ei leia tõde, kuna tõrgub täitmast oma ülesannet: leida maailmas Jumala mõtteid ja neid teostada. Tema teoreetiline vaevanägemine lõpeb skeptilises relativismis, tema praktilised püüded siirduvad ühest äärmusest teise. Ainult see inimene, kelle elus usk kõike hingestab, esitab seda, mis ta peabki olema.

Nii seisavad usk ja filosoofia tihedaimas ühenduses. Valefilosoofia hävitab usu või kurnab teda vähemalt, õige filosoofia põhistab teda ja toetab tema avardumist. Pater Przywara käsitles sellepärast usu ja filosoofia vahekorda kolmest lähtepunktist väljudes. a) Oma käsitlusaine järele on filosoofia suunatud maailmale ja selle viimasele ürgalusele, usk aga isikulisele Jumalale iseendas, Loojajumalale esimesena ja Kohtumõistmisjumalale viimasena. Kuid mõlemad on ka endi vahel seotud, kuna maailma viimne ürgalus pole midagi muud kui religiooni isikuline Jumal. b) Oma meetodi poolest nõuab filosoofia maailmasidestuse viimaste vajaduste taipamist — usk aga on tahte ja mõistuse täieline andumus Jumala taipamatuile tahteavaldusile. Teiseltpoolt sõltub viimane filosoofiline taipamine andumusest piiritule, ning vajadusliku maailmasidestuse eelduseks on tingimatu Jumala tahe. c) Oma seisukoha järele filosoofia on suunatud inimesele ja temas peituvale loomislikule, tema alati uuele saamisele, usk sellevastu vaatleb loodudolemist ning kestvat taasloomist Loojajumala poolt, Jumala imetegusid maailmas. Ühtlasi aga tähendab loomislik inimeses Looja seesolu loondolendis, inimese alati uus saamine aga on vaid teine väljendus Jumala alati uute imede jaoks maailmas.

See analüüs väldib üheltpoolt filosoofia ja usu radikaalse lahutamise, mille poole püüti ühes Kantiga, mis siis juhiks usulise irratsionaliseerimisele ja mis rikuks tema objektiivsust. Teiseltpoolt hoidub ta usu ja mõtteteaduse õigustamatust lähenemisest, jah, peagu samastamisest. See viiks usu liigse ratsionaliseerimisele. Mõtteteadust ja usku ei tohi asetada samale kohale — usk on elu, filosoofia aga refleksioon elust. Usk on andumus Jumalale, filosoofia selle teoreetiline uurimine. Elatud usu tõeline saladus on aga just see sfäär, mis ei ole teadus. Seejuures aimab ta nii mõndagi, mida ei saa suruda täpselt piiriteldud mõisteisse.

Kuigi üldiselt kongressist osavõtjate man ilmnes selgesti avameelsus usuliste küsimuste vastu, valitses siiski positiivse seisukohavõtu suhtes usu kohta arvamuste hiiglasegadus. Tõeotsimine oli eelarvamuste poolt tõkestatud või mitmesuguste kogemuste läbi kõrvale juhit. Eriti ristiusu vastu osutasid mõned kahetsemisväärset arusaamise puudumist. Ristiusk alandati usundiks paljude teiste kõrval, puht loomuliku usundi arenemisastmeks. Kuna paljudele usk oli liigselt tundeasjaks, Jumalapeirimuse ja Jumala kogemise nähteks, siis pidi muidugi puuduma arusaamine ristiusu selgetest õpetustest. Kuna veel palju lähtuti tollest Kanti eeldusest, et usuilma ei juhtivat ükski kindel tunnetus, siis piirduti religiooni kolme kandva idee: Jumala, vabaduse ja surematuse nentimise, selgitamise ja süvendamisega.

Avaldet arvamuste mitmekesidus heitis jälle omapärase valguse ürgsele katoliku usutõele, et inimene ilma ilmutuse juhtimiseta ei ei saa jõuda usutõdede igakülgsele ja eksimatule äratundmisele, kuigi neid usutõdesid loomulikul teel võib tunnetada.

Aga nagu inimene mõtteteadlasena vajab täiendust ilmutamise näol, nii vajab ta inimesena täiendamist armu poolt. Mitmed mõtteteadlased nentisid, et just filosoofide juures tundub eriti valusana lahkheli elu ja õpetuse vahel. Keegi tuntud mõtteteadlane soovitas selles lahkuminekus tolle vastolu ületamiseks Coué meetodit. Meie ei taha muidugi vähendada selle meetodi väärtust. Aga temast ei piisa kindlasti selle konflikti kõrvaldamiseks, mida apostel väljendab järgmiste sõnadega: „Ma tunnen oma liikmetes teist seadust, mis räägib vastu vaimu seadusele.“ Seda konflikti ületada aitab meile ainult selle arm, kes on tulnud, et meid patust ja tema võimust lunastada.

John Fisher, katoliku piiskop.

Nelipühil kuulutatakse pühakuks Roomas ühes Toomas Moorusega ka inglise märterpiiskop John Fisher. Seepärast toome selle väljavõtte I. Gotthelfi raamatust: Thomas Moorus ja John Fisher, Freibur. Br.

Tuttav on see etendus: Milaanos kirikuväraval seisab, piiskopikepp käes, Ambroosius ja keelab sisseastumist pühapaika keiser Teodoosiusele, kes oli toimepannud hirmsa verisauna Thessalonikas — kuni ta suure patusena avalikult kahetsenud ja verisüüst vabanenud on. Teodoosius tunnistas, ta polevat enne Ambroosiusega kohtamist mitte teadnud, mis piiskop on. Teodoosius ei olnud nii argpüks, kui Heinrich VIII. Tal oli julgust, end kuritegijaks tunnistada ja meelt parandada. Ta painutus moraalse suuruse ette, mis talle ilmus Ambroosiuses. Heinrich VIII tahtis piiskoppe sama argadena ja viletsaina näha, kui ta ise oli. Selles oli tal õnne. Ainult üks inglise piiskop pidas kinni oma püha ameti au, ainult üks ei saanud türanni ilalakkujaks, tema kojateoloogiks, ainult üks oli piiskop usque ad sanguinem — kuni vere andmiseni. See mees oli rauk John Fisher Rochestrist. Ja tema kohta nurises Heinrich, ta pidada end ülal mitte piiskopina, vaid mässulise alamana. Heinrich ei teadnud, või ei tahtnud teada, mis piiskop on. Ta tundis ainult karikatuure, palgalisi, mitte karjaseid. On, nagu oleks Jumal kiriku suure lõhestamise ajal saatnud selle püha piiskopi, et tema kaudu kesk pahandusi, ülekäteminekut ja segadust kuulu-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

tada, vaadake, see on tõesti minu püha Kirik, pidage kinni temast ja teie teate, mis oli, on ja saab olema katoliiklik. Ei ole olnud aega, kus Jumala Kirik oleks olnud tähita öö või müdamülka sarnane. See suur ühtlus ei ole säilitanud ainult õpetust apostlite ja isade päevilt, see särav, püha rebenematu ühtlus on alati omanud ka elavaid tunnistajaid. Ja sel ajal, mil Luter kuulutas, et paavstlus kuradi asutatud olevat, ei olnud John Fisher mitte ainuke selline Kirikus.

John Fisher on kirikuühtluse piiskop. Ta teadis ja tunnistas, et Kirik Luteri ajal teine ei olnud, kui apostlite ja isade ajal. Kiriku ühtluse eest on tema, nagu Toomas Mooruski surma läinud. Suur on, kui sureb kristlane, sest et ta patustada ei taha, suurem aga on, kui ta ühtlasi Kiriku ühtluse eest sureb: ta sureb siis mitte üksnes oma hingeõnnistuse, vaid ka ristiinimeste eest. Aleksandria Dionüüsios nimetab seda suurimaks märtrisurmaks — see on tõeline katoliku märtrisurm. Nii oli surnud suur, püha Canterbury pääpiiskop Toomas Becket, nii suri Rochesteri piiskop John Fisher — mõlemad on katoliku piiskopid, selle sõna ülemaises tähenduses. Toomas Becketist öeldakse sest päevast saadik, mil ta 1170. a. omas kirikus Heinrich II saadikutest tapeti. Ta löödi surnuks kirikus õiguse eest ja vajutas oma verega pitsari aurikkalt — mitte paljalt Inglismaa Kiriku vabadusele. Ta vastas timukate ähvardusile sõnadega, mida oleks öelda võinud mõni Ambroosius: „Kuigi kõik Inglismaa mõõgad mu pää kohal ripuksid — truudusest Jumala õigluse ja sõnakuulmisest paavsti vastu ei või teie hirmutused mind mitte tagasi hoida.“ Kui ta vere sees maas lamas, isosistas ta viimase jõuga: „Jeesuse nimel ja tema Kiriku kaitsemiseks suren ma!“ Nii sureb katoliku piiskop, nii suri ka John Fisher. Toomas Becket ja John Fisher võitlesid, kannatasid ja surid sellesama suure asja eest — inglise kiriku vabaduse eest, esimene – Heinrich II., teine Heinrich VIII. ajal. Inglismaa ajalugu on nende türannide tegudega rüvetatud; ühtlasi aga on Inglismaa Kirikule ka need mõlemad märtrid kinkinud. O felix culpa — oo, õnnelik süü! võiks peaaegu öelda.

Rotterdami Erasmus ütleb John Fisherist: ta esitavat ühte piiskopest Kiriku esimesilt aegult. See on katoliku piiskopi kohta suurim kiitus. Oma piiskopi õuemärgis kandis John Fisher kala ja viljapää pilti. Sel on sügav sümboolne tähendus. Kala on ürgvana kristlik sümbool, samuti ka leib, mida tähendab viljapää. Tahame neid sümboole piiskopi õuemärgis seletada, siis peame vaid ta elu vaatama: kala on ta sügava, elava, ürgkristliku — kristuseläheduse, viljapää vana katoliikliku leivatera märk — selle leiva, millest ta end toitis, mida ta südames kandis, mida ta püha käega oma aja ülestuustitud maa rüppe puistas. Ürgkristlik, ürgkatoliiklik, nagu esimeste aegade piiskopid: seesama usk, seesama ristimine, seesama tunnistus, seesama Kristus, seesama Kirik! Nagu selleski, puhkas ka temas Kristuse täius, suurus, võidurikkus. Kristus oli tema suur kõikeläbistav elujõud. Ja kõik, mis ta tegi, mis ta mõtles, õppis ja õpetas, kirjutas ja oli — see kõik oli piiskoplik evangeeliumi teenistus Jeesuse Kristuse riigis, katoliiklikus ja apostlikus Kirikus.

Nagu kristliku vanaaja piiskopid läbisammusid ja kodus olid teaduses, kirjanduses, luules ja hariduses, nagu nad sajandite vaimu ja vaime vallutasid ja Kristuse jalgele panid, kuidas nad kõiki relvu, mida iial tahunud inimkond, haarasid ja tõe teenistusse seadsid, kuidas nad — ütleme Mooruse sõnadega: Egüptuse naisilt riisusid, et ehtida kuningannat—see on kirikut — nii oli ka John Fisher. Ta oli ajakohane, euroopa maitsega, haridusega ja kuulsusega õpetlane, ta puutus kokku kõigi ajavaimu vooludega. Ometi: kõik oli tema meelest tühine Kristuse armastusega võrreldes. Ja jällegi: kõik inimlikud asjad said talle suureks Kristuse armastuse läbi. Ka selles oli ta, nagu Mooruski, tõeliselt katoliiklik. Inimesena oli Moorus täiem, lihtsalt selle tõttu, et tema eluring inimlikke asju laialdasemalt mahutas, kui valju piiskopi oma. Kui aga ameeriklane, Francis Hackett ütleb, et Mooruse katolitsism maailmakõiksuse endas mahutab, siis maksab see katolitsismile üldse — kuna see ühtlus paljuses on. Wõhik Moorus ei ammuta teda tühjaks, ei ta vaimulik Fisher: nad on liikmed tervikus. Ja see tervik embab kõik ajad ja maavööd, terve inimkonna, terve looduse, maailma kõiksuse ja enamgi. Tõeliselt on katoliiklik, mis kirjutab Martin Deutinger: Kristlus embab just selle tõttu kõik inimkonna ajalikud arenemisvormid, et ta seisab üle kõigi inimjõudude, et ta haarab kõik jõud ja viib nad nende täienemise lõpule. Mitte ainult nii, et ükski jõud ega ükski vaimline tegevus ristiusust neendud olla ei või — palju enam peab tõendama, et iga tõsine jõud inimelus alles ristiusu läbi oma kõrgeimale täienemisele saab, ja et ristiusk oma ajalukku kujunemist ja kõike embavat, katoliiklikku tähendust avaldada võib inimlikkudele jõududele, neisse tungides ja neid tarvitades.

Rochesteri piiskopi nimi on John, s. o. Johannes. Johannes oli ta kahekordselt: ta oli püha Ristija Johannese ja püha evangelist Johannese luust ja lihast. Nagu Ristija jutlustas ta otsustaval ajal: „Metanoite“— parandage meelt, sest Jumala kohus on ligi! nagu tema elas ta relvastatud enda vastu, kare, kinnine, ikka valmis Jumala käske kuulutama, nagu Ristija, tapeti temagi ühelt Heroodeselt naise pärast. Nagu lemmikjünger Johannes aga puhkas ta — mis Ristijale, kes oli eelkäija, mitte lubatud ei olnud — Jeesuse rinnal. Ta armastas sügavalt ja hõõgavalt, nagu see. Selles armastuses oli ta, vali endale, helde, halastaja ja suuremeelne teistele. Ühes suures Suure Reede jutluses ütleb ta Kristuse armastusest: „kui sa taeva ja maa läbijooksed, et kedagi leida, kellele oma tervet armastust kinkida võiksid, siis ei leia sa kedagi, keda võiks Kristusega võrrelda, kedagi kes oleks nii tark, nii võimas, nii inimsõbralik ja helde. Ta ületab kõik, ihaldab aga ka suure igatsusega sinu armastust. Kui Mooses oli loendanud Jumala hääteod, lisas ta lõpuks juurde: Ja nüüd kuula, mis Issand sinult nõuab: ei midagi muud, kui et sa teda armastad!“

John Fisher ei tahtnud, ega teinud muud. Ta suri selle eest „riigireetjana“. Selles armastuses ütles õnnis Shervin, inglise märter, Elisabeti ajal:

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

„Kui truu katoliiklane olla tähendab olla reetja (nagu nad laimavad) — siis olen ma reetja!“

Fisher oli kõva katoliku voolu juht Heinrich VIII ajal. See ei takistanud teda selgelt nägemast enne reformatsiooni puhkemist olevaid olukordi ja nimetamast mustaks, mis must oli. Ta ütles avameelselt tõtt — nimetas asju õige nimega — kuni Roomani. Kuid vähem sugugi polnud ta usupuhtuse ja Kiriku ühtluse valvur. Truudus Kristusele oli tema juures seotud truudusega „Pühale Apostlikule Toolile“. „Kui on kõnelenud tema, (see on, Püha Tool), kui ta on oma otsuse kuulutanud, siis peab igaüks rahunema“, nii kõlab tema sõna. Ta nägi ja kurtis teatud paavstide sügavat langemist, nõrkust ja ilmalikuks muutumist, nende inimlikke pahesid, kuid ta nägi ja teadis nende mööduvate pilvede taga seisvat püha, Kristuselt seatud maailma õppetooli, õpetuse ühtluse ja puhtuse sammast, kaitsevalli rüüstamise vastu, hukutavate, segavate ja hävitavate võimude vastu, vaimu ja tõe terasmõõka, kõigutamatut kaljut mässavas meres. Talle piisas sellest, et see Peetruse Tool oli. Sellelt nägi ta paavstluse suurt traditsiooni, mida ei katkestatud, vaid ainult tumestati halvult paavstelt. Üks või teine halb paavst ei suutnud teda Pühast Toolist eksitada, Toolist, millel „nii sageli“ üks pühak teisele järgnenud.“

Ta oli katoliku piiskop: Tema elu õhkub evangeeliumi usku, evangeeliumi lootust, evangeeliumi armastust. Ta oli katoliku piiskop: Ta suri Kiriku ühtluse eest. Ta oli katoliku piiskop: Ta võitles relvastatud ülekohtu vastu kaitseta süütuse ja vägistatud õiguse eest. Ta oli katoliku piiskop, ta armastas vaeseid oma vendadena, ja andis neile, mis ta omas. Kõrgekiriklik professor Fiddes otsustab: „Ta omas kõik voorused, mis ehtida võivad kristlase elu ja piiskopi iseloomu.“ Johannes Cochläus nimetas teda „tolle aja kõikide piiskoppide ja doktorite ehteks“. Paavst Paul III, kes talle kardinalikübara vangikotta saatis, kiitis teda kui piiskoppi, „kelle pühadus kaugele särab, kelle tarkus on kuulus, kes on vanuselt auväärne, oma isamaa uhkus ja ehe ja kogu maailma kiriklaste au.“ — Peaks ütlema: „Iga toll piiskop!“ Ta oli üks, kes ei reetnud evangeeliumi ja sõnakuulelikuks jäi Kristusele, kuni riigikohtuni, vanglani ja tapalavavani. Ta oli katoliku piiskop.

Ohvrisurm Mehhikos.

Kuna p. Pro, ja tema vend veel hardalt „kreedot“, „salve Regiinat“ ja teisi palveid palvetasid, tuli hukkamise käsk. Kella üheksast saadik oldi kindralinspektsiooni politseis väga ärevil. Tõtates tulid päevapiltnikud ja ajalehemehed. Lähedaid tänavaid täitis suur uudishimuliste hulk.

Kell 10.20 min. tuli Mazcorro vangla keldri ja läks p. Pro kongi. Sääl hüüdis ta: „Michael Pro!“

Paater istus kuueta: „Pean ma tulema, nagu nagu olen?“

„Ei. Tõmmake kuub selga ja tulge!“

Roberto aitas venda riietuda. Ta tundis, kuis surmale pühendatud vend palavlikult tema kätt surus, ja teadis, et see igavene lahkumine oli.

Teel astus üks nuuskur, kes vangistamisel kaasa aidanud oli, p. Pro juurde ja palus andestamist.

„Ma ei andesta teile ainult“, oli vastus, „ma olen Teile südamest tänulik.“

Vangla õu oli sõdureid täis. P. Pro astus, käed selja pääl, rahulikult nende sekka. Tal oli selge, mis tulema pidi. Valitsuse pildistajate momentülesvõte näitab teda sirgena, rinnale vaheleti pandud kätega, tõsise ja rahuliku näoilmega. Mozcorro seisab ta vasemal pool.

Keegi usaldusväärne isik kirjutas 4 dets. Mehhikost, et üks preester, kelle nime ta teatab, hukkamõistetute surmateel olevat leidunud. Usuti, et Cruz teda vanglast sinna viia laskis, et ta enese nägemise järele teataks tõrkuvatele vaimulikkudele määratud saatust. Nii võisid ohvrid enne oma lahkumist veel pattude andestust saada.

P. Pro asus omale näidatud paigale, hukkamiseks valmistatud pelofoni ette.

Major Torres küsis, kas tal veel mõnda soovi on.

„Ja, küll,“ vastas p. Pro, „ma tahan veel vähe palvetada.“

Ta põlvitus, tegi aegamööda ristimärgi ja koostas käed. Kindlasti tõi ta veel kord Jumalale oma elu ohvri. Hardumusega suudles ta väikest ristikuju, mida ta käes kandis.

Siis tõusis ta. Silmasideme lükkas ta tagasi ja pöördus ametnikkude asetäitjate ja sõdurite poole, kes tema külmaverelisusest hämmastunud olid: „Jumal on mu tunnistaja, et ma süütu olen kuritöös, milles mind süüdistakse!“

Siis tegi ta oma ristikujuga suure risti hulga üle ja hüüdis valjusti: „Armas Jumal, ole meile armuline!“

Ta sirutas välja pahema käe roosipärjaga, pani siis käevarred ristati ja kordas surija lunastaja vaimus: „Andestan südamest oma vaenlastele!“

Enamaist viimse Mehhiko tagakiusamise märtritest teatatakse, et nad enne surma valjusti hüüdsid Mehhiko katoliiklaste lemmikhüüdu: „Elagu kuningas Kristus!“ Siin märgati, kuidas p. Pro end oma viimsete sõnade eel kogus, silmad taeva poole tõstis ja pikkamööda, tasase ent selge häälega, nagu preester altari ääres muutmisesõnu, Pius 11. märgusõna katoliku maailmale, kordas: „Elagu kuningas Kristus!“ Siis andis ta sõdureile märku, et ta valmis on. Püssid langesid, laiali laotatud kätega kukkus paater maha. Üks sõdur astus juurde ja tulistas teda laubale. See oli kell 10,30 min.

Humberto ilmus kohale 5 min. hiljem. Ta ei teadnud veel, et surmale läheb. Oma venna laipa nähes kohkus ta, hetkeks seisatudes, kogus aga end kohe. Ta läks paigale, mida talle näidati ja puudutas mööda minnes jalaga kokkuvajunud keha, nagu seks, et märtri ihu puudutades jõudu ammutada.

Ka Roberto oli valmis, oma vennale surmas järgida, nagu ta elus tema apostlikäikudel talle järgnenud oli. Vangla käigu lõpul oli aken, mis käis õuele, kus hukkamine toimus. See oli küll

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

kolme kolme päeva eest kinninaelutatud, aga üks lai pragu lubas läbivaadata. Robert astus sinna juurde. Oma venna seisukohta ei võinud ta küll näha, aga ta kuulis pauke, mis teda tapsid ja mõistis neid. Nuttes hakkas ta palvetama. Ta saatis Cruz'ile sedeli palvega, vendi veel näha tohtida, ei saanud aga vastust.

Pea kuulis ta uusi kogupauke. Segura Vilchis, siis Humberto Pro ja tööline Tirado langesid kuulide all.

Laibad viidi kohe sõjaväe laatsaretti. P. Pro sugulased ei olnud hukkamise juures. Nad said teate alles pärast kella 11, kui kõik möödas oli.

Anna-Marial, p. Pro õel oli etteaimdus. Ta läks kell 9 kindral Cruzi ametikambri ja palus venda külastada tohtida. See palve lükati tagasi. Pisaraid valades jäi ta paigale. Siin kuulis ta, et vennad mahalasti.

Kähku võeti laatsareti ruumes surnute läbikatsumine ette. P. Pro ja ka tema venna laip olid kumbki viiest kuulist läbi puuritud. Kui laibad kirstus lamasid, lasti õde Anna-Maria sinna juurde.

Veel põlvitas ta nuttes kirstu ees, sääl kuulis ta oma oma isa häält:

„Kus on mu pojad? Tahan neid näha!"

Ta laskis preestri kirstult kaane tõsta ja suudles oma last. Siis pühkis ta oma taskurätikuga vere ära, mis märtri laubahaavast välja nirises. Ka Humberto juurde astus ta ja suudles tema laupa.

Anna Maria ruttas nuuksudes isa kaenla. Ta kaisutas teda pehmelt ja noomis, mitte valjult küll, aga tõsise, kindla häälega: „Siin pole midagi nutta, mu tütar!"

Siis pöördusid mõlemad koju, veretunnistajate jäänuseid kaasa võttes.

Uudis hukkamisest levis ruttu terves linnas. Ükski inimene, ka Cruz ja Obregon mitte, ei uskunud p. Pro ja tema venna süüd. Kindrali advokaat, Orci, oli attentaadi päeval kallaletungijaid hästi küllalt näinud, et neid eksimata jälle äratunda võida, kui vangid talle vastu seati. Ta andis seletuse, et vennakesed Pro'd kindlasti mitte need ei ole, keda tema pommiviskamise juures autos nägi.

Katoliku kirjandusest Ungaris.

Roršachi ajakirjas „Das neue Volk" („Uus rahvas"), pühendab Franz Nagy ungari katoliku naiskirjanikule Maria Blasko'le tema 25. aastase juubeli puhul artikli, millest järgneva võtame: Praegusaja Ungaris on Maria Blasko tähtsamaid katoliku noorsookirjanikke. Ta loobus hiilgavast kohast ja nimest maailmas, et pühenduda oma rikka luuleanniga täitsa katoliku idee teenistusse. Ta on 44 aastane ja võib tagasi vaadata haruldaselt viljakale 25. aastasele kirjanikutegevusele. Tema sulest on ilmunud mitte vähem kui 56 raamatut, üle 100 novelli ja loendamatuid artikleid ajalehis ja ajakirjes. Ta on tuntud ungari noorsookirikulehe „A Sziv" (süda) juhataja ja kutsus elule ühes je-

---

Mart Raidla näeb maailma.

Reg. S—i veste

Vahel tundus too igapäevane elu Mart Raidlale siiski üksluisena. Kui ajakirjanik pidi ta küll päevast päeva ikka jälle uusi sensatsioonilisi artikleid oma lehe veergudel sepitsema, kuid seegi oli puha ülespuhutud kraam ja muutus lõpuks tüütavaks. Too sensatsioonitamine oli juba päris mehaniseerunud. Peatoimetaja ei lakanud nõudmast: „Publikule olgu iga päev oma portsjon] sensatsioone serveeritud, võtke, kust tahate, mu härrad!" Ning seda nõudmist oli Raidla juba viis aastat ühtsoodu ustavalt ja kohusetruult täitnud.

Mart Raidla aga ei olnud harilik reporter. Ta seisis massist vähe kõrgemal, nii ta vähemalt kujuteli endale. Ta jagas inimesed kolme liiki: need, kelle pääle ta vaatas ülevalt alla, need, kelle pääle ta vaatas alt üles, ja need, kelle pääle ta üldse ei vaadanud. Ja just sellepärast, et ta liikus suurema osa oma vabast ajast nende keskel, kelle pääle ta vaatas alt üles, just sellepärast ta polnudki harilik sulemees. Seltskond, mille armastatud soosikuna ta esines, vastas täiesti tema laialistele huvidele. Sääl harrastati sporti, muusikat, kujutavat kunsti, võõrkeeli, moodsat kirjandust. Huvi poliitika vastu ei raugenud iialgi neis ringes. Uutest filmidest kõneldi alalõpmata ja Cariocale pöörati uusimal ajal suurimat tähelepanu.

Kuid kõigist neist huvialadest hoolimata hakkas Mart Raidla viimati ka oma senini nii jumaldatud seltskonnas igavust tundma. Ta ei taibanud isegi, miks. Ta elu oli muutumas otsekui läägeks ja tühjaks. Ka mitmed tema sõbrad märkasid ta üha kasvavat raskemeelsust. See sündis kord ülikoolilinna koobaskohvikus, kui Raidla vana sõber korporant Kaarel Pungaste kord avameelselt küsis:

„Ütle, Mart, kas sul õieti midagi viga on, et sa nüüd nii uniseks jääd? Ma mäletan veel selgesti su erakordset aktiivsust ja raudset tarmu, kui õppisid veel õigusteadust ja olid „Fraternitas Energia" liikmeks. Kas hakkad juba kahetsema, et jätsid õpingud pooleli ja lahkusid akadeemilisest perest?"

„Peaaegu tunnen vahel süümepiina ka sellepärast," kostis väsinud häälel Raidla, „aga esijoones pean tunnistama, et see neetud igavus siin Taaralinnas mulle hakkab närvide pääle käima. Sõelu mööda kohvikuid, pane tähele kui palju Emajõgi ohvreid nõuab, kui palju üliõpilasi oma võlad maksmata jätavad, kui palju kordnikkudel tööd ja kirjuta sellest kõigest „sentsatsioonilisi" artikleid. Ütle nüüd ise, kallis Kaarel, kas see ei ole äärmiselt tüütav ja ühetooniline?"

„Selles minu pea küll kinni ei võta. Sinu kutse pärast ma kadestangi sind kõige enam; ja sellepärast kadestab sind nii mõnigi kaasvõitleja. Löö aga loodert mööda lõbustuskohti, pista oma nina kõigisse huvitavaisse asjusse, millistel kriminaalne

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

suiidi provintsiaali P. Franz Biro'ga nii nimetatud „Jeesuse südame garde", mis leidub pea kõigis ungari paigus ja enamais katoliku kooles. Pääle lehe: „Sziv" annab ta välja „Jeesuse südame garde" juhatuse jaoks „Garde juht'i". See ajakiri, mida ta päris üksinda kirjutab, toob ainet kõnedeks, luuletusteks, ja näidendeiks, millistel kõigil otstarbeks on, vajutada Kristuse usku laste südameisse. „Maria Blasko on õhutaja ja jõuandja sellele imeteldavale liikumisele, mis oma eesmärgiks on pannud katoliiklikus ungaris lasteilma usulise uuendamise ja sügavnemise!" Pea kõigis tähtsais ungari katoliku päevalehis ja ajakirjes töötab kaasa Maria Blasko. Pääle selle on ta „Viini Kirikulehe" ja Stuttgardi „Katoliku pühapäevalehe" alaline kaasööline. „See ungarlanna on tõesti geenius omal alal! Tema kirjanikuanne, tema rikas, pea tühjendamatu kujutlusvõime ja ta ladus stiil on hinnatud kõrgesti ka mittekatoliiklaste poolt."

Aprilli alul oli Pariisi Sorbonne'is pidu ungari preesterluuletaja Ladislaus Mecs'i auks. Toimepanek seisis kardinaal-ülempiiskop Verdier'i ja ungari Pariisi saadiku, krahv Khuen-Hederray aukaitse all. Ladislaus Mecs on 40. aastane ja on külakooliõpetaja poeg. Akadeemilist õppimist lõpetades astus ta prämonstratenside ordusse. 1920. sai ta preestriks Nagykaposse. 1923. ilmus ta esimene luuletiskogu: „Koidiku ingel". Järgnesid luulekogud: „Orjade laul", „Lohutus", „Inimene ja ta vari" ja „Saagu valgus!" Neis ilmub Mecs hoogsa, sügava ja algupärase luuletajana. Ta on praeguses Ungaris parimaid ja väljendusvõimsaimaid rahvusluse ja maa luuletajaid. Sorbonne'i pidu-aktusel kõnelesid professor Sauvageot ja professor Molnos Ladislaus Mecs'i kirjanduslikust loomingust. Siis kanti ette mõni tema kuulsamaid luuletusi prantsuse tõlkes, kuna Mecs, kes pidust osa võttis, ungari keeles deklamatsioone pakkus.

Jumalariigist.

Poolast.

Ajalehed tõid mõningaid huvitavaid üksikasju kadunud marssal Pilsudski usulisest elust:

Kirjeldused kadunu kirstupanekust jutustavad, et surnu kätes oli Matka-Boska-Ostrobramska pildike. Marssal oli oma lapsepõlvest alates ikka endaga kaasaskannud selle Vilno imetegeva kuju pildikest. Selles sarnles ta teisile suurile Poola kuningaile ja väepäälikuile, kes peagu kõik olid tunnud erilist austust meie Issanda ema vastu.

Mõned päevad enne surma laskis marssal enda juurde kutsuda kardinal Kakovski, pihtis temale ja võttis kardinali käest vastu Püha Ühenduse ja Viimse Salvimise. Kuigi selle suure mehe elus oli silmapilke, kus see talle polnud alati kerge ahendada kirikuküsimusi ilma hõõrumisteta, näitab ta siiski alati tõsist püüdmist, kaitsta Kiriku huvisid. Kiriku truu pojana tahtis ta ka surra — see suur isamaa poeg.

Ristimärk.

Üks noor Ameerika preester einetas kord ühes võõrastemajas kõrvuti 7 talle tundmatu isikuga. Enne söömahakkamist ta tegi ristimärgi. Kui ta järgmisel hommikul ruttas Broadwayl, et saabuda õigeks ajaks missale, kuulis ta kiireid samme oma taga. Kartes kallaletungi, ta pööras end ümber ja nägi enda taga üht meest, üht neist, kes olid eile einetanud temaga, Võõras lähenes ja ütles: „Ma nägin teid eile ristimärki tegevat, kas te olete katoliiklane?" Saades preestrilt jaatava vastuse, võõras jatkas: „Ma olen juba 30 aastat vabamüürlane ning teatud oma äriasjade tõttu selle orduga väga seotud. Kuid öelge mulle, kuis võin ma jälle saada katoliku Kiriku liikmeks?"

---

maik man ja saa selle eest veel palka pealegi! Siis ta veel seletab, et on igav! On mul alles tohmanpasha väljas! Aga ega sellega „Fraternitas Energia" kuldrebaseid uskuma ei panda!"

„Kas sa usud või mitte, see on mulle täitsa ükskõik. Mina sulle midagi seletama ei läinud. Sina küsisid, mina vastasin: ning ma andsin sulle siira vastuse. Igaühe maitse pole ühesugune. Nagu mulle ei meeldi su üliõpilasargoo, mida sa nii ohtrasti tarvitad, nii ei huvita mind ka ajakirjandus, millest sina oled nii üpris vaimustatud. Mulle on see ala pikapeale muutunud läilaks! Nüüd pean minema veel toimetusse, mul on täna öine valvekord. Hüvasti!"

Raidla kutsus ettekandja, tasus arve, tõusis toolilt ja läks. Uksel põrkas ta kokku naisüliõpilaste salgaga, kes tahtsid talle vägisi selgeks teha, kui tähtis olevat nende korporatsiooni aastapäeva kirjeldamine ajalehes. Raidla vabandas jahedalt ajapuudusega ja tõttas kõrvaltänavat pidi toimetusse. Pungaste oli kõik ta tuju rüövinud ja ta ei tahtnud enam kedagi kohata oma arvukaist tuttavaist sel õhtul. Pärast seda hoidis ta Pungastest alati eemale. Ta vaatas nüüd ka Pungaste peale ülevalt alla, kuigi see oli tähtsamaid tegelasi „Fraternitas Energia" peres ja Taaralinna daamide lemmik.

* * *

Mart Raidla pidi aga ka ise tunnistama, et ta elu polnudki nii igav. Kuid kõik see, mis oli alguses paistnud nii huvitavana, oli viie aasta jooksul igapäevastunud. Ebatavaline oli talle saanud tavaliseks ja nüüd ta otsis jälle midagi, mis olnuks ebatavaline ta praegusis olukorris.

Noor ajakirjanik süüvis nüüd innukalt hõimutõhe, lootes, et see toob talle huvitavat vaheldust. Tõsi küll, lugu paranes nüüd veidi. Ta võttis kaks korda nädalas soome keele tunde ja oli astunud ühe soometariga kirjavahetusse. See oli mugavaks meelelahutuseks. Preili Rantalainen kujutas tüübilist akadeemilist naist: ta oli äärmiselt intellektuaalne, spordist huvitatud, rohkesti reisinud ja Läänest omandanud palju uusi ideid. Ning vastuvõtlikkus uutele ideedele oli Raidla nõrkuseks — või ka just ümberpöördult tema tugevuseks, sest tema leht muutis tihti suunda, ja toimetusliikmed, kes aue suunaga ei suutnud harjuda, pidid paratamatult lahkuma. Neiu Rantalainen oli käinud Ungaris, Poolas ja Cehhoslovakkias. Kuna ta alles äsja oma välismaaturneelt oli saabunud, kirjutas ta vaevalt muust kui oma reisumuljeist. Ungaris oli teda suure vaimustusega vastuvõetud. Kaelustatud ja suudeldud. Viidud mööda teaatreid ja kontsertaedu. Kohtlemine olnud südamlik, kuid polevat tärganud kodust tunnet. Kõik olnud liiga temperamendikas, jumalagajätt ülisentimentaalne, hõimlaste külalislahkus aga ületamatu. (Järgneb).

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Hiina peaminister ristitud.

Hiljuti ristiti Belgias endine Hiina peaminister R. P. Lou Tseng Tsiang. Ristijaks oli tema endine kaastööline Hiina välisministeeriumis, Liou Fou Tcheng, kes on praegu Hiina valitsuse esindajaks prantsuse-hiina panga juhatuses.

Pärast ristimist jagas noor hiinlasest preestriameti kandidaat ristitule ja ristijale Püha Ühendust.

Kardinaal Gasparri heldusest.

Paavsti suure diplomaadi, kardinal Gasparri surma puhul selgus, et kogu ta järeljäänud varandus koosnes vaid mõnest reliikviast.

Ta maja kuulus Vatikanile ning oma arvukad aumärgid, mis talle ta elu ajal annetatud, pärandas ta oma sünnilinnale, Ussitale. Oma suure isikliku varanduse ta oli oma elu ajal vaestele ja häätegevatele asutustele kinkinud.

Uus Vestministri pääpiiskop.

Mgr Arthur Hinsley, Sardis' pääpiiskop, on nimetatud paljude poolt taganutetava kardinal Bourne'i asemele Vestministri pääpiiskopiks. Ta on 69 aastane ja tüübiline „rooma" preester, kes olnud inglise kolledzhi rektoriks Roomas, paavstlikuks visitaatoriks Aafrikas ja läbi teinud eduga kogu raske katoliku vaimuliku karjääri. Mgr. Hinsley oma tagasihoidlikkuses pidas end nii ebakõlbuliseks talle pakutud raske ülesande täitmiseks Roomas, et ta vaid Püha Isa tungival nõudmisel nõustus vastu võtma seda kõrget au, aga veelgi kõrgemat vastutust.

Mgr. Hinsley ülesanne saab olema tõesti raske. Vestministri pääpiiskop, kuigi ta ei oma mingit primaati, nagu mõnelt poolt ekslikult väidetakse, etendab siiski teatud määral Suur Britannia piiskoppide juhi osa ja kuna Inglismaa on maa, kus Apostlik Nuntsius ei ole kunagi vastu võetud, siis peab Vestministri pääpiiskop esindama Kirikut kõikide avalikkude võimukandjate juures.

Preester, professor, misjonär, Mgr. Hinsley on kõigis neis temale usaldatud ülesannetes osutanud oma kõrgeid võimeid ja suurt annet. See on päälegi Püha Isa isiklikul valikul, et ta on määratud hiilgava kardinal Bourne'i järeltulijaks. Nii on küllalt põhjust loota, et katoliku Kirik Inglismaal on saanud uue väärilise juhi, kes võib eduga jätkata oma suure eelkäija õnnistusrikkast tööd.

Juutide kiitus kardinal Bourne'ile.

Jeruusalema juutide ajaleht „Le Courrier de Palestine" on avaldanud ühe kirjutise surnud kardinal Bourne'i üle, millest siin mõned iseloomustavad väljavõtted.

„Kardinal Bourne'iga kadus Inglismaa avalikust elust üks kõige tähelepanuväärsemaid isikuid. Tema tegevusest ja tähtsusest õige pildi andmiseks, tuleb mainida, et ta oli enam kui 30 aasta jooksul Rooma Katoliku Kiriku juhiks omal maal ja 45 aasta jooksul on ta pidanud oma esimeseks kohuseks tugevndada sääl hariduslikku elementi. Tema õpetuste dogmaatiline tugevus omas sellise väärikuse, et sundis lugupidamisele isegi tema vastased.

See on just tänu sellistele juhtidele nagu kardinal Vaughan ja kardinal Bourne, et Rooma Katoliku Kirik on saavutanud sääl sellise mõjuvuse, nagu ei kunagi varem reformatsioonist saadik.

Kardinal Bourne on oma tegevuses ära kasutanud kõik inglise iseloomu omapärasused ning selle tulemusena on Rooma Katoliku Kirik Inglismaal tõusnud pärast sajandeid kestnud tagakiusamisi sellele tähtsale kohale, mida ta praegu omab inglise rahvuslikus elus."

Ülestõusmispühad Hispaanias.

Ajalehtede teadete järele on terves Hispaanias jälle esimest korda Ülestõusmispühad vanaviisi möödunud. Kõik suured linnad: Sevilla, Malaga, Toledo, Oviedo, Madrid, Burgos, Barcelona, Saragossa j. v. m. m. nägid oma tulviltäis tänavail toredaid rongikäike. Oviedo rongikäigust osavõtjaid loendatakse 30,000 ümber. Oviedo, Asturia päälinn oli teatavasti oktoobrimässude keskuseks. Maailmakuulsad on vana ajaloolise linna, Sevilla rongikäigud. Siin loendati 50,000 osavõtjat, 42 vennastust ja 85 pühapilti. Saragossas püüdsid „punased" Suur Reede rongikäiku tööseisaku läbi takiatada, see ei õnnestanud neil aga.

Uskon Sanoma

toob oma viimases numbris toimetusele saadetud kirjanduse hulgas ka kiitva arvustuse „Kiriku Elu" kohta ja avaldab lootust, et meie ajakirjad ka Soomes levikut leiaksid. Vennasrahva vaimulikkude sõbralikud soovitused on ka juba osutanud tagajärgi, sest ühe tellija oleme Soomest juba saanud. Meie omalt poolt loodame, et huvi ei jää mitte ainult ühekülgseks, vaid et ka eesti katoliiklased, kes vähegi soome keelest aru saavad, telliksid „Uskon Sanoma" aastakäigu. Tuletame siinkohal meelde, et tellimistega tuleb pöörduda talituse poole: Helsinki, Edelfeltintie 14. Aastakäigu hind 25 soomemarka.

Katoliiklik Hollandi.

Katoliku liikumine Hollandis peab aktiivset võitlust katoliikliku põhiseaduse maksmapanemiseks Austria eeskujul, milline on teatavasti rajatud Paavsti entsüklitele. See projekt leiab vastupanu protestantide poolt ja võib teostuda ainult vabameelse ja sotsialistliku õpetuste varemeil. Ning siiski on meie Hollandi usuvendadel küllalt põhjust loota, et nad saavutavad oma sihi. Ja seda Hollandis, kus peeti verisemaid lahinguid katoliku kiriku vastu. Issanda teed on imelikud!

Eestist.

Tallinn. Pühapäeval, 3. mail korraldati Püha Peetri-Pauli kirikus Poola rahvuspüha puhul pidulik tänujumalateenistus. Jutlustas preester V. Dejnis, kõneledes päeva tähtsusest.

Jumalateenistusel viibisid Poola saadik V. Przesmycki abikaasaga ja saatkonna ametnikega, Poola konsul sekretäriga ja Tallinnas elutsevaid poolakaid. Osa võtma olid ilmunud ka Poola skaudid, kelle haruorganisatsioon hiljuti Eestisse asutati.

Laupäeval, 18. mail oli leinajumalateenistus marssal Josef Pilsudski eest. Jumalateenistuse, mis algas kell 11 e. l., pidas Apostlik Administraator Mgr. Profittlich kahe preestri assistentsil. Kirikusse olid ilmunud ka riigivanema asetäitjana K. Eenpalu, kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner, Vabariigi Valitsuse liikmed, kõrgemad kaitseväelased ja kindralstaap, diplomaatlik ja konsulaarkorpus, ning hulk teisi. Altari eest ukseni oli moodustatud kadettide spaleer. Tumba juures seisis auvahtkond, mis koosnes kõrgematest ohvitseridest. Koor kandis ette Tshehhoslovakkia esindaja prof. Galia komponeeritud Requiemi.

Tallinna koguduse juure asutati katoliku esperantoring, mis peab igal nädalal korrapäraselt oma seltskondlikke koosviibimisi. Ring on Internacia Katolika Unuigo Esperanta (Rahvusvaheline Katoliku Esperantoliit) liige. Ringi liikmeskond on astunud kirjavahetusse välismaade katoliku esperantistidega, peamiselt Ungari ja Hollandi mõttekaaslastega. I. K. U. E. peasekretäriks ja praeguseks tegelikuks juhiks on prof. Schendeler, kelle elukoht Hollandis.

Tartu. Pühapäeval, 5. mail, kell 5 p. l. korraldati kohalikus kirikus vaimulik muusikaõhtu. Esinesid S. Ostrov (sopran, E. Johanson (viiul), H. Lambert ja kirikukoor. Kavas oli mitmete suurmeistrite parimaid helitöid, nagu Mozarti „Benedictus", Bachi „Sicilienne", Cherubini „Ave Maria", Stradella kirikuaaria ja palju teisi. Muusikaõhtu algul pidas preester vaimuliku kõne. Lõpul oli kõikide ühislaul „Jumal suur, sind kiidame."

Neljapäeval, 16. mail peeti jumalateenistus marssal Pilsudski hingerahu eest. Kirikus viibisid sel puhul Tartu linnapea A. Tõnisson, Poola konsul I. Sepp, Rootsi konsul Lill, rohkesti kõrgemaid kaitseväelasi, kohalikku poola seltskonda j. t. Tumba oli maitsekalt kaunistatud, koor laulis leinapalveid. Preester pidas lühikese mälestuskõne.

Narva. Neljapäeval, 16. mail korraldati kohalikus kirikus leinajumalateenistus marssal Pilsudski eest. Kirikusse oli ilmunud rohkesti rahvast, mille hulgas võis näha kohaliku Poola koloonia liikmeid ja rida nimekamaid seltskonnategelasi. Jumalateenistuse pidas preester T. Kraus.

Toimetuselt.

„Kiriku Elu" senine vastutav toimetaja härra mag. Robert Birck on astunud diplomaatilisse teenistusse, mille tõttu tal tuli meie lehe toimetusest lahkuda. Toimetus tänab siinkohal härra mag. Bircki kõige tema lahke kaastöö ja elava huvi eest, ning soovib talle rohkesti tarmu ja edukust uuel tööpõllul. „Kiriku Elu" ja „Ühise Kiriku" uueks vastutavaks toimetajaks on härra Bircki asemele asunud hra dr. Friedrich Lange Tartust.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 7 **1. Juulil 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: Dr. Friedrich Lange Tartu, Päeva t. 2.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 10 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Katoliku märtrid.

Püha Toomas Moorus

Holbeini joonis.

Sünd. 1478 a.
† 6. juulil 1535.
Kuninga suurkantsler.

Sünd. 1459 a.
† 22. juunil 1535.
Rochesteri piiskop.

Püha John Fisher

Holbeini joonis.

Inglise suured humanistid.

Norra kirjanik Sigrid Undset kirjutab 9. mail 1935. a. Norra katoliiklaste häälekandjas „St. Olav" järgmist:

Kui Sir Thomas More oli astunud tapalavale, hüüdis ta rahvale, mis seisis tema jalgel ja palus, et nad tema eest palvetaksid ja temaga tunnistaksid, et teda siin ning nüüd surma viiakse usus ja usu eest pühasse Katoliku Kirikusse.

Neliteist päeva enne seda oli oma elukäigu lõpetanud Rochester'i piiskop John Fisher. Nähes timuka blokki ei ütelnud ta ühtki sõna, mis olnuks sisendatud hirmust lihaliku ja ihuliku kannatuse ning surma eest, vaid ta kiitis Jumala üleloomulikku armu, mille ta oli truult ja õnnelikult säilitanud oma viimase käiguni sellele kohale.

See oli imeline ja põimunud tee, mis viis märtersurmale Inglismaa mõlemad suured humanistid, Rotterdami Erasmuse sõbrad.

Kindlasti võisid ürgkristluses igat liiki inimesed selleni jõuda, et saada veretunnistajaiks, ka õpetatud mehed ja eriteadlased teoloogias ja filosoofias — püha Tsüpriaanus, Justiinus Märter, püha Freichiosus seisavad usu eest võtlejate esimestes ridades, nad seisid külg külje vastas kõigist klassidest ja kihtidest rahvaga, käsitöölistega ja sõduritega, aadlimeeste ja orjadega, naiste ja lastega. Aga Tudori-aegne Inglismaa oli sama kaugel ürgkristluse vaimust nagu tänapäeva maailm.

Nooremal renessanssiajal polnud ei kõrged vaimulikud ega isandad õigusteaduskonnast just nõus andma oma elu, mis täiesti oli suunatud intellektuaalsele ja materjaalsele kasule, timuka kätesse või oma truudust Kristuse vastu verega kinnitada.

John Fisher oli veetnud oma nooruse väikse ülikoolilinna erakluses ja ta oli täiesti süüvinud oma õpinguisse, oma tegevusse õpejõuna ja administratiivtoiminguisse. Pärast istus ta piiskopina

palju aastaid väga vaeses piiskopkonnas ja täitis eeskujulikult oma ametikohuseid. Väärnähete vastu, mis olid tunginud kiriklikusse praktikasse, tublidusetuse ja sama suure korruptsiooni vastu, mis oli haaranud suure osa vaimulikkudest, võitles Rochester'i piiskop rohkem iseenda laitmatu käitumise ja ametipidamisega kui sõnaohtrate kaebtustega teiste vastu. Ta oli alati elanud askeetiliselt ja Rotterdami Erasmus oli pidanud eluviisi vaeses ja lagunud piiskopielamus liiga askeetiliseks, et sellest mõnu leida. Aga John Fisher oli ühtlasi vaimu epikuurlane, kes kirglikult armastas uusi klassilisi teadusi, kuigi ta vahel sattus maitsetusisse, näiteks, kui ta tahtis laulu „Magnificat" meloodilisest vulgaata ladina keelest tõlkida Cicero ladina keelde. Ta oli ka tunnud sügavat ja sisemist rõõmu sõpruslikust läbikäimisest vaimukate ja õpetatud meestega.

Noor jurist Toomas Moorus oli teinud hiilgavat karjääri, ning seda mitte ainult oma kõrge intelligentsi, oma teravmeelsuse, oma põneva ja huumoririkka kõneosavuse tõttu, vaid ka oma äraostmatu aususe läbi, ning viimast võis ta eesõigusega omaks pidada, ja viimase läbi saavutas ta ka oma kuulsuse ja originaalsuse.

Moorus elas tõesti täielikult vastavalt oma veendele, et ausus püsib kõige kauemini ja et ta on ühtlasi hää padi rahuliseks puhkamiseks.

Toomas Moorus oli ka meeldiv seltskonnategelane ja vaimukas kirjanik. Kuningas oli teda võtnud oma teenistusse ning teda kasutanud riigimehe ja diplomaadina, ja oli talle tema tegevuse eest rikkalikult tasunud. Kõik kaasaja ja seltskonna väärnähted, ka kiriklikud väärnähted leidsid temas avameelse ja naljaoskava arvustaja, sest ta oli ülemkriitiku Erasmuse intiimne sõber.

Muidu moodustas tema perekond tema terve õnne. Ta imetles täiesti oma lapsi, pigemini veidi liiga palju, eriti oma õpetatud tütart Margaret'i, ning ta oli natuke liiga järelandlik tema vastu. Tal oli kena suvila Chelsea's, ning tema maja oli suurepäraseks koduks muusikalise ja kirjandusliku andega sõpradele, kes teda siin külastasid. Esimesel pilgul näib, nagu ei oleks kumbki mõlemaist mehist vastavast materjalist, millest toodetakse veretunnistajaid. Mõlemad olid iseloomulikult intellektuaalsed, mõlemad armastasid selle maailma peenendatud kombeid ja jauneid naudinguid.

Aga hinge sügavaimas põhjas armastasid mõlemad Jumalat. Nende armastus ilusa ja hää vastu selles maailmas oli sisustatud armastusse Jumala vastu — ning nende helge ja värske elurõõm oli ainult Jumalaga müstilise kooselu heiastus. Nii ei olnud kummagile mõlemaist nende viimseks sihiks eneses kristallselgus nende intelligentsis, nende selges ja tervcs mõistuses. Intelligents ei olnud ka silmapilkugi küllalt iseeneses, ta oli ainult vahend töö juures enese mina kujundamiseks Jumala tahtmisele vastavalt.

Piiskop oli kuninga atentaadi vastu rääkinud abielu pühaduse eest — see oli tema kohus karjasena. Ta oli kaldunud ehtsaiks pidama „Kenti püha nunna", Elisabeth Bartoni, ennustusi ja visioone. (Meie päivil on raske tõestada, kas Elisabeth Barton oli pühak või hüsteerik. Kaasaeglaste tunnistused on vasturääkivad, kui neid kõrvutada.) Vaheajal jõudis ka piiskop Fisher oma võitluses kuningaga ühele kardinaalpunktile: „Kas Rooma piiskop on oma ametis Peetruse järeltulijana määratud Kristuse enda poolt oma Kiriku pääks, ja kas ta on kõige ülem vahekohtunik usutülides?"

Piiskop John Fisherile oli vastus esimesest silmapilgust alates selge. Jurist Toomas Moorus ei olnud algusest pääle nii veendunud, kas dogma on kristliku ilmutuse integreeriv osis, ta ei olnud kaugeltki nil veendunud, kui oli näiteks olnud kuningas Heinrich VIII. Ta kaitses seda kirglikult, kuni tema oma kired sellega sattusid konflikti.

Heinrich VIII. usuline revolutsioon oli nimelt õhutatud ainuüksi kuninga tundmustest ja opportuunseist vaatlusist. Ta omistas endale paavsti seisukoha Inglismaal, sest see oli tema plaanide suhtes vajaline. Ta avaldas survet usulistele ordudele, sest nende poolt pidi ta kõige esiteks ja peamiselt ootama vastuseismist oma abielu- ja kirikuplaanidele, ühtlasi ihaldas ta ka kloostrivara, kuna ta kestvalt oli rahalisis raskusis. Aga ta pidas kinni kõikidest dogmadest ja kirikupruukidest, millistega ta oli ühtekasvanud oma kirgliku hingelaadi läbi, ja ta anus ikka veel Walsinghami Püha Ema eestpalvet.

Toomas Moorusel ei olnud kirglikku kalduvust dogmale paavstluse jumalikust määramisest — just vastuoksa. Tal oli võimatu hellitada sümpaatiat meeste vastu, kes tema ajal istusid Peetruse Toolil. Ta ei tahtnud midagi teada lõhest ja kirikukogudest, mis olid heitnud nii palju halba valgust Kiriku puhtusele. Ta ei armastanud eriti hiilgust, mida oli arendanud renessanssajal Kirik. Tal ei olnud armastust paavstluse vastu, nagu ta nägi teda tegevuses enda ees. Aga ta armastas jumalikku tõde ja ta armastas tervest hingest Jumala kummardamisväärset tahet.

Ning tema juriidiliselt koolitatud intelligents oli harjunud eraldama kategooriaid.

See tüliküsimus Püha Tooli supremaatia ümber andis talle tõuke aastaid kestvaks uurimiseks, ta juurdles sõnastatud dogma allikaid, mõtles probleemi läbi mitmest vaatepunktist, alati valmis, tõde leida ja ära tunda, isegi kui tõde poleks vastav tema tundmusele ja soovile. Ta tundis ära, see ning see on tõde, isegi kui ta pidi saama saatuse osaliseks, mille ohvriks võib langeda iga jumalik asi, antud inimlikesse kätesse.

Oma mõttelennus oli ta kord teinud reisi Utoopiamaale. Kui mõistlikult, kui hästi ja ilusti võinuksid inimesed oma elu siin maailmas korraldada, kui neil olnuks võimalus arvestada ainult mõistlike siinsete teguritega, ja mitte sellistega, mis hõljuvad taeva ja maa vahel, varsti muljutud maha pärispatu koormast, varsti jälle üles tõmmatud Jumala armust. Toomas Moorus laskis oma mõttelennul teha suvitusreisu Utoopiasse. Reaalsuste maailmas aga ei unustanud ta kunagi, et inimloomus on loodud selleks, laskuda madalamale ja tõusta kõrgemale, kui suudab saavutada

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

inimlik mõistus. Patt ja arm — maailma ei saa korraldada arvestamata nende jõududega.

Tema järglased utoopiate maailmas, kes katsusid põgeneda tõelikkusest oma Utoopias, pidid ainult kinnitama tema tarkust.

Ka tüliküsimuses kirikliku supremaatia ümber järgneb vastus talle kooskõlas tema äratundmisega ja mitte tuletatult tundmusist ja loomulikust poolehoiust. Sellest vastusest sõltus tema elu ja tema sügavalt armastatud perekonna õnn. Teoreetiliselt paistab see nii lihtsana:

Tõde on tõde, kas ta nüüd meie subjektiivsele tundmusele on meeldiv või ebameeldiv. Mees peab tõele alluma sedamaid, kui ta on tõe äratunnud. Ainult tõde teeb vabaks, tugevaks ja elutubliks, see on kehtiv iga üksiku inimese kohta, see on kehtiv hulga kohta, kas on tegemist ühe mehega või terve rahvaga. Kes tõest sattub kõrvalteile, langeb valevõrku. Mida kauemini ta jääb sellesse kinni, seda enam mässub ta lõngasse, kuni viimati silmus tõmbub kokku. Kui see kehtib juba selle väikese maailma ala kohta, mida meie nimetame mareriaalseks tõelisuseks, — edaspidise kõrgema tõelisuse suhtes, kus meie elu läheb üle Jumala elusse, kehtib see ja saavutab igavest vabadust või igavest orjapõlve.

Kuna nüüd usupuhastus oli oma algastmeil ja tema läbi kristluses oli esilepuhkenud tundeanarhia, viib ta need kaks suurt Inglismaa humanisti tapalavale, kes kummardusid äratundva intellekti ees, mis on kauneim kõigist loomulikest andidest, mis Jumal on meile kinkinud.

Pärast seda, kui nad olid andunud tagamõtteita ja truult mõistuslikult äratuntud tõele, elasid nad oma viimaseil päivil siin maa pääl müstilises, õnnelikus osaduses Jumalaga, ja kergel südamel ütlesid nad põlgtusega maailmale lahkumistervituse.

Liigutavalt mõjub õpetatud ja vana piiskopi Fisheri käitumine, kes oma surmapäeva hommikul karvase patukahetsusvöö kõrvale pani ja nõudis peent nahkvööd, „sest ta pidavat täna pulmi".

Sir Toomas Moorus oli noorpõlvest sellega harjunud arendada oma loomuses tugevat usulist tuuma lõbusa, helde, maise olendi katte all. Ka tema oli — just nagu John Fischer — palju aastaid mugava inglise aadlimehe riietuse all kannud karvast patukahetsusvööd.

Oma lahkumise juures, mis pidi talle tooma surmaotsuse, oli ta otsekui raskemeelsuse varjust läbi käinud. Pärast seda, kui ta veel lõbusalt oma lastega, eriti oma lemmiktütre Margaret'iga, vestles, kuuldus ta sõnadest korraga kurblik kaaskõla — Margaret ei taibanud ju tema kindlameelsust selles asjas. Lõpul aga tuli ta otsekui varjudepilvest täielise päikesepaiste kätte, ja kõik elurõõm valgustas veelkord tema tervet olemust ja püsis temal, kui ta läks oma viimsele käigule tapalavale.

John Fisher ja Toomas Moorus olid jäänud võitjaiks üle kõige kaootilise ja impulsiivse tundeelus ja veres. Tõele sõnakuulelikena läksid nad surma otsekui jumaliku tõe valendava valguspaiste all, milles sulasid kõik värvid ja ühinesid lausa päikesepaisteks.

Eestlus ja Kristlus.

Eestluse ja kristlse suhted on saanud uusimal ajal tõsise arutelu objektiks. See arutelu sünnib osaliselt ebatavalise ägedusega. See on meieaja kriisi tunnus, et need suhted mõnelegi on saanud küsimuseks, probleemiks. Ning see ilmutab kriisi tervet tõsidust, kui osaliselt arvatakse, et Eesti rahva ristiusustamisele tuleb vaadata kui traagikale, kui õnnetusele. Võibolla tohiks selle probleemi põhjalik käsitelu veidi manustada selle küsimuse selgitamiseks.

I. Põhimõttelist.

1. Kuidas ka eestluse ja kristluse probleemi vaadeldakse ja lahendatakse, ühest seigast peab igatahes väljuma iga tema käsitelu. See on nimelt tõik, et eestlus ja kristlus ajalooliselt vaadatuna on astunud lepingusse. Oleks tõikade kahesilmavahele jätmine, kui tahetakse salata, et ühendus eestluse ja ristiusu vahel on saanud väga tihedaks. Ristiusk on annud eesti rahva ilmele oma iselaadi. Kristlikud usutõed ja kristlikud eetika põhimõtted on sügavasti ja otsustavalt mõjutanud rahvast tema mõtlemises, tundmuses ja tahtmises. Eesti rahvas on kaasavõetud kristliku õhtumaise kultuuri vaimsesse hoovusse ja ta on saanud osa selle kultuuri õnnistusest. Eesti rahvas tervikuna nähtult on kristlik rahvas ja tahab seda ka olla. Ta armastab oma ristiusku. Sellepärast oleks nüüdisajal ekslik kõnelda „võõrsusest" või isegi „vaenlusest" eestluse ja ristiusu vahel praegusajal. Rahvale võõrana tunduks palju enam katse, lahutada ühendust eestluse ja kristluse vahel. Nii peab siis iga ajalooline vaatlus, mis ei taha kaduda tõsielust eemaldunud ideoloogiasse, arvestama tiheda ühendusega ristiusu ja eestluse vahel kui paratamatu tõigaga.

2. Ei tohi unustada veel teist seika: Vaadatud ajalooliselt, oli eestluse kohtumine ristiusuga paratamatu. XII. sajandi lõpul tungis ristiusk nii idast, Venemaalt, kui ka lõunast (Poola), läänest ning loodest (Saksamaa, Taani ja Rootsi) edasi, ilma et teda oleks võidud takistada. Võis olla ainult ajaküsimus, millal ja kus pidi toimuma eesti rahva otsene kokkupuutumine ristiusuga. Ning tehk võib ütelda, et eesti rahvas oma käitumise läbi veel kiirustas selle kokkupuutumise ja paganluse ja ristiusu vahelise möödapääsematu jõukatsumise aja saabumist. Nii nagu põhjas soomlased sõjaliste rünnakute läbi parajasti ristiusustamisel olevasse Rootsi põhjustasid rootslaste sissetungimise nende maale ja sellega tõenäoliselt kiirustasid Soomemaa ristiusustamise algust, nii pidid ka sõjakate eestlaste rünnakud taani ja rootsi kaubalaevadele viima vastuaktsioonile taanlaste ja rootslaste poolt. Sellega pidi aga ka iseenesest tärkama mõte, eestlasi pöörda ristiusku. Tegelikult näeme ka, et juba XII. sajandi lõpul tehti eestlaste ristiusustamise katseid nii Taani poolt kui ka Rootsi poolt. Nii nõudis seisukord XII. sajandi lõpul absoluutse vajadusega jõukatsumist eestluse ja ristiusu vahel. Et ristiusk pidi seejuures võitma paganliku ürgusu, selles ei võinud juba alguses olla kahtlust. Ükski rahvas

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Euroopas ei ole jõukatsumisel ristiusuga suutnud säilitada oma paganlikku ürgusundit. Järjelikult on see siis ajaloo tegemine tühjas ruumis, kui tõsiselt kaalutellakse võimalust, et Eesti rahvas võinuks hoiduda kokkupuutest ristiusuga või et olnuks võimalik jõukatsumisel ristiusuga säilitada vana eesti usku. Hoolimata kõigist hinnanguist ristiusu ja vana eesti rahvausundi väärtuse kohta, peab ütlema, et eestlaste paganausk oli hädavajaliselt määratud väljasuremisele, samuti nagu on sündinud Euroopa rahvaste teiste paganlikkude usunditega.

Kui katsutakse nüüd vastata küsimusele, kas eesti rahva kokkupuutumist ristiusuga ja tema ristiusustamist tuleb hinnata õnne või õnnetusena, siis peab seejuures eraldama mitmeid lähtekohti. On vajaline eraldada sotsiaalseid, majanduslikke ja rahvuslikke lähtekohti usulisist. Et need mitmekesised alad tõesti tulevad lahutada usulisest küljest, näitab Rootsi ja Soome eeskuju, missugusi maid peagu samal ajal nagu Eestiski ristiusustati ja milliste juures ristiusu sissetoomine vaevalt muutis sotsiaalseid, majanduslikke ja rahvuslikke olusid. Eestis oli see kahjuks teisiti. Siiski on ka siin küsimuse selgitamiseks vajaline lahutada usulist probleemi rahvuslikust ja sotsiaalsest probleemist.

Vaadeldes nüüd usulist probleemi, siis on väljaspool kahtlust, et ristiusu toomine eesti rahvale oli õnnistuseks. Ei ole vaja pidada teaduslikult tõestatuks rahvaste usundiloos eestlaste vana usu kohta sisalduvaid andmeid — näiteks inimohvrite nimetamist. Ometi on Dr. Oskar Looritsa teaduslike uurimuste (Eesti rahvausundi maailmavaade) tulemuseks, et eesti vana usk oli animism. Üldiselt ei loeta aga usundiloos animismi paganluse kõrgemaks vormiks. Animismi vastu tähendab ristiusk igatahes kahtlemata pööret parema poole. Seejuures ei või midagi muuta katsed eelkõige kirjeldada vana eestlaste usu häid külgi.

Isegi kui me mööname, et konkreetne vorm, millega ristiusk leidis tee eesti rahva juurde, olevat segunenud mõningate ebakristlikkude elementidega, siis ei muuda see ometi palju olulisis asjus. Animismi vastu pidi tooma hiiglamurrangu usulises mõtlemises usk Kristusesse, inimnenud Jumala Pojasse, kes meid inimesi on lunastanud oma kannatuse ja surmaga. Ning kuigi see usuline murrang võis toimuda alles pärast paljusid võitlusi, lõpptulemus pidi pikapääle ikkagi saavutatama. Ning selleks lõpptulemuseks oli murrang eesti rahva mõtlemises, tundmuses ja tahtmises Kristuse õpetuse mõttes ja vaimus. Võibolla pole tänapäev kerge analüüsida ja iseloomustada selle sisemise muutumise üksikelemente. Kuid keegi ei saa salata hiiglaedu usulises ja vaimses kultuuris, kes võrdleb eesti rahva sisemist kultuuri ajast, mil kristianiseerimine oli lõpetatud, paganluse ajajärgu kommete ja pruukidega, sisemise mõtlemisviisiga ja ellusuhtumisega. Ning seda enam pidi ristiusu hariv mõju kehtivusele pääsema, mida rohkem kujunes ühendus ristiusuga, nagu ta oma puhtal ja ja tõelisel kujul sajandite jooksul Õhtumaa inimkonnas oli moodustunud.

Seejuures ei tohi ka unustada, kui palju jõudu elamiseks ja kui palju lohutust suremisel pidi ristiusk tooma üksikuile hingile. Siin pidid „Kristuse varandused", milliseist räägib apostel Paulus täitsa erilisel viisil hingede õnnistuseks kaasamõjutama. Oleks vaja tungida sellesse ristiusulise inimese päris sisemisse ilma, tunda tema lootust ja palvetamist, kannatust ja võitlemist ning võitmist, et väärikalt kujutella Kristuse rõõmusõnumi täit õnnistust, nagu on ilmnenud enam kui 700 aasta jooksul eesti rahva elus. Selline kujutelu tõestaks selgesti, et ristiusu toomine usulisest küljest vaadatuna eesti rahvale oli rikastumiseks.

Edaspidi kavatseme käsitella ristiusu konkreetset ilmet, nagu ta kujunes ajalooliselt Eestis.

(Järgneb.)

Spectator.

Mônda abielulahutuse küsimusest.

Selle teema üle pidas saksa praostkonna sinodil loengu õpetaja mag. R. Walter. Loeng ilmus pärast trükis. Kuna sääl mainitakse ka Katoliku Kiriku seisukohavõttu selle probleemi kohta, siis on meil põhjust, veidi lähemalt seda loengut käsitella.

Esimeses osas arutellakse küsimuse üle, millise seisukoha võtab Uus Testament abielulahutuse ja lahutatute taasabiellumise küsimuse kohta. Viidates Püha Kirja tähtsamaile kohtile antakse vastus, et Uus Testament nimetab lahutust ja lahutatute taasabiellumist „abielurikkumiseks". — Meie katoliiklased tunnustame täiesti seda Püha Kirja seletust. Ainult võiks imestuda, et Kristuse selgest õpetusest hoolimata ikka veel õnnistatakse ühendusi, mis Kristuse õpetusele vastavalt on „abielurikkumine".

Need Püha Kirja kohad, kus lubatakse naise ärasaatmist vähemalt abielurikkumise korral (Matt. 5, 32 ja 19, 9), on küll põhjustanud selle täiesti teise praktika, millejuures peagu iga põhjus piisab abielulahutuseks ja tegelikult ka kõik lahutatud lastakse kiriklikule laulatusele. R. W. näib mõningate eksegeetidega sõnu „olgu siis, abielurikkumise pärast" — pidavat Kristuse mõtte nõrgenduseks, mis kergesti seletuvat „kontsessiooniga kristlikule koguduse praktikale, mis olevat tunnud raskusi vastava Issanda sõna suhtes ja mis siis püüdis seda teatud mõttes seletada". Selline seletus näib meile ometi alles siis võimalikuna, kui vastavaid kohti võiks tõestada pärastiste interpolatsioonidena. Selleks aga ei paku tekstikriitika põhjusi. — Kui aga need kohad peavad kehtima algupäraste kohtadena, s. t. autori Matteuse enda poolt pärit olevaina, kuidas tahetakse siis eelmist vaadet kaitsta? Kas võltsis võibolla juba Matteus Kristuse selget õpetust? Selline kirjaseletamine on küll ometi siis ainult võimalik, kui lahkutakse inspiratsiooni ja evangeeliumite absoluutse usaldatavuse pinnalt!

Katoliku eksegeetika tunnustab ülalmainitud teksti „olgu siis, abielurikkumise pärast" (parektos

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

logu porneias) ehtsate Kristuse sõnadena, aga ta seletab kohta nõnda, et sõnal apolüo on äralaskmise, minna laskmise, ärasaatmise tähendus. Sellel äralaskmisel ei pruugi veel olla „lahutuse“ tähendust, s. t. teist nõnda ära laskma, et tal täiesti vabana on õigus uueks abieluks. Nii eraldab Kirik äralaskmist ja eraldumist (separatio), millejuures abielu jääb püsima vaimse sidemena, lahutusest (dissolutio), millejuures eraldumisega tuleb mõista ka abielusideme katkemist. Ka abielurikkumise korral on küll lubatud äralaskmine ja eraldumine (dimissio et separatio) aga mitte lahutus (dissolutio) uue abielu sõlmimise võimalusega. Abielulahutus uue abielu sõlmimise võimalusega ei ole katoliku õpetuse jarele kunagi, ka mitte abielurikkumise korral lubatud.

Kes seda katoliku õpetust tunneb, on sellepärast üllatunud lugedes mag. R. Walteri loengus selle vastupidist. Pärast seda, kui ta on esitanud väite, et ürgkristlik kogudus tundis abielurikkumise korral lahutust (pigemini küll eraldumist — dimissio — separatio), jatkab ta: „Katoliku Kirikus pehmendati seisukohavõttu veelgi enam. Lahutus ja taasabiellumine olid võimalikud Kiriku kõrgeima asutise loal — otsustamine oli paavsti juures“. See kujutelu on otse vale. Kunagi ei ole Katoliku Kirikus olnud võimalik lahutamine taasabiellumise võimalusega. Ka paavst ei või lubada ja ei ole ka iialgi lubanud abielulahutust ega taasabiellumist. Siin on tegemist katoliku õpetuse kahetsusväärse mittetundmisega.

Tõenäoliselt vahetab R. W. abielulahutuse abielu maksvusetuks tunnistamisega. See seisneb selles, et nenditakse, et abielu teatud juhul, olgu see teatud vormivigade tõttu, olgu see mõne abielutakistuse olemasolu tõttu üldse pole sõlmunud ja sellepärast ka tegelikult ei ole kunagi kehtinud. — Selline näiliselt püsinud abielu mittemaksvuse nentimine võib igatahes sündida. Seda ei pea aga tegema paavst, seda võib ka nentida ning seletada piiskop või eventuaalselt isegi koguduse vaimulik. Ärgu öeldagu, et kehtimatukstunnistamise juures tuleb tegelikult üks ja seesama välja. See pole tõsi! Et siin on olemas olulised erinevused, näitab võrdlus teiste lepingutega. Lepingut (näiteks testamenti) võib tühistada, kuna pole täidetud ettekirjutatud vormelit. Lepingut, mille juures on aga täidetud kõik vormaalsused, võib tunnistada maksvusetuks ja tühistada. Sama on ka kehtiv abielulepingu kohta: Mittemaksvalt sõlmitud abielu, mis nõnda juba esimesest hetkest oli vaid näiline abielu, võib tunnistada kehtimatuks niipea, kui on äratuntud kehtimatuse põhjus. — Põhjused, mis teevad abielu kehtimatuks, on kindlaksmääratud Kiriku abieluõiguses. (Võrdle „Kiriku Elu“ nr. 1, 1934, lhk. 2) Kui aga abielu sõlmimise hetkel oli kehtiv, siis ta ei või enam saada kehtimatuks, ka abielurikkumise tõttu mitte. Niisugust kehtivat abielu ei saa ka paavsti poolt selliselt lahutada, et oleks võimalik taasabiellumine. See on selge katoliku õpetus.

Veel teises kohas ilmneb loengus, et autori teadmised katoliku õpetusest ei ole sugugi piisavad. R. W. käsiteleb muuseas ka Lutheri seisukohta abielulahutuse probleemi suhtes. See sünnib väga õrnal kombel. Ka otsustamine krahv Philipp von Hesseni abieluasjus tuleb kõne alla. Aga ka siin räägitakse ainult teisest abielust kellegi õueneitsiga. Tegelikult ei olnud aga sääljuures tegemist abielulahutuse ja taasabiellumise juhuga, vaid bigaamia või kaksikabielu juhuga. Seda salajase kaksikabielu lubamise „tumedat“ punkti — mida Luther ise avalikkuse ees soovitas hädavalega salata — püüab R. W. ometi veel kuidagiviisi seletada ja vabandada. Vabandamispõhjused on küll veidi omapärased.

Esimene põhjus kõlab järgmiselt: Lutherit olevat krahvi poolt korduvalt petetud ja ta polevat tervest seisukorrast „võibolla“ saanud ülevaadet. See ei pea ajalooliselt paika. Lutheril oli see küll selge, et ta sellega lubas kaksikabielu.

Teine põhjus on veel omapärasem: „Pihtinõuanne oli tagasilangemine katoliku pihtipraktikasse“ (sic!!). Nii siis on süüdlane leitud: Katoliku Kiriku pihtipraktika. On ju nii kerge ja sellega ollakse juba nii harjunud, Katoliku Kirikut kõigega koormata. Ning Luther jääb siis ainult selle Katoliku Kiriku kahetsemisväärseks ohvriks, keda selle eest võib veel märtrina austada, et ta bigaamia lubamisel oli ainult katoliku pihtipraktika ohver. Aga kas R. W. ei tea tõesti, et pihtipraktika, mis lubaks pihtimisel bigaamiat, oleks horrendum? Või kas ta võib nimetada pihtipraktika ajaloost ka ainult üht ainsat juhust, kus Katoliku Kirik pihtimisel lubanuks kaksikabielu? Päälegi ei olnud krahvi juures tegemist üldse pihti juhuga, kuna krahv polnud pihtinud ei Lutheri ega Melanchtoni juures.

Ka kolmas põhjus ei vabanda: „Kasuvale soovitame seletub Lutheri arusaamisega pihtisaladusest: pihtilapsele tuleb pigemini soovitada kasuvalet kui pihtisaladuse murdmise roima.“ — Pihtisaladus ei kohusta üldse pihtilast, vaid ainult pihti kuulavat preestrit. Pihtisaladuse rikkumise roimast ei võinud sellepärast sel juhul üldse juttu olla.

Tegelikult olid need ometi XVI. sajandi usupuhastajate põhimõtted, mis abielu sakramendina kaotasid ja temas nägid puht „ilmlikku asja“ („weltlich Ding“), mis järjekindlalt pidid viima ikka enam abielu kindluse lagunemisele ja mis viimaks abielulahutused lasksid kasvada otse taudiks. Seda on vaja ära tunda, et pahest tõesti jagu saada.

„Vaba maa“ pöördub ühes artiklis küll abielulahutuse raskendamiskatse vastu ja „Postimees“ toetab teda 166-das numbris. „Vaba maa“ arvab, et „meie kiriku nõrkuseks on tihti, et ta on eluvõõras, et temale tähtsamad on miskisugused dogmad kui elav inimene.“

Näib, et siin ometi veidi ei mõisteta kristliku kiriku mõtet. Riik võib küll oma abieluseadusis kohanduda oma kodanike soovidele. Muidugi on ka tark riigivalitsus vahel juba kaugelenägelikum neist kodanikest, kes lühinägelikult usuvad, et mugavaim tee on ikka parim — ning on ka tema seadused juba vahel karmmaid, kui see neile meeldib, kes elu hindavad ainult tema naudingvõimaluste järele. Veel enam on see kehtiv kristliku kiriku kohta. Tema seaduseandlus ei tohi küsida inimeste

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

soovide järele, vaid ainuüksi Kristuse tahtmise järele. Kui Kristus keelab abielulahutust, siis peab Kristuse Kirik, kui ta oma läkituse vastu ei taha saada truudusetuks, samuti keelama abielulahutust. Kirik, milline seda ei tee, on lakanud olemast Kristuse Kirik. Selles seisabki ju Kiriku läkitus, et ta mitte inimeste soovidelt nõu ei küsi ega nendele soovidele järele ei anna, vaid et ta inimesi juhatab ja selleks kasvatab teha Kristuse tahtmist ja nõuda ka Jumala tahtmist. Aga selle töö läbi täidab ta Kristuse läkitust: „Õpetage neid pidama kõike, mis mina teile olen käskinud.“ Jumala käskude täitmine tuleb aga ka inimesile lõpeks õnnistuseks.

„Vaba Maa“ viitab paljudele õnnetutele abieludele! Aga olgem kord täiesti siirad: Kas on paljude abielulahutuste läbi abielud saanud õnnelikuks? Kõik räägib selle poolt, et tänapäeva abielulahutuse võimalustest hoolimata õnnetute abielude arv on suurem kui ajal, mil vaevalt tunti abielulahutust. Statistika enesetapmiste arvu üle räägib siin tungivat keelt. — Antagu inimesile rohkem usuõpetust, siis saavad abielud iseenesest õnnelikumaks ja palju teisi õpivad lahendama konflikte abielus ilma et lasta lahutada.

Kristus, Jumala poeg, tundis elu ja inimesi paremini nendest, kes tänapäev usuvad, et elutundmine sunnib abielulahutuse kergendamiseks. Tema, Jumala poeg, on just sellepärst, et ta elu tundis, ütelnud sõna: „Mida Jumal on ühendanud, seda ei pea inimene lahutama“ (Matt. 19).

Uus elu prantsuse katolitsismis.

Viimase sajandi Prantsusmaa oli laialt ristiusust võõrdunud maa. See uusaegne, ristiusust võõrdunud Prantsusmaa kandis oma tundmatuis sügavusis kustutamata igatsust katolitsismi järele. Üheksateist sajandit kristlikku ja ladina traditsiooni avaldasid tungi uuesti esile puhkeda ja uuesti kujuneda. Seda arengut võib tänapäeva Prantsusmaal selgesti tunnetada.

Isegi radikaalse erakonna ringkonnis, mis liidus vabamüürlusega juba kaua moodustab antikristliku liikumise rünnakrühma, ei jäeta enam tähelepanemata seika, et ilmiklus (laiitsism) on vaimses pankrotis ja et katoliikluse tähtsus suureneb päev-päevalt. Muidugi võib vaevalt oodata katolitsismi täielist rehabilitatsiooni lähemaks ajaks. Alles katoliikluses endas on veel käimas võitlus vastava vormi ümber.

Kõikjal pole veel leitud seda vormi. On olemas „ghetto-hoiang“, mis tahab, et katoliiklased tugevasti ja kindlalt iseenda positsioonides kindlustatud oleksid ning esialgu hoiduksid mõjumisest ja arenemisest väljaspool ehitatud bastioone. On olemas „modernistlik hoiang“, mis usub, et ta peab võimalikult muganduma, kohanduma, peab saama võimalikult „salonglikuks“, et mitte teistest maha jääda. Sellevastu on õige katoliiklik hoiang: iseteadvus ja kindlus, mis, olles ise teadlik oma sisemises rikkuses, ka jääb teadlikuks oma läkituses maailmale.

Katolitsismi aktiivsus Prantsusmaal suundub esialgu perekonna uuendamisele. Prantsusmaa on surev maa. Rahvastiku juurdekasv 38,9 miljoni päält (1900), 39,4 miljoni pääle (1925) ja 39,5 miljoni pääle (1930) on ainult näiline, sest „võõrsilt põlvenejad“ moodustavad Prantsusmaal vähemalt 6 miljoni, tähendab peagu 17% kogurahvastikust. Tervelt üheksakümnest prantsuse departemangust on ainult 12 nõuetav sünniarv 2,6 perekonna päält. Neist kaheteistkümnest küllaldase viljakusega departemangust on ainult ühel (Meurthe) suurlinn (Nancy). Need on just usuliselt veel elavaks jäänud departemangud, mis osutuvad Prantsusmaa bioloogilise tuleviku kantsideks.

Katoliku Kiriku juhid on äratunnud perekondade uuendamise vajaduse. Auaadressil, mis hiljuti Pariisi kogunenud Prantsusmaa kardinalide ja pääpiiskopide poolt saadeti paavstile, tõotavad ülemkarjased Püha Isale, et nad otsivad vahendeid „perekonna kaitsmiseks ja tema püha väärtuse tagastamiseks“.

Katoliikluse aktiivsus suundub edasi koolide uuendamisele. Ülemkarjaste kirjutises üteldakse selle kohta: „Kool on võõrdunud oma ülesandest ja sattunud õpetuste kätte, mis luudavad õppetööst Jumala ja usu. Me tahame töötada, et kristlikku kooli tugevaks teha, et talle säilitada neid vabadusi, milliseid ta veel evib, nende vabaduste saavutamiseks, millised tal veel puuduvad.“ Energia, millega Kirik pühendub kristliku noorsookasvatuse ülesandele, õigustab lootust edule.

Selle tunnistuseks on ikka tugevamini leviv katoliiklik noorsooliikumine. Rõõm looduse üle, distsipliin, rüütellikkus iseloomustavad katoliku skaute, kellel juba üksi Pariisis on 5000 liiget. Kaks reeglit selle noorsooliikumise koodeksist on eriti nimetamisväärsed.

Esimene ütleb: „Sa oled alati kuningate kuninga, meie Issanda Jeesuse Kristuse läheduses, sellepärast austa teda.

Teine kõlab järgmiselt: „Ära vihka välismaad, ära tee nõnda, nagu ei oleks teda olemas. Ära soodusta liialdatud määral tema kaubandust ja ära jäljenda tema moode. Õpi tema keelt ja räägi oma keelt. Esiteks Prantsusmaa.“

Erilise tähenduse uue elu äratamisel prantsuse katoliikluses evib terve rea prantsuse intellektuaalsete vaimne erksus ja usklik seisukoht. Mehed, nagu Charles Péguy, Léon Bloy ja Emil Baumann kirjanikena, mõtteteadlased nagu Chaques Maritain on siin teinud eeltööd. Praegu koguneb terve rida katoliiklikke intellektuaalseid François Mauriac'i ja Etienne Gilson'i ümber. Nende poolt väljaantud ajakiri „Sept“ mõjub väga ergutavalt ja viljeldavalt. Kõigi küsimuste suhtes võetakse julgelt ja otsustavalt seisukoht. Gilson on väljaannud suure tähelepanu osaliseks saanud raamatu tiitliga: „Pour un

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ordre catholique". Ta nõuab muuseas, et katoliiklased revideeriksid oma seisukohta kooli- ja hariduskõsimuses. Peab olema julgust äratundmiseks, et õpetus ei ole sellepärast veel katoliiklik, et tal on katoliiklik vorm, vaid et ta ka enesest peab olema hää. — Riiki peaks mõjutama, et ta katoliiklasi nii koolialal kui ka kõigil teisil kultuurelu aladel õigusega kohtleks.

Liikumine, mida edustab Gilson, ei põrka tagasi tõsise kriitika eest. Ta arvustab oma karmide hindamisnormidega nii kaasaegset katolitsismi kui ka „teisi". Halastamatult paljastatakse riigi ja avaliku kõlbluse väärnähteid, hävitavalt arvustatakse bulvaariajakirjandust,rahvasaadikute hoiang võetakse luubi alla. Võib kõnelda otse vaimsest ja moraalsest revolutsioonist prantsuse katolitsismis nende meeste juures. Ning võib õigustatult loota, et see revolutsioon saab õnnistuseks Katoliku Kirikule sellel maal, aga ka õnnistuseks sellele maale, millele katoliiklased on andunud hõõguva armastusega.

Jumalariigist.

Friedrich Bodelshwingh.

Friedrich Bodelschwingh, kes 2. aprillil 1910. suikus igavesele unele, kuulub inimkonna suurte häätegijate hulka. See on tema ligimesearmastuse ja teguvõime teenus, et nii palju parandamatuid haigeid said lohutust ja oma koleda kannatuse vähendamist, ning et nii paljud, kes olid õigelt teelt kõrvale kaldunud, jälle korralikule elule said õpetatud.

Westfaali aadlimees istus veel kahekümneneljaaastasena ülikooli pinkidele, et ev.-luteri usuteadust õppida. 1867 a. asutab ta Bielefeldi lähedale Betheli haigla vaimuhaigete ja langetõbiste tarvis, millega tema nimi igavesti jääb ühendatuks. Ka töölisasunduste asutamine sündis tema algatusel. Ta otsis vapustatud hingedes veel viimast hää tahte sädet. Murega hoolitses ta selle eest, et oleks aitajaid, kes ta elutööd jatkaksid, ning ka usulevitamisele Ülemere Maadel pühendas ta oma tööjõu.

Kõik õilsalt mõtlejad inimesed ka väljaspool tema evangeelset usundit nimetavad tema nime alati suurima lugupidamise ja armastusega.

Norra ja Rooma keskajal.

Protestantlik professor Owe Wangensten pidas 27. aprillil rooma uurimiste instituudis loengu „Norra ja Rooma keskajal". Ta rõhutas sääljuures, et keskaeg on olnud Norrale teadusliku ja vaimlise elu suurepäraseks õitsenguks. Just monumentide ja keskaegsete allikate uurimine olevat avastanud üpris elavaid suhteid Norra ja Rooma ning Itaalia vahel. Rooma olevat keskajal jätnud Norrale sügavat poolehoidu võitva mulje.

Ka Norra uurijaid, kes tulevad Rooma ja Itaaliasse, koheldakse siin ja eriti Vatikani arhiivis väga vastutulelikult ning abistatakse nende uurimistöid.

Norra ja Rooma vahelised suhted algavad juba aastate 995 ja 1030 vahel, mil saavad tõuke esimesed pöördumised Norras. Mõne sajandiga levis siis Kiriku kaasabil põhjas rooma kultuur, ning kiiresti jatkus nende suhete kõvendamine kõigil kultuuraladel. Juba sel perioodil ilmub Norra kirjanduses nimi Rooma. Islandi ja Norra palverändurid kõigist rahvakihtest asuvad nüüd teele Rooma. Tänapäev olevat eriti Norra haritud teadusilmas uuesti tõrganud huvi Rooma ja rooma uurimiste vastu, kuna ka Norra, nagu iga teinegi maa, tundvat end Rooma poolt ligitõmmatuna.

Katolitsism — maailma ainuke lootus.

Berni ülikooli professor Gonzague de Reynold on avaldanud hiljuti teose „Euroopa traagika", milline on äratanud suurt tähelepanu mitte ainult poliitilises, vaid ka teaduslikes ringes. Pariisi katoliku instituut kutsus professor Reynold'i Pariisi kõnelema oma teose olulisemate punktide üle, kutsudes samal ajal ka kaks kuulsamat Prantsuse kirjanikku, Wladimir D'Ormesson ja Henri de Kirillis, vaidlema professoriga nende järelduste üle, milliseid professor arvas olevat sunnitud tegema oma teose lõpul.

Kuulsa Schveitsi professori arvates on maailmal üheltpoolt sama palju õigust vaadata vastu tulevikule optimismiga, kui teiselt poolt olla pessimistlik. See on kõige pealt Katolitsism ja Kirik, kus asetsevad maailma lootused. Maailma tuliseim palve peaks olema, et Katolitsism asuks selle ülesande täitmisele, mis talle tingimata kuulub tänapäeva ühiskonnas: olla teejuhiks.

Härra d'Ormesson, kes on suure Pariisi ajalehe „Figaro" välispoliitika toimetaja, nägi end sunnitud hääkskiitma need ideed ja ta lõpetas järgmiste sõnadega: „Tõde on katoliiklikus korras, katoliiklikus seaduses, moraalses väärtuses, milles see kõik juurdub. Ainult täiuslik arusaamine katolitsismist võib päästa maailma.

Iirimaa suurim heliloojatar katoliiklaseks.

Praegusaja suurim heliloojatar Iiris, leskproua Alicia Adelaide Needham võeti vastu katoliku kirikusse. Proua Needham oli klaverimängijana ja muusikajuhatajana hää kuulsus. Talle anti aunimeks „Iiri kannel". Kui arvukad ta tööd on, tõendab see, et ta üle 700 tuntuima rahvusliku iiri laulu, marshi, hümni jne on komponeerinud.

Moodne paganlus.

Saksamaal süttib uuspaganluse liikumine ja levitab määratut propagandat.

Üks juhte on professor Hauer. Sellel mehel on selja taga omapärane arenemiskäik. Ta tegutses ennemalt aastate kaupa evangeelilise misjonäärina Indias. Vähehaaval veendus ta, et ka india usund ehtne Jumalasse usk olevat. Tema ristiusk sattus sääljuures kõikuma. Ta lahkus Indiast ja avaldas 1923 a. oma usundajaloolise teose: „Usundid, nende sündimine, nende mõte, nende tõde."

1933 a. saadik on tõug temale põhitõik. Ristiusu heidab ta täitsa kõrvale, kuna see „eesaasialikust, semiidi vaimust" täidetud olevat ja mitte germaaniliseks saada ei võivat. Põhjalane lükkavat lunastuse Kristuse läbi kõrvale. Ta ei vajavat ei piiblit, ei kirikut, ei preestrit, vaid pidavat ainult omas veres jumaliku võimu nõuet tundma. Inimene tõusvat süüst üles oma seesmise jumalajõu läbi. Sakslane ei vajavat mõnda erilist ilmutajat — õitsev aas olevat talle selgem Jumala sõna, kui piibel. Kahetsemisväärt on, et inimesed, nagu Hauer, kes ise ühtelugu usku vahetavad, uue usundi prohveteiks upituvad. See, mida ta nüüd oma uue „usundina" kuulutab, on segane pantheism. Kuid kõik paganlikud unistused ei suuda asendada ristiusku.

Kirik jaama ooteruumis.

Juba üheksa aastat pühitsetakse Püha Missat Müncheni raudtee pääjaama ootesaalides. Esimene missa on kell 3 hommikul pühapäeviti ja pühadel turistide tarvis, kes lahkuvad linnast ümbruses asuvaisse mägestikke ja järvedele esimeste hommikrongidega.

Esimese aasta jooksul peeti vaid 130 jumalateenistust, kuid järk-järgult kasvas nende arv, saavutades möödunud hooajal 385 missat. Neist on osavõtnud 71.562 isikut ja on jagatud 4633 Pühaühendust. Praegust pühitsetakse ooteruumis igal pühapäeval 6 missat, milledest viimane leiab aset kell 6.35. See komme on saanud usklikkude poolt sellise hääksliidu osaliseks, et tast tahetakse kinni pidada ka tulevikus.

Konversioone.

Waschingtonist teatatakse, et tuntud taimeteadlane Iwar Tidestrom katoliku Kiriku ületulnud on. Ta on enam kui 30. aastat Ühendriikide põllutööministeeriumi nõukogu liige.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Üks Inglismaa juhtivaid arheolooge, dr. E. Elgee on oma abikaasaga, kellel samuti on sellel teadusalal tuntud nimi, katoliku usku heitnud. Mõlemil on suured tenned teaduslikkude ekspeditsioonide juhtidena.

Aktiivne konvertiit.

Härra Ajer, hiljuti katoliku usku astunud braama usuline hindu, on praegust Singapori ülempiiskopi paremaks käeks. Ta peab sageli loenguid inglise ja tamiili keeles, juhtides katoliku aktsiooni Singapori poolsaarel katoliikliste hindude seas.

Kuna braamalasist konvertiidid on väga haruldased, on hr. Ajeri mõju ja lugupidamine tema kõnedest väga mööduandev.

Arvulisi andmeid Ühendriikide katoliiklasist.

„Official Catholic Directory" järele on katoliiklaste koguarv Ühendriiges 20.523.953, seega 200.459 võrra suurem möödunud aasta omast. Konvertiite oli mineval aastal 63.845, seega 14.664 võrra rohkem kui eelmises aasta-ülevaates. Viimase kümne aasta jooksul on katoliiklik rahvastik kasvanud 1.869.025 võrra. Peagu kõikide katoliikliste asutiste arv on tõusnud, näiteks seminaride ja koolide arv.

Paavstlik legaat Melbourne'is.

Elukaristlikule kongressile Melbourne'is saabus paavstlik legaat kardinal Mac Rory, Iirimaa ülempiiskop. Katoliiklased valmistasid talle vaimustatud vastuvõtu. Kardinali sõiduk liikus mootorratturite ja ratsaväelaste saatel läbi linna, mille tänavad olid palistatud vaimustusega kardinalile elaguhüüdvate hulkadega. Eriliselt külastas ta veel haigeid, neile õnnistust jagades. Oma kõnes rääkis kardinal: „Katoliiklased terves maailmas on ühendatud usus ja andumuses Pühale Isale." Edasi rõhutas ta Katoliku Kiriku suurt edu Austraalias, eriti katoliiklaste üksmeelt võitluses ateismi ja paganluse vastu.

Mittekatoliiklase muljeid pühast Missast.

„Hearst-Press'i" parimaid kriitikuid Stevens kirjeldab oma muljeid katoliku Suurmissast: „Oma vaatamise ja nägemise poolest nii peirimusrikkas elus olin vaevalt kunagi nii tugevasti haaratud . . . Tõesti tabasin enda mõttelt: kui keegi oleks minust hoolinud minu juhita noorpõlves, siis võiksin praegu minagi mõistlikumat kirjutada, kui kellegi eemalseisja muljeid jumalateenistusest, mis arenes oivalise vaatepildina. Mulle, teadmisteta palverändurile, oli see sügavate hingeliste elamuste päevaks." —

Vabaduse saavutamise mälestuseks

otsustas Poola seim 1921 a. tänutäheks ehitada suurele platsile Varssavis Jumaliku Ettenägevuse kiriku. Senini ei oldud aga siiski veel jõutud ehitamiseni. Nüüd lubas Poola peaminister uue põhiseaduse vastuvõtmise puhul ehitust kõikide vahenditega soodustada. Riiklikust fondist määrati selle tarvis 500.000 zloty. Valitsus loodab aga ka veel rahva vabatahtlikele andeile.

Poola noorsoo aateline tegu jumalasalgavuse hädaohu vastu.

Jumalasalgavuse hädaoht ähvardab inimkonda esijoones Nõukogude Venemaa bezboshnikute poolt. Liikumisel on 5.000.000 liiget, ta avaldab kümme ajalehte ja 23 ajakirja 14 erikeeles, 37.000.000.000 brošüüri on levitatud ja avaldatud 600 raamatut. 80 muuseumit olid avatud usuvastaste näituste jaoks.

Et seda hädaohtu vältida ja Jumalat anuda Nõukogude noorsoo eest, mil käis terve Poola katoliku noorsugu rohkearvuliselt pühal Armulaual 8. mail, mälestati püha Lisieux' Tereesia esimest püha Armulauda.

Eestist.

Pühapäeval, 23. juunil, peeti suuremais Eesti katoliku kogudusis Pühima Altarsakramendi püha puhul protsessioone. Rahvast oli sel aastal ristikäigule ilmunud vähem, kui tavaliselt endiseil aastail, kuna kõikjal koguneti võidupüha paraadile. Ilusa ilma tõttu võis ristikäike muidu kõigiti lugeda kordaläinuks.

Tallinn. Kristuse Ihupüha ristikäik suundus nagu endiseilgi aastail Vene, Munga ja Müürivahe tänavaid pidi kiriku õuele, kust ta oli väljunud. Inimesi oli kaunis rohkesti, kuigi kaitseliidupäeva tõttu vähem kui möödunud aastal. Pühimat Sakramenti kandis Eesti Apostlik Administraator Msgr. Eduard Profittlich kahe vaimuliku saatel. Baldahhiini kõrval käisid auvalvena skaudid. Maitsekalt kaunistatud, rohkesti lilledega varustatud altaritelt kiriku õuel jagati sakramentaalset õnnistust. Ristikäigu saateks mängis puhkpillide kvartett hümni „Pange lingua gloriosi".

Juunikuu lõpul jooksis kinos „Bi-Ba-Bo" katoliiklik-kristliku idealoogiaga film „M a a i l m l ä h e b e d a s i" („The World Moves on"). Peaosis esinevad Hollywoodi katoliiklik täht M a d e l a i n e C a r r o l ja Franchot Tone. Filmisse, mis algab ja lõpeb ristilöödud Õnnistegija kujuga, on põimitud eluliste näidete varal kolm tähtsat inimsaatuse tõetera. Näidatakse, et püsivat rahu võib leida ainult Lunastaja ristist, et sõda kristlaste vahel on jube vennatapmine ja et raha ning rikkuse orjamine muudab inimese hingetuks ja teeb perekonnaelu õnnetuks. Eeskujulik lavastus, hää mäng, vapustavad sõjastseenid ja naisnäitleja loomulik pieteet muudavad filmi tõsielu dokumendiks, mille vaatamine tahtmatult sunnib tõsisemale mõtiskelule kaasaja probleemide üle. Kunstisõbrad võivad filmis nautida kauni meeshääle poolt lauldut Schuberti „Ave Mariat". Ilmekalt on näidatud ka katoliku õdede ja vaimulikkude karitatiivne ning hingehooldusliik tegevus maailmasõja ajal.— Tuleb märkida, et juba varemini pääsis samas kinos esietendusele usuliste elamuste ja kunstilise külje poolest kõrgeväärtuslik film „Kuningannade kuninganna", mis oma kirikliku meelsuse poolest on ületanud kõik seninähtud filmid. — Viimasel ajal on tunda tugevat moraalitunde tõusu terves filmitoodangus, kuna pannakse rohkem rõhku filmi s i s u l i s e l e v ä ä r t u s e l e, mitte sensatsioonile. Selle muutuse pääpõhjuseks on Ühendriikide Katoliku kiriku juhtide eestvõttel asutatud „League of Decency" (Viisakuse liiga) agar tegevus. Liikumine, millega on liitunud ka protestandid ja juudid, võis hiljuti pühitseda oma aastapäeva. Sellejuures nenditi, et liiga saavutised on olnud väga suured. Liiga mõju on olnud ülemaailmse tähtsusega. Hollywoodi filmitsensor Breen on hää katoliiklane ja võtab oma ülesannet väga tõsiselt ning kohusetruult. Nii on katoliikliku aktsiooni tulemused õnnistuseks tervele maailmale' kuna katoliiklik moraal on kristliku moraali tuum.

Juuni lõpul viibis Tallinnas leedu keskkooliõpilaste ekskursioon Klaipedast, Meemelimaalt. 38-liikmelise ekskursiooniga oli ka kaasas katoliku preester J o n a s B e i n o r i s, kes 29. juunil pidas jumalateenistuse püha Peetri-Pauli kirikus. Pärast evangeeliumit pidas paater Beinoris lühikese leedukeelse jutluse ja püha Missa lõpul oli leedu ekskurssantide ühislaul.

Rakvere. Kohalik preester isa F. Wiercinski on sõitnud kuuajalisele puhkusele. Oma puhkusaja veedab paater Wiercinski välismaal, oma kodukirikus, kus ta kavatseb ka Eestit tutvustada ja kus ta pühitseb p r e e s t r i a m e t i k u l d j u u b e l i. Preester Wiercinski võib tagasi vaadata vaevarikkale ja töörohkele minevikule, Poolamaal, Venemaal, Rumeenias ja Itaalias, kuid siiski pole raskused suutnud murda väsimatu teoinimese tarmu. Hoolimata oma vanadusest on isa Wiercinski raugematu energiaga asunud eesti keele õppimisele, milles ta on teinud juba tuntavaid edusamme.

Toimetuselt.

O b s e r v a t o r. Teie artikkel ilmub järgmise „Ühise Kiriku" numbris.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 8 **1. Augustil 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: **Katoliku Kirik Eestis** Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: Dr. Friedrich Lange Tartu, Päeva t. 2.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 10 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

500.000 katoliiklase kogunemine Prahas.

Suur katoliiklaste kongress Prahas juuni lõpul ja juuli alul oli suurima tähtsusega sündmus. Ametliku statistika järele oli sellele kongressile rutanud umbes 380 000 palverändurit väljaspoolt. Kui arvestame siia juure veel 125.000 katoliiklast Prahast, siis saame osavõtjate arvu 5.000.000 ümber. Küll on Praha vaevalt näinud kunagi nii tohutuid massikogunemisi, nii ülendavaid usulisi pidustusi, kui katoliiklaste päeva omad.

Juba avamine püha Veiti doomkirikus, millest võttis osa hiiglahulk usklikke, oli väga muljekas. Prantsuse kardinal Verdier, paavstlik legaat, luges ette paavsti bulla. Selles üteldakse: „Uue riigi tekkimisest saadik ei ole veel iialgi tema katoliiklikud kodanikud kokku kogunenud hoolimata põlvenemisest ja emakeelest, et ühiselt arutella ja otsustada katoliiklike huvide kaitse üle. Nüüd aga pakub armastusrohke üksmeel kõikide seas, kes siia on tulnud sama usu tunnistajaina ja sama riigi kodanikena, võimsa ja rõõmustava vaatepildi, mis väärib kõikide hääde kiitust ja poolehoidu. Et edustada nii paljude vaimude vennastumist, selleks ei või leida tõesti tähtsamat asja ega mõjuvamat võimuvahendit, kui on mõte, mis kujutas koosviibimiste keskuse: Inimkonna jumalik lunastamine." Püha Isa avaldab lootust, „et Praha katoliiklastepäev saavutab, et Tshehhoslovakkias teostub usklikkude tihe kooskõla, ning see mitte ainult Kiriku hüveks ja kasuks, vaid ka kodanliku kooselu üksmeeleks ja viljelemiseks."

Kaks võimsat meeleavaldust kaavitasid selle sihi saavutamisel.

Esimene oli eukaristlik pühitsus rahvuste usutunnistusega püha Venceslavi platsil. Püha Venceslavi platsile püstitatud 30 meetri kõrguse hiilgava risti ümber oli kogunenud 500.000 usklikku, seatult eraldi rahvuste järele. Algas eukaristliku protsessiooni saabumine, koosnedes 2000 preestrist, paljudest piiskoppidest ja 3 kardinalist. Pärast Kõigepühama asetamist altarile püha Venceslavi kuju ees ütlesid üksikud rahvusgrupid oma usutunnistuse oma emakeeles, kõige esiti tshehhid, siis slovakid, ruteenlased, sakslased, ungarlased ja viimaks poolakad. Kõik ühiselt aga laulsid ladina keeles „Tantum ergo" enne sakramentaalset õnnistust, mille jagas kardinal-legaat.

Selle senini ainulaadse usutunnistamise hiiglamulje ületas ehk siiski veel rahvastemissa Praha-Strahovi staadionil. Pääaltar oli seatud Jeesuse Pühima Südame ausamba jalale. Selle kohal asetses hiigelgloobus, millele oli püstitatud püha rist. Kummalgi pool risti lehvisid lipud paavstlike ja tshehhoslovakkia värvidega. Kardinal-legaat pidas püha Missa. Evangeelium loeti kuues keeles. Hiigelhäälekõvendajad kandsid laiali koorisid ja laule, milliseid laulis pool miljonit inimesi. Kardinal Verdier pidas pikema kõne, mis tõlgiti tshehhi keelde.

Pidulikust jumalateenistusest võtsid osa valitsuse liikmed, kaitseväe esindajad, diplomaatiline korpus ja teisi kõrgeid isikuid.

Pääle suurte ühiste meeleavalduste pidas igaüks kuuest rahvuslikust grupist oma liigetele eraldatud koosolekud, millistel suurelt osalt peeti väga tähtsaid kõnesid.

Böömimaa priimas, Praha peapiiskop Kaspar seletas," et otsustav ja üldine tagasipöördumine Kristuse lipu alla on ainuke tagatis, nii igavese hüvangu suhtes kui ka tänapäeva raskeimate küsimuste lahendamiseks."

Kardinal Innitzer Viinist kõneles: „Võibolla näis see julgusteona, kutsuda kuue mitmekesise rahvuse liikmeid ühisele koosviibimisele ajal, mil me jälle peirime kõikjal maailmas, et nähakse tärkamas vägivaldsete õiendamiste hädaohtu. Aga meil, katoliiklasil, on õigus uskuda rahusse ja usaldada, et meil on jõud, ka kõige hullema segaduse ajal rohkem kui keegi muu teenida tõelist rahu rahvaste ja inimeste seas. Kristus peab saama kõikide inimeste, terve maailma kuningaks, kui peab taas saabuma tõeline rahu."

Ülitugev oli katoliiklastepäeva mulje ka mittekatoliiklikus avalikkuses. Selleks oli iseloomustav valitsuse hoiang. Kardinaal-legaati võeti vastu kõigi riiklike auavaldusiga. Peaminister Malpetr ja välisminister austasid paavsti esindajat südamlikemate sõnadega. Ajakirjanduse esindajaile väljendas minister Benesch: **„Teil on võimalust näha, mil-**

list sisemist ja välist jõudu evib katoliku liikumine Tshehhoslovakkias. See liikumine mängib ülitähtsat osa meie rahvas ja meie riigis, ja see on igaühe kohus, tunnustada selle positiivset, moraalset ja usulist väärtust.“

Kui tähtsad on praegusele valitsusele hääd suhted Kirikuga, ilmneb sellest, et kirjutati alla „Modus vivendi“, milles Kirikule kinnitati täieline omandusõigus kirikuvaranduste üle ja millega määrati kindlaks uued piiskopkondade piirid vastavalt riigipiiridele.

Dogma luteri kirikus.

Selle teema üle on ilmunud 5 kirjutist ajakirja „Eine heilige Kirche“ vihus nr. 4/6 1935 a. Toome siin sellest oluliste mõtete selustuse.

Oli aeg, mil mõisteid „dogma“ ja „luteri kirik“ peeti leppimatuiks vastandeiks. Liberalism katsus reformatsiooni kujutella uusaja iseka inimese mässuna „pimeda keskaja“ dogmasunni vastu ja ka tänapäev veel tahetakse siin ja sääl Lutherit ja luteri reformatsiooni näha „dogmavaba religiooni“ eelkäijana ja algusena. Sellevastu selgitab V. Drobnitzky [1]), et Augsburgi usutunnistuse kirik ei olevat kirik ilma dogmata. Selle tunnistuseks olevat seik, et 1533 aastast alates Vittenbergi fakulteet kohustas doktoreid oma vandes ülemaailmlikke sümbolite ja Augsburgi usutunnistuse vastu. Ka ortodoksluse ajajärk pidas kinni „puhtast õpetusest“ kui kindlalt üleskirjutatud õpetuse sisust.

Dr. V. Leonhard näitab oma artiklis [2]), kuidas pikapääle tärkas sooviks ebadogmaatiline kristlus, mis sai aegamööda „religiooniks ilma usutunnistuseta“. See mõtteviis tungis teoloogiasse kahes faasis. Esiteks astuti üles Kiriku poolt „ainuõigeks ja ainumõõduandvaks peetud dogma vastu“. Ortodokslust kujutati sallimatusena, usulise ängistusena, vaimupimestusena. — Teine võitluse faas ei suundunud mitte ainult „puhta õpetuse“ mahu vastu, vaid usu mõistete ja õpetuste eneste vastu. Väärtuseotsuste kristlus (Christentum der Werturteile— Ritschl) tõrjus välja olemusotsuste kristluse (Christentum der Wesensurteile). See, mida Harnack selustas kristliku maailmavaatena oma „Ristiusu olemuses“ (Wesen des Christentums), oli vaid puudulikke jäänuseid reformaatorite usuväljendusist. Üheks usukindla sisu järkjärgulise kadumise pääpõhjuseks peab õpetaja O. Schoefer[3]) seotud liturgia puudumist. Tükeldatud osad liturgiast, nagu ta on tarvitusel evangeelseil jumalateenistusil, pole seotud ning nad on oma koostelus ja viimases tähenduses „ka arenenud teoloogile esialgu täiesti mõistatuslikud. Süda on tal väljalõigatud.“ Ning liturgia ei ole aga kõrvalasi, mitte „häälestamine jutluseks“, vaid „palvetatud dogma“. Liturgia eeldab päris kindlaid dogmaatilisi seike ja dogmaatilised väljendused muutuvad liturgias kummardamiseks ja palveks. Hädavajaliselt juhib liturgia sammsammult ikka sügavamale Jumala müsteeriasse. „Nii saab ta alaliselt hoovavaks lohutuse, jõu, kummardusliku aukartuse ja kaemusliku, Kristuses õndsa rõõmu allikaks.“

Kuna nüüd liturgialt rööviti tema algupärane mõte, kuna temalt võeti olemuslik, kuna talle jäeti ainult vähe arusaadavad murdosad, nii pidi see puudus jumalateenistusel ka negatiivses mõttes mõjuma dogmale enesele.

Pikkamisi aga murdis uuesti teed dogma elustumine. Ka see sündis kahes faasis. Hakati esiteks kaitsma dogma õigust, olgu see sellepärast, et see osutus hädavajaliselt tarvilikuks õiendamisel loodusteaduse ja loomiseõpetuse või loomismõiste vahel, olgu sellepärast, et dogmadelugu viis dogma vajaduse äratundmisele. Siia kuulub dialektiline teoloogia. Teine faas tuletus igatsusest ja ihaldusest püha kiriku järele, kuna aga „ennast pühitsev kirik võib end pühitseda ainult ühises lunastusaardes“ (Heilsbesitz), siis esines jälle tungivalt vajadus selgelt tajuda ja selgesti kujutella seda ühist lunastusvarandust. Esijoones aga nõudis viimaste aastate usuline areng Saksamaal kristlikkude usutõdede selgemat ja täpsemat vormuleeringut.

Dr. P. Schaefer [4]) juhib tähelepanu sellele, et mõlemad praegusaja suurimad majanduslik-poliitilised võimud — rahvussotsialism ja enamlus — on mõlemad omal alal dogmaatilised. Aga ka usuliselt toimub pöördumine selgema, kindlama poole, dogma poole. Seda tõestavad juba need paljud juhud, kus „silmapaistvaid päid igast leerist, kunstnikke, teadlasi, ning mehi praktilise elu aladelt, samuti vaimukaid, tihtigi ametalal tegelevaid naisi pöördus dogma poole selle kõige kõvemas esinemisvormis, rooma katolitsismile“. 19 sajandi individualism sordub ikka rohkem ja rohkem. Otsitakse autoriteeti ja sellele allutakse meeleldi ja rõõmsalt. Otsitakse nii kindlat, selget poliitilist kui ka usulist usku. See sai ka ikka rohem ja rohkem protestantismis tuntavaks.

Juba õiendamine sektidega nõudis usuõpetuste selgemat vormuleerimist. Veel enam aga pidi toimuma evangeelse õpetuse selge kindlaksmääramine uute voolude suhtes rahvussotsialistlikul Saksamaal. Rünnakute vastu uuspaganlikult rindelt, mitmete kristlaste vankuva seisukoha vastu aarialaste seaduse suhtes võis aidata ainult toetumine „kristlikule tõele“. Mõned, kes eile veel suhtusid alahindavalt usutunnistusse ja dogmasse, kaitsevad täna jälle usutunnistust. „Kaitstakse kirikliku dogmaatika pooleliolevaid müüre“ ja katsutakse hädaohusolevaid kohti jälle kinnimüürida. Ning sellejuures on tegemist tõesti kiriku olemise või mitteolemisega. Sest nii ütleb Leonhard: „D o g m a t a a s e l u s t u m i n e m e i e p ä i v i l o n k r i s t l i k u k i r i k u e n e s e t u r v a m i n e.“

Samas mõttes kõneleb ka Herbert Goltzen „kiriku jumalatunnist“[5]).

Riigi totaalsuse vastu satub kiriku olemine

---

1) Drobnitzky: Das Dogma in der lutherischen Kirche.
2) Das Wiederaufleben des Dogmas im Protestantismus
3) Liturgie als gebetetes Dogma.
4) Die Notwendigkeit des Dogmas.
5) Das alte und das neue Dogma oder die Gottesstunde der Kirche.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

kitsikusse. Senini „ei olnud protestantism kirik“. Ta oli pura doctrina kool, õigustamisõpetus (Rechtfertigungslehre), ta oli äratatud kristlaste koondis, ta oli selgitamisasutis (Aufklärungsanstalt), ta oli kogudüs sotsioloogilises mõttes nii mõningategi sotsiaal-kultuursete tegevusaladega, ta ei olnud lõpeks mitte rohkem, kui usuline printsiip, vaimuhoiang, mis leppis kõikide esinevate elualadega eelarvamusteta ebadogmaatiliselt, küni ta viimaks tohtis ainult pakkuda ajaloolist kellahelinat riigiaktidele.“

„Praeguse tunni teema,“ mis on antud kirikule, „dogma, mille defineerimine talle on tehtud ülesandeks“, „mida ta peab tunnistama oma sinoditel, oma jutluses, oma palve kiituseohvris ja sakramentaalses ühenduses altari ümber, hingehooldamise ja absolutsiooni nõudmisel oma liigete juures ja teenides... ennastsalgavat armastust, see on artikkel kirikust endast“

Siis ta arvab, kirik peaks endale praegusaja jumalatunnil laskma suhu panna „tunnistuse Kristuse Kiriku iseolemiseks, üksuseks ja autoriteediks maailmas“.

See jutlus kirikust saavat kindlasti tähtsaks ka kirikuühtluse probleemi suhtes. Ta lõpetab siis sõnadega:

„Võibolla laseb Jumal seda sündida, et kiriku minestus enesesse uskuva maailma suhtes saab nii sundivaks, et ka lahutatud konfessioonide kristlik kirik tagasi pöördub uskumise ja tunnistamise ühtlusse: Ma usun ühte püha katoliku (üldist) ja apostlikku kirikut.“

E. P.

Kas luterlane tohib saada katoliiklaseks?

Meile esitati järgmine küsimus: „Ma olen luterlane, käin aga ainult Katoliku Kirikus, kuna mulle jumalateenistus sääl paremini meeldib. Sääl võib paljn paremini palvetada. Tahaksin meeleldi saada katoliiklaseks, et katoliku kirikus minna armulauale. Aga mind hoiab tagasi leeris antud lubamine, jääda truuks luteri kirikule. Ning ometi ei leia ma rahu. Mida pean tegema?“

Siin esitatud küsimus tohiks küll ka huvitada teisi. Vaimne seisund, millest ta on tuletunud, on küll sageli järgmine:

Ollakse üleskasvanud usklikus luterlikus perekonnas, milles luteri usk oli perekonnatraditsiooniks. Sellesse usku suhtuti kui millegisse antusse. Kuigi ka siin ja sääl vahel tärkasid küsimused, milliseile ei vastatud, kuigi vahel tärkas tunne, et midagi puudub luteri usus, kuidagiviisi kohanduti rahuldamatuga mõteldes, et paraku siin ma pääl nii mõndagi jääb inimesele seletamatuks ja peidetuks. Ei tärganud sugugi mõte, võtta vastu mingit teist usku. Koolis kuuldi küll, et on olemas veel teisi usutunnistusi, õigeusu ja katoliku kirik. Kuid õigeusu kirik kehtis millegi eriliselt venepärasena, see oli kõik liig võõras — ja katoliku kirik! Jah, sellest ei kuuldud palju hääd. See olevat päris maailmastunud. Sellepärast olevat Luther temast lahkunud. Ja temas olevat palju ebakristlikku. Nende man käivat paavsti sõna üle Jumala sõna. Nad kummardavat isegi pühakuid. Ning indulgentsi läbi võivat nad isegi oma patud lahtiosta. See ei olnud muidugi midagi hääd ja imestati, kuidas sellised inimesed endid üldse veel õigeiks kristlasiks nimetada võivad. Küll kuuldi vahete-vahel sellest, et keegi luterlane olevat saanud katoliiklaseks. Aga need olid küll ainult pette läbi niikaugele jõudnud. Teised ütlesid ka, nad saavat selle eest paavstilt raha, Ja paavst olevat ju hirmus rikas. — Katoliiklik — ei, kuidas võidi ometi! Nii saabus leeripäev ja hääs usus anti lubadus, jääda truuks luteri kirikule.

Siis tuli elu. Võibolla tõi elu juba uusi küsimusi. Olgu, et rasked saatuselöögid, et armsate inimeste surm põhjustasid küsimuse hingede edasielamise kohta pärast surma ja selle edasielamise viisi üle. Või tulid tunnid, mil valusalt küsiti, miks luteri kirikus oli kaotatud üksikpiht. See pidi olema ometi ütlemata lohutav, puistata hingelt kõike, mis nii raskelt sellel rõhus. Ehk viis juhus või uudishimu katoliku jumalakotta ja katoliku jumalateenistusele ning oldi üllatunud viimase ilust ja hardusest, mis siin valitses. Need pidid siiski usklikud inimesed olema! Või juhtis elu kedagi kokku katoliiklasega, kes oli nii hoopis teisiti, kui oli kujuteldud katoliiklast. Ning siis tärkasid kahtlused, kas siis ka kõik oli nõnda tõsi, mida üteldi koolis! Või kohtuti kellegi õpetajaga, kes õieti ise täiesti ei uskunud seda, mida õpetajad harilikult luterliku tõena kuulutavad. Igatahes näis, et kõik ei olnud üksmeelsed usus. Ja kuuldi paljudest usulahkudest! Kust tulid siis need ja miks nad lahkusid luteri kirikust? Ja pärast sõda kuuldi, et katoliiklased tegevat nii suurt propagandat ja et mõned saavat isegi jälle katoliiklasiks! Mis oli siis kõikide nende küsimuste juures tõsi? Kellel oli siis õieti õigus?

Taheti igatahes kord ise näha! Ning nii külastati tihemini katoliku kirikut, ning mida tihemini sinna mindi, seda enam ta hakkas meeldima. Sääl ei nähtud ju õieti midagi halba. Ja jutlused olid ka päris kristlikud! Mida sääl kuuldi, see oli igatahes päris Kristuse vaimus. Sääl rõhutati ju küll, et on olemas ainult üks kristlik tõde. Õieti pidi selles suhtes tunnistama, et neil on õigus. Sest see oli ju küll selge, et kõik too, mille üle vaidlesid mitmekesised usutunnistused, ei võinud olla Kristusest. See pidi ju siiski ometi nii olema, et Kristus kuulutas ühte selget ja kindlat tõde; ta ütlebki ju endast: „Mina olen tee, tõde ja elu“. Aga kus oli see tõde?

Seda pidi Katoliku Kiriku juures igatahes tunnustama, et tema juures ei olnud sellist arvamiste segadust. Kõik näisid tõesti uskuvat sedasama. Ning siis oli ju Katoliku Kirik kõige vanem kirik. Miks ta oli end siis nii kaua hoidnud ühtlasena usus? Jutlusis kuuldi, et see tuleb Püha Vaimu abist, kelle Kristus oli lubanud oma apostlitele, et

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ta nende juure jäävat maailma lõpuni. Näis, et sääl ei usuta, et Katoliku Kirikusse olevat tunginud ebakristlik. Ning kuidas võiks seda siis ka seletada, et Katoliku Kirik, mis oli kõige sunrem kristlikest kirikuist, säilis nii kaua nii hääs korras. Ning korratusist, mis olevat valitsenud Luteri ajal, ei nähtud midagi. Muidugi põlvitasid inimesed ka pühakute piltide ees. Aga kas see on juba kummardamine? Ning nüüd oldi juba päris õieti kõigis neis küsimusis sees! Milline on siis nüüd õige kirik?

Ning kuna see küsimus nii selgelt astus hinge ette, ehmuti. Kuhu oldi siis juba jõutud? Niisiis hakati juba kahtlema luteri kiriku suhtes? Aga kas see ei olnud karistuseks selle eest, et oma usk oli jäänud hooletusse ja oli mindud „võõrasse" kiriku. Hakati jälle sagedamini käima luteri kirikus ja osa võtma luteri jumalateenistusest. Aga kummaline, see ei meeldinud enam õieti. Too, mis Katoliku Kirikut nii imeliselt täitis, see omapärane pühitsus, mis sääl sundis oma võlusse, see saladuslik jõud, mis sääl altari poolt hinge ligitõmbas, mis sääl nii tihti saladuslikult hinge oli haaranud, kui kirikus pühapäeviti inimesed hardumuses ja kaemuses lähenesid Issanda lauale! Kõik see puudus luteri kirikus. Ja rahu ei tahtnud taas saabuda hingele.

Hakati jälle külastama katoliku kirikut. Omapärane, siin tundus nüüd juba enam kodusena kui oma luteri kirikus, Ja ikka enam hakati aimama seda saladuslikku, mis toimus siin jumalateenistusel. Ikka rohkem ja rohkem võimaldasid jutlused arusaamist. Ikka rohkem ja rohkem lahendati kahtlusi, millised olid kerkinud, vastati küsimusile, milliseile senini ei leitud vastust. Mõningate katoliku raamatute lugemine, millised olid laenu teel soetatud, tõestas ikka enam ja enam mõtet, et Katoliku Kirik on tõeline Kristuse poolt asutatud kirik. Kas pidi nüüd ka selle kirikuga liituma?

Aga kui seda mõtet avaldati tuttavaile, siis andsid need nõu, selle teostamisest tingimata loobuda. Muidugi, võib ju rahuliselt minna sellesse kiriku, kus kellegile meeldib kõige enam. Ja nad tunnistasid ka, et neile nii mõndagi luteri kirikus ja luteri jumalateenistusel ei meeldivat, aga ega sellepärast ei pruugi veel katoliiklaseks saada. Lõpeks olevat ju ükskõik, missugusesse kiriku keegi kuulub, kui tal ainult Kristus südames on. Ka Kristus olevat ju ütelnud „Jumala riik on teie sees". — Aga kas oli siis nende sõnadega üteldud, et jumalariigil pole välist vormi ja et välise kiriku alla kuulumine on ükskõik? Kas ei olnud siis Kristus jutustanud ka oma karjast, ning oma kiriku templiehitusest? Kirikust, mille ta tahtis ehitada kaljule. See oli ju võimatu, et ta tollal mõtles vaid jumalariigile inimeste südameis. Kui aga Katoliku Kirik oli tõeline Kristuse Kirik, kas tohtis siis sellest Kirikust jääda eemale?

Ikka enam sai selgeks äratundmine, et, kui see Kirik on õige, siis on see ka kohustus selle Kirikuga liituda. Kristus on Jumala saadik. Tema õpetuses ilmutub inimesile Jumala tahtmine. Sõnakuulmatus Kristuse tahtmise vastu on sellepärast sõnakuulmatus Jumala tahtmise vastu. „Kes mind põlgab, see põlgab seda, kes mind on saatnud". Kristuse selge tahtmise vastu ei ole apellatsiooni „perekonnatraditsioonile": „Kes isa või ema rohkem armastab kui mind, see ei ole mind väärt". Siin ei aita ka toetumine rahvustraditsioonidele: Iisrael on hukkunud, kuna talle rahvustaditsioon oli rohkem väärt kui Kristuse õpetus. Ning isegi maised kahjud ei tohiks mõjutada otsustamist, sest oma süümele, oma veendele peab inimene järgnema, ka siis, kui sellest tekivad maised kahjud.

Konkreetsel juhul ei ole küll alati nii kerge otsustada, millal äratundmine ühe usu tõest on nii selge ja sellest sõltuv kohustus usu vastuvõtmiseks jõuab nii selgelt teadvusele, et loobumist tajutakse raske süüna. Siin on tegemist inimsüüme intiimseimate toimingutega, mille juures lõpeks inimene üksi peab otsustama ja milliseis üksi Jumal võib olla õiglane kohtunik. Teoreetiliselt on kindel ainult see üks, et inimene, kui ta ära tunneb ühe usu ainuõigena, siis on ta ka süümes kohustatud seda usku vastuvõtma.

Aga kas pole mitte luterlasele leeris antud tõotus takistuseks? See lubadus, sel määral, mil ta tähendab rohkem kui truudusevannet Kristusele, ei või olla absoluutne. Sel määral, mil ta oli truudusel ubadus kirikule, võis ta olla antud ainult tingimusi, s. t. eeldusega, et luteri usk on Kristuse poolt tahetud ja austatud. Lubadust, jääda truuks luteri usule, ka siis, kui ta viimase ära tunneks mitte Kristuse poolt asutatud, vaid inimeste poolt asutatud usuna, ei tohiks inimene üldse anda. Selline lubadus oleks juba eneses patune, igatahes ei oleks ta kohustav. Nii võib lubadusel olla ainult see mõte, et tahetakse absoluutselt truudust pidada küll Kristusele, luteri kirikule aga ainult eeldusega, et ta on tõeline Kristuse poolt asustatud Kirik. Kui see eeldus osutub ekslikuks, siis lakkab sellega kohustamast lubadus kirikule. Kohustavaks jääb truudus Kristusele ja süümele. Seda säilitatakse aga ka Katoliku Kirikus ja just temas. Sellepärast tohib antud eeldusil ka luterlane saada katoliiklaseks. —

Kellel küll niisugust veenet Katoliku Kiriku tõest ei ole, see ei tohiks sellist sammu teha. Igat usuvahetust, mis sünnib teisil põhjusil kui usulise veende alusel, peab hindama patusena ja lubamatuna.

E. P.

Usulised rahutused Jugoslaavias.

Piiskop inimõiguste kaitsjana.

Praeguse Jugoslaavia tekkimine sündis kolme rahva ühinemise kaudu — need olid: serblased, kroaadid ja sloveenid — sellest ka nimi: „Serblaste, kroaatide ja sloveenide kuningriik." Viimane rahvaloendus jugoslaavia statistikaametis, a. 1935. andis järgnevad usutunnistuse arvud: 6.785.000 õigeusulist, 5.218.000 katoliiklast, 1.661.000 muhameedlast, 321.000 protestanti, 78.000 juuti, 70.000 teiste usundite tunnistajaid ja ainult 1000 usutunnistusetut.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Selle järele on üldrahvaarvust õigeusulisi 48,70 prots., katoliiklasi 37,5 prots., ja muhameedlasi vähe enam kui 11 prots.

1918 a. pääle hakkas aga ikka enam arenema Suur-Serbia ühtlusriigi looming. Tegelikult väljendus see ühtlustahe mitmeti kroaatlaste ja sloveenide rõhumises. Suure armastusväärtuse tõttu, mida kuningas Aleksander tervel maal omas, ja tema püüete tõttu, vastolusid tasandada, võimaldus säilitada maal rahu ning korda.

Aleksandri surma järele aga elustusid vastolud uuesti. Nad ei piirdunud ainult rahvuslisel alal, vaid ulatusid ka usualale, kuna serblased on oluliselt õigeusulised, kroaadid ja sloveenid aga katoliiklased. Vastkujunenud valitsus püüdis diktatoorselt välja astuda iga kroaatlaste ja sloveenide rahvustunde väljendusele.

Liidus 5. mai valimistega, mis sellel aastal valitsuse kange surve all toimusid ja siiski kroaadi valijate juures kujunesid nende juhi dr. Matscheki muljekaks tunnustamiseks, sündis suurt ülekohut kroaatlasile. Politseijõugud tungisid talupoegade kallale ja tegid neile hirmsalt liiga. Raugad, koguni lapsed pekseti läbi, paljud said piina all otsa, seisukord läks ikka rusuvamaks.

Sääl hakkas rauk metropoliit Agramist, ülempiiskop dr. Bauer oma rahva kõnemeheks. Katoliku uniaatide piiskopilt saadetuna asus ta teele, Belgradi poole. Rauk ülempiiskop oli ju nõrk haigusest ja vanusest ja teda pidi Agramis raudtee vagunisse kantama. Kardeti koguni, et ta elavalt Belgradi ei jõua. Et ta siiski reisu ettevõttis, see näitab seisukorra tõsidust. Belgradi jõudnud, andis ta printsregent Paulile, sõjaminister kindral Zirkovic'ile ja ministerpresident Jeftic'ile märgukirja, kus loendati rida kõige halvemaid vägivalla tegusid.

Üksikasju märgukirjast: Kravarskos avasid politseinikud tule, ilma mingi põhjuseta, katoliiklasile, kes kinnitamissakramendi jagamise puhul kiriku ees seisid, ja tapsid hulk inimesi. Gjurgjevac'is pekseti talupoegi, mõned surid, enamjagu selle piirkonna mehi põgenesid metsa. — Podravske's pruugiti vägivalda 35 ning Ilczenica's 14 talupoja kallal.

Loendatakse tosinaid kohti. kus katoliku talupoegi ebainimlikul kombel rüüstati, ainult sellepärast, et nad kaitsesid enda omapära ja enda usku. Nimetatakse arve, mis sadadeni ulatuvad. Kõiki märgib märgukiri nimedega ja kuupäevadega.

Ka rida katoliku preestreid langes ohvriks neile lojuslikele tegudele.

Edasi seisab märgukirjas: „Teie kuninglik Kõrgus, ma pean oma kohuseks, tõsta oma häält tagakiusamise ja alatu tapmise vastu, mis ilma ühegi moraalse õigeksmõistmiseta läbiviiakse ja mis esile kutsuvad rahva seas meeleolu, mis võimatuks teeb igasuguse vaimuliku talituse kirik- ja piiskopkonnis! Ma ei või päält vaadata, kuidas külvi visatakse, mis tulevikus ainult vihkamist ja kättemaksmist viljana kannab, ja võitu saavutada aitab neile, kes vaevalt äraoodata suudavad juhust, et Euroopa kristlikku tsivilisatsiooni hävitada! Ma ei või päält vaadata, kuidas lasevad end kiskuda elajalikkusele üksikud riiklikud organid ja päälegi ülima riikliku autoriteedi nimel...

Mainitud riiklike organite hirmuteod on sedalaadi, et nad igat inimest, igat kristlast sügavalt vapustama peavad. Ma tunnistan avalikult, et mõnel juhul riikliku ametitalituse vajadust oli, usun aga, et politseiväe poolt pruugitud vastutalitust, toorest ja elajalikku, mitte õigustada ei või püsivate riigiseadustega, moraali ja kultuuriga. Neil põhjusil olen sunnitud ettevõtma kõik, et takistada tulevikus selliseid võtteid. Ülempiiskopina, kroaadi metropoliidina, inimesena ja kristliku kultuuri ja tsivilisatsiooni kaitsjana, jumaliku ja ka riigi autoriteedi hoidjana pean seda oma kohuseks Teile neid asju teatavaks teha ja palun Teid, Teie võimu põhjal tulevikus takistada selliseid riiklikute organite toorusi."

Agrami auväärt ülempiiskopi samm mõjus Belgradis.— Küll nõudsid nüüdki veel mõned valitsuse liikmed teravamaid survevahendeid. Tuli siis valitsuskriis. Uus valitsus tõotab puutumata jätta kroaatide ja sloveenide tõu ja rahvuse erilaadi, kui ka nende usulised veendumused.

Uuem teade ütleb, et ministerpresident teel on Rooma, kus kokkulepe tehakse Püha Tooli ja Jugoslaavia vahel.

Deviisiprotsessid Katoliku ordurahva vastu.

Deviisieeskirjadest üleastumisprotsessid katoliku preestrite ja ordurahva vastu on suurt tähelepanu äratanud. Aruannetest nende protsesside kohta võib ära tunda erinevat hinnnangut, mida leidnud on deviisieeskirjadest üleastumine. Mõned, kes vägisõnadega kokkuhoidlikud olla ei suvatse, kõnelevad „kuritööst". Teised nimetavad seda rahulikumalt: „deviisieksimuseks". Ei puudu aga ka neid, kes kaitsevad kaebealuste süütust. Tahame esiotsa hoiduda selle täbara küsimuse üle otsustamisest ja toome vaid P. Overmansi arutlusi ajakirjast: „Stimmen der Zeit" 11 vihk, lhk. 323—325.

Mõnes väljenduses Berliini deviisiprotsesside kohta katoliku preestrite, kui ka kloostriliste ühingute preesterlikkude ja mittepreesterlikkude liikmete vastu, otsustatakse ebakohasel kombel katoolse kõlbusõpetuse üle. „Deutsch—Evangelische Korrespondenz räägib „targutatuist eraldusist" südametunnistust kohustavate ja paljalt karistusseaduste vahel, millised „mitte patu hirmul ei kohusta, vaid ainult nuhtluse kartusel," millest siis kergesti tuleb rahvasõna: „Ära lase end tabada!" Just selle sõna kohta kirjutas juba 26 aasta eest. „Ajakirjas katoolsele teoloogiale" (Die Zeitschrift für katholische Theologie"). Innsbrucki moraalprofessor H. Noldin järgmist: „Iial ei ole oma kõlblist ülesannet mõistev moralist karistusseadust ses mõttes seletanud." Kuid riikliku karistusseaduse juures kõlblise kohustuse kõrvale jätmine ei ütle ometi, et seadust ainult karistuse kartusel täidetagu ja mitte palju enam tõsiseil kõlblisil põhjusil üldkasuks kaasatöötamisest. Loomuliku järjekindlusega otsustatakse kõlbliselt erinevalt ka igat, mitte südame-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

tunnistuselt kohustavast riigiseadusest üleastumist selle põhjustamist mööda.

Katoliiklasel on aga tegemist Trienti kontsiiliumi katekismuse ja rooma rahva raamatu järele — üldiselt riigi poolt nõutud õiglaste maksude tasumisel, mitte ainult karistusseadusega, vaid südametunnistuskohusega. Siiski ei ulatu deviisiprotsesside kaebealuse kõlbliseks hindamiseks mitte lihtsalt kindlakstegemine, et nad tingimata vajalikke seadusi teadlikult üleastusid. Kes võhikuna, ilma põhjaliku kõlblusteoloogilise eelhariduseta, arvab nende asjade kõlblise külje üle väljenduda võivat, lasku end hoiatada Berliini mittekirikliku-meelsusega eetika-õpetaja, Friedrich Paulseni targa sõna läbi, et kergem on läbi saada ilma õpetatud arstita, kui ilma südametunnistuse õpetatud nõuandjata, sest: „kõlblise elu olud ei olevat mitte vähem keerulised, tema probleemid mitte vähem rasked, tema hädad mitte vähem tõsised, tema rikked mitte vähem ähvardavad, kui füüsilise elu omad!"

Ikkagi püsib ülalmainitud „Deutsch-Ev. Korr." artikli kirjutajal kahtlematus," et kaebealused kloostrist oma tegutsemise juures heas usus olid oma „seesmise õigeksmõistu peale. Ja rahvussotsialistlik ajaleht „Das schwarze Korps", kirjutas 29. mail, 1935. samuti, et: „kloosterlikkude deviisikõrvaldajate protsessi senine käik on näidanud, et süüdimõistetud „rahulise südametunnistusega" talitanud olevat. Kui mõlemad artiklikirjutajad sellest katoliku kõlblusõpetuse vastu süüdistust teha tahavad, siis tõendavad nad ainult, et nad sellesse teadusse mitte küllalt sügavasti tunginud ei ole.

Endastmõistetavalt ei ole isikliku hea usu rahulolu mitte asjalik õigeksmõistmine. Kuid veel vähem järgneb sellest, et ordusse kuuluvad ja preestrid läbistikku ilma pikema jututa deviisiseaduste rikkumist kõlbliselt lubatuks peavad. Breslau ja Kölni kardinalid tunnistasid ju avalikult pahameelt kaebealus tetegevuse kohta ja kardinal Bertram lisas rõhutades juurde: „Breslau ülempiiskopliku ameti selgituse andmise mõte ei olnud ega ole, seisukohta võtta seniste otsuste vastu, liiati veel tõsta mõnda süüdistust saksa õigusandluse vastu." Niikaua aga, kui arvata võib, et keegi, kuigi ekslikult, siiski ometi heas usus, et ta tegu kõlbliselt lubatud on, seadusest üleastus, ei tohi talle meelsuse alatust etteheita — õieti mitte, kui tema elu muidu vastupidist tunnistab. Ainult seda head usku etteoletades võib mõista, et seadusvastaseid toiminguid vagus kirjes arutati ja usuliselt väljaehiti. Ja seda enam võisid kaebealused mõõnda, oma südametunnistust mitte koormavat riigi kahjustamise läbi — kuna ju nende asunduste tugevnemine ja laienemine nii hästi sisemaal kui välismaal saksa rahvale kasuks tuleb. Nad toovad vabatahtlikult riigile suuremaid summe, kui on need, millega tegemist on deviisiprotsesses. Ütles ju kaitsja kohe esimeses, protsessis: „Katoliku õdede omakasuta ja ohvrimeelse töö läbi hoitakse kokku seltskonnale umbes 200 miljonit marka, mis muidu oleks pidanud andma abirahana riigi, või linna asutistele." Juba seepärast võis ajakirjanduse protsessiaruandeist oodata sedasama tagasihoidu, mis muidu valitseb raskete kohtuotsuste avaldamise puhul tähtsate riigi koondiste liikmete vastu. Ka riigi pärastki peab ju võimalikult, niipalju, kui on ühendatav erakondluseta õigusandlusega, kõrvale hoitama kõigest, mis võiks kahjustada Kiriku lugupeetavust; näeb ju valitsus, Hitleri riigipäeva teadaandmist mööda 23. märtsist 1933, „mõlemis kristlikus usundis meie rahvuse säilitamise tähtsamaid tegureid."

Katoliiklik Hollandi.

(„Kiriku Elu" erikirjasaatjalt)

Katoliiklik Hollandi on mitte ainult Eesti katoliiklasile, vaid kindlasti kogu maailma katoliiklasile parimaks eeskujuks. Vaevalt on usuline elu kusagil elavam ja ehtsam kui Hollandi katoliiklaste seas. Ma ei ole kusagil näinud niipalju inimesi, kogu perekondi, päeviti Püha Ühendusest osa võtmas kui siin. Vaatamata sellele, et siinsetes katoliku kirikutes rohkem korjatakse kui kusagil mujal, et

---

Mart Raidla näeb maailma.

Reg. S—i veste

(Järg.)

Cehhoslovakkias, jah Cehhoslovakkias oli muidugi väga huvitav. Praaha ilus linn, sisaldab palju arhitektoonilisi aardeid, čehhi muusika pakub oivalist naudingut. Kuid kaua ei saadud Cehhoslovakkias peatuda, halb ilm ei lubanud tutvuda kõikide vaatamisväärsustega. Järgmiseks sihtjaamaks oli Varssavi. Siin algas kirjas imetelu: Jaamahoone olnud ehitud soome lippudega, turiste ilmunud vastu võtma sõprusühingu liikmeid ja välisministeeriumi ametnikke, toad olnud reserveeritud esimese klassi hotellis. Juba õhtul korraldatud külaliste auks dinee, millel viibinud hulk seltskonnategelasi linna koorekihist. Pärast seda mindud rahvusooperisse. Järgmisel päeval toonud „Kurjer Poranny" pildi soome külaliste saabumisest.

Soometar oli kirjasse lisanud ka vastava väljalõike ajalehest „Kurjer Poranny". Kirjas oli veel palju juttu poolakate sõbralikust suhtumisest soomesugu rahvaisse, Rzeczpospolita Polska riiklikest ja rahvuskultuurilisist saavutusist, marssal Pilsudskist, katoliku vaimulikest jne. Kirja lõpus soovitati Raidlale: „Kui hõimurada Teid kord peaks Ungarisse viima, siis ärge jätke milgi tingimusel Poolat külastamata!

Järgmine kiri tõi ka preili Rantalaise pildi, — ja sellest päevast jättis Raidla kirjavahetuse katki...

* * *

Päevad valmistasid tüdimust ja ööd väsimust. Raidla ei olnud endaga rahul. Selmet magada, jalutas ta öösiti toomel ja mõtles, mida ta pidi tegema, et jälle äratada oma suikuvaid huvisid. Mingi asi tema praeguses tegevuses ei suutnud teda enam huvitada. Ta tundis selgesti, tal puudub midagi, ta oli üksi. Pärast seda, kui ta oli Pungas-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

istekohtade eest kirikus nõutakse kindlaks määratud hinda, on kirikud alati tungil täis. Hollandi katoliiklane annab nurisemata ja meeleldi kirikule niipalju kui ta vaid võib.

Tahes-tahtmatult peame tunnustama, et Jumal on õnnistanud Hollandi agaraid katoliiklasi. Veel mõnekümne aasta eest oli katoliku Kirik ka seal vaeslapse osas, kellele oli keelatud omada iseseisvaid koole, haiglaid, protsessioone ja kelle liikmeil oli võimatu astuda riigiteenistusse. Tänapäev on katoliku Kirik aga tähtsamaid tegureid Hollandi avalikus elus. Kuigi katoliiklasi on Hollandis vaid kolmandik elanikkonnast, on katoliku partei kõige suurem Hollandi parlamendis. Samuti on katoliku koolide ja teiste asutiste arv suurem kui protestantlikkude oma. Selle nähte põhjuse leiame Hollandi katoliiklaste ühtluses, kuna protestandid on killustatud mitmesse kümnesse usulahku, nagu Eestiski.

Umbes aasta eest tekkis Hollandis Saksamaa eeskujul rahvussotsialistlik liikumine, milline juba tõsiselt ähvardas maksvat korda. Ka paljud katoliiklased liitusid selle liikumisega. Kuid niipalju kui piiskopid avalikult katoliiklasile ära keelasid sellest liikumisest osavõtu, allusid sellele käsule peagu kõik katoliiklased ja nüüd on rahvussotsialistlik liikumine veel vaid nimepidi olemas. Üksikuid katoliiklasi, kes veel kuuluvad rahvussotsialistide hulka, vaadeldakse teiste katoliiklaste poolt ärakadunud poegadena, kelledega läbikäimine võib kompromiteerida hääd ja truud katoliiklast.

Põhja Hollandis, kus protestantidel enamus, valitsevad sotsialistid ja kommunistid mitmeid suuri linnu. Lõuna Hollandis, Põhja Brabanti ja Limburgi maakondades, on marksistlik mõju töölisile peagu tähtsusetu. Siin on ligemale 90 % elanikkonnast katoliiklik ja ka suurem osa töölisi on on jäänud Kirikule ustavaks. Töölised on koondunud katoliiklikesse ametiühingutesse, kus nad palve ja tõe vaimus püüavad parandada oma seisukorda. Kuna töölis- ja töötatööliste küsimus mind eriti huvitas, on loomulik, et ma võimalikult põhjalikult püüdsin tutvuda nende elujärjega. Rotterdamis ja teistes Põhja Hollandi tööstuslinnades, kus tööliste suur enamus mittekatoliiklik, on tänavmeeleavaldused ja isegi kokkupõrked sagedased. Kuid vaatam ataradikaalseile nõudeile, on säälsete tööliste seisukord palju halvem kui Brabantis või Limburgis, kus klassivõitluse asemel tegutseb kristlik vendlus. Töötavad ja jõukad katoliiklased meeleldi loovutavad osa oma sissetulekuist oma töötute vendade toetuseks. Samuti teevad katoliiklikud ettevõtjad oma võimaliku tööliste mittevallandamiseks.

Hollandi katoliiklased tarvitavad sageli väljendust: „praktiline katolitsism". Juba Eestis olles ma sageli lugesin seda väljendust Hollandi katoliiklaste poolt välja antavais Esperanto raamatuis ja ajakirjades, kuid selle väljenduse tähendus jäi mulle tumedaks minu siiatulekuni. Hollandi katoliiklaste arvates ei jätku laste ristida laskmisest ja aeg-ajalt kirikusse minemisest, et kanda õigusega katoliiklase nimetust — katoliiklane on vaid praktiline katoliiklane. Praktiline katoliiklane on vaid see, kes oma igapäevases elus täidab agaralt ja meeleldi oma kristlikku ülesannet, püüdes alati täiuslikkuse poole. Ja Hollandi õnneks on selliste katoliiklaste arv õigegi suur, kes mitte ainult võtavad päeviti osa Pühast Ühendusest, vaid kes ka kodus ja seltskonnas elavad katoliiklasina. Kui Eestis ja teistes protestantlikkudes maades kolmelapseline perekond juba muutumas harulduseks, olen külastanud Hollandis kümneid katoliku perekondi, kus 8—12 last. Ja siin ei või sugugi öelda, nagu see Eestis harjumuseks, et laste rohkus on vaid vanemate rumaluse ja teadmatuse tulemuseks. Suurem osa Hollandi katoliiklasi on vähemalt nii haritud kui eestlased ja laste rohkus on sama sagedane nähe töölise kui haritlase perekonnas. Hollandi katoliiklane vaatleb lasterohkusele kui erilisele Jumala õnnistusele ja püüab teha võimalikult kõike, et kasvatada oma lastest korralikke katoliiklasi ja ustavaid kodanikke. Katoliikliste koolide arv on väga suur ja sääl õpetavad kloostri seminarides ettevalmistatud ja kirikliku ülemuse poolt hääkskiidetud õpetajad. Sellise kasvatussüsteemi juures ei olegi ime, et kõlblus ja hääd kombed on

---

tega tülli läinud, polnud tal sõpra. Pungaste oli ka ennem juba õieti ainult nimepidi ta sõber olnud. Tal oli neid ju mitmeid, keda ta võis oma sõpradeks nimetada, kuid kõik need olid talle tegelikult võõrad, nagu seltskondlikud sõbrad kunagi.

Korteriperenaine oli Raidlale ühel hommikul ütelnud: „Minge kord kiriku, Herr Raidla, küll te näete, et see teid hakkab huvitama! Täna õhtul jutlustab pastor Keimhof."

Raidla ei hoolinud küll paljut vanainimese jutust, aga läks siiski. Kirik oli inimesi poolenisti täis. Õpetaja, noorevõitu heledajuukseline mees kõneles kristlase kannatusest. Kui Raidla koju jõudis, sõnas ta korteriperenaisele: „Kas jutlustamisel tarvitatakse alati seda kreutzvaldiaegset eesti keelt? Ma sain vaevalt kõigest aru, sest kuulsin esimest korda, kuidas saksa keelt eesti keeli räägitakse!"

„Oh ei, Herr Raidla, nüüd on ju igalpool juba eesti õpetajad ja nemad räägivad neid uusi sõnu, millest mina mette aru ei saa. Ainult meie valisime oma koguduse pääle pastor Keimhofi, sest tema isa oli juba meie koguduse pääl ja meie kõik teda väga armastasime. Meie võime veel väga rõõmsad olla, et meil seegi on. Näete, katoliku kirikus nemad ei räägi midagi rahvale rahva keeles, kõik on ladina keeles."

„No jah, kui see katoliku kirikus nõnda sünnib, siis pole see ime. Katoliku Kirik on tagurline, ajast ja kultuurist mahajäänud asutus, mis üldse rahva huvidega ei arvesta. Aga meie reformeeritud rahvakirik, mis teaduslikkudele vooludele ja kultuurisaavutustele on vastuvõtlik, peaks ka selles asjas ajaga enam-vähem kaasa sammuma. Kuid teinekord ütelge mulle, kus jutlustab eesti õpetaja. Siis ma lähen jälle kiriku. Ja teie laske ennast siis selle koguduse alla kirjutada, te olete ju ka ise lõpeks eestlane," lausus pettunud sulemees, tusaselt oma tuppa tammudes.

(Järgneb).

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Hollandis kõrgemal tasemel kui üheski teises Euroopa maas. Katoliiklikes maakondades on abielulahutused, abielurikkumised peagu tundmatud ja neitsilikkus nii neidude kui noormeeste juures kõrgeimas aus.

See katoliiklik eeskuju mõjutab ka teiseusulisi. Sajatuhandelises linnas Eindhoven ei ole ma veel näinud ainustki värvitud huultega daami ja isegi Hollandi päälinnas, Haagis, nägin ma selliseid vaid kaks või kolm, kes aga minu säälsete sõprade seletuste kohaselt olevat välismaalased. Isegi puudritoos on hollandlanna käekotis harulduseks. Hollandi tütarlaps paneb vähe rõhku moenarrusile, vaid valmistab end juba varakult oma tulevase kutse vastu emana ja perenaisena. Sellest siis ka tuleb, et siinsed neiud ei ole „veetlevad", vaid terved vaimselt ja kehaliselt, kelledest abiellumisel saavad ustavad ja eeskujulikud perenaised ja emad. Eestis ma huvi pärast sageli küsisin mitmeid neide, kas nad tahavad abielludes saada lapsi ja kui palju. Vastus sellisele küsimusele oli peagu alati eitav. Siin aga teeb tütarlaps sellise küsimuse juures suured ja üllatunud silmad: milleks siis abielluda, kui mitte saada lapsi?

Kuigi Hollandis on vaid kolm miljoni katoliiklasi, ilmub siin üle 30 katoliku päevalehe, millistest mitmel üle sajatuhande lugeja! Pääle selle hulk kirjanduslikke, teaduslikke, ametalalisi ja illustreeritud ajakirju.

Lõpuks olgu veel mainitud, et Hollandi katoliiklased omavad elava huvi Eesti vastu. 30-st katoliku päevalehest juba üle 10 on mind intervjueerinud Eesti üle ja katolikismi üle sääl kauges Põhjas. 29-dal juunil ma kõnelesin Esperantos Hollandi katoliku raadiojaamas Huizen, milline on suurimaid ja moodsamaid Euroopas (ehitatud siinsete katoliiklaste vabatahtlikkude annetuste varal!), katolitsismi üle Eestis. Huvi selle teemi suhtes näis olevat väga suur, nagu tõestab saadud tänukirjade hulk ja sisu. Nii kirjutavad Esperanto noorteringi liikmed Arnhemi õpetajannade seminarist:" . . . Need, kes kuulsid Teie kõnet, tunnevad nüüd kindlasti suurt huvi katoliksismi üle Eestis, nüüdseni peagu tundmatu siin. Meie juba palvetasime ühiselt Teie kodumaa eest ja jätkame palumist, et Jumal õnnistaks katoliiklasi vanal „Maarjamaal" . . ."

Eindhoven (Hollandi), juuli 1935.

Dr. J. R. L.

Jumalariigist.

Isa Peeter ja tema karí.

Üks Ameerika misjonär Jaapanis külastas oma tagasitulekul Ameerikast Molokai' kolooniat, kus elavad Korea pidalitõbised. „Oleks kerge kirjutada terve raamatu Molokaist saadud muljetest," kirjutab see misjonär, „kuid kõige sügavamaid muljeid jättis minu pääle sääline vaimulik, Isa Peeter, kõrgestiharitud ja väga musikaalne mees. Teda nähes peagu usuks kohata Franz Assisist, sest tema pilgu sügavuses hiilgab kõrgeima ligemisearmastuse naeratus.

Vastupidiselt arstide ja külaliste harjumusile, Isa Peeter jätab kõrvale kõik ettevaatuse abinõud, kui ta läheb haigete uure, teades et pidalitõbised kaotavad julguse ja lootuse, kui nad näevad, et neile juletakse ligineda vaid varustatult steriliseeritud riietega, kummi kinnastega ja maskigega. Kui Isa Peeter märkab, et keegi tema inimestest on kaotamas julgust, või kurbus võtab võimust tema üle, ei viivita ta kunagi sellele liginemast, pannes käe ta õlale ja öeldes talle lohutuse sõnu.

Kord toodi Molokaisse keegi pidalitõbine, kes ei sallinud preestreid silmaotsaski. Asjatult püüdis Isa Peeter võita selle inimese sõprust — ta külv lõikas vaid sõimu ja vandesõnu. Lõpuks, ühel päeval preester lähenes haige magamisasemele, silmitses teda silmapilgu naeratades ja pärast, tema kohale kummardudes, kaisutas ta teda ja suudles teda mõlemile põsele. Sellest päevast peale oli see mees mnudetud: ta soovis saada katoliiklaseks ja ei viivitanud enda ristida laskmisega.

„Kingsepp, jää oma liistude juure!"

Hiljuti surnud Poola marssal Pilsudski viibis kord kõrges seltskonnas, kus kõne oli igasugu kultuurprobleemidest. Sääl ütles nüüd keegi omal erialal väga lugupeetud insenar, kelle teenused suurimat tunnustust väärivad, midagi usulisist küsimusist. Ja kuidas! Panteisti oleks võinud tema kõrval usklikuks meheks nimetada. Lõpuks läks see Pilsudskile liiale.

„Härra professor," kõnetas ta inseneri, „kõik, mis teie oma raamatus masina ehituskunstist õpetate, pole midagi muud, kui sega-soga! Mina kui sõdur tean seda palju paremini. Staatika, surve, auru ja elektrijõu seadused — kõik on meeletus, inseneride leiud, et teisi inimesi ohjas hoida, ise palju raha teenida ja austatud saada!"

Insener oli keeletu, püüdis aga seisukohta päästa, kuna ta möönis: „Teie Ekstsellents arvate heaks küll nalja teha!"

„Koguni mitte!" hüüdis marssal. „Selle sama õigusega, millega Teie insenerina maailma liigutavaid usuküsimusi maha teete, just selle sama õigusega võin ka mina omale lubada, kogu inseneri tarkust vallatuseks ja teadlikuks rahva pimestuseks seletada. Ma tahan teile midagi ütelda, härra professor: Uskumatus ei oleks mitte pooltki nii tugevalt maailmas levinenud, kui maksnud oleks veel vana kreeklase manitsus: Kingsepp, jää oma liistude juure! See on meie aja haigus, et kõigil aladel üles astuvad asjatundjaina inimesed, kes seda mitte ei ole, nimelt veel usu alal."

Insener-professor oli üsna araks tehtud selle väite läbi ja ta võis väga hästi märgata, et enamjagu, ja kõik juuresolijad Pilsudskile õiguse andsid.

Oletatav laulatus õhus.

Prantsuse hommikleht tõi sensatsioonilise teate laulatusest õhus. Keegi vaba preester olevat kuuldavasti lennukis laulatatud katoliku riituse järele. Katoliiklikud õhtulehed protesteerisid veel samal päeval selle teate vastu. Nimepidi mainitud preester ei kuuluvat esiteks katoliku kiriku; teiseks teadvat igaüks, et laulatus lennukis oleks seotud teatud liturgiliste ja kanooniliste takistustega.

Marconi usutunnistus.

Teatavasti on kuulus itaalia õpetlane Marconi usklik katoliiklane ja paavsti hää sõber. Ühe Nev-Yorgi ajalehe Rooma kirjasaatja küsis talt hiljuti usutlemisel tema arvamist teaduse ja usu vahekorra suhtes. „Teadus üksinda", seletas Marconi, „on võimetu seletama paljuid asju, kõige päält suurimat kõigist saladusist, meie olemasolu. Mis meie oleme? Kust tuleme? Kuidas astume ellu? Niikaua, kui inimene selle küsimusega ka vaevanud ei ole — vastust pole ta leidnud. Mis puutub minusse isiklikult, siis seletan ma uhkelt, et ma katoliiklane olen ja usklik. Ma usun palve jõusse. Ma usun sellesse mitte ainult truu katoliiklasena, vaid ka õpetlasena".

Hollandi endine haridusminister sai katoliiklaseks.

Hiljuti lahkus oma kohalt Hollandi haridusminister Dr. Marchant, kuna ta on astunud katoliku usku ja selle tõttu lahkub demokraatlisest erakonnast, mille saadikuna ta omalajal oli osa võtnud kabineti tööst.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 9 **1. Septembril 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: Dr. Friedrich Lange Tartu, Päeva t. 2.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 10 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Rohkem enesessesüvenemist.

Põhjalikuks enesessesüvenemiseks on vaja julgust ja alandlikkust, julgust absoluutseks siirasuseks enese vastu ja alandust näha oma loomulikku iseloomupilti õieti ning taluda iseenese „mina't“ tema tõelises reaalsuses. Enamikule inimesist ei avane nimelt siira enesevaatluse juures midagi haaravalt suurt, midagi õnnestavat, vaid inimliku nõrkuse ja ebatäiuse pilt. Hirmuäratavalt ja ühtlasi häbistavalt tajuvad nii mitmed oma elu tõelist pilti. Ilusaist mõtteist ja ideist, millistega nad ise end meeleldi suvatsesid varjata, on vaevu leida heiastust tõelisuses.

Avalikkuse korrektne, enesevalitsusega mees osutub taltsutamatuks, hoolimatuks majatüranniks. Lahke daam võluva naeratusega osutub tujukaks, väiklaseks, riiakaks väikeseks naiseks. Sellisel enesevaatlusel näeb end riigimees, kes püsivalt kiidab muretsemist avaliku hääolu eest riigimehe esimeseks nõudeks, iseka egoistina, kellele tulus koht või avalik tunnustamine on faktiliselt tema tegevuse päämotiiviks. Mõne juures on siis nende iseloomu viletsus, mis neile ilmneb ausa enesevaatluse kaudu, tugevas vastolus nende avaliku lugupeetavuse ja seisukohaga: Sellepärast pelgavad ju ka nii paljud pilku heita oma sisemusse, kuna nad kardavad rebida eneselt maski. Jah, selleks on vaja alandlikkust, et vaadata oma hingepeeglisse.

Calderon on kirjutanud suure teose, mille tiitliks on: „Maailma-teaater“. Teose põhiidee on see, et iga inimene asub oma elu kestel nagu teaatrilaval, kus tal tuleb mängida talle Jumala poolt määratud osa. Aga pilt eluteaatrist on ka veel õige ühes teises mõttes. Inimesed ei mängi mitte ainult Jumala ees oma elu osa, vaid mitte harva mängivad nad oma osa ka üksteise ees. Avalikus elus kannavad inimesed tihti maski, mis varjab nende tõelise näo, mis laseb neid paista paremana, õilsamana, haritumana kui nad tegelikult on. Kuid koduses elus langevad enamasti maskid, inimene näitab end oma tõelise näoga — ning see on sagedasti väga inetu. Juba vanasõna ütleb: „Keegi ei ole suur oma kammerteenri ees.“

Me saame aru, et inimene ainult vastumeelselt näeb oma tõelist nägu ausas enesevaatluses. Ning ometi võiks selline enesevaatlemine saada suureks õnnistuseks. Sellepärast taipame Kiriku kohustamise tähtsust vähemalt kordki aastas armutult enesesse süüvida, oma elu tõelise kristlase ideaalkujuga võrrelda ja teha otsus täieliseks uuendumiseks. Ükskord aastas, see on miinimum praktiseerivale katoliiklasele. Ideaalne aga on, usklikku kasvatada võimalikult sagedale, kui võimalik igapäevasele enesessesüvenemisele. See on äramõõtmatu, kui palju Kirik selleläbi on kaavitanud inimeste kasvatamisel ja õilistamisel. Mõteldagu ainult tugeva usklikkuse ja karmi kirikliku korra poolt hingestatud sajandeile, kus üksikinimene võis ainult erakordselt loobuda üldisest kohustusest ja harjumusest. Muidugi ei saanud inimesed ka siis ingleiks, aga oli olemas ometi püsiv võitlus isikliku täiustamise pärast, tõsine püüe, rasketest vigadest ja pahadest kirgedest vabaneda ja jälle hääks teha kaadetud ülekohut.

Mis aga sünnib, kui inimesed kord loobuvad selle Kiriku kasvatuslikest mõjudest, enesehindamise ja täiustamise kohustusist. Kurjus kiinduks rohkem ja rohkem hingesse ning ta purustaks ja hävitaks inimese sisemiselt hiiliva haiguse, hingelise tuberkuloosi salapärase jõuga. Kellel silmad on nägemiseks, see võib juba täna kuritegevuse statistikas avastada sellise Kirikust võõrdumise tagajärgi.

Küll kuuldakse ka tänapäev jälle vana hulluse kuulutamist õilsast inimesest, kellel polevat vaja oma sisemust uurida vigade ja pattude järele. Seda üteldakse meile ajal, mil kõikjal maailmas leidub rohkem roimareid, petiseid ja ebanormaalseid kui kunagi enne. Hoolimatu isekus on juba enesest saanud üldiseks eluviisiks.

Kes avasilmi seisab praeguses elus, sellele tõesti ei jää mulje, et inimene looduse poolest on hää ja õilis. Ei ole tarvis meie olevikku vaadelda läbi musta prilli ja teda teha halvaks, aga iga asjatundja teab, kui palju tuleb tänapäeva inimesel taluda oma hingelise korratuse ja pidematuse all. Ainult oma sisemise hävingu ja sihipuuduse selgel tajumisel võivad moodsad inimesed jälle rahu leida.

Alles siis saavad nad ka jälle juhitavaiks, ustavaiks ja ohvrimeelseiks ideaalse rahvusühiskonna

liikmeiks. Alati, kui keegi inimene midagi tagurlist ja halba enesest ära heidab, saab ta paremaks ühiskonna liikmeks, kuna ta loob omalt poolt paremaid ja mugavamaid elutingimusi oma ümbruse jaoks, ning ümberpöördult tulevad üksikisiku vead ja pahed ka kaasinimestele hädavajaliselt kahjuks.

Nii on meie enesessesüvenemine ja eneseuurimine, meie eneseäratundmine ja enesepuhastamine isikliku uuendamise töö ja ühtlasi terve rahva uuendamine ja tublistamine.

Sellepärast rohkem enesessesüvenemist.

Dr. A. H.

Jeesusprobleem olevikus.

Friburgi (Šveitsis) ülikooli professor P. Braun on Brüsselis teose väljaandnud, päälkirja all: „Oú en est le problème de Jésus?“ Milles seisab Jeesusprobleem?“ Teos on umbes 15. viimase aasta Jeesuse elu uurimise kujutamine ja arvustus.

Tõesti peabki iga aegjärk ikka uuesti arutama Jeesusprobleemi. Igas rahvapõlves kerkib uuesti üles vana küsimus, mille esitas Kristus oma õpilastele: „Kelleks peavad inimesed inimpoega?“ Küll pole Kristuse Kirik oma vastuses iial vankunud. Sajandeid läbi on ta alalises ustavuses ikka jälle Peetrusega tunnistanud: „Sina oled Kristus, elava Jumala poeg!“ (Matt. 16-16).

Kuid hoopis teisiti oli see „rahva“ juures, inimeste juures väljaspool Kristuse tõelist Kirikut. Siin on püütud ja ikka jälle püütud salata Jeesuse Jumalapojasust ja on püütud teda esitella „kellegina prohvetitest“. Ja erinevaimate, üksteisele vasturääkivaimate suunade pooldajad on teda „omaks prohvetiks“ pidanud. Iga üks väitis oma „Jeesusprobleemi seletust“. Muide, kui üle vaadata umbes viimase saja aasta arenemist, siis on imestama panev, näha, kuidas need arvustajad ja probleemimeistrid üksteist vallandavad. Mõelgem tagasi: Kes räägib praegu veel tõsiselt David Friedrich Strauss'ist ja tema müütihüpoteesist (vanajuttudeumbarvamisest)? Kes võtab tõsiselt veel praegu liberaalset Jeesusromantikat, mille järele Jeesus oli vaid Kant'i eelnik, kategoorse imperatiivi õpetaja (Eduard Meyer)? Jah, isegi omal ajal nii tähelepanuäratava raamatu „Ristiusu olemus“, Harnack'ilt kohta ütleb Friedrich Heiler, et see olevat „surnud raamat“. Juba paavst Pius X oli nende vabameelsete evangeeliumi tõlgitsejate kohta õieti kirjutanud: „Nad püüavad ise Kristuse osa mängida ja Kristuse arvele kirjutada seda, mida nad ise sarnastel oludel teeksid“. (Entsüklika „Pascendi“ 1907).

Tegelikult nende „eeldusetute“ Kristuse seletustest heiastub täielikult tolleaegne filosoofiaskeem, mille mõju all seisavad just seletajad. Nad kõik on Kristuse kuju nii voolinud, et ta nende kindlaks tehtud mõtteskeemisse sünnib. Kõik nad on enam-vähem ratsionalistid, üleloomuliku salgajad. Kõik nad peavad vägistama inspireeritud teksti, et leida kinnitust oma eelarvamistele. Neile sündmatu (vast Matt. 16, 18) seletatakse „sisselükatuks“, lihtsad imede aruanded ebaajalooliseks, kus avastatakse sarnadusi teiste usunditega, võltsitakse seda ühesuguseks.

Kõiki neid „vabameelse“ protestantismi ratsionalistlikke seletusi on uus aeg juba kolikambri heitnud. Kuid nüüd astuvad esile teised: dialektsed (vaidlevad) teoloogid (n. Karl Barth) ešatoloogid, (Schweitser) „ajalooliskujuka meetodi“ eelvõitlejad. Nendega eriti teeb tegemist P. Brauni arvustus. Sääljuures osutub, et ikka jälle uuesti ülesastuvad päriselt endiste aegade kristoloogilised (Kristusteaduslikud) eksimused — kuigi uue katte all.

See maksab kõige päält sakslaste Dibeliuse ja Bultmann'i tarvitatava „ajalooliskujuka meetodi“ kohta. See viib tähelpandavale saavutisele: olevat võimatu, tunda ajaloolikku Jeesust. Evangeeliumide teated võrsuvat nimeta massist, olevat ürgkristliku koguduse looming. Ürgkoguduse praktilised, kultuse ja apologeetlikud huvid olevat võltsinud esimese edasiandmise. Evangeeliumid teatavat meile ainult, kuidas esimesed kogudused Jeesusest u s k u s i d, mitte „kuidas ta päriselt o l i“.

P. Braun juhib tähelepanu sellele, et see absoluutne kahtlemine, mis kõike hilisemate legendidega lahendab, hukutavam olevat, kui Jeesuse ajalooliku olemasolu jäme salgamine (Drevs). Ta näitab aga ka tõestiste toomise vigu: Evangeeliumid seisavad ka kirjandusliku teosena üksiku suurusena. Pole teaduslikult õigustatud, neid ühele astmele seada vanaaegsete elulookirjeldistega või rahvusliste jutustustega ja legendidega.

Veel millegile muule vihjab P. Braun. Isegi Couchond, kes ise Kristuse ajaloolist olemasolu salgavat, pidavat järeleandma, et Kristuse jumalust juba Pauluse kirjades, nii siis päris varsti pääle Jeesuse surma, selgesti tõestatakse. Ühe lihtsa sureliku Jumalaks ülendamine olevat ajaloos täiesti ebatõenäoline ja mõistusevastane. Seda tõsiasja võivat vaid sellega seletada, et Kristus tõesti Jumal oli. Kes sellest seletusest kõrvale puikleb, sellele ei jäävat muud üle, kui tõendada, et Jeesus oli Jumal, kellele kristlaste usk kujutletava maise olemasolu laenas. See aga räägiks jälle nende arvustajate tõekspidamise vastu.

Kuigi siis „ajalooliskujukat meetodi“ ebateaduslikuna tagasitõrjuma peab, siiski on ta ka midagi hääd teostanud. Ta on suusõnalise üleandmise pääle tähelepanelikuks teinud. P. Braun tsiteerib ajaloolase O. Cullmanni järgnevad laused näiteks: „Meie arusaamine evangeeliumide tärkamisest on reformatsioonist saadik läbi ja läbi vale. Reformatsioon on välja tõmbanud viimased lülid uue testamendi kanonisiteedist (eeskirjaväärilsusest), kuna ta dogmaks tegi verbaalinspiratsiooni (sõnasõnalise sisendamise). Kuna katolitsism iialgi hoopis unustanud ei ole, et suusõna eelnes Püha Kirjale, ei andnud reformatsioonilised teoloogid mingit väärtust tõsiasjale, et aegjärgu, millal Jeesus elas ja evangeeliumide kirjutamisaja vahel oli vähemalt 30 aastat, mille kestes ei olnud mingit kirjutatut „Jeesuse elu“ ja et evangeeliumid tollal vaid räägitud sõna näol olid.“

Kuna nüüd „ajalooliskujuka meetodi“ pooldajad

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

selle suusõnalise üleandmise ainult nimeta massis tekkinud olla tahavad lasta, ütleme meie, katoliiklased, et teda, vastupidiselt, kanti sellelt väikeselt õpilaste hulgalt, kellele Jeesus ise oli andnud tunnistaja autoriteedi.

Ütleme veel, et suusõnaline edasiandmine evangeeliumides osalt ärakirjutati. Nii siis on evangeeliumid vaid tähtsaim, aga mitte kõike-ütlev ürgkristliku üleandmise väljendus.

Ühes erilises, pikas päätükis arutab P. Braun siis veel Goguel'i, ühe lääne-euroopa tuntuima, mittekatoliikliku eksegeedi raamatut: „Vie de Jésus" (Jeesuse elu). Ka see uurija peab enamaid evangeeliumide kohti ebaehtsaiks — õigemini: arvustusvõimetute usklikkude loominguks. Paarile ülejäänud, öeldavasti ainult ajaloolis-usaldusväärsele kohale toetudes koostab ta ühe, nagu ta arvab, ehtsa Jeesuse. Seejuures toetub ta ainuüksinda oma „intuitsioonile". Meie tahame tema „Jeesuse seletust" puht „fantaasiaks" nimetada.

Goguel'i, kui ka enamiku n. n. „sõltumatute", s. o. väljaspool Kristuse Kirikut seisvate eksegeetide juures märkame seda selget subjektivismi, mis neid lubab oma subjektiivseid, ilustavalt tõlgitsetult „intuitsioonideks" nimetatud kombinatsioone, tõelise ajaloolise tõena esitella. Sääljuures langevad nad mitmeti põhieksimusse, vaadates kristlusele nagu surnud ammuaegsele kirjatähe usundile. Ja ometi on ristiusk elav tõelisus, Jumala vägi, mis tegev on maailmas juba peaaegu 2000 aastat. Ka tänagi on ristiusk elu ja jõud, mis tegutseb praegugi maailmas ja südametes. Ainult see, kes usub sesse jõusse, kes kogenud on seda elu tegelikuna eneses, kes asetab enese täiesti sesse ellu ja laseb end kanda sest elust, on võimeline, ristiusku tegelikult mõista. Vaid selline eksegeet on tõesti sõltumatu, sõltumatu igal aastakümnel vahelduvaist „teaduslikest" eelarvamistest, mida omavad need, kes püüavad iga uue „teadusliku" suuna kaasas Jeesuse elule ja isikule uut seletust. Aga mitte neil, kes peavad Jeesust täna Eliiaks, homme Johanneseks, või mõneks muuks prohvetiteist, mitte neil ei ole õige arusaamine Jeesusest, vaid ainult neil, kes Isa ilmutamise äratundmisel tunnistavad Peetrusega: „Sa oled Kristus, elava Jumala poeg". **E. P.**

Eestlus ja kristlus.

(Järg).

2. Rahulise ristiusustamise katseid.

Oma sisemisele olemusele vastavalt tungib ristiusk ekspansioonile. Kristuse sõna: „Minge tervesse maailma ja õpetage kõiki rahvaid" on Kirikus nagu sisemine, lakkamatu tung, ammendamatu jõud.

Sellepärast oli enesestmõistetav, et kristlikuks muutunud Euroopa mais varsti ilmnes püüe, võita veel paganlikke maid ristiusule. Juba üheteistkümnenda sajandi algul tulevad sellised püüded ilmsiks äsja ristiusustunud Taani ja Rootsi riikides.

Rootsi kuninga Olaf Püha (1016—1030) elust teame, et ta kutsus neli inglise preestrit ja saatis need „teiselpool Põhjamaad asetsevaile saarile". Sarnlevaid mõtteid näis hellitavat ka juba Taani kuningas Knut († 1035), kes näis mõtlevat juba eestlaste ja kurelaste ristiusustamisele.

Nende ristiusustamise katsete juures võisid kaasmõju avaldada ka veel teised lähtekohad, vast ehk soov rahustada ristiusustamise läbi väga sõjakaid rahvastikke. Ei juhtunud seda ju harva, et nii rootslased kannatasid eestlaste vaenuretkete all kui ka taani kaubalaevad said tunda eestlaste rünnakuid. Et siiski neis ettevõtteis usuline küsimus oli otsustava tähtsusega, see ilmneb ühest Historia danica märkusest (11. p. 573), kus üteldakse Taani kuninga kohta aastast 1080, et ta valmistus sõjale Eestimaa vastu, „rohkem usulevitamiseks kui saagiahnuse rahuldamiseks".

Nende esimeste ristiusustamiskatsete tulemusist ei ole meile kahjuks midagi täpset säilinud ajalooliselt.

Natuke täpsemalt tunneme missioneerimiskatseid XII sajandi lõpul. On säilinud mitmeid abt Peetri kirju Celle kloostrist Troyes juures. Ühes kirjas soovitab abt Rootsi kuningale, hertsogitele ja vürstidele ning kõigile piiskopele munk Fulkot, kes olevat nimetatud eestlaste piiskopiks. Teine soovituskiri samas asjas läheb Lundi pääpiiskopile. Samal ajal saatis paavst Aleksander III Trondhjemi piiskopile kirja nõudega, jätta eesti piiskop Fulkole tõlgiks ja abiliseks munk Nikolaus, kuna viimane olla selle rahvuse kaasmaalane. Oleks huvitav teada, kust on pärit see eestlane, kuidas ta on saanud katoliiklaseks ja mungaks. Kas seda ehk tuleb nii seletada, et juba siis oli üksikuid kristlasi eestlaste keskel? Või oli ta ehk mõnel sõjaretkel rootslaste või taanlaste poolt vangistatud, kloostris kasvatatud ja ta oli pärast mungaks saanud? Nii meeleldi teaksime selle üle natukene täpsemat, aga selle üle vaikivad ajaloolised allikad.

Eestlaste pööramistöö näis olevat väga paavsti südame lähedal. Ringkirjas usklikele Taanis, Norras, Rootsis ja Gotlandil kutsub ta üles „kristliku usu tõe kaitsmisele" „eestlaste metsikuse" vastu, „kristliku nime levitamisele". Aga tervest paavsti kirjutisest ilmneb, et ta esijoones on mõtelnud rahulisele pööramisele, kuna ta manitseb „hoiduda röövimisest ja ebaõiglastest tegudest", „varustuda taevaliste relvadega".

Meie ei tea midagi selle üleskutse tulemuste kohta. Ka piiskop Fulko tagajärjed näivad olnuvat väikesed hoolimata tema eestlasest saatjast. Celle abti kirjadest nähtub, et Fulko saadeti veel teist korda „sellele karedale maale, ikka ennem surma kui pikka elu oodates". Näib, et piiskop Fulko veel 1180 aasta ümber „neil paganlikel mail on töötanud". Sellel ohvrimeelsel mehel nähtavasti puudus nii materiaalne kui ka vaimlik toetus, kas sellepärast, et Rootsis ja Taanis tegeleti tollal teiste muredega, või ei loodetud sellest rahulisest ristiusustamise viisist erilisi tulemusi. Seda võib ainult väga kahetseda. Võibolla oleks suurema hul-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ga misjonäride töölerakendamisega ometi võimalikuks osutunud eesti rahva rahuline ristiusustamine, päälegi kui oleks katsutud selleks kasvatada veel rohkem pärismaalasi misjonäre. Siis oleks võimalikuks saanud küll too ristiusustamise viis, nagu ta toimus Taanis, Rootsis, Norras ja ka Soomes, kusjuures need rahvad jäid püsima oma iselaadis ning rahvuslikus ja poliitilises iseseisvuses.

Aga mitte ainult põhjast ja läänest ei lähenenud ristiusk eesti rahvale. Ka Venemaa poolt on eesti rahvas vähemalt väiksemal mõõdul kokkupuutunud ristiusuga. Neid suhteid eestlaste ja venelaste vahel võib jälgida kuni üheteistkümnenda sajandi alguseni. See on rohkem kui tõenäoline, et eestlased nõnda ka, vähemalt maa lõunaosas, tutvusid idamaise kristlusega. Mil määral see tutvumine on viinud ristiusu vastuvõtmisele üksikute eestlaste poolt, on kahjuks ajalooliselt ebamäärane.

Hiljuti on esinetud väitega, et juhul, kui sakslased poleks tulnud Baltimaile, eestlased oleks ristiusu arvatavasti vastu võtnud venelaste käest. Ning seda arengut kujutatakse siis soodsamana eesti rahvale. Muuseas söandatakse seejuures esineda ka väitega, et ristiusk idariituses oleks rohkem vastanud eesti rahva iseloomule kui ristiusk ladina riituses.

See on muidugi raske asi, teha võimalikku arengut ajaloolise arutelu objektiks. Meie ei söanda otsustada, kas eesti rahvas venelaste vastu oleks suutnud säilitada oma rahvuslikku iseseisvust. Kas aga venelaste poolt allaheitmise juhul eesti rahva areng oleks kujunenud soodsamaks, on samuti küsimus, mille otsustamine raske. Meie tahame ainult mainida võimalusi, mis puutuvad usulisse küljesse.

Meile näib see tõestamatu väitena, et idariitus on rohkem kohandatud eesti rahva iseloomule kui ladina oma. Ei tohi nimelt unustada, et ristiusu toomine idariitusega oleks tähendanud ka slaavi keele maksmapanekut jumalateenistuse keelena. On väga ebatõenäoline, et tollal ka vaid mõteldi eesti keele tarvitamise võimalusele liturgias. Bulgaarias toodi umbes samal ajal ühes greeka riitusega sisse ka rahvale võõras greeka keel liturgilise keelena ja Eestis oleks kindlasti vana slaavi keel liturgia keelena maksma pandud. Kas aga see olnuks eesti rahvaga rohkem olundilises suguluses kui ehk ladina keel, seejuures tohiks küll kahelda. Üldse tohtinuks liitumine vene kultuurvaldkonnaga olla eesti rahvale kahtlemisväärse väärtusega.

Olgu nimetet veel üks rahulise ristiusustamise katse, piiskop Meinhardi katse. Küll näib, et Meinhardil polnud otsest kokkupuutumist eesti rahvaga, vaid ainult liivi sugurahvaga. Kuid tema misjonimeetod näitab, et ka tollal rahuline ristiusustamine paistis Kirikule kõige loomulikumana. Meinhard oli juba peagu rauk, kui ta Jumala Vaimust haaratuna otsustas minna kuulutama evangeeliumi paganaile. Ta ei tule mõõgaga, vaid Kristuse õpetuse rahulise kuulutajana. Mida kaupmehed söoandasid maisete kasude pärast, seda tahtis ta julgeda hingede pärast.

Näib, et Meinhardil ei puudunud seltsilisi oma vaevas ja töös. Paavst ergutas teda püsida alustatu viimistlemises. Ka ei puudunud tulemused. Küll langes korduvalt juba ristitud liivlasi jälle tagasi paganlusse. Praegu on küll raske nentida, kust tuleb otsida nende äralangemiste põhjusi. Kindlasti takistas maakeele mittetundmine tunduvalt põhjalikku õpetamist. Kõigest sellest hoolimata ei puudunud tulemused. Nii mõnestki ebaõnnestumisest hoolimata edenes pööramistöö pikkamisi ja edasitegutsemine alustatud teel oleks kindlasti aegamööda ka viinud liivlaste ja küll ka eestlaste rahulise ristiusustamiseni. Et areng järgneval aegjärgul läks teisi teid, seda võib ainult kõige elavamalt kahetseda. Meinhardile aga jääb au olla esimene tagajärjekas misjonär Balti riiges: ta suri pärast rohkem kui kümneaastast tegevust 14. augustil 1196. **Spectator.**

(Järgneb,)

Võitleja valguse eest.

Seisatan vaimus ühe surisängi ääres. Kõhn askeedi nägu, õpetlase kõrge laubaga. Kahvatud, kitsad käed hoiavad rinnal lunastussümboli, lihtsat, musta risti. Kuuldub vaid põlvitavate munkade ühetoonilist palvetamist ja surija kordkorralt häätbuvat hingamist. Trieris on õudne! Must surm on laastavat tööd teinud ja ei puhka veelgi. Ta on ka selle surija näo siin moonutanud. Kuid lahkuja on saanud viimast salvingut ja — on rahunenud. Näib, nagu oleks iga järgnev hingetõmme viimane. Sääl äkki lööb ta silmad pärani lahti. Hiilgavalt ja selgelt lendab ta pilk läbi avatud akna helgele Rheiniäärsele taevale, kus praegu just sulab õhtupäikese purpurseis kiiris sulgõrn pilveke. Ja kuna vaevaga tõusev käsi püüab end õnnistada ristimärgiga, vormivad peened huuled viimase sõna: „Fiat Lux!“ — „Olgu valgus!“ „Fiat Lux!“ see oli selle õilsahingelise geniaalse mehe elumõte, tema elutöö! . . . “

7. augustil, 1635. a. lahkus siit ilmast jesuiit, preester Friedrich von Spee, üks õilsamaid inimsõpru — veel enam — õigluse ja valguse eestvõitlejaid. Parajamas meheeas, olles 43 a. vana — ta sündis a. 1592. Ta oli preestriks pühitsetud a. 1622. Preestrina tuli tal näha 30.-aastase sõja koledusi. Lahinguväljal, kui ka sõjalaatsaretides lohutas ja kinnitas ta surijaid. Rahuhetketel õpetas ta noorsugu. Tema elukutse oli ju, viia inimkonda jumalikule valgusele lähemale. Kuid s e e töö ei olnud see, mis pleekis hõbehalliks parimas eas seisva mehe juuksed ja kaevas sügavad vaod ta laubale. Seda tegi ta pihiisa kohuste täitmine kaebealuste ja hukkamõistetute juures, nimelt nende juures, keda inimlik hullustus oli nõiaks tunnistanud ja keda ta pidi saatma nende viimasel käigul, kes avasid temale, oma pihiisale oma meeleheitest koormatud südamed. Need viimased hädakarjed, lootuseta kaebed kinnitasid ikka enam ta veendumust, et nõiausu ohvrid kõik süüta surevad ja et see hirmus, põrgulik hullustus on, mis levinenud inimkonnas. Sel keskaja aegjärgul, mil olid puudulikult tuntud nii ihu- kui vaimuhaigused ja

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

kus peeti iga ebanormaalsust kuradi sünnitiseks, kus kirjutati kurjavaimuga läbikäimise arvele kõik, mis ulatas üle loomuliku arusaamise piiri, oli kadunud igaüks, kel oli õnnetus, kas vihameeste, või märatsejate fanaatikute läbi nõiakohtu alla sattuda! Jubedate piinamiste teel pitsitati neilt võimatuimad, kuulmatud tunnistused välja. Siis mõisteti nad tuliriidale.

Loendamatud tuleriidad suitsesid tollal. Kõikjal. Luterlased, kalviinlased, katoliiklased — neil kõigil pole õigust ses punktis teineteisele midagi etteheita. Ka Eestis on nõidu piinatud ja põletatud — reformatsiooni ajal.

Friedrich von Spee ei jäänud palja kohutava äratundmise juurde: „Tuhanded surevad piinasurma süütult!“ Ei! haruldaselt selge otsustusvõime, sünnipärane õiglustunne ja sügav, kristlik kaastunne õnnetutega sundisid teda võitlusesse pimeduse vastu.

Oma ordukaasvendade, jesuiitide Tanneri ja Laymanni mõttekäigul edasi ehitades kirjutas ta oma kuulsa raamatu: „Cautio criminalis“ —„Ettevaatust kriminaalprotsesses!“ Vapustavalt teeb ta kindlaks ses raamatus, et ta „kusagil nende vaeste inimeste juures muud polevat võinud leida, kui ilmasüütust!“

Spee ei tohtinud oma teost oma nime all ilmutada. Üks sõber, kellele ta seda näitas, laskis selle trükkida. Kuid kauaks ei jäänud tõelik autor varjule. Nõiausu pooldajad tõukasid ta nüüd suurimasse kannatusse. Kaevati ordukindralile, kes asjaga põhjalikult tutvunemata, teda ordust välja lükata ähvardas. Kuna aga asi selgus, ei tehtud Speele sest küljest raskusi. Ühe usuhullustaja poolt haavati teda aga kord pühapäevasele jumalateenistusele minnes nii raskesti, et ta kuude kaupa põdes.

„Cautio criminalis“ aga tõlgiti teistesse keeltesse ja trükiti mitu korda. Ta avaldas sügavat muljet ja aitas oluliselt kaasa nõiaprotsesside lämmatamiseks. Ta oli tabavaim ja vahedaim relv nõiahullustuse vastu. Temas kujutles Spee nõiaseaduses valitseva meetodi kogu mõistusvastasust ja õiglusetut julmust. Pääle muude mõjus ta otsustavalt ka Würzburgi piiskopi ja Mainzi kuurvürsti, doomhärra Johann Filipp von Schönborni pääle, kes sedamaid keelas ära oma mais nõidade põletamise. Tema eeskujule järgnesid Braunshveigi hertsog ja teisedki vürstid ning seisused. Ka luterlane, mõtteteadlane Leibnitz ülistab teda inimmõistuse ja kristliku meele võiduna rumaluse ja õeluse üle.

Ebausklik vaimulik seisus aga, nimelt valjud luterlased protesteerisid ägedalt tema vastu. Veel üle 150. aasta suitsesid tuleriidad ja ägasid piinapingil õnnetu ajaeksimuse õnnetud ohvrid! —

Seisatan kurva eksimus-aegjärgu ees. Ent ei taha säält esile manada pimedaid, jubedaid varje. Küllalt leidub sääl ka päikese-poegi; neid, kes särasid ise ja sütitasid teisi. Jumalal on alati olnud küünlaid, mis valgustasid ka pimedaimatki ööd! Neid hüüan ma. Neid vaimukangelasi, kes paistavad Jumala küünlaina aegade hämarusest.

Aga sulle, suur valguse ja suur õnnetute sõber, tahaksin hüüda: „Friedrich, sa elad valguses!“

M. J. Tolts.

Kunstirikas orel.

Kord, kaua aja eest elas orelitegija. Juba palju oreleid oli ta ehitanud. Järgmine sai ikka eelmisest paremaks. Kõikjal sai ta nimi tutavaks ja kuulsaks.

Viimati tegi ta oreli, mis nii kunstlik oli, et ta iseenesest mängima hakkas, kui astus kiriku mõrsjapaar, kelle üle Jumalal meelehää oli.

Kui ta nüüd ise laulatusele tuli, siis oli ta süda täis edevust ja uhkust. Ta ei mõelnud ei Jumalale, ega oma mõrsjale. Ta hinges elas vaid mõte, kui osav ta olevat. Ta ei suutnud rahva imetlemist, oreli enesest mängima hakates, ära oodata.

Kuid orel jäi tummaks! —

Sääl möönis orelitegija oma uhkuses, et süü vaid mõrsjal võivat olla. Ta ei rääkinud sõnagi temaga. Veel samal õhtul nööris ta oma paki ja hülgas salaja oma mõrsja.

Palju aastaid eksis ta võõrsil ringi. Midagi ei tahtnud tal enam õnnestuda. Viimati tuli ta üle nimeta igatsus kodumaa ja mõrsja järele, kelle ta hülganud.

Ta rändas ööd ja päevad. Igatsus sundis teda taga. Ikka jälle pidi ta mõtlema, kui ilus ja vaga ta mõrsja oli olnud. Ihaldas, teda jälle näha ja hääks teha, mis ta tema vastu patustanud, ajas ta tagasi kodumaale.

Kuid linna väravale jõudes kohtas ta pikka leinarongi.

„See on oma mehest hüljatud orelimeistri naine“, vastas keegi ta küsimusele. Ta oli paljuile inimesile häätegija, selle eest maetakse ta ka kirikusse“.

Vaikselt, nõtkus pääga kõndis ta puusärgi kõrval. Teda kuuldi vahetpidamatult nutmas ja nuuksumas — keegi ei seganud teda.

Nii tuli rong kiriku. Kandjate kirikulävele jõudes hakkas orel iseenesest mängima, nii ülevalt, nagu veel ei kuuldud ühtki orelit mängivat. Orelimeister nõjatus ühele sambale ja kuulas helisid. Need läksid ikka vägevamaks, nii vägevaks, et kirik oma tugipostidel vabises. Mida kauem ta mängu kuulas, seda rõõmsamaks sai ta süda. Ta teadis: Jumal on talle andestanud.

Viimase oreliheli vaibudes langes ta surnult kivisele põrandale. Sääl hakkas orel veel kord üsna tasa kõlama. Siis vaikis ta ja ei ole sest saadik enam iial iseenesest helisema hakanud.

Selle orelitegija rikutud elu on arvukate inimeste saatus. Oma kogu jõu, terve oma võimise panevad nad oma kutsesse. Pikkamisi sammuvad nad edust edule. Nad tõmbavad oma kaasinimeste imestavaid pilke endale.

Kuid küülsust ja au lõigates kaotavad nad pilgu enesele. Nad ei märka, kuidas aegamööda kasvama ja vilja kandma hakkab edevuse taim. Teiste juures oleks nad selle ju ammu avastanud, kuid enese juures ei märka nad, kuidas muutub edevuseks ja auahnuseks suur osa nende teorõõmu.

Nad peavad end hääks ja omakasupüüdmatuks. Nad ei tunnegi isekust, millega nad oma

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ümbruskonda nii sageli piinavad ja hirmuvalitsuse alla sunnivad. Nad tahavad teiste vastu lahked ja armulised olla, oma hinge põhjas aga tõstavad nad end kõrgele üle oma kaasinimeste. Neil ei ole endale etteheita jämedaid vigu ega Kiriku ja Jumala käskudest üleastumist. Seepärast mõtlevad nad end Jumala silma häämeele varjus viibivat. Kuid neil puudub pääasi — tõelik enesetundmine.

Vanajutu orelitegija ei annud süüd enesele, vaid oma naisele. Nii ei otsi süüd ilma enesetundmiseta inimesed iial enese, vaid alati teiste juures. Orelitegija silmad avati alles üksinduse pikil aastail. Kui ta hakkas iseenese üle järelemõtlema, tundis ta ära, ikka enam ja enam, kui kõrgilt ja jõledalt ta Jumala ees oli seisnud. Oleks ta varem püüdnud, õigele enesetundmisele jõuda, ei oleks elu talle nii kibedaks ja karmiks saanud. Ta poleks inimesi endast eemale tõuganud, vaid nende armastust ja lugupeetavust pärinud.

Nii kaotab ka igaüks, kes aega ei võta, enese üle järele mõelda, tõeliku enesetundmise.

Ta kuulub nende hulka keda inimesed kaugelt imetlevad. Õpivad aga sügavamad iseloomud neid lähemalt tundma — on nad mõrudalt pettunud.

Daani katolitsism tõusmas.

Daanimaa, väikseim Skandinaavia riike, näib— ühe Pariisi lehe teatel aegamööda ärkavat oma ükskõiksusest katolitsismi vastu ja maha kiskuvat raudset müüri mille protestantism oli ülesehitanud katoliiklike ideede maaletungimise vastu. Praegu on Daanis, mille üldrahva arv 3.500.000, katoliiklasi 25.000, kes kujundavad eeskujulist aktiivsust. Juba tõsiasi, et 20 aasta eest katoolne vähemus ulatub alles vaevalt enamale, kui 10.000. hingele, tõendab, et daani diasporakatolitsism on väga agar. Daani katoliku Kiriku all on 85 preestrit eesotsas seisva apostliku vikaari juhatusel. Kuna ilmalikud preestrid suuremalt osalt on daanlased, on ordupreestrid enamalt jaolt välismaalased. On 32 katoliku kirikkonda. Arvatakse haiglate- ja kloostrikabelid siia juurde, siis tuleb üle 100 katoliku kiriku. Pea iga aasta tekib üks uus katoliku jumalakoda. Apostlik töö toimub ühelt poolt koorekihi võitmise, teiselt poolt kirikliku armutöö teel. Ühe nii tähtsa kirjaniku, nagu Johannes Jörgenseni pöördumine, näiteks, on suurt mõju avaldanud. Mitte vähem mõjuv ei ole 600. katoliku õe ohvrimeelne tegevus moodsaimates haiglates. Katoolsetest organisatsioonidest on juhtivad katoolne naisliit ja katoolne noorsooühing. Apologeetia suhtes peab olema väga hell ja peentundeline, sest daanlased on väga demokraatne rahvas, kes autoriteetseist õpetustest palju ei hooli. Kus püüti protestantliku õpetaja vastu võitlemise teel pinda tasandada katoliku misjonitööle, sääl see äpardus. Tagajärjekaks osutus katoliku usutõdede lihtne ja selge positiivne esitlus. Seda tehakse, muuseas, ka selgitavate kirjutiste läb', paavstluse, kiriku organisatsiooni, jeesuiidiordu, Vana Testamendi, katoolse sakramendiõpetuse j. n e. kohta. Katoliku palveraamatutes pruugitakse meelsasti vanu palveid daani eelprotestantlisist aegust. Daani ajakirjanduse suhtumine on iseloomustav. Päris katolikuvaenulisi mõtteavaldusi ei leidu daani ajakirjanduses pea iialgi. Kuna on täiuslik jumalateenistuse vabadus,

---

Mart Raidla näeb maailma.

Reg. S—i veste

(Järg.)

Kell oli juba üheksa läbi, ja Raidla suikus ikka veel unetari embuses. Päiksekiired pugesid vargsi läbi paigatud ruutude lehemehe ähmasesse tuppa ja sügasid kuldkäpakestena hilise magaja kukalt, millel julge kärbes ametlikul sammul jalutas. Koputati uksele: esiti tasa ja arglikult. Raidla tõstis pea ja katsus asjatut vaeva nähes silmi pärani ajada. Kuid minuti jooksul ei olnud jälle midagi kuulda pääle üleslendava kärbse sumina. Siis aga koputati uuesti: kaks korda, ja nimelt nõnda, et koputamisviisist võis järeldada juba pahameelt. Nüüd sattus noormehe pilk ühtlasi kellale, mille osutised juba tükk maad üheksast olid mööda pürginud ja mille helisemist ta liigväsimuse tõttu polnud kuulnud. Ta haaras vajalisemad riidehilbud, rebis need selga ja tõmbas ukse praokile. Esikus seisis korteriperenaine, kes ulatas talle pisikese kirjakese.

Kiri oli päätoimetajalt, kes kohe kutsus Raidlat toimetusse. Asi olevat äärmiselt kiire.

Raidla, kes oli jälle poole ööni jalutanud toomel, ei saanud veel haigutamisest lahti. Ta oli harjunud tavaliselt toimetusse ilmuma alles kella kümne paiku ja tänane kutse oli talle päris üllatuseks.

Kui ta oli veidi toibunud, võttis ta viimaks südame rindu ja pistis pää otsustavalt pesukaussi. Kuuldus sulinat ja mulinat ning viie minuti pärast oli Mart Raidla juba korralikult riietatud.

Toimetus ei olnud kaugel. Umbes 10 minnti tee.

Raidla kohalejõudmisel oli päätoimetaja päevauudiste jaoskonnas. Igalpool võis näha erilist elevust. Kontorineiude seas võis märgata salapärast kihinat-kahinat. Ametivennad piilusid kõõrdi Raidla poole, kui ta oma sammud päevauudiste osakonna poole seadis, et päätoimetaja käest teada saada üldise elevuse ja äkilise kutse põhjust. Ta oli üpris hämmastunud, kui päätoimetaja Vallard, vanapoolne isand ja muidu nii väärika käitumisega inimene, haaras tal käe alt kinni ja vedas teda traavelsammul oma kabinetti. Sääl kukkus kohe küsima, kusjuures ise veel jooksust hingeldas: „Raidla, Teie valdate prantsuskeelt?“

„Veidi, olen võtnud neli aastat eratunde ja käin nüüd vahel Alliançe Française'is.“

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

(võib pärast lihtsat teatamist politseis kõikjal toime panna katoliku palverongikäike) ja et katoliku koole riigilt toetatakse, siis polegi katoolsele misjonitegevusele muud takistust, kui vaimline vastuseis, mis ometi järjest nõrgeneb.

Jumalariigist.

Endine hiina peaminister — katoliku preester.

Apostelvürstide Peetruse ja Pauluse päeval võttis vastu preestrikspühitsemise sakramenti belgia St. Andrea kloostrikirikus, ülempiiskopi, Msgr. Celso Constantini, endise apostliku hiina delegaadi käest, P. Lou Tseng-Tsiang. Selle tseremoonia juures oli ametlikult asendatud hiina valitsus. Uuspreester sai südamlikke õnnesoovikirje: hiina vabariigi presidendilt, generalissimus Tšang-Kai-Šek'ilt, hiina ministrite nõukogu presidendilt, hiina välisministrilt, diplomaatiliselt korpuselt ja paljuilt silmapaistvailt hiina isikuilt. „Observatore Romano", 28 juulist 1935. a. annab P. Lou preestriks pühitsemise puhul selle haruldase mehe senisest elukäigust ülevaate. Lou Tseng-Tsiang võrsub Šanghaist. Ta õppis Tong Wenn'i Pekingi kolleegiumis ja teda nimetati juba 18. aastaselt tõlgiks hiina saatkonda Venemaal. Shu-King-Chen hiina saadik Peeterburis, kõrge haridusega ja kõlbliselt laitmatu mees, hindas väga kõrgelt oma noort kaastöölist ja oli talle tervelt 6 aastat isalikuks õpetajaks. Juulikuul 1900. a. hukati Shu-King-Chen, kuna ta ei olnud kartnud hiina keisrile tõtt näkku öelda. Oma meistri kangelaslik surm oli Tseng-Tsiang'ile hiilgav eeskuju ja mõjuv õpetus kogu eluks. Tseng-Tsiang jäi 14. a. Peeterburgi — atašeena, saatkonna sekretärina ja saatkonna nõunikuna. 1906. a. järgnes tema nimetamine hiina saadikuks Haagi; 1907. a. esindas ta Hiinat Haagi rahukonverentsil. Neli aastat hiljem pöördus ta saadikuna Peeterburgi tagasi. Siia jäi ta aga ainult üheks aastaks, sest vahepeal tärganud hiina vabariik kutsus ta välisministri kohale. 1913 a. sai ta pääle selle pääministriks. Seitse aastat kuulus ta — enamasti välisministrina — hiina vabariiklikku kabinetti. 1918—19. esindas ta hiina delegatsiooni Versaille'i rahuläbirääkimisil. 1922. a. võttis ta üle hiina saatkonna juhatuse Bernis, kuhu ta jäi kuni 1927 a. 1899 a. abiellus ta kõrgeimast seltskonnast belglannaga. See abielu oli üliõnnelik ja viis lõpeks Tseng-Tsiangi, kes päritolult protestant oli, pöördumisele. Pärast oma abikaasa surma (1926 a.) ei olnud Tseng-Tsiang'il enam mingit huvi diplomaatilise teenistuse vastu. Ta sulges enda 1927. a. belgia St. Andrea kloostrisse, kus ta 4. okt. benediktiinirüü vastu võttis. 1933. a. andis ta piduliku tõotuse ja on nüüd oma eesmärgi — preestriameti saavutanud. P. Lou'd külastati tihti ta üksikus kloostrielus ta hiina sõpradelt ja mõnelt välismaa diplomaadilt. Külastajad olid üllatunud teda näha nii õnnelikuna ja rahulolevana, kuid ühteaegu ka nii südamlikult oma rahva saatusega seotuna. P. Lou tahab ka edaspidi esijoones oma suguvendade vaimliste hüvede eest hoolitseda.

Katoliku toodang Brüsseli maailmanäitusel 1935. a.

Maailmaväljanäitusel Brüsselis, kuhu on saadetisi tulnud 30 rahvuselt, on Belgia katoliiklased omale paviljoni teinud: „Palais de la Vie Catholige Belge" — „paviljoon katoolse Belgia elust". Suur, kolmenurkne hoone katab 5000 m² maala; igaüks kolmest fassaadist on 120 m. pikk ja 35 m. kõrge. Suurepärase ehitise otsas on 3 suurt, kuldläikivat kuplit, ümbritsetud kuuest obeliskist. Keldrikorral on restoran 2500 isiku jaoks; esimesel korral päris väljanäitus; teisel korral moodne kirikuruum; ühel terrassil kuulus Yperni kellamäng oma 36. kellaga. Paviljon on sobival kohal kestvate monumentaalsete päähoonete kõrvale ehitatud. Oma omapärase ehitusviisi tõttu torkab ta eriti silma. Näitusel võtab ruumi Belgia kiriklikkude organisatsioonide mõttekujustamise kõrval eriti silmapaistvalt kristlik armastus oma imetletavate saavutistega. Päevapildistiku, aruannete ja statistika kaudu on esitatud belgia ülitugev katoolne noorsooliikumine. Ka katoolne kunst, ehitus- ja maalikunst leiab hoolsat tähelepanu. Osavalt antakse seletusi katoolsest mõjust. Belgia poliitilise ajaloo ja vaimuarengu, kõige päält kirjanduse kohta.

Erilised jaoskonnad on pühendatud ajakirjandusele ja ringhäälingule, kui Kiriku levitamisvahendeile. Suurepärane on ülevaade katoliku kooli ja kasvatusolude ning avalikkude ja kinniste hoolekande asutiste üle. Ka teisteski paviljoonides väljanäitusel on hoolitsetud katoolse toodangu eest näiteks usulise kunsti paviljonis, mille parimad väljapanekud on katoliku kunstnikelt. Samuti Kongoriigi majas. Sääl on mõjukalt esitatud misjonäride teedrajav tegevus ristiusu ja kultuuri hääks. Näi-

---

„Kas suudate kõik aru saada, mis kõneldakse?"

„Mitte kõik, aga suurema osa," vastas Raidla, kes mõtles, et on tegemist mõne tõlkega; veel suurem aga oli ta imestus, kui härra Vallard jatkas, õhinal ja katkendiliste lausetega:

„Eile pärast toimetuse töö lõppu saabus meie lehele kiri Poolast . . . Kutsutakse maksuta ringsõidule Poolas meie lehe esindajat. Ringsõit on korraldatud välismaa ajakirjanikele Poola tundmaõppimiseks ja pärast võimaldatakse meie toimetuse liikmele veel kolmenädalaline viibimine kuskil suvituskohas Poola elu-oluga tutvunemiseks, muidugi sünnib ka see poolakate kulul. Meil oli aga raske meie meeste seast leida sobivat isikut selleks. Keeleküsimus oli kõige keerulisem. Juhtimine Poolas sünnib üldiselt prantsuse keeles. Mõned teadsid toimetuses rääkida, Teid olevat vahel nähtud prantsuse instituudis ja muuseas . . . olete meile ju teinud isegi tõlkeid „Figaro'st" ja „Pétite Parisienne'ist". Sellepärast kõnelesime täna ärijuhatajaga, ning temagi tuli arvamisele, et saatmiskõlbulik olete ainult Teie. Kuna sellise hiilgava võimaluse puhul kindlasti enam ei maksa Teie nõusolekut küsida — sest nõus Te olete juba niikuinii — siis jääb mul ainult üle Teile teatada, et Te olete määratud meie lehe esindajaks ajakirjanike ringreisil Poolas ja et me kohe praegu saadame Varssavi teate Teie osavõtust. Toimetuses olid kõik väga huvitatud, mida ütlete isiklikult oma määramise kohta, mina samuti, sellepärast saatsingi Teile järele käskjala. Päälegi tuleb Teil jalamaid algust teha välispassi nõutamisega ja teiste ettevalmistustega. Reis läheb lahti nädala pärast. Soovin Teile südamest õnne selle ootamatu võimaluse puhul. Täna on Teil vaba päev. Teate ju, meilgi on siin linnas suvisel ajal vähem tööd. Kasutame tagavara-artikleid. Enne ärasõitu külastage aga mind veel kord kodus, kuna annan Teile reisi jaoks erilisi instruktsioone. Siis esialgu — hüvasti!"

* * *

„Ärasõit!" Balti ekspress startis Tartu jaamast ja võttis endaga Mart Raidla, kes vaevalt veel mäletas kõiki päätoimetaja instruktsioone. Vallard käskis tähelepanu pöörata eriti just sellele, mis teistel ajakirjanikel jääb ehk kahesilma vahele. Tähtis olevat just isiklik kokkupuutumine poola rahvaga, poolakate hingeeluga tutvumine. Raidla pidavat poolakatega midagi läbi elama, tal peaks olema mingi seiklus, mida võiks lehes kirjeldada. Igatahes lootis Vallard, et Raidla oma sõidu muljetest võiks kirjutada kümmekond artiklit.

(Järgneb.)

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

teks, ühe asunduse suurel reljeefkujutusel on nähtavale toodud misjonäride asutatud koolid, valgustatud mitmevärviliste lambikestega, ikka iga kooli erilaadi kohaselt. Samal kombel tehtakse meeleliselt tajutavaks ka misjonäride saavutised haigete ravimisel ja nende töö pärismaalaste piirkonnis põlluharimise ja tsivilisatsiooni tõstmiseks. Kohane kirjandus on käepärast. Kongo piirkonna mõjukad statistika andmed lasevad pilku heita misjonitegevuse võimsaile edusammudele. Aastal 1900. oli sääl alles 140 misjonäri ja 1400 pöördunut; praegu töötavad Kongo kolonias 2500 misjonäri ja katoolsete neegrite arv on tõusnud 1.233.000. Rahva üldarv on ümmarguselt 12 miljoni. Näitusega ühtlasi peetakse arvukaid kongresse, nende seas 15 puhtkatoolsete ühingute poolt.

Katoolsest Ameerikast.

Pääle tuttava ja armastatud Isa Coughlini omab katoolne Ameerika veel teise „raadiopreestri": kõrgeaususe Fulton I. Sheen, Wašingtoni katoliku ülikooli professori Ameerikas. Ta peab oma kõned suurelt osalt usulise sisuga. Nädalkavas korduval „katoliku tunnil" kannab ta järjekorrselt ette katoliku õpetust kõrge tasapinnaga kõnedes. Kõned ilmuvad brošüüri kujul ja neid ostetakse hulgakaupa. Et rahuldada kõigisse usutunnistustesse kuuluvate arvukaid järelpärimisi „Katoliku tunni" kohta, pidi seatama eriline sekretariaat ametisse.

Ära süüta küünalt. . .

Vaimulik tehing Guiseppe Sarto, pärastise paavst Pius X., õndsakskuulutamiseks edeneb. Praegu töötab riituskongregatsioon tähelepandava akti lõpetamise kallal.

Püha Isa 100. a. sünnipäeva puhul, mida 2. juunil pidutseti, olid sündmused, mis tunnistust annavad sügavast austusest, mida vastu kannab oma surnud pääle katoliku maailm.

Pärast Pius X. õnsakskuulutamist tasandab teed peatsele pühakskuulutamisele kahekordne imede sündimine. Tähelepandavate juhtumite seas, milliseid tingimata imeks pidama peab, on eriti tähtis üks episood. Ta on peagu sugugi avalikkusele tuntud.

On tegemist teatega, mille uskumisväärilisust kinnitab surnud kardinal Meri de Val.

Viimane, üks lähedasi Pius X. sõpru ja teenreid, oli just hakkamas süütama tõotusküünalt surnud paavsti püha Peetruse katedraalis oleval haual. Selleks pidulikuks aktiks oli jumalakotta kogunenud hulk kõrgeid kiriklikke aukandjaid ja arvurikkalt usklikke. Äkki sai kuuldavaks — ainult kardinalile — hääl. See oli surnud paavsti oma. See hüüdis talle valjult hoiatuse, mida ainult kardinal mõistis, sest ühtaegu ilmus talle surnu nägemus. Kõlas kolm korda: „Ära süüta küünalt", „ära süüta teda mitte!" . . .

Kardinal Merri, muidu hirmumatu mees, ehmus selle surnu haruldase ilmumise pärast ja ta saladuslikust hoiatusest. Ta laskis vajuda värisevad käed ja — vastuoksa pühitsetud kindlale pruugile — jättis küünla süütamata.

Oli hää, et kardinal kuulas Pius X. häält. Selle läbi välditi hiigla katastroof! Kui nimelt pärast pidu lõppu kardinal hoiatuse sügavamat põhjust uurima hakkas, tehti kindlaks, et suur tõotusküünal kanget lõhkeainet sisaldas. Sellest oleks piisanud Püha Peetruse hauakambri õhkulaskmiseks.

Budapesti ülikool 300-aastane.

Budapesti ülikooli 300-aastast asutamisjuubelit peeti Ungaris erilise pidulikkusega. Nimetatud ülikool on asutatud kardinal Peeter Pazmany poolt. Parlamendi korraldusel võetakse Ungari seadustekogusse „Corpus Iuris Hungarici" vastu seaduse kujul sõnastatud kardinal Pazmany teenete hindamine ja tunnustamine. Ülikooli pidulikust istangust võttis osa ka kardinal-priimas Serédi kardinal Pazmany õigusliku järeltulijana. Kardinal Serédi pühitses uue aula ja ülikooli asutaja ausamba. Haridusminister Homan tunnustas otseselt Pazmany asutatud ülikooli katoliiklikku iseloomu (ülikooli esialgseks asupaigaks oli Tyrnau). Kardinal Pazmany on ungari kiriku suur uuendaja vastureformatsiooni ajal; vaimuliku kirjanikuna ja kõnemehena on tal ungari kirjanduskeele uuestilooja tähtsus.

Kas olid inglise märtrid äraandjad?

Westminsteris oli enne Mooruse ja Fisheri pühaks kuulutamist katoliku ja ühe protestandi vaimuliku vahel, kas olid inglise märtrid äraandjad. Inglise ajakirjanduse teadete järele jälgis seda arutlust tulvil täis saal hingetu põnevusega. Protestant kaitses seda vaatekohta, et need märtrid mitte oma usu pärast ei hukatud, vaid isamaa reetmise pärast. Sellele üldisele põhjendusele lisati veel täiendusena juurde, et „Arundeli krahv kuninganna Eliisabethi käsul mitte keeldumise pärast, oma usku salata, Toverisse ei suletud, vaid jatkuvate vandeseltside asutamise pärast. Kõneleja esitas mitu dokumenti Oma tõendust, et kuninganna Eliisabethi ajal sellised vandeseltsid väga sageli ilmsiks tulid, ei suutnud ta tõestada. Seepärast läks katoliku preestril korda ilma suurema raskuseta protestandi seletusi ümberlükata.

Eestist.

Tallinn. Rootsist külastas meid pastor Strang, kes on koguduse vaimulikuks Stockholmis. Ta veetis siin oma puhkuse ja tutvunes katoliku koguduste eluga Eestis. Tema kirjeldusist Rootsi katoliikliku elu kohta ammutasime mitmekülgset ergutust.

22. augustil saabus Tallinna Austria katoliikliku noorsooorganisatsiooni „Neuland'i" ekskurssioon rühmaülema Joseph Kopetzky juhatusel. Viini poisid olid oma matkal käinud juba Poolas, Saksamaal, Leedus ja Lätis. Rühm, mille nimeks „Viiking", koosnes üheksast noormehest, kes liikusid vormirõivais ja kes olid matkatarvetega hästi varustatud. Rühmal oli kaasas ka oma lipp.

Tallinnat külastas reisul Leningradi suur saksa turistideaurik „Stuttgart". Laeva reidil viibimise ajal tegid mitmed kõrgemad vaimulikud Ungarist ja Lõuna-Saksamaalt, kes võtsid osa ekskursioonist, visiidi Aposlikule Administraatorile Msgre Profittlich'ile, Nüüd on võimaldatud ka vaimulikkudele osavõtt ekskursioonidest Nõukogude Venesse.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Uskon Sanoma nr. 7—8. Vast, toim. A. Carling. Talitus: Helsingi. Edelfeltintie 14.

Välimus maitserikas nagu alati. Sisuks on juhtkiri Msgre A. Carlingi poolt, artikkel piiskop Hemmingist Jarl Gallén'i poolt, mitmekesiseid uudiseid katoliiklikust maailmast, kirjandusülevaade, kus üksikasjalisemalt mainitakse Kiriku Elu, noortenurk ning suur osa ajakirja on pühendatud jälle palveapostolaadile, mis selles numbris on leidnud jälle eriti huvitava käsitelu. Ohutatakse katoliiklasi pa'vetama kasvatava filmiasjanduse eest.

Välis-Eesti Almanak IV, Tallinnas, 19. aug. 1935 a. Vastutav ja tegev toimetaja Ed. Riisman. Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V. -Posti 8, Tallinn.

Juhtkirjaks on A. Kivika artikkel raamatu-aasta puhul. Muide rohkesti huvitavat väliseestlaste elust. Erilist tähelepanu väärib ka Andres Pranspilli sisurikas artikkel „Eesti näitemäng New-Yorgis". Kodumaa kroonikat on toodud õige rikkalikult, nii et väliseestlasel avaneb täieline pilt meie sündmusist. Hää mulje jätab samuti väline külg: kaan on kunstipärane ja maitsekas.

Eesti noorus, RA erinumber, nr 8. Tegev-toimetaja: Vold. Vent. Vastutav toimetaja: Aug. Meikop. Väljaandja: Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus, Tallinn, Lembitu 10.

Raamatuaastal on „Eesti Nooruse" toimetamine usaldatud ÜENÜ Kirjanduskesktoimkonnale, kes on asunud mahu suurendamisele ja kes ka sisuliselt tahab pakkuda midagi uut ning tõhusat. Käesoleva numbri sisu ongi juba väga mitmekülgne. Number sisaldab mitmeid huvitavaid artikleid Ed. Hubeli, A. Kurvitsa, Erika Viirsalu j. t. poolt. Eespoolt leiame André Gide'i pühenduse „Eesti Noorusele". Loodame, et „Eesti Noorusel" õnnestub tõesti kontakti luua paljude nimekamate välismaa kirjanikega, kes inimkonnale on pakkunud tõelisi väärtusi nii kõlblisest kui ka hariduslisest ja kunstilisest küljest vaadatuna. Numbri välimus on lihtne, kuid ilus.

R. S.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 10 **1. Oktoobril 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: Dr. Friedrich Lange Tartu, Päeva t. 2.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 10 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kristliku dogma eluväärtusi.

1. Ilmutamise väärtus.

Prof. Dr. E. Krebs avaldab ajakirjas „Schönere Zukunft" artiklite sarja, kus ta käsiteleb „Kristliku dogma eluväärtusi". Anname siin „Kiriku Elu" lugejaile nende arutluste põhipanevad mõtted:

Kristlikud dogmad näivad paljudele elutardumisena, vabaduse kitsendusena, usulise elu takistusina. Järgnevad selgitused näidaku meile, kui vähe see vaade vastab tegelikkusele.

Ilmutamise dogma sõnastab tõiga, et Jumal „mitmekesisel ja mitmesugusel viisil vanast ajast on kõnelenud prohvetite läbi isadele, neil viimaseil päivil aga oma Poja läbi meile". (Heebr. 11—2).

Kuhu tuleb inimene, kes seda ilmutamist ei usu, ütleb meile 13. Taaveti laul: „Rumal räägib oma südames: ei ole olemas Jumalat! Sääl vaatab Jumal taevast alla inimlapsile. Ta tahab näha, kas kellelgi on arusaamist, kas keegi Jumalat otsib. Aga kõik on nad eksinud, kõik kokku on nad saanud kasutuks. Närbumine ja häda on nende teedel ja nad ei tunne rahu teed. Jumalakartus ei ole nende silme ees, nad ei hüüa Issanda poole. Kuid nad värisevad hirmust — kus enne polnud põhjust hirmuks."

Uuemas mõtteteaduses on hirmul omapäraselt tähtis koht. Taani mõtteteadlane S. Kierkegaard kirjutas selle üle kaks raamatut: „Surmahaigus" ja „Hirmu mõiste". Ka M. Heideggeri teoses „Ajalikkuse metafüüsika", mis põhimõtteliselt käib Fausti sõnade järele: „Teispoole on meil väljavaated kinni", tegeleb nii väga selle hirmuga. See hirm on loomulikuks kaasnähteks elule, mis pole kaitstud Jumala kandvais kätes, vaid mida ähvardab see „midagi", nagu nad arvavad, tegelikult aga ähvardab neid „midagi pärast surma". Seda „midagi" kartis kord Hamlet, taanlane, ja Shakespeare, angelsaks, juba ammu enne Kierkegaardi. Seda kardavad ka tänapäeva eksistentsfilosoofid Saksamaal. Lõpeks see on jumalatuse hirm. Ülalmainitud Taaveti laulu sõnad toovad sügavama tõsidusega meie teadvusse ühenduse hirmu ja Jumalast eemaloleku vahel. — See ei ole sugugi nii, et inimene ilma Jumalata võiks elada väärtuslikku elu. Pääliskaudne inimene võib selle küsimuse jätta kahesilmavahele. Sügavamat inimest aga haarab hirm mittemillegi ees või pigemini ütelda hirm elu mõttetuse ees ja selle „midagi ees pärast surma".

Tänulikkus valdab sellepärast kristlast, et me pole andunud sellele mõttetusele, vaid et Jumal meile kõneleb kuuldava häälega. Aastatuhandeid kostab meile see hääl „Pühalt Maalt." Rahvaste keskel, kelle seas austati päikest, tähti ja teisi jumalaid osaliselt veriste inim- ja lapseohvritega, osalt häbitute ebakõlbluskultustega, elas siin „äravalitud rahvas. Ka selle rahva instinktid kihutasid ebajumulateenistusele. Aga sääl lööb nagu suur kell kaugest kõrgusest ja ometi imelise kõlaga ikka uuesti selle rahva sekka. Ainsa hääl: „Mina olen Issand, sinu Jumal". Kui teised rahvad oma müütides maailma saamisest jumalate võitluses jutustavad, kuulutab siin Jumala hääl: „Alguses loos Jumal taeva ja maa." Jumal on lihtsalt olemas — enne kui on olemas üldse midagi. Kõik loob ta oma kõikvõimsa sõnaga „Saagu". Üksi tõik, et seda puhast ja ülevat jumalaideed kuulutatakse juutide juures, et ta võitluses rahva instinktiivse kalduvusega sajandite kestel ikka jälle kehtivusele pääseb ja et ta tänini osutub elavaks Vana Testamendi kirjade kaudu, see on loomulikult mitteseletatav tõik. Siin kõnetab Jumal ise meid väljaspoolt. Ning tänini jagunevad inimesed alati vastates sellele küsimusele: ühed märatsevad ja lärmitsevad selle hääle vastu — misjuures nad ometi värisevad hirmust — teised vastavad Taaveti laulu sõnadega: „Kui magusad on minu igemeile sinu sõnad." Laul (118).

Jeesuses Kristuses astub siis Jumal uuesti inimeste ette ja kõnetab neid, kõnetab neid tänini Kiriku kaudu, kelle läbi Kristus kuulutab Jumala varjatud saladusi, teeb häätegusid vaeste, haigete ja patuste juures. Selleläbi kutsub ta ikka uuesti välja inimesi vastusele: „Mida peate Kristusest?" Ja mida suurema vihkamisaga täidetult vastased tema ja tema Kiriku vastu märatsevad ja

lärmitsevad, seda enam tunnustavad nad selle edasitegutsemise hävitamatut elavust ja tajutavat reaalsust, seda enam kõneleb neist hirm. Seda enam aga sunnivad nad aga ka igat üksikut otsustamisele tema eest võt tema vastu — selle tajutava õnnistusrikka tegevuse eest, mida ta ikka veel oma Kiriku kaudu teostab — või tema vastu, mingi leiutatud müüdi eest, mingi uue ebajumala eest, kes annab inimese hirmu ja meeleheite kätte.

Jumal kõnetab meid, kõnetab meid oma Kiriku alati kuuldava hääle kaudu. Ning ta kõneleb siin Kõigekõrgema autoriteediga, selle kindlusega, kes teab mis ta ütleb ja nõuab. „Mida meie teame, seda kõneleme“ (Joh. 3,11). Teravalt piiriteldud, eksiseletuse vastu turvatud lauseis, „usu dogmades“ kõneleb meile Jumal oma Kiriku kaudu. Need dogmad on meile hinnalised lambid pimeduses, täiesti kindlad teejuhid mõtlemisel ja palvetamisel, tegutsemisel ja kannatamisel. Nad ei jäta otsivale hingele dogmadeta harduse vankuvust ja lodevust, mis harrastab täna parempoolse jutlustaja mõtteid, homme kellegi liberaalse kristuseseletaja võluvat keelt, ülehomme psühhoanalüütiku lülitelu, ja lõpeks kõigi kõlblike mõistete hävitaja pattu ja süüd salgavat libertinismi. Dogmad on sellepärast nii vihatud kõikide Kristuse vihkajate poolt, et nad alati sunnivad meid viimasele seisukohavõtule ja kaitsevad pikaldase väljalibisemise eest Kristusele järgnejaskonnast. Jumal kõneleb meile dogmade kaudu. Kas ma usun teda, või ei usu? See on küsimus. Sääl ei ole olemas seletlemist ja äraseletlemist ning pikaldast eksiteele sattumist. Sääl on olemas ainult jumalasõna armastav vastuvõtmine või vihkav eemaldumine sellest. „Kes ei ole minu poolt, see on minu vastu.“

Meie paneme dogmahirmule ja dogmavihkamisele vastukaaluks aukartliku, tänuliku Jumala ilmutuste vastuvõtmise. Uskuma tähendab uskuda Jumala tõearmastuse pärast Kiriku sõnu, milliste kaudu kõneleb Kristus. Selline uskumine teeb hinged heledaks ja tugevaks, päästab neid hirmust, ja täidab neid rahuga. Jumal olgu tänatud selle oma armastuse kingi eest.

Kas soodustab paavst sõda Abessiinia vastu?

Möödunud juunil tõendas prantsuse kommunistide Pariisi häälekandja „Humanité“, et Vatikan ajavat itaalia valitsust vallutamissõjale Abessiinia vastu. Sõda Abessiinia vastu olevat Vatikanile meeltmööda juhus, et väljaspool katoliku kogudust Ida-Aafrikas elavaid kristlasi fašistide püssitikkudega katoliku Kirikule „pöörata“. Pääle selle levitavat Vatikan võltsteateid öeldava katoliku misjonäride tagakiusamise kohta Abessiinias, et sel kombel Itaalias meeleolu erutada. „Osservatore Romano“ lükkas ümber omal ajal need tõendused erakordselt teravate sõnadega, nagu leiutised, valed ja laimdused, nagu neid pruugivad ainult „ajakirjanduse gangsterid“. Umbes kuu hiljem, 28. juulil, võttis paavst ise avalikult seisukoha Abessiinia küsimuses. See sündis Abessiinia katoliku misjoni esimese apostliku vikaari, itaalia piiskopi, Justiinus de Jakobis'e voorustedekreedi ettelugemisel tema õndsakskuulutamise protsessi ajal. See suur piiskop, ütles paavst, olevat olnud Abessiinia häätegija ja isa, suur itaallane ja nagu lapsestamise kaudu suur abessiinlane. „Meie austame tema mälestust“, jatkas paavst, „hetkel, mil rändavad taeval Itaalia ja Abessiinia vahel pilved, millede olemasolu ja tähendus, või õigemini, saladus, sest see on ta veel, kellelegi varjule jääda ei või. Ühel ajalooliselt nii tähendusrikkal hetkel tahame juurde lisada vaid mõned, hästi kaalutud sõnad: osalt, et kõiki ja igaüht manitseda, kõigi kohuste täitmises järgida sellele vooruste ja kangelasmeele kõrgele eeskujule (piiskop de Jakobis'e elule); osalt, et öelda, et me veel ja alati loodame Kristuse rahule Kristuse riigis, ja sellekohaselt usaldust toidame, et midagi ei sünni tõe, õigluse ja armastuse vastu.“

Paavsti seisukoht Itaalia-Abessiinia küsimuses leiab aga veel selgemat väljendust halastajaõdedele peetud kõnes.

Itaalia-Abessiinia kokkupõrke alatasane teravnemine ja sellest maailmarahule tärkavad hädaohud on paavstile annud põhjust, veel kord avalikkuse ees oma hoiatavat häält tõsta, rahule manitseda ja ühtlasi meeletuletada praeguse kokkupõrke moraalse külje üle otsustamiseks paratamatult tarvilisi, teatavaid kristlikke põhimõtteid.

Kõne, mis Pius XI selle ülesande kohta apostliku avameelsusega pidas, võidab küll ajaloolise tähenduse. Ta suunati prantsuskeeles katoliku haigeravitsejannade rahvusvahelisest kongressist osavõtjaile, kes 27. augustil, pärast lõunat paavsti suvipaleesse Castel Gandolfo's audientsile kogunenud olid. Alguses näis, nagu tahaks paavst omas kõnes piirduda vaid kongressi eriliste teemadega — usulise süvenemisega kutse mõistmises, parima ja moodsaima tehnilise hariduse vajadusega ja ravitsejannade apostliku töö korraldusega katoolse tegevuse vaimus. Koosviibijaid juba õnnistanud olles, võttis ta aga ootamatu pööranguga veel kord sõna: „Uskusime, juba valmis olevat, kuid meie ei ole veel valmis“. Ta käsitas rahuteemat, mis varemini kõlanud oli, kongressi tõotuses, palvetada Püha Isa ja eriti rahu säilimise eest. Tsiteerime selle kõne osa nii, nagu see järgmisel päeval avaldati prantsuse algteksti järele „Osservatore Romano's“:

Haigeravitsejad-õed tunnevad küll parimini, mis tähendab sõda. Haigete õed on sõda näinud ja kui keegi teie seast nägi viimast sõda—see ei või seda unustada.

Meie nägime seda — sõda nägime, pidades reisima läbi Euroopa kesk sõda. Oleme läbi Kesk-Euroopa rännates endale aru anda võinud neist rüüstamisist, mis ta põhjustas. Nägime seda Poolasse minnes, kuhu kutsus meid sõnakuulmise kohustus ja Ettenägevus. Jõudsime Poolasse varsti pärast venelaste taganemist, kui olid alles värsked rüüstamiste jäljed: see oli sõda, nagu ta tõesti on. Sellepärast palume teid eriti: Palvetage, et sõda

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

kõrvaldatakse, et ta tulemata jääks. Haigeteõdedena olete teie sellele palvele eriti kutsutud. Teie ringes teatakse enam, kui kusagil mujal, mis tähendab sõda ja kes on vaesed sõja ohvrid.

Jah, teie soovite meile Kristuse rahu ja rõõmu. See ongi meie suur soov. See on meie igapäevaste palvete sisu. See on meie anumine armsalt Jumalalt, rahu Jumalalt, kelle südames kogu ta mõtete täiuses ja ta huulil kõige päält rahusõna oli: Pax vobis — rahu olgu teile! . . .

Kus ta iganes ilmub, sääl kuulutab end rahu: Pax vobis . . .

Oma rahu annan mina teile, rahu, mis mulle üsna eriti kuulub, rahu, mida maailm ei tunne, mida ta aga oma õnneks tunda saama peab . . . Pax vobis.

Ja pange tähele: Kui rahu armsa Jumala tahe on, siis on ta ka kõigi ühiskondliku ja isikliku elu hüvede saavutamise esimene eeltingimus. Ta on ka hingede õndsuse eeltingimus. Tuletage meelde, mida üksnes misjonitöö sõja läbi on kannatanud: see on südantlõhestav! Juba mõte hingede pääsemisele väljaspool misjonit annaks meile põhjust rahu eest palvetamiseks. Isegi mittemisjoni mail — kui palju vaimlist hävitust, kui palju hingede rüüstamist nägime sääl:

Halastajaõed teavad seda parimini. Jah, meie soovime rahu, meie palume armast Jumalat meid sõja eest hoida.

Juba paljas mõte sõjale, ilma midagi juurde lisamata, (ja võiks nii paljugi juurde lisada) paneb meid värisema.

Meie näeme juba, et välismaal vallutamissõjast, rünnakusõjast räägitakse. See on tegu, mille juures meie isegi oma mõtteid viibida lasta ei taha. See on hukutav ettevõtte. Sõda, mida peetakse ainult vallutamiseks, oleks avalikult ülekohtune sõda. See on midagi, mis käib üle meie kujutluse võime. See on midagi ütlemata kurba ja hirmsat! Meie ei või mõelda ülekohtusele sõjale. Meie ei taha tema võimalust uskuda, meie tõrjume teda kindlalt tagasi. Meie ei usu ülekohtust sõda. Ei taha temasse uskuda.

Teiselpool Itaalias, öeldakse, et tegemist on õiglase sõjaga. Sest kaitsesõda, mis ettevõetakse piiride kindlustamiseks kestvate ja lakkamatute hädaohtude vastu; igapäevaga kasvavale rahvaarvule ruumi levitamiseks; sõda, mida ettevõetakse ühe maa ainelise kindelolu kaitseks või säilituseks — üks selline sõda olevat just selle tõttu õigustatud.

On igatahes tõsi — ja selle üle peame järelemõtlema, — kui see vajadus, ruumi levitada, püsida võib, kui isegi püsiks vajadus, piire kaitseks kindlustada, siis võime ometi vaid soovida, et neid raskusi lahendataks muul teel, kui sõja kaudu. Kuidas? Muide, see pole kerge öelda, kuidas — aga meie ei usu seda võimatu olevat. Peab uurima seda võimalust. Üks näib meil olevat väljaspool kahtlust: Kui tarvidus ruumi soetamiseks tõsiasi on, millega tuleb arvestada, siis on kaitsemisõigusel piirid ja kitsendused, mida peab tähele pandama, et kaitsemine süüks ei saaks. Igal puhul palume armast Jumalat, et ta toetaks teojõulist vaevanägemist selgestinägevailt mehilt, kes aru saavad rahvaste ja ühiskondliku õigluse tõelise õnne nõuetest. Neilt mehilt, kes teevad, mis nad iial suudavad, mitte ähvardustega, mis seisukorda ainult raskendavad, meeli segavad ja olukorda päev-päevalt raskemaks ja ähvardavamaks teevad. Mehilt, kes teevad, mis suudavad, et täide viia rahunemise ja rahu tööd, otsekoheses mõttes sõda eemaldada. Meie palume Jumalat, et ta õnnistaks selliseid vaevanägemisi ja südidust ja kutsume teid üles, ühes meiega selle eest palvetama."

Sellele paavsti kõnele ei ole seletust vaja. Ta on vali manitsus rahu säilitamiseks, tõsine hoiatus sõja eest ja selge vihje kristlikult õpetuselt sõja kõlblikule lubatavusele tõmmatud piiridele. Iseenesest selge on viibe Abessiinia juhule.

Frantsiskus Assiisist.

Oli alanud keskaja teine pool. Kõigi pahede keskel, mis tähistavad keskaega, sõdade, vaenu, nälja ja haiguste, ainelise puuduse keskel, mis tollal samuti, kui praegugi, segi oli priiskava küllusega ja elupõletamisega" — kõige selle keskel ägas mõtlev inimkond, nii teadlikult kui ka teadvuseta Jumala armu järele. Oli, nagu ootaks maailm kõige oma möllu sees ometi hinge kinnipidades ühte sõna Jumala suust, midagi, millele ta ise vast nimegi ei osanud anda, igatsus, mis aga kustumatult hõõgus ta hinges! Ja Kirik palvetas, palvetas! . . .

Jumal kuulis seda sõnatut igatsust, seda lakkamatut palvet. Ta saatis maailmale mehe, kelles ilmneb suurimal määral Jeesuse Kristuse Vaim; kelles põleb heledaimal leegil Ristilöödu armastus kogu inimkonna vastu — jah: Looja armsus loomingu vastu:

1. Tema pärisnimi oli Giovanni (Johannes) Bernardone. Ta sündis 1182. a. (kuu ja päev teadmata) Itaalias, Assiisis rikka kaupmehe pojana. Isat tunneme valju, karmi ärimehena, emat õrna naisena, kelle lemmik oli eriti ta noorim poeg Giovanni. Väikepoolne ja sale, korrapäraste näojoontega ja kahvatu jume ja säravate mustade silmadega noorur oli oma seltslaste seas väga armastatud oma helde iseloomu ja elevuse tõttu. Kõik tegi ta teistega kaasa: lustilised joogipeod, mängud ja tantsud. Oli tihtigi ülemeelik ja ebamõõdukas — siiski mitte iial raskesse pattu langedes. Isa pühendas teda ärisaladusisse. Ta käis paigast paika kalliste kaupadega ja vana Bernardone lootis juba temast väärikat ärimeest saada. Kuid Kristus astus vahele öeldes: See on mulle äravalitud tööriist!

Ühelt lõbusalt peolt koju ratsutades peatub Franz teeääres seisva ristikuju ees ja kargab hobuselt, et harjunud kombel palvetada. Ja sääl sünnibki see suur ime, millesse suudavad vaadata ainult need hinged, kelle sügavuses heliseb samane põhiheli: Frants kuuleb Kristuse kutset! Ja nii võimas on see hääl, mis siin, ristikujult temaga räägib, et see kogu ta olemuse nagu ärasulatab. Kuld ja hõbe peekrid ja karikad, mille ilu imetlenud ta kunsti-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

meel, sõprade ja sõbrataride kiitus ja õrnus, mis teda joovastanud, toredus ja mugavus, millega teda kodu ümbritsenud — isegi ema armastus, mis talle ikka kõrge ja püha olnud — kõik see kahvatub ja kustub, taganeb mõõtmatusse kaugusse, vaadates sellele nimeta valust moonutatud palele. See jäme, tahumata ristipakk hüüab temale: „Siin pidi Tema noorus oma surisängi leidma — sinu eest!“ Okaspärg verdtilkuval laubal sõnab: „Ema viimaste kallistuste asemel surun mina Tema pääd—sinu eest!“ Ja kogu see püha Ihu omas otsatus kannatuses räägib talle sõnu, milles väljendub mõõtmatu piin: „Olen Jumalalt hüljatud — sinu eest! —

Hinge põhjani vapustatud küsib Frants ainsa sõna:

„Miks?! Ja Lunastaja kostab ainsa sõnaga: „Armastusest!“

Ja ongi sündinud suur ime: on loodud saladuslik vahekord Õnnistegija ja Assiisi Frantsi vahel— armastusleping, mis pidi kestma igavesti. Oma edaspidises elus on Frants nii tihti, ümberpöördult, Kristuse küsimusele: „Miks?“ kostnud: „Armastusest!“

Armastus Kristuse, kui ristilöödud Lunastaja vastu sundis Frantsi kogu oma eluviisi põhjalikult muutma. Ta müüs ära kõik, millele ta arvas endal õiguse olevat ja jagas hinna vaestele. Ise hakkas ta jutlustades ja vaestele kerjates mööda maad ringi käima. Siinjuures ei tohi unustada, et too aeg koguni teine ja et, vaatamata kõigile oma seesmisele muudatusele, Frants ikkagi oma aja laps oli. Peame ka meeles pidama, et kuigi seadused ja kombed, kogu ühiselu tollal oli teisiti, kui praegu — siiski inimhing samane oli, kui nüüd. Kuigi Frants ilma takistamata almusi kerjata ja oma tahtmist mööda hooletusse jäetud kirikuid ja palvelaid kohendada ja ülesehitada tohtis; kuigi politsei teda ei kimbutanud, omale seltslasi kogumast ja nendega avalikke patukahetsuse ja ja palveharjutusi pidamast — ei ole sellega veel öeldud, et ta k õ i k j a l oleks leidnud rahva arusaamist ja poolehoidu. Palju enam naerdi teda ja peeti hulluks. Ja nagu meiegi ajal on just s e e kõige raskem kanda! Kuid Frants ei haavu. Mida enam inimesed teda võõriti mõistavad ja pilkavad, seda enam süttib temas leekima püha tuli. Ta rõõmutseb, et ta tohib osa võtta oma jumaliku Õnnistegija kannatusist. Vähehaaval koguneb talle õpilasi. Nendega rändab ta paigast paika, meeleparandamist jutlustades. Oma õpilasile andis ta peagi hästi väljatöötatud reeglid; nii sündis „Vähimate vendade Ordu“. Pääle selle asutas ta veel klarissitaride naisordu ja „kolmanda ordu“, mille liikmed on mõlemist soost ilmikud.

Rännates Palestiinas ja Egiptuses, kus ta hingi Kristusele võita ja ise märtrisurma leida lootis, võitis ta isegi selleaegse sultani lugupidamise oma ordule, nii et püha haua valvamine selle hoolde usaldati.

14. sept. 1224. a. sai ta Alverno mäel stigmatiseeritud, s. o.: talle ilmusid äkki saladuslikul kombel Kristuse haavade märgid kätesse, jalgadesse, külge ja ümber pää.

Frants ei saanud iial preestriks. Sellest ametist hoidis teda tagasi ta ülisuur alandlikkus. Kord ütles ta: „Kui mind ühteaegu kohtaksid preester ja ingel, siis läheksin ma sedamaid preestri kätt suudlema ja ütleks inglile: „Ingel, oota, sest need käed puudutavad Eluleiba ja on selle tõttu üleinimlikud!“ Preestriameti au sundis teda unustama preestrite isiklikke puudusi ja vigu.

Suurimas vaesuses elades ja surres oli Assiisi Frants ometi lõpmatu rikas. Hiilgavaim tunnistus selle kohta on tema kuulus „Päikese hümn“. Kes end loodusega ja loomadega nii ühe tunneb olevat; kes Loojat nii selgesti näeb igas tema teoses, see omab terve Kõiksuse — ka siis, kui tal ei jalatäit maad, ega tilka vett ei ole, mida ta võiks omaks nimetada. Ja selline rikas ei ole kitsi. Tal on tung jagada ja — tal täidib lõpmatult jagada!

Assiisi Frants on Katoliku Kiriku pühak. Kuid ka väijaspool Katoliku Kirikut on arusaadud selle mehe õilsast armastusest Kristuse vastu, millest, nagu tervest ja elurõõmsast juurest, tärkas tema oivaline armastus ligimese ja — kogu Jumala loomingu vastu. Keeletud olendidki tunnustavad teda. Loomakaitse seltsid on ta oma Kaitsepühakuks võtnud.

Oma breviirpalves 4. okt. palvetab püha Kirik nii: „Jumal, kes sa oma Kirikule püha Frantsiskuse teenuste läbi uusi võsusid külge poogid, anna meile, et me teda järgides maiset põlgame ja taevaste andide osadusest ikka rõõmustume!“ — Sündigu see — siis juhib meid see täht kodumaale.

Poliitiline katolitsism.

Juba korduvalt võis ajalehtedes lugeda „poliitilisest katolitsismist.“ Ka „Deutsche Kirchenblatt“, nr. 8. teatab „poliitilise katolitsismi olemasolust.“

Sõnal „poliitiline katolitsism“ pole mingit hääd kõla. Sellega tahetakse väljendada katolitsismi õigustamatut püüet end segada poliitilistesse küsimustesse. Eriti Saksamaal tahetakse nentida selliseid voolusid katolitsismi puüdena, jälle poliitilisele võimule jõuda.

Järgnevais ridades tahaksid selle küsimuse kohta ilmuda mõned arutlused, mis võimaldavad näha nimetatud küsimust kord ka katoliiklikus valguses.

8. augustil avaldas Vatikani ametlik leht „Osservatore Romano“ artikli, milles mainitakse ka lööksõna „poliitiline katolitsism“. See valem („poliitiline katolitsism“) on ju ikka olnud ettekäändeks igale Katoliku Kiriku rõhumisele . . . Kirik ei tunne mingit erakonnapoliitikat, kui aga poliitika mainitud lööksõnadega altarite kallale tuleb, siis on Kirikul täieline õigus enesekaitseks.

Suurtel küsimustel, mis huvitavad rahva ühiskondlikku korraldust, on küll oma majanduslik ja tervishoidlik külg — ütleme: oma aineline ja maine külg, need kuuluvad, nii kaugelt, kui nad küsimuse alla tulevad, tsiviilvõimu otsustuspiirkonda. Kuid neil on ka kõlblik külg, mis palju tähtsam, ja millest mitte üleastuda ning mida rikkuda ei tohi, kui

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

tekkima ei pea suured ühiskondlikud kahjud. See tähendab Kiriku jumalikku ja ühiskondlikku misjonit valesti mõistma ja apostlikku ametit välja tõrjuma säält, kus ta vajalisim on, kui nõutakse et Kirik siis, kui tegemist on kõblike küsimustega, seda ala ärgu riivaku; kui teda sundida tahetakse, piirduda vaid üksikute südametunnistuse mõjutamisega ja jumalateenistuse talitusega.

Selle kitsendusega ei või Kirik aga iialgi nõustuda, sest „ta ei tohi oma jumaliku, õnnistatud ameti tõttu mitte unustada, või koguni hooletusse jätta valveülesannet kõigi avaliku elu nähtuste üle — kui kõlblikke küsimusi arutellakse või korraldatakse.“ (Entsyklika XI. Quadragesimo anno).

Ka viimane saksa piiskoppide karjasekiri tegeleb muuseas „poliitilise katolitsismiga“. Sääl öeldakse: „Uus võitlushüüd „poliitilise katolitsismi“ vastu, etteheide, et katoliiklased liig palju tegelevad riigiõiguslike asjadega, võib mulje jätta ainult otsustusvõimetuile inimesile. Ainult inimesile, kes ei küsi, miks nii palju kõneldakse usu teenijaist, kes kuulu järele poliitilisele alale upituvad, nii vähe aga poliitikameestest, kes usualale tungivad. On rida küsimusi, milledel on nii hästi riiklik, kui ka usulis-kõlblik külg, nagu on kooli- ja abieluküsimus. Neis n. n. segaküsimusis ühendati riigi kokkuleppel Kiriku ja riigi rahulik koostöö. Mõtlejad inimesed küsivad küll, mis siis üldse mõistetakse „poliitilise katolitsismi“ all, ja milles erineb poliitiline katolitsism usulisest katolitsismist. Muidu võiks ju mõnele üliagarale pähe tulla, igas kiriklikus rongikäigus, igas preestri-kuues tänaval näha väljakutset ja ta tahaks igat kirikukella lööki ära keelata — avaliku rahu rikkumisena. Võitlushüüd „poliitilise katolitsismi“ vastu saab liig kergesti lubatäheks igale omavolile katoliiklaste vastu üldse; pidemeks, et mõnda ebameeldivat preestrit vanglasse saata, ordulasi maapakku ajada ja tänava kirgi mõnegi ustava katoolse eraisiku vastu ülespiitsutada.“

Karjasekiri osutab võimatusele, avalikku elu vabastada usulise mõju alt. „Küll peab ristiusk esmalt ja kõige päält üksiku hinge Jumalaga ühendama ja Jumala riigi ülesehitama üksikus hinges. Siis aga peab ülesehitatama Jumala riik ka ühiskonna elus. Ei võida olla kodus, oma kambrikeses kristlane ja tänaval pagan. Ei või mitte eraisikuna Kristusega koguda ja riigimehena Kristuse tööd pillutada. Kes nii teeb, on iseloomuta, kahepaikne inimene.“

„Poliitilise katolitsismi“ näitena tuuakse „Deutsches Kirchenblattis“ Münsteri katoliku piiskopi, krahv Galen'i käitumine. Tema oli riigiasutusi palunud, et A. Rosenberg, üks teatavasti agaraimaid Katoliku Kiriku vastu võitlejaid, mitte ei kõneleks pea täitsa katoolses Münsteris. Piiskop oli oma palve järgmiselt põhjendanud: „Rosenbergi ülesastumine tunduks Münsteri kristlikule elanikkonnale ärritava provokatsioonina ja rahva pühimate ja õigustatuimate usuliste veenete teotamisena.“

Erapooletul on raske, selles piiskopi käitumises näha segamist poliitilisisse küsimusisse ja pidada tema palvet „poliitilise katolitsismi“ märgiks. Hää oleks, selle piiskopi sammu üle otsustades südamesse võtta sõnu, milliseid „Deutsches Kirchenblatt'i“ artikli kirjutaja usuliste asjade üle otsustamise kohta üldse ütleb: „On imestamapanev, kui vähe mõistetakse tõelisi motiive, mis võitlema kihutavad, ja kui vähe haritlasedki teavad, mis Kirik ja ristiusk õieti on. Muidugi, seda võivad ainult need mõista, kellele esikohal ei seisa mitte rahvas, Saksamaa, rahvuslik sotsialism, vaid Kristus ja tema evangeelium.“

P. Methodius Houtkamp.

Valeteated katoliku propaganda kohta.

Aeg-ajalt kerkib esile suuremais ja väiksemais päevalehis teateid katoliku propaganda kohta Eestis. Kes pisut lähemalt vaatleb neid teateid, leiab et nad on osalt puht leiutised, osalt aga määratult liialdatud. Seejuures peab imetlema muretuse üle, millisega nad on sepitsetud ja valmsust, millega need sepitsused ajalehis vastuvõttu leiavad. Tahame siin neist teateist väikese nopistelu koostada ja rõõmustuksime, kui ajalehed nüüd ka nii valmis oleksid tõtt avaldama.

Kui me möödunud aastal Rakvere ja ta ümbruskonna katoliiklasile kirikukese ehitasime, öeldi, et katoliiklaste arv olevat sääl vaid 20, ümbruskonnaga kokku 40. Ei aidanud midagi, et „Kiriku Elus“ tõime õige arvu 140. Ka pärastpoolegi „unustati“ kindlasti nr. 1 neljakümne ees.

Kui Pärnus, kus juba enne sõda oli valmis kiriku jaoks plats ja ehitusmaterjal, ühte majja kabel korda seati, öeldi Pärnu ja ümbruskonna katoliiklaste arvu olevat 50. Sääljuures tõi linna poolt avaldatud statistika arvu 135. Kui Petseris Petserimaa katoliiklasile kavakindlalt hakati pidama jumalateenistust, öeldi katoliiklaste arvu olevat 30. Tegelikult on neid enam kui 80. Ühtlasi tähistati juba korrapäralise jumalateenistuse jaluleseadmist „propagandana“.

Kui tuli Petseri õde, kes venekeelt rääkivaile lapsile usuõpetust andma ja vähe naisnoorsoo eest hoolitsema pidi, siis levitati teadet, et olevat asutamisel katoliku lastekodu. „Revalsche Zeitung'i“ kirjasaatja teadis isegi sinna vastuvõetavate laste arvu — nimelt 50. Sääljuures ei tea Katoliku Kiriku vastutavad isikud midagi sellisest lastekodust. Veel huvitavam aga oli teade, mis „Vaba Maas“ vastuvõttu leidis. Sääl teadustas teadetekoguja, või peaks ütlema, teadetesepitseja, Katoliku Kirik pidavat üleval oma rahaga Petseri õigeusu preestriseminaris ühe teoloogi, et see sääl õpiks. Selleski teates pole endastmõistetavalt ükski silp õige.

Ei tasu vaeva, kõiki „propagandateateid“, mis suust suhu käivad ja pea kõik selles on üks, et neis tõde puudub, arutada. Vaid ühele „teatele“ olgu lühidalt osutatud. „Jonnaka õelusega“ propageeritakse teadet, et Katoliku Kirik maksvat igaühele, keda teisest Kirikust sinna vastu võetakse, summa raha. Selle summa kindlaks määramisel ollakse väga suurejooneline: 500 kr., 1000 kr., või

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

koguni 1 miljon senti! On ju nii kerge, jagada „miljoneid“, mida Rooma paavst omama pidavat! Enesestmõista on tõde see, et ükski oma pöördumise eest sentigi saanud pole. Kui küsitakse, kuidas sellised „teated“ tekkida võivad, on raske vastust leida. Kas oli tekkimisel vaid inimlik nõrkus, mis meeleldi liialdab, tegevuses — vanasõna mööda: „Fama crescit eundo!“ (Kuulujutt kasvab käies!)? Või on siin talitatud põhimõtet mööda, mida Kiriku vastu võitleja Voltaire'i järele räägitakse: „Valetage vaid, sõbrad, midagi jääb ikka rippuma!?“

Media vitae!

Vastolu elu ja surma vahel ei ole küll iial vist sellist imelist väljendust leidnud, nagu St. Galleni munga, Notker Kogeleja põrutavas ladinakeelses luuletuses. Tema „Media vita“, ehk „Keset elu oleme surmast ümbritsetud“, tekkis kord tolle munga enese nähtud hirmsa sündmuse elava mõju all. Tõenäoliselt tulebki sellest just selle ainulaadse laulu sügav haaravus.

See oli üheksandal sajandil. St. Galleni lähedal, Shveitsis ehitati silda üle metsiku mägestikujõe. Tollal oli see veel hädaohtlik ettevõte, kuna puudusid pea kõik tehnilised abinõud. Igatahes oli see seotud suurte hädaohtudega.

Ühel toredal suvipäeval sammus munk St. Galleni kloostrist metsiku mägestikuneeluse poole. Küll oli ta kogult kehnuke, ent kitsaste õlgade vahel kandis ta võimsat pead. Targust silmist vaatas ärgas vaim, kuigi keel õieti oli kohmetu. Sellest kutsuti teda ka „Notker Balbulus“, ehk „Notker Kogeleja“. Aga kui ta laulis, rääkimise asemel, siis kostis ta hääl tore. Sageli kõlas see St. Galleni kloostrimüürest. Ta seadis sisse ka n. n. „sekvensid“, heliread, mis ta ladinakeelse tekstiga varustas.

Sellel päikesepaistelisel hommikul sammus munk, sügavaisse mõtteisse vajunud, üle mahlaka, halja muru. Nüüd jõudis ta kõrgele. Siit ulatas pilk kaugele, üle maa. Sügaval nägi ta Martini-kärestiku metsikut neelust. Kauguses kumendas hõbesiniselt Švaabi meri.

Äkki silmas ta noort inimpaari, kes ta teele ilmus. Need olid naerva elu pilt. Noormees kuulus uue silla ehitajate sekka. Pruunilokiline tüdruk ta kõrval oli ta pruut, kellega teda mõne päeva pärast pidi laulatatama. Mõlemad palusid põlvitades mungalt õnnistust.

Siis läksid nad edasi. Notker nägi veel, kuidas noormees, enne kui ta kärestikule oma tööle tõttas, rõõmsa hüüdega oma valitu jumalaga jättis. Mõtlikult vaatas munk ta järele. Siis vaatles ta noormeest tema ohtlikul tööl. See istus kaksiti ühel tugeval tüvel ja õiendas siit omale tõugatavaid palke õigesse kohta.

Korraga kõlas sügavusest hirmus kisa. Ragisedes ja praksudes langesid palktelingu toed kokku. Kisa aga oli viimne heli olnud noormehe rinnast, kes alles praegu elustnõretavana ja tulevikurõõmsana oli jumalaga jätnud oma pruudi.

Hetke seisis Notker tardunult. Siis ronis ta alla, neelule, valuliselt põlvitas ta õnnetu kõrvale, kes purustatult pakkude keskel lamas. Siis kanti

---

Mart Raidla näeb maailma.

Reg. S—i veste

(Järg.)

Raidla sulges kirja, millel oli päätoimetaja Vallardi kodune aadress ja mis sisaldas kahesajarealise artikli ringreisust Poolas. See oli õieti esimene pikem kirjutis, mille ta oma muljetest oli sulestanud. Seni polnud ju üldse aega, midagi mõistlikku kirja panna: nädal aega oli ainult sõidetud— sõidetud ja imeteldud Poola vaatamisväärsusi, Vilno, Varszava, Czenstochova, Krakov, Zakopane — kõik oli nähtud. Siis aga saadeti kõik välisajakirjanikud otsekui puhkusele tüütavast matkast maale, päris poola rahva hulka. Kes soovis, sellele anti ka veel tõlk kaasa. Kuid Raidla ei soovinud. Juba nädal enne ärasõitu Eestist oli ta endale soetanud poola keele Touissant-Langenscheidt'i. Nagu keelemees kunagi, tahtis ta Poolas viibimise aega kasutada ka ühe uue võõrkeele omandamiseks.

Raidla oli saadetud Loviczi linna ümbrusse. Talle üteldi Varssavis, et säältkandi talupojad olevat just need tüübilised poolakad. Kuid tal ei olnud olnud üldse veel kokkupuutumist rahvaga, sest kohe pärast saabumist talumajja heitis ta puhkama ja nii ta puhkas kaks päeva läbi. Keegi vanem, rahvariides naisterahvas tõi talle igal hommikul kohvi ja käis muilgi söögiaegadel toidupoolist pakkumas, aga Raidlal oli liigväsimuse tõttu ka isu kadunud. Mõnel teisel juhul Raidla oleks pidanud sellist mitmepäevast sängisolekut jämedaks ebaviisakuseks, kuid ajakirjanike ekskursiooni juht Starocki oli sel puhul just eriti rõhutanud, et suvitusaja alul tuleb esmajoones hoolitseda puhkuse eest. Küllap härra Starocki ise oli niisama väsinud, eks ta sellepärast saigi nii hästi aru teiste roidumusest. Oli ta ju ka ise otsast lõpuni kaasateinud selle peagu unetu reisi. Ning millaski pidi end täiesti väljapuhkama, muidu kadunuks edaspidisel Poolasse jäämisel hoopis mõnu ja mõte.

Kui kiri oli saatevalmis, asus Raidla õieti esimest korda oma elutoa täpsemale vaatlusele. Sisustus reetis rohket kunstimaitset. Iseäranis torkas silma suur naiskäsitööde hulk. Raidla ei olnud küll just kodus etnograafia alal, aga niipalju ta taipas, et kõik tööd olid poola vana rahvamustri järele. Lehemehe huvi äratasid ka nikerdused, mis kaunistasid istmete seljatugesid ja raamatukappi. Jah — raamatukapp, see mõjus Raidlale alati magneetiliselt. Ta imetelu polnud väike selle üle, et ta leidis siit talutarest sellise mahuka kuhja raamatuid. Lähemal silmitsemisel selgusid ka raamatute päälkirjad: Adam Mickievicz, Juljusz Slovacki, Zygmunt Krasinski, Henryk Sienkievicz, Vladyslav

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

kurb koorem alt üles. Sõnatu ahastuse kujuna seisis, teda vastuvõttes, sääl kahvatu pruut, kelle eluõnn oli nii äkki hävitatud. Tummalt järgnes ta leinarongile, kloostri, mille vaikses rahus õnnetu sellesama altari ees surnuraamile paigutati, kus ta oli lootnud mõne päeva pärast oma noore naisega põlvitada. —

Oli öö jõudnud. Ei mingit häält ümberringi. Sügavas vaikuses lamas klooster. Ainult Notkeri kongist paistis valgust Võimas pea raskemõtteliselt kätele toetatud, istus ta sääl, juureldes elu ja surma imelist sõltuvust. Ikka jälle kerkis jube sündmus ta põrutatud hinge ette. Praegu nägi ta noormeest elükülluses säravana — säälsamas jälle purustatuna metsikus kärestikus!

Ta haaras pliiatsi ja libistas seda üle pergamendi. Vaevata järgis sõna sõnale, pilt pildile. Poolvaljult luges ta enda ette:

„Keset elu oleme surma päralt.
Keda muud otsima abiks, kui sind, Issand...“

„Keset elu oleme surmast ümbritsetud!“ sosistasid ta huuled. Nagu aga sõna sõnale järgis, nii sulas nüüd heli heli kõrvale. Ta hakkas kõveraid märke oma salmide kohta maalima, surematuile sõnule kinkides surematu viisi. Selle üle aga kirjutas ta suurte tähtedga: „Antiphona de morte,“ (Surma antifon).

Esimest korda lauldi seda selle auks, kelle kurblooline surm selle sündimise oli põhjustanud. Imelise kaksiklaulu esimest kord kõlades St. Galleni kloostrikirikus, õnnetu matmispäeval, olid kõik sügavalt vapustatud. —

Haruldane, nagu selle laulu tekkimine, oli ka tema ajalugu. Tema mõju rahvale oli aimamatu. Tal arvati peaaegu imejõud olevat. Tema helidel võitis 933. a. keiser Heinrich I. Merseburgi juures ungarlased. 1315. kõlas ta Šveitsis, Morgarteni lahingus. Ühel Kölni sinodil (1316.) määrati, et rahva ebausule piire panna, et „Media vita“ veel ainult vaimulikkudel otstarbetel laulda tohib.

Esimene saksakeelne tõlge ilmus 14. sajandil. Nüüd on see laul sajandeid vana. Kuid tema vapustav tõde, et meie keset elu alati surmast ümbritsetud oleme, jääb viimsepäevani püsima.

J. A.

Jumalariigist.

Abielulahutuse probleem Ameerikas.

Abielulahutuste rohkus kuulub moodsa Ameerika raskeimate moraalsete probleemide hulka. Selle probleemi lahendus osutub eriti raskeks, kuna puuduvad ühised lahutusseadused, mis maksvad oleksid kõigi osariikide kohta. Iga osariik teeb ise enesele need seadused. On kolm osariiki, kes avastasid, et abielulahutuse kergendamine olevad mõjuv vahend võõrastega läbikäimise tõstmiseks! Küllastub kolme- kuni kuuekuulisest peatusest ühes sellises riigis, et juba tohtida kohtusse anda abielulahutuse palvet. Selliseid soodustusi mittelubavate osariikide arvurikkaid kodakondseid toovad meeleldi ohvri, peatuda mõni kuu võõras paigas, et aga kergel kombel ebamugavast eluseltsilisest lahti saada! Abielukriis läheb aasta-aastalt teravamaks, ehkki kõik vastutavad kohad selle vustu kibedat võitlust peavad. Enesestki mõistetavalt seisab selle võitluse eesotsas ühtlaselt ja kindlalt Katoliku Kirik. Paraku ei leia ta teiste Ühisriikide kiriklikkude ühingute poolt mitte samast ühtlast toetust. Ka protestandi Kirik lõheneb kahte leeri, milledest üks abielulahutuste kergenduste poolt, teine nende vastu.

Kiriku pooldajad ei või nüüd oodata, et nad abielu sakramenti pühaks peavad, kui nende juhid abielulahutust avalikult soodustavad. Nii tõi üks laialt levinud kirjandusajakirju arutluse abieluprobleemi kohta ühe Ühendriikide luteri sinodi liikme sulest. Ta väljendab muuseas: „Kahju on, et meie la-

---

St. Reymont. Veel suuremais proportsioones kasvas Raidla hämmastus, kui ta läbi kapi klaasukse nägi autorite nimesid nagu C. K. Chesterton, Villiam Shakespeare, Hilaire Belloc, Paul Bourget, Sigrid Undset, Selma Lagerlöf ja veel palju teisigi üldtuntud ja vähemtuntud nimesid. See oli alles üllatus!

Uksele koputati ning Raidla jaatava hüüde pääle astus sisse talle juba tuntud rahvariides emand. Ta just nagu põrkas veidi tagasi, kui nägi ajakirjanikku raamatukapi ees seismas. Kohmetus möödus aga jälle kohe, naine pani kandiku aurava kohviga lauale ja ütles häbelikult naeratades ning sügavat kniksu tehes: „Dzien dobry, Pan!“

„Dobry dzien,“ vastas Raidla häätahtlikult muiates ja katsus oma poola keele sugemeid kokku korjates küsida, kas ta võiks saada kedagi teejuhiks, kes teda ümbrusega tutvustaks.

Emand ei saanud Raidla soovist hästi aru ja Raidlale jäi emanda kiire vadistamine samuti arusaamatuks. Niipalju igatahes mõistis sulemees, et ta pidavat veel umbes tundi-poolteist ootama, siis tulevat tütar. Kes ja kelle see tütar pidi olema ja kust ta pidi tulema, see jäi Raidlale samuti segaseks. Kuid parata polnud midagi, pidi olema kannatlik, kuigi ilus ilm ja hää, energiaküllane tuju kihutasid midagi ette võtma, kuigi uudishimu ja teoiha ei tahtnud sallida paigalpüsimist. Raidla ise imestas, et ta teoiha jälle oli ärganud. Ta tundis endas voolavat värsket verd, tal oli huvi millegi vastu, mis pidi tulema. Ta ei teadnud, mis ta siin külas pidi tegema kelle kolme nädala vältel. Kõik oli puha võõras, maastik, inimesed, keel — see aga suurendas just uudishimu. Kõik oli uudne, ennenägematu. Ta mäletas veel üsna selgelt kõiki neid suuri ja ilusaid asju, milliseid ta oli näinud oma ringreisil. Kuid ta aimas nagu instinktiivselt, et sellega pole veel lõpp, et üllatuste sari veel jatkub. Uudishimulik ootus pakitses ta rinnus. Ta ootas, ja ta lootis, et see, mida ta ootas, olnuks midagi meeldivat, midagi ebaharilikkn, midagi, mis teda täidaks jälle uue uudishimuga, sest see lootev ootamine hakkas teda võluma. Nüüd ta teadis korraga, mida ta vajas; ta vajas igavest, huvitavat mõistatust, mis teda alati kihutaks lahendamisele, mida ta siiski aga mitte kunagi ei suudaks lahendada. Ta tundis, et peab evima mingi ammendamatu uudisteallika, millest võib alati midagi leida, midagi leiutada, mis aga sellegipärast jääb igavesti ammendamatuks. Ta tundis, et tal peab olema alati midagi, mida ta peab ootama, siis alles on ta elul mõtet.

* * *

[(Järgneb).

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

hutusprobleemi vastu veel ikka nii kitsal seisukohal asume. Ma usun, on olukordi, kus abielulahutamine on kõlblik kohus. Ma ei usu, et Jumal kõik need paarid, keda meie laulatame, kokku ei saatnud. Ma usun, meie ise peame siin vahekohtunikud olema." Sellist arusaamist arvustatakse igatahes teravaimalt teistelt liikmetelt. „Mis kasu on sest," nii väljendati ühel avalikul loengul, „et sinod avalikult lahutuse vastu räägib, kui üks meie keskel on, keda lahutati ja kes abiellus naisega, kes ta lahutuse põhjus oli? — Või kui keegi teine avalikult lahutuse eest välja astus? On aeg, mu vennad, oma endi maju puhastada!" Ikka enam ja arvukamalt leidub protestandi Kirikus hääli, kes julgelt osutavad Katoliku Kiriku eeskujulikule ülalpidamisele lahutusprobleemi asjus. Nii soovitab üks Ameerika Kristuse Kirikute liidu liige, dr. Edmund T. Dahlberg ühes Chikago juhtivas lehes: järgnetagu juba ometi abiellumisel kohe katoliku Kiriku eeskujule. „Ükski vaimulik ärgu võtku laulatust ette, ilma mõne olulise punkti läbikatsumiseta. Muuseas: mõlema poole kõlblike võimete, nende ainelise seisukora, vananemise vastu valmistuse ja segaabielu puhul mõlemate seisukohta teise poole usu suhtes."

Abielupaar astus kloostrisse.

Ühendriikides juhtus jälle võrdlemisi harukordne abielupaari kloostriastumine. See on abielupaar Osvald. Alfred Osvald, hää muusikamees, sai jesuiidiordus ilmikvennaks ja tegutseb ühes koolis, Georgetownis, muusikaõpetajana. Tema abikaasa andis igavese tõotuse õe Beatrice'ina karmeliiditaride kloostris, Baltimore'is. —

Ameerika Ühendriikide piiskopid Kiriku tagakiusamise vastu Mehhikos.

Ühendriikide novembri lõpul aastakonverentsile Washingtonis kogunenud kardinalid, ülempiiskopid ja piiskopid avaldasid teadaande kristusevastase hirmuvalitsuse vastu Mehhikos. See teadaanne väärib säilitust hinnalise ajadokumendina; ta pole vähem kui üleskutse kogu maailma katoliiklasile, väljaastuda praktilises ühistegevuses tagakiusatute kaasusuliste eest— ikka ja kõikjal. Piiskopid sõnastavad oma seletusis metsiku usutagakiusamise Mehhikos järgnevaisse lauseisse:

„Hingehooldamiseks lubatud vaimu'ike arv Mehhikos vähendati nii naeruväärseks, et usuvabadus sai paljaks pilkepildiks. Ilma kohtuteta suleti ja võeti riigi omaks kiriklikud hooned, piiskoppide ja preestrite ametasutused — isegi võõrastele kuuluvad majad, kus piiskopid või preestrid ajutiselt elasid, ning kasvatus- ja häätegevusasutused. Katoliiklikele kodanikele on keelatud koosoleku- ja trükivabadus. Ühelgi usulisel seltsil ei ole õigust oleskella seadusliku ühinguna. Keeldutakse kuulmast kodanikkude vormiliselt õieti valmistatud ja sisseantud palveid. Vaimulikelt on võetud valimisõigus — ainult et nad on vaimulikud. Ühelgi kirikul pole õigust varandust omada, või sisseanda palvet oma hädade kõrvaldamiseks. Ühelgi kirikul pole õigust omada seminari või ettevalmistuskooli preestriameti kandidaatide harimiseks. Koolid, kus pärismaalasest kodanikud preestriks õpivad, on väljaspool seadust seisvaks tunnistatud. Igale välismaalasest vaimulikule on keelatud Mehhikos oma ametit pidada. Nii ei sallita praeguse poliitika tõttu Mehhikos ei päris- ega välismaa kleerust. Ilmalikkudele lehtedele, mis kuidagi viisi on usu poolt, on keelatud valitsuse või valitsusametnikkude tegevust arvustada. Ajalehed ja trükitööd on surve all; neile on posti kasutamine keelatud. Need väljendamatud õigused, mida kindlustab Ühendriikide seadusandlus igale inimesele, on Mehhiko kodanikkudele keelatud; tõendatakse, et riigil on voli lapse hinge ja vaimu üle. Piiskopid, preestrid, nunnad ja ilmalikud, kes nõuavad vaimuliku seisuse ja orduelu eesõigust, peavad väljarändama. Usu-, õpetuse-, kõne- ja trükivabadus on keelatud kõigile Mehhiko elanikele."

Piiskopid, kes kirjeldavad usutagakiusamist Mehhikos, ütlevad, et nad ei kõnele mitte ainult piiskoppidena, vaid ka Ühendriikide kodanikena, kellele igasugune surve on vastik.

Kuidas 400.000 hindut oma piiskopile viimast au annavad.

Kõik see hulk inimesi, enamasti katoliiklased, olid kõigist Travancore'i paigust kokku voolanud, et 25. juulil osavõtta Changanacherry endise piiskopi, ülempiiskop Toomas Kurialacherry surelikkude jäänuste üleviimisest säälsesse katedraali presbüteeriumisse, kuhu maeti piiekop.

Kaheksa kilomeetri pikkune paatide rong järgnes mootorlaevale, mis surnud piiskopi läbi Bembanadi neemede kandis.—

Ülempiiskop Toomas Kuria'acherry, Süüro-Malabari piiskop suri Roomas 1925. a., ühel „ad-limina" (kitsapiirilisel) külaskäigul. Tema järgnik, piiskop James Kalacherry, kes praeguse aasta algul Roomas peatus, tegi korraldusi piiskop Kurialacherry surelikkude jäänuste üleviimiseks. Puusärk jõudis Cochin'i, kus seda vastu võtsid Verapoly ülempiiskop ja suur salk vaimulikke. Säält viidi ta aurulaeval-barkasel Chambakulami, surnud aukandja sünnipaika. Sääl oli surnukeha, ööd ja päeva hulgast inimesist ümbritsetud, neli päeva nägemiseks välja pandud. 25. juulil tuli siis pidulik leinajumalateenistus Süüro-malabari riituses ja siis üleviimine 20. klm. kaugele Changanacherry'sse. Rong, mis liikus malabari toredail vee-teil, koosnes vähemalt 100 auru- ja mootorpaadist, 25. hiigla „snake-boat'ist" (liik paate, mida ajavad 100 sõudjat) ja loendamatuist väikesist paatidest. Changanacherry maandumissillalt kuni katedraali kanti puusärk valge, kohalikkude kasvudega ehitud baldahhiini all. Leinakõne järele katedraalis järgnes rahule paigutamine presbüteeriumis.

Eestist.

Tallinn. 3. septembril peeti kohalikus Peetri-Pauli kirikus leinajumalateenistus õnnetu surma läbi lahkunud Belgia kuningatari Astridi eest. Jumalateenistuse pidas preester **Felix Wiercinski** kahe teise vaimuliku assistentsil. Paater Wiercinski pidas ka prantsuskeelse jutluse.

Kiriku olid ilmunud mitropoliit Aleksander, Vabariigi Valitsuse liikmeid eesotsas välisminister Seljamaaga, diplomaatiline- ning konsulaarkorpus, kõrgemaid kaitseväelasi ja palju teisi seltskonnategelasi. Kirik oli rahvast tulvil, nii et paljudele hilinejatele osutus sissepääs võimatuks.

Tumba ümber seisis naiskodukaitse auvahtkond. Suurendatud kirikukoor laulis Tshehhoslovakkia esindaja prof. I. Galia „Requiem'i". Jumalateenistuse lõpul mängis kaitseväe orkester Belgia ja Eesti hümni.

Septembri algul saabusid Tallinna Katoliku Poeglaste Instituuti kolm Lutsi poissi Joosep Niikanov, Jaan Herman ja Anton Strumpe. Teatavasti on Lutsi Maarahvas usu-uude ajal Eestist väljarännanud eestlaste suguharu, mis nüüd Lätis on peagu väljasuremas. Hõimutegelase Paulopriit Voolaine ennastsalgava tegevuse läbi õnnestus mainitud poisse tuua Eestisse. Poisid on agaralt asunud eesti keele õppimisele, milles juba edu märgata.

Pärnu. 8. septembril pühitseti siin uus kabel omas majas. Pühitsemist toimetas kohalik vaimulik isa Wiercinski. Pühalikule talitusele oli uude palvekotta ilmunud umbes 80 isikut.

Kuna endine kabel ruumipuuduse tõttu enam nõuetele ei vastanud ja vägisi kippus kitsaks jääma, oldi sunnitud soetama uusi võimalusi jumalateenistuse pidamiseks.

Pärnu saadus järjekindlale hingehooldusele pärast pikemat tegevust Rakveres ka jälle koguduse armastatud karjane Felix Wiercinski. Oma auväärsest vanadusest hoolimata on viimane Pärnus töötanud erilise innuga ja väsimatu tarmuga, mille tõttu ta on võitnud koguduse sügavaima lugupidamise ja armastuse. Taas võeti teda saabumisel rõõmu- ja tänutundega vastu.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Uskon Sanoma n:o 9—10. Sisu on seekord eriti huvitav ja mitmekesine, alates Msgre A. Carlingi juhtkirjaga ja lõppedes palveapostolaadi osaga. Eriti soovitav on lugeda ka preester A. Deeleni sisukas jutlus. Üldse on eesti katoliiklasile soovitav järjekindel ja sage „Uskon Sanoma'te" lugemine, et kasvatada tõelist vennalikku tunnet hõimude vahel, kuna ei leidu terves maailmas teist rahvast, kes oleksid meile vaimliselt nii lähedal kui Soome hõimud. Meiegi hüüdsõnaks olgu: ehitagem soome silda!

*

Tuntud Ühendriikide raadiopreester Charles E. Coughlin, kellega toimetus on astunud ühendusse, saatis meile valiku oma kuulsatest kõnedest, mis on koondletud teosesse „Lectures on Social Justice". See raamat annab selge pildi Reverend Coughlin'i põhimõtetest, mis täiesti rajatud paavstide sotsiaalseid küsimusi käsitlevaile ringkirjele. Isa Coughlin näitab selgesti, et sotsiaalse õigluse aluseks on Katoliku Kiriku majanduslikud vaated. Seda näeb ka Ameerika rahvas ja seepärast ta toobki isa Coughlinile vastu oma täielise usalduse.

R. S

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 11 **1. novembril 1935 a.** **III aastakäik.**

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4. Vastut. toimetaja: Dr. Friedrich Lange Tartu, Päeva t. 2.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 10 senti. Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Tallinna Linna Keskraamatukogu

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Vatikani diplomaatia.

Vatikani-Jugoslaavia vahelise konkordaadi puhul, mis põhipanevalt korraldas Katoliku Kiriku seisukorda sellel maal, tõi Pariisi leht „Croix" artikli, milles ta hindab paavst Pius XI. diplomaatilist kogutööd. Paavst Pius XI. on oma kaheteistkümneaastase valitsemise kestvusel suutnud sõlmida 18 lepingut mitmesuguste maadega: konkordaat Lätiga 1922. a., Baieriga 1924., Poolaga 1925. a. kokkulepe Prantsusmaaga 1926. a., konkordaat Leeduga 1927. (mis küll polnud pika kestvusega), Modus vivendi Tshehhoslovakkiaga 1928. a., kaks kokkulepet Portugaaliaga 1828. ja 1929., lateraanlepingud Itaaliaga 1929—31, konkordaat Rumeeniaga 1929, Preisiga 1929., Baadeniga 1932., Saksamaaga 1933. ja viimaks Austriaga 1933. a.

Kui siia veel manustame, et Tshehhoslovakkia, Leedu ja Kuuba saare valitsused ettevalmistavad samme Vatikaniga lähemaisse diplomaatilisisse suhteisse astumiseks, siis ei või salata, et enamik riike on lähenenud Pühale Toolile, ning et lugupidamine Pühast Toolist on kasvamisel terves maailmas.

Need 18 lepingut, mis on sõlminud Pius XI, annavad oivalise tunnistuse Kiriku rahutööst, mis ometi alati jälle on mõjunud rahustavalt vihkamisest ja huvide ristumiskonfliktidest lõhestatud Euroopa rahvasteperele. Teisest küljest kuulutavad need konkordaadid seda usulist ärkamist, mis pärast sõda tuleb ilmsiks kõigis rahvusis. Nad annavad tunnistust Kiriku jõust, mille mõju maailmale on nii suur, et see on rahvaste huvides endale turvata seda selle Kiriku jõudu kaastööks meieaja suurte probleemide kallal. Kuna neis konkordaatides ja lepinguis ei ole tegemist maajagamistega ja majanduslikkude probleemidega, vaid vaimsete probleemidega: usu teostamise ja karitatiivse tegevuse vabadus, kasvatusküsimused, abieluküsimused j. t. sellesarnased küsimused, niisiis on tegu esimese järgu kultuurküsimustega, siis on selge, kui kaugeleulatuv on Kiriku mõju kultuurküsimusis ka tänapäev veel ja kui kõrgelt seda mõju hinnatakse ka mitmesuguste rahvuste poolt.

1933 aasta oktoobri kuust alates on ka Eesti diplomaatilises läbikäimises Püha Tooliga ning siin valmistatakse ette kokkuleppe sõlmimist. Tükk aega tagasi Vabariigi Valitsus kiitis hääks nuntsiuse nimetuse Eesti jaoks.

Äsjanimetatud nuntsius Msgre Antonino Arata on sündinud a. 1883. Piacenza's. Oma kodulinnas käis ta ka gümnaasiumis. Oma filosoofilised ja usuteaduslikud õpingud ta sooritas Collegium Alberoni's. A. 1906. pühitseti ta preestriks, ja järgneval aastal omandas ta usuteaduses doktoriastme Roomas, Apollinario instituudis. 1913. aastani oli ta vikaarina tegev hingehoolduse alal. Juba 30-dal eluaastal oli ta koguduse vaimulik ja dekaan. Tema töö hingekarjasena oli väga edukas, veel tä-

Nuntsius Antonino Arata

nini mõtlevad usklikud tänulikult tema ennastohverdavale tegevusele.

Rohkest tööst hoolimata leidis ta veel aega õppimiseks, nii võis ta veel omandada doktoriastme kanoonilises õiguses ja filosoofias. Aastal 1920 astus ta siis diplomaatilisse õppeasutusse Academia dei Nobili Ecclesiastici, et sooritada diplomaatilisi õpinguid. Tema esimeseks kohaks oli sekretäri koht Praaha Apostlikus Nuntsiatuuris, siin oli ta ajutiselt ka esindajaks. Aastal 1926. nimetati ta prelaadiks, siis ta töötas ajutiselt Viini nuntsiatuuris, ning Lissabonis ja tuli siis 1931. a esindajaks Leedusse. 1933. a. sai ta ka esindajaks äsjaasutatud nuntsiatuuris Eestis.

Oma diplomaatilise tegevuse kõrval pühendus Msgre Arata oma eriuurimusile, esijoones ajaloolisel alal. Mitmeid artikleid ajaloolisis ajakirjes ja kaks raamatut eriküsimuste üle on nende uurimuste viljadeks.

Käesoleva aasta 12. juulil määrati Msgre Antonino Arata nuntsiuseks Lätis ja Eestis. 11. augustil pühitseti ta püha Peetruse pääkirikus riigisekretär kardinal Pacelli poolt Sardes'i titulaar-pääpiiskopiks. Ühes temaga pühitseti Kolumbia nuntsius Ekstsellents Soro ja Praaha nuntsius Ekstsellents Dr. Ritter.

Soovime Tema Ekstsellents Aratale õige edukat tegevust tema uuel tööpõllul.

Miks vaikib paavst?

„Paavsti võõrastav vaikimine", nii annab päälkirjaks Pariisi leht „Oeuvre" kirjutisele, mis tegeleb paavsti käitumisega Itaalia-Abessiinia tüli asjus. Muu seas ütleb leht: 28. augustil s. a. olevat paavst 2000 katoliku halastajaõe ees pidanud julge kõne tüliasja kohta ja selles seletanud: „Juba mõte sõjale paneb meid värisema." Küll olevat paavst teinud peene vahe maa laiendamise vajaduse läbi õigustatud sõja ja mitte õigustatud sõja vahele, väljendanud aga siis: „Ka kaitsemisõigusel on oma piirid, milliseid peab tähelepandama, et kaitse mitte süüdlane ei oleks." 28. aug. saadik aga, nii tähendab „Oeuvre", laskuvat paavst vaikimisse. Ta ei olevat midagi öelnud, kui Mussoliini 3. okt. käskis Mareb'ist üle minna ja vallutada Abessiinia. Asjata otsitavat „Osservatore Romano's osutust, mis hukkamõistaks rünnakut, milline olevat nii silmatorkav, et kogu Genfi võimud teda ilma ees tähistanud olevat. Miks püsivat vaikimises, mis näib nõusolekuna, Kristuse asemik, kristliku maailma pää, võimsaim vaimline autoriteet? Kas kartvat ta Mussoliini välke? Sellevastu olevat Canterbury ülempiiskop rõhuga vastuvaielnud Abessiinia rahva mahatapmisele. Võivat paavst veel kaua püsida omas kõmutegevas käitumises? Kas valitseb praegu Vatikanis Pontius Pilatus?

On omapärane tõsiasi, kui kuuleme, kuidas prantsuse sotsialistid, kes muidu mitte küllalt paavstluse tähtsusetust moodsa ilma kohta tooni-tada ei suutnud, ja vabamüürlased, kes püüdsid kõigi vahenditega tagasitõrjuda Kiriku mõju avalikust elust, ja küllalt tungivalt ei suutnud hoiatada paavsti vahelesegamise eest poliitikasse — et need nüüd paavsti kutsuvad. Nüüd korraga on paavst neile jumalasalgajaile „Kristuse Asemik, kristliku maailma pää, võimsaim vaimline autoriteet"!

Kuid ka mittekatoolsed kiriklikud ringkonnad nõuavad paavstilt, et ta kohtunikuna üles astuks Itaalia ja Abessiinia konflikti puhul. Nii väljendati Rootsi protestandi kiriku üldnõukogul soovi Chichesteri piiskopile, et peaks paavsti üleskutsuma, et ta oma seletusega Itaalia käitumise hukka mõistaks ja avalduks „õigluse eestkostjana."

Nii siis, paavst peab sõda takistama. Küsitakse: miks ei keela ta itaalia sõjaväge, miks ei anna ta hukkamõistvat otsust Itaalia rünnaku kohta, miks lubab ta koguni, et preestrid sõttaminevaid Itaalia sõdureid õnnistavad?

Kui omapärane! Riigid on ühinenud rahvasteliiduks. Rahvasteliit pidi olema kõikvõimas vahend iga poliitilise konflikti, iga rahvusliku vastolu ja omakasupüüde ja võimumeeste võimu ja vallutamishimu vastu. Ei usutud, et vajatakse paavstluse vaimlist võimu. Tõsist läbirääkimist tema arvessevõtmiseks ei tulnudki päevakorda ei rahvasteliidu asutamisel ega hiljem Genfis.

Nüüd aga, kus rahvasteliit on võimetu sõda takistama, nüüd tahetakse vastutust selle võimetuse eest veeretada Pühale Toolile, mida rahuajul meeleldi unustati. Nüüd tahetakse paavsti oma huvides liikvele p[illegible]

Paavst Pi[illegible] on Kiriku põhimõtteliku seisukohta sõja küs[illegible]uste kohta korduvalt ja selgelt avaldanud. Tege[illegible]ku maailma seisukorrale suhtuvalt on ta õigluseta sõda hukkamõistnud ja tungivalt vannutanud riigijuhte, et need kõike teeksid rahu säilitamiseks. Praegu aga ei nõuta paavstilt mitte ainult, et ta õpetaks kõlbluse põhimõtteid, vaid et ta erilisel juhul ka nende põhimõtete pruukimise üle otsustaks. Ongi küll juba varem korduvalt lahendatud Püha Isa vahekohtu otsuse kaudu kardetavaid ja sõjalikkesse sekeldusisse mässuvaid tülisid, nagu näiteks Lõuna Ameerikas. On mõeldav, et ka nüüd paavst Pius valmis oleks olnud ülesastuma vahekohtunikuna, kui asjaosalised teda selleks oleksid palunud. Senini pole see aga mitte sündinud. Vastupidi heideti kindlasti kõrvale 1915. a., teataval salakokkutulekul paavsti vaheleräkimine rahuläbirääkimistel.

Selge on, et enne selget kutset vahendajana või vahekohtunikuna ülesastuda Püha Tool mitte ei või astuda ossa, mida seletada võidakse Kiriku riiklikesse asjusse segamisena, või koguni erapoolikusena. Mis oleks ütelnud, näiteks, Inglismaa, kui paavst tema minevikusõdadesse puutunud oleks? Nende õigustamise kohta polnud Euroopa südametunnistus kindlasti mitte vähem kahevahel, kui Itaalia—Abessiinia konflikti kohta.

Viidatakse anglikaani Canterbury ülempiiskopi „julgele" väljaastumisele „ülekohtuse sõja" vastu. Kuid kindlasti pole Inglismaal praegu mitte palju „südidust" vaja, avalikuks itaalia „rünnaku' hukkamõistmiseks. Kas ka siis samase julgusega ot-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

sustatakse, kui Inglismaa oleks üks asjaosalisi — peaks esiti tulevik näitama. Päälegi ei või salata, et Canterbury ülempiiskopi ja Rooma Püha Isa vahel suur vahe on sellise otsustamise tagajärgede suhtes. Canterbury ülempiiskopil pole kõlblist autoriteeti, et tema sõna kaudu mõni inimene südametunnistuse poolt saaks köidetud. Otsustuse kaudu Pühalt Isalt aga tunneks kaugelt suurem osa itaallasi end südametunnistuse poolt seotuina — ja tagajärg võiks olla — kodusõda! On selge, et sellepärast siin olukord oluliselt sootu teine on, ja et see mitte paljalt julguse küsimus pole, mis sellise otsustuse juures on mõõduandev.

Mis aga puutub õnnistusse, mida jagavad katoliku preestrid sõttaminevaile sõdureile, siis pole sellel midagi tegemist otsusega sõja poliitilise olukorra kohta. Nagu õnnistab kristlik ema maailma ja tema hädaohtudesse minejat poega, nii annab oma õnnistust ja oma soove ihu ja hinge jaoks oma sõjaväljale minevale pojale Kirik. Ainult teadmatus, või kuri tahe võib seda valesti seletada. On endastmõistetav, et Kirik ei või hüljata inimest, kui isamaa temalt nõuab valmsust raskeimaks, isegi elu andmiseks, ja kui ta kõige enam vajab kõlblikku jõudu.

„Muidugi, ka kristliku kaastunde vaatekohalt võtab osa Püha Tool sõjalt ähvardatud ja tabatud rahvaste saatusest. Ka abessiinlaste omast, kellede puudulik kultuur vastutamatuks teeb üksikut inimest tema võõraste vihkamise ja tema keisri poliitika eest. Päälegi tunnustab Abessiinia ristiusku, kuigi kopti lahkusku. Murega mõtleb Kirik oma misjoni ülesannete raskendusele, mis talle just siin tärkavad itaalia sõja kaudu. Kuid selles mures ei või ta valusat seisukorda ühekülgse otsusega lõpetada, kuna ta endale mõlemilt poolt kaela tõmmata võib etteheidet. Arvavad ju mõlemad endal õiguse olevat.

Eestlus ja kristlus.

3) Kas misjon või ristisõda?

Meie viimane artikkel näitas, et ei puudunud rahulisi katseid võita eesti rahvast ristiusule. Võib oletada, et esimene kristlik eestlane, keda ajalugu tunneb, on selle misjoneerimise vili. Selle all mõistame juba varemini mainitud munka Nikolaust, keda paavst Aleksander III. (1171) erilisel palvel kaasa anti abiks „eestlaste esimesele piiskopile“ Fulkole. Tema on esimene ristiusuline eestlane, kelle isik meile teada, „vaga ja ustav mees“.

Veel ühest teisest eesti preestrist teame, et ta oli piiskop Meinhardi misjonitöö vili. 1205 aasta all kõneleb temast Läti Hendrik: Preester Johannes“ oli pärit Virumaalt, ta oli paganate poolt vangistatud, kõrgeaulise piiskop Meinhardi poolt aga vangistusest vabastatud ja pandud Segebergi kloostrisse usuteadust õppima. Pärast seda, kui ta oli teinud suuri edusamme, siirdus ta piiskop Albertiga Liivimaale, teda ordineeriti ja Holmi kihelkonnas pööras ta paljusid ebajumalateenistusest. Ta jõudis viimaks sooritatud töö järele kahe teise venna, Gerharti ja Hermaniga oma usutunnistuse pärast... märtüüriumi võidu kaudu igavesele elule. Tema laiba ja tema kondid, mis pärast teiste preestrite poolt kokku korjati, maeti pärast piiskopi ja tema kapiitli poolt hardalt Riiga Jumalaema kirikusse.“

Sellest teatest selgub järgmist: Piiskop Meinhardi püüdeks oli misjonitöödeks kasvatada preestreid eesti rahva enda hulgast. Teiseks, misjonitöö oli täiesti rahuline, kuna preester Johannes evangeeliumi kuulutades Holmi kihelkonnas töötas ja ka „paljusid“ ristiusule võitis. Samasuguseid tagajärgi mainitakse ka piiskop Meinhardi kohta. Niisiis puudub ajalooline alus väiteks, et ainult vägivaldselt pöörati inimesi ristiusule. Samuti pole ühtki põhjust ristiusustamist kirjeldada sellisena, nagu oleksid ainult alaväärtuslikud isikud pöördunud ristiusku. Preester Johannes kindlasti ei kuulu alaväärtuslikkude inimeste hulka. Teda võib nimetada isegi esimeseks kristlikuks märtriks eesti rahva hulgast. Kui jube tollal võis olla martüürium, see selgub vast kellegi teise preestri martüüriumi kirjeldusest. Nimetatud preester tapeti umbes 8 aasta pärast seda Saaremaa eestlaste poolt. See preester nimega Friedrich von Cella, langes oma tagasitulekul Ülestõusmise Pühadelt Fredelandi kindlusest paganlikkude saarlaste kätte. „Nad viisid ta oma röövlaevadega minema, panid ta Adya kaldale, ning piinasid teda mitmete kannatuste all surnuks. Siis, kui ta tarretunult taeva poole vahtis ja oma õpilastega oma tänu- ja kiitusepalveid luges, lõid nad oma kaigastega nende pea ning selja lõhki, naersid seejuures pilkavalt ja ütlesid: Laula, laula pappi . . . Pärast tegid nad kuivi ja kõvu pilpaid teravaks, tagusid viimased neile küünte vahele ja sõrmede lihasse ning piinasid neid jubedalt. Viimati raiusid nad läbi nende õlaluud oma kirvestega ja tegid neile otsa pääle.“ Kuidas küll talitasid liivlased meie eesti preestriga, kui üteldakse, et „tema kondid teiste preestrite poolt kokku korjati.“

Kui väga ka alguses mõteldi rahulisele misjonitööle, siis arenesid asjad pikkamisi siiski nii, et misjonärid pidid otsima kaitset endile ja vastpöördud kristlasile. Kaitse kaupmeeste poolt, mille pääle küll Meinhard alguses oli lootnud, osutus puudulikuks. Nii saatis Meinhard, kuna ta ise ei võinud maalt lahkuda, „venna Dietrichi Toreidast saadikuna salaja rooma paavsti juurde, et hääd nõu küsida“ ja tema abi paluda. Paavst ei jätnnd piiskopi palvet tähelepanemata. Ta otsustas, et vastpööratud kristlased mitte ei pidanud jääma saatuse hoolde. Ta kuulutas välja mitmed üleskutsed abi saamiseks. Eriti tähtis on bulla „Ristiusulistele Saksimaal ja Westfaalis.“ Selles palub paavst abi kristlastele Liivimaal. Seda ringkirja seletatakse mitmelt poolt nõnda, nagu tähendaks see Baltimaade vägivaldse ristiusustamise algust; Paavst kutsuvat selles „ristisõtta“ paganlikkude; liivlaste, lätlaste ja eestlaste vastu. Enam-vähem selgesti ühendatakse sellega väide, paavst tahtnuvat Eestit vallutada nagu Püha Maad ja olevat soovinud seda maad alla heita. Kuna paavstide valitsushimu on paljudele tõik, mida

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ei pruugi alles tõestada, siis vaadatakse ka sel juhul sellele valitsushimule kui paavstide tegevuse juhtivale motiivile. Eesti Rahva Ajalugu väljendab seda umbes järgmiste sõnadega: „Usulise misjoniga liitub kiriklik võimutahe, püüe kirikule hankida ilmlikke hüvesid . . . Paavst kasutab kõiki võimalusi oma võimkonna laiendamiseks . . . misjonitöö nimel.“ (lhk. 66) See on seesama mõte, mida lööksõnana paisatakse massidesse: Rist rajab teed mõõgale. Nendele arvamistele vastavalt tehakse järjekindlalt paavsti ja Katoliku Kirikut kaasvastutavaks kõikide nende võitluste eest, milliseid järgneval ajal peeti kristlaste ja paganate vahel ja kõige selle verevalamise eest, mis oli ühendatud nende võitlustega. Ning kuna nende võitluste lõpp oli eesti rahvale ka poliitilise iseseisvuse kaotuseks, siis kirjutatakse osaliselt vabaduse kaotust ka kuidagiviisi Katoliku Kiriku arvele.

Muidugi ei maksa nende probleemide üle keskustella nende inimestega, kellele see paistab juba algusest pääle tõestatud tõigana, et Katoliku Kirik on kõiges süüdi, kes kergel käel võtavad seda kindla tõsiasjana, et katoliku preestrid on kõik silmakirjateenrid ja variseerid, kellest võib uskuda kõiki õudustegusid.*) Siin võiks äärmisel juhul midagi saavutada arst, kes neid inimesi terveks teeks nende haiglasest katoliiklastevihkamisest ja sellest maaniast, katoliiklasi alati mustata. Me kirjutame siin neile, keda huvitab tõe saavutamine.

Et saada õiget pilti nendest ideedest, mis juhtisid paavsti tema ringkirja kirjutamisel, tahame esiteks tähtsaimad kohad ringkirjast tuua eestikeelses tõlkes. Kellel on huvi ladinakeelse teksti vastu, võib sellega ürituste kogus tutvuda.

Ringkirjas üteldakse: „Nagu kiriklikkude karistustuse tarvitamisega ei saa uskumisele kihutada neid, kes ei taha, nii annab ometi Apostlik Tool, kes on ühiseks emaks kõigile, oma kaitsemise abi neile, kes vabatahtlikult usuvad, ning ta manitseb kasutoovate manitsustega usklikke nende kaitseks. Me oleme nimelt teada saanud, et . . . Liivimaa piiskop, kellest õnnis mälestus, paganlikkude rahvaste hulgas . . . Jumala abiga on jõudnud sinna, et ta paljusid vabastas nende eksitusest ja viis tõe tundmisele, neid püha ristimise vee läbi uuele elule äratas ja neile õnnistusrikkais õpetusis juhatust andis. Aga kuri vaenlane, kes kadestas nende pöördumist ja päästmist, ässitas kurjade sisenduste kaudu ümbruses elavate paganate tagakiusamise, kes olid täis himu kristlasi maapinnalt kaotada ja kristliku nime mälestust sellest ümbruskonnast hävitada. Selleks, et meile nüüd ei tehta hooletuse etteheidet, kui need kes on juba usklikuks saanud, on sunnitud tagasi pöörduma, või kui teised näevad ilma kaitseta neid, kes juba usu on vastu võtnud, ja sellepärast kardavad vastu võtta usku, siis pöördume palve ja manitsusega teie kõikide poole. Kui paganad, kes elavad ümber Liivimaa kiriku, ei taha sõlmida rahulepingut, või juba sõlmituid ei taha pidada, siis peate vahvalt ja mehelikult Issanda nimel sõjariistus üles tõusma nende kristlaste kaitseks, kes elavad neis maastikes . . . Kõiki aga, kes otsustavad minna Liivimaa kiriku ja nende kristlaste kaitseks, kes seal elavad, võtame püha Peetruse ja enda kaitse alla.“

Sellest bullast võib paavsti kavatsuste kohta teada saada järgmist. 1) Paavst arvab, et kedagi ei tohi vägivalla või ähvardusega usule sundida („compelli non patitur ad credendum invitos“). 2) Pöördunuid pidi nende usu pärast kaitsma paganate rünnakute vastu, „et nad mitte poleks sunnitud tagasi pöörduma“. 3) Ainult siis peavad kristlased haarama relvad, kui paganad ei taha rahu sõlmida või rahu pidada („Nisi pagani cum Christianis treugas inire voluerint et initas observaverint“). 4) Mingitest paavsti „võimuihaldustest“ ja „vallutamisplaanidest“ ei ole selles bullas jälgegi leida.

„Seda bullat on püütud nagu Bertholtilegi saadetut iseloomustada „ristisõjabullana“. Eesti Rahva Ajalugu vormuleerib seda nõnda: „Paavstilt saab Albert bulla ristisõdijate kogumiseks.“ 1199 aasta bullas pole sõnagi, mida otseselt võib mõista ristisõjast. Viidet sellele võiks äärmisel juhul näha selles, et ta neid, kes olid nõus minema kristlasi kaitsma, võttis oma erilise kaitse alla. Nii oli olnud ka ristisõdijatega. Võib tõmmata ka veel teine paralleel. Bullas, mis on pööratud Bertholdi poole, antakse täieline indulgents nendele, kes tahavad minna Liivimaa ristiusuliste kaitseks. Minnakse aga kindlasti liiga kaugele, kui sellest välisest sarnalevusest indulgentsi tõttu tahetakse konstrueerida ka paralleeli kavatsuste suhtes. Lõpeks ei taha ju keegi väita, et Liivimaa ja Eestimaa olid Püha Isale ja kristlusele samasuguse tähtsusega nagu vast Püha Maa. Siin ei aita ka toetumine sellele, et siin on tegemist Maarjamaaga. Aga see „aunimi“ on sellele maale antud alles pärastpoole — 1199 a. ei mõtelnud küll veel keegi Maarjamaa pääle.

On tahetud veel tuletada tõestist ristisõidukavatsuste jaoks vallutamisvaadete mõttes sellest, et bullas Breemeni pääpiiskopile (1204) lubatakse neile, kes on annud tõotuse, minna Jeruusalemma, jõuetuse ja vanaduse tõttu aga ei saanud teha ristisõitu Pühale Maale, selle asemel minna Liivimaale paganate vastu. Aga ka seda paralleeli ei saa kaitsta, kuna siin on paraku tegemist tõotuse pehmendamisega haiglaste ja vanade juures. Sellest järeldada tahta, paavst himustanuvat endale maad vallutada, see oleks ometi liig „lõbus“ tõestamine. — Meil puudub igasugune paralleel ajaloost selle kohta, et paavst oleks tahtnud endale alla heita maid väljaspool Itaaliat näiteks Kirikuriigi kujul. Et ta just Liivi- ja Eestimaaga oleks teinud erandi, see on väide, mida peaks tõestama hääde soliidsete põhjustega. Meie käsutuses olevad ajaloolised allikad ei anna selleks absoluutselt ühtki pidet. Kui aastal 1213 üteldakse, et paavst kinnitab uue ordumaa Apostliku Autoriteedi alla, siis ei tähenda see absoluutselt poliitilist sõltuvust. Samavähe tähendab see poliitilist rippuvust, kui a. 1227 üteldakse, et paavst olevat võtnud vastpöördunud püha Peetruse ja tema enda kaitse alla. Poola kohta teame, et see maa pidas end pühale Peetrusele kingituks. Kõik need väljendused ei kõnele mingist poliitilisest sõltuvusest, vaid tähendavad ainult erilise kaitse

*) Rüütlite ja paatrite poolt siiatoodud kristlus on kalk, eluvõõras, vägivaldne, salalik, variseerlik (Elukevad).

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

kinnitamist Püha Tooli poolt ja teatud eesõiguste andmist.

Nii peame öeldust tegema järelduse, et kõik väited, mis kõnelevad paavsti võimu- ja vallutamishimudest Liivi- ja Eestimaa suhtes, on ilma ajaloolise tõestuseta. Eelkõige oli paavst Innocentius III. bullal a. 1199 sihiks ainult nende maade rahuline ristiusustamine ning sõjalised aktsioonid olid ettenähtud ainult juhuks, kui paganad kristlastele rahu ei anna ja nendega ei taha rahu sõlmida. Saab olema raske, selliste kavatsuste puhul paavstile ja Katoliku Kirikule teha põhjendatud etteheidet. Järgneb artikkel „eestlaste ristiusustamisest mõõgaga".

Spectator.

Kristliku dogma eluväärtusi.

2. Püha Jumal.

Paganlus ei tunnud „Püha Jumalat". Ta tundis vaid jumalaid, kes eestkätt ilmnevad loodusjõududena: päikese-, kuu- ja tähejumal, sigiduse ja elujõu jumalad, allilma ja kahjutegeva nõiduse jumalad. Kuna inimene nägi loodusjõude teineteisega püsivas võitluses olevat, mõtles ta ka jumalaid sõdureina ja võitlejaina. Ta austas võitjat ülima jumalana, või jälle oma kodumaa jumalat üle teiste. Ta tõi ohvreid, et võita jumalate armu ja nende kaitset. Selle juures olid tema silmis jumalad koormatud kõigi tema enese nõdra inimsuse puudustega.

Kristliku ilmutuse Jumal seisab saavutamatus kõrguses üle selliste vaadete. Ta on ülev, üle kõiksuse seisev, igavene ja kõikvõimas, aga kõige päält püha. Ta loob maailma ja inimesed, kuid seda mitte ainult paljast loomishimust, vaid puhtast, p ü h a s t tahtest. Ta tahab õpetada loodud vaimule tema vaba tahte ühinemist enese üksinda täiusliku, igavesti püha tahtega. Kuid see vaba inimtahte ühinemine Jumala püha tahtega ei pea olema mitte sunnitud ühinemine, vaid vaba olevuse vaba kingitus.

„Olge p ü h a d, sest p ü h a o l e n m i n a" (3. Mos. 11, 44.). „Olge m u l l e p ü h a d, sest et mina, Issand, püha olen. Ma eraldasin teid rahvaist, selleks, et oleksite minu." (3. Mos. 20. 26). Neis sõnus, milledega Jumal koondab ja põhjendab kogu oma käsud Juudarahva ees, seisab — vastandina kõigile väljaspool piiblit seisvaile usundeile — üksikult ja ainulaadiliselt Jumala ülivaim endailmutus. Ta on p ü h a, see tähendab, ta hindab ja jaatab armastaval tahtel ise enese piiramatut olemuse täiuslikkust. Ta loob maailma, mis temasse pandud loodud olemuse korra kaudu on järelekujundatud tema enese täiuslikkusele. Ta nõuab ka loodud vaimult, et see ka tunnustaks vabalt ja armastusega Jumala igavest täiuslikkust, et ta omas, Jumalalt talle antud valitsemises maailma üle alluks Jumala üle kõige seisvale pühale tahtele. „Olge mulle pühad, sest püha olen mina, Issand."

Selle üleva Jumala-ilmutusega seisab Vana Testamendi piibel kõrgel üle kõigi loomulikkude jumalakujutluste. Selle p ü h a, igavese, kõikvõimsa Jumala vastu on kõik teised jumalad „mitte-midagid". Jumal pole mitte mõne maise maastiku, või inimese verevoolu piiratud täiuslikkus. Ta on Igavene, Kõikvõimas, üle maailma Seisev, P ü h a. „Olge pühad minule, sest mina, Issand, olen püha." See on Jahve majesteetlik nõue Vanas Seaduses. „Olge täiuslikud, nagu on täiuslik teie I s a g i taevas. (Matt. 5. 48.). See on sellesama nõude seletus Jeesuse Kristuse suus.

See on see, mis annab elujulgust ja usaldust usklikule inimesele. Jumala nõue ei tule esile mitte o m a v o l i s t, vaid tema olemuse täiuslikkusest ja tema tahte pühadusest. Meie armastava Taevase Isa pühadus ja täiuslikkus on see, mis meie toiminguile määra ja seaduse ettekirjutab. Mitte ainult „e n d a l e u s t a v a l t" ei pea ma elama, vaid palju enam püha Issanda täiusliku Isa s õ n a k u u l d e s, temale armastuses alludes. Temale ja enesele ustavalt pean ma vabal nõusolekul oma elu kujundama. Siis ei või ma eksida. Siis on peetavuse seadused kohased olemuse seadusile Siis valitseb täiuslikkuse korraldus üksiku isiklikus ja kogukondses elus.

Kristlase usus p ü h a s s e Jumalasse seisab asendamata tõotus saavutada õiget korda, tõsist kõlblust ja pühadust. Seepärast ei tohi me seda usku mitte tumestada lasta selle läbi, et laseme end alla kiskuda usu kõrgusest pühasse Jumalasse, uue paganluse kujutluste juurde.

Mitte keegi vähem, kui Paul de Lagarde, kirjeldas kord tabavalt v õ i m a l u s t vaimlise elu tõelise korra saavutamiseks nii: „Iga inimese elus on hetki, mil talle selgub, et on k a v a, mis ta elu läbistab. Kava, mida ta ise endale pole ettejoonistanud, mida ta ise ka täide ei vii, mille mõte talle küll on veetlev, nagu oleks ta ise selle väljamõelnud, mille läbiviimine talle näib olevat õnnistus ja parim edu, olgugi, et ta käed seda pole teinud. Ta on vaba, nagu on vaba malemängur igaks käiguks: siiski pole ta enese isand, nagu mänguritki sunnib osavam vastane, ta on teadlik, et mängu lõpp talle mitte kaotust ei too, vaid ühe pöördega võitu, ja mida lähemale nihkub lõpp, seda kannatamatult ootab vaevalt veel valesti mõistetava tahte rõõm, mida tunneb see, kes sundis vaba vastase sinna, kus talle enesele kõrgeim vabadus, nimelt tema enese kitsendamatu kujunemine ja esinemine osaks saab . . .

Mis elust lahkunud hingedega saab, on Jumala saladus. Pärast surma on veel elu ja igavik kestab lõpmata. Päris tõestised hinge igavikkuse kohta pole mitte aimdused, vaid kavad, mis ilmuvad iga häädusele suunduva inimese elus. Seda kava ära tunda, tema üle järele mõelda ja tema teostamisele anduda, see on: v a g a o l l a ja i g a v e s t e l u e n d a l e k i n d l u s t a d a."

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Ungari võitlus ühelapsesüsteemi vastu.

Ungari ajakirjandus peab kuude kaupa teravat võitlust ühelapsesüsteemi vastu. Poliitika ja majandusmehed, kirjanikud ja vaimulikud panevad ungari avalikkusele südamele, tähelepanu pöörata ühelapsesüsteemi kõlblikule ja rahvuslikule hädaohule, et neid mobiliseerida selle tõve vastu.

Ungari päälinnas rüüstab ühelapsesüsteem õelaimalt. Üldstatistika ameti direktori dr. Ludvig Illyefalvi teos „Laps päälinnas," mis mõne nädala eest trükist ilmus, annab selle kohta rikkaliku ülevaate. Statistiliste arvude najal näitab dr. Illyefalvi, et Budapestis aastakümne vältel sündimiste arv katkestamatult tagasi on läinud. Nii oli, näiteks, 1870—1910 a. Budapestis alla 15. aastaste laste arv 71.113, tõusnud 204.616., 1910 - 1930. aga langenud 156.131. Aastal 1910 tuli ilmale Budapestis 22.206 last, kuna 1930. a. sündis ainult 15.202 last. Kümnelietena võetult langes sündimiste arv 1910—1930 25,5 — 14,8 tuhande kohta.

Kaalukam, kui sündide tagasiminek päälinnas, on ühelapsesüsteemi üleminek laialisisse maarahva kihtidesse. See on nimelt maad võtnud Transdanuubia lõunapoolses osas, kus elavad ungari protestandid. Sääl jäävad aegamööda üksikud külad rahvast tühjaks, sääl suletakse koole puuduva juurdekasvu tõttu, sääl kohatakse vaid harva tänavail mängivaid lapsi. Need on külad, mis mitmeti sarnanevad vaiksele kalmistule. Terve rida ungari publitsiste on kirjeldanud oma, uuringuis neid külasid ja on tulnud süngele tõestamisele ungari rahva „kollektiivse surma ihalduse" kohta. Üksikud publitsistid ja poliitikamehed leiavad erinevaid seletusi ungari keskseisuse ja ungari rahva ühelapsesüsteemile.

29. augustil peeti Harkany's emadepäeva, kus riigihoidja Nikolaus von Horthy sinna kogunenud emadele kõnet pidas. Omas kõnes tõotas riigihoidja lapserikastele perekondadele erilisi majanduslikke kergendusi ja institutsioonikohaseid toetusi. Sellest väljudes nimetas ta aga ühelapsesüsteemi „kõlblikuks haiguseks" ja seletas: „Kurbus täidab mind, mõeldes, et mitmes kohas ja eriti siin maakonnas üks kõlblik haigus terveis kogudusis katkulaadi rüüstamisi toime paneb. Selle rikkuva tendentsi mõju all seisavad need, kes kujutlevad, et jatkub ühest lapsest: see istutavat juba nende sugu edasi. Nad unustavad, et inimelu saatus seisab Jumala käes ja et sageli ette tuleb, et ainus laps sureb ja vanemad siis oma vanuses ümbritsetud pole laste ja lastelaste armastusest ja hoolitsemisest ja et neile midagi muud üle pole jäänud, kui vaid puurist kalmistul, kuna maja ja vara nende surma korral üle lähevad võõraisse kätesse — sest ei ole kedagi, kes nende nime säilitaks ja perekonda edasi istutaks. Igaüks peab oma tõu vastu täitma oma kohuseid, kui ta ei taha, et tema esiisade kiriku tornis kellad vaikinevad, et asuvad tema isade majja võõrad juurdetulnukad ja et maa, mida niisutas mitmete põlvede jooksul tema perekonna higi, tulevikus vilja kannaks teistele inimestele."

Väga õieti märgib riigihoidja Horthy ühelapsesüsteemi mitte ainult majandusprobleemina, vaid ka kõlbliku haigusena. Tõesti on ta mõlemaid, kuigi väga kergesti unustatakse selleprobleemi kõlblikusuline külg. Sellepärast oli tänavaastasel ungari katoliku päeval, mis toimus ungari katoliku avaliku elu suurel osavõtul 28. sept. kuni 1. okt., see õnnelik mõte, kui ta oma kõnede ja loengute keskpunkti asetas lapse. „Kristus ja laps" — see oli tema moto.

„Kui Looja," nii ütles kardinal vürst priimas dr. Justinian Seredy oma avakõnes, „välja rääkis oma jumaliku Sõna, millega ta inimese loos, tahtis ta, et järgneks üks põlv teisele kuni maailma lõpuni. Just sellepärast korraldas ta otsata tarkusega abielu. mille vili on laps, kes ühtlasi on ka tulevase põlve maise elu pant." Paavstlik nuntsius Rotta kõneles „laste õigustest, millised on isiku inimväärtuse saavutised." Ertshertsog Joosep selgitas omas kõnes: „Kirik ja rahvas lapse jaoks," et lapse õigused ainult ristiusu läbi teostusid ja veel täna teostuvad. Tema kõne kõlas lapse kaitsemise apoloogiana Kiriku kaudu. Suure kiituse osaliseks saades seletas ta: „Kiriku armastus lapse vastu näitab end muuseas institutsioonideks kristalliseerunud hoolitsuse kaudu. Nii sageli kui möödume mõnest nunnakloostrist, särab meile vastu ta müürest suurte hingede kangelaslik ohvrimeelsus, soojendav häädus ja kiriklik armastus. On tuhandeid munke ja nunne, kes on õnnelikud oma elu pühendades tegevusele, millega nad võivad elu päästa, laste elu säilitada . . . Ja kooliordud! Bendiktlased, tsistertslased, prämonstratensid, jesuiidid, piaristid, kalasantiinlased ja teised! Tänu ja tunnustamine kuulub sellele maailma distsiplineeritud väele, kes pühendab kogu oma vaimse jõu laste tulevikule." Aga ka riigi kohus on last hoida tema Jumalalt antud puhtuses ja teda kaitseda, sest „häda rahvusele, kes eemaldab usu lapse hingest, kes õrnade laste hingesse ei istuta usku ja Kristuse armastust, või kes koguni seda säält välja roogib! Selliste rahvuste lapsed muutuvad metsikuiks elajaiks ja rikuvad, või viivad hukatuse rüppe rahvuse. Ungari lapsi peab kasvatatama Kristuse kangelaslikeks võitlejaiks ja ungari isamaa sõdureiks. Rahvus peab aga valvama oma suurt hüve, last, teda saatma Kristuse Kiriku suurde perekonda, ja ühes Kirikuga ehitama Kristuse kuulutatud püha ühtlust, milles kõik meie, ungarlased, võidelda tahame, tõsiste vendadena ühe püha eesmärgi, Kristuse armastuses ja tema õpetuse järele seatud püha Stefani õnneliku Ungari eest."

Jesuiidipaater Béla Bangha rääkis: „Laps on tuleviku tõotus, tulevane rahvus, tulevane Kirik. tulevane seltskond. Ta on tuleviku kultuur ja maailma korraldus. Enamik lapsi saab inimeseks, kelledeks kasvatavad neid vanemad, kelledeks nad — teadlikult või ebateadlikult, said ümbruskonna tõttu. Lapsed on teataval määral vanemate elu jatkuks. Vanemate ja kasvatajate elusihid, nende kõlblus ja patt vajuvad tähelepanematult, aga peaegu kindlasti laste hingesse ja jatkuvad ka lastelaste ja nende

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

laste eluski. Laste hinge ehitades ei ehita meie ainult tema maiset teed, vaid ka tema teed taevariiki" . . . Riigipäeva saadik Makay kirjeldas ungari geeniuse viljastamist ristiusu läbi, suhteliselt katolitsismi läbi. Tema mõistvat hinnata tõuprobleemi tähtsust — kuid tõug ja veri ei olevat mitte kõik. „Ungari geenius" olevat eriline vaimne mõiste, mis asetavat vaimse üle vere ja tõu ainelisuse. Ungari võivat võõraste rahvaste keskel säilida vaid siis, kui ta edaspidigi tunnustaks riigi asutaja, püha Stefani riigimõtteid. See seadis vaimu ja vaimsuse üle jõu ja aine, üle tõu ja vere. Kuid seda saavutada ja ungari hinges teostada võivat ainult ristiusk.

Sellel mõttekäigul liiklesid ka gümnaasiumi direktori, dr. Elias Kemenesi, ülikooli professor Josef Huszti ja valitsusnõuniku Peter Szillery loengud. Sedasama mõtet väljendas katoliku päeva kestel ka tore vabaõhumäng „lapse tee", mida päält vaatasid tuhanded. Katoliku päeva lõppkõnes seletas kardinal vürstpriimas, et laps oma olemasolu esimesest hetkest pääle olevat õigustatud subjekt, kes omab õiguse sünnile, elule ja kõigele, mis elule kuulub. Ja päälegi õiguse vanemate, seltskonna, riigi vastu. Kirikuvürst rõhutas, et vanemad, riik ja Kirik ühel määral vastutavad olevat lapse eest. Abielurahvas peab teadma, et nende süü läbi tühjaks jäänud häll nende eneste hinge ja ungari rahvuse puusärk olevat. Ungari seadusandluse liikmed olevat oma olukordadele kaastöötamises ja oma südametunnistuse hääle mõjus ka isiklikult vastutavad ungari lapse eest . . .

Ungari katoliku päeval oli ülev mõju. Eriti ülendavalt mõjus 1.000.000 hingeline eukaristiline rongikäik läbi linna, parlamendi maja ette. Esiletoomist väärib noore ungari draamakirjaniku Ujhazi „Missa solemnis", mis kujutleb püha missat, ja mida ajakirjandus ühel häälel hindab julgeks katseks ja suureks tööks. „Missa solemnis" on veel praegu esimese ungari teaatri—rahvusteaatri—eeskaval, ja igal etendusel on maja täis. Erakonnapoliitikas on ungari katolitsism viimaseil aastail mõnegi hoobi kannatanud. Kultuurpoliitiliselt aga seisab ta ungari avalikus elus silmapaistva tegurina. Vaid temast sõltub, säilitada oma mõju, või seda veelgi tõsta. Võimalusi seks on Kui ta jõude, mis temas uinuvad, teatava kohandamisega muutunud aegadele pöörab, siis ei või talt keegi võtta esikohta, mis tal olnud juba tuhandest aastast saadik.

Jumalariigist.

Norra veteraani mälestusi.

Norra preester C. Riesterer, kes sel aastal võis pühitseda oma viiekümnendat preestriaastat, annab „Püha Olevi Lehes" huvitava kirjelduse Norra kiriku arengust poole sajandi jooksul, mil ta sääl kaugel põhjas apostlina tegutseb. Eriti üksikasjaliselt kirjeldab ta Stiklestad'i palverännaku taaselustumist. Stiklestad on koht, kus kannatas püha märterkuningas Olav. Pastor Riesterer oli teatud mõttes palverännaku tõeline restauraator.

See restauratsioon algatati nimetatud misjonäri kirjanduslikkude publikatsioonide kaudu. Esiteks tegi ta avalikkusele teatavaks püha Olevi-päeva laulud ja palved. 1916. aastal võis ta läbi elada rõõmu ise ellu kutsuda Stiklestadi palverännakut keskaegse kombe järele. Ta kirjutab:

„Poliitiline agitatsioon põhjamaise rahvuskangelase püha Olevi mälestuseks (millest ka Björn Björnson agaralt oli osa võtnud) oli vaibunud. Suured poliitilised protsessioonid lehvivate lippudega ja kõlava muusikaga olid juba ammu lõppenud. Kui meie, pastor Wierig, minu õde ja mina, 29. juulil 1916 a. Stiklestadi poole reisisime, valitses sääl kõikjal sügav vaikus ja kõik oli mahajäetud. Ainult lindude laul kostis vaikuses, mis peagu meenutas hauavaikust, ning selles vaikuses kuuldi ainult palverändurite sosistatud palveid päikesepaistelisel maakohal. Vaid üks ainus teekäija istus püha Olevi asemel, mida raamis nukralt kaskede vanik.

See oli vaid paljas juhus, et meid oli ainult kolm. Rohkem oli teatanud oma osavõttu, ka hallid õed, need väsimatud kaastöölised. Aga mingi kokkujuhtumuse (sündmuste kointsidents) tõttu ei saanud keegi tulla. Aga palverännak kasvas aasta-aastalt ja osavõtjate arv tõusis suuremal määral kui olin oodanud. Msgre Fallize (Norra Apostlik Vikaar) saatis oma esindaja Msgre Olav Offerdahl'i, pärastise piiskopi ja teisi esindajaid tuli mitmest kogudusest (Oslost, Bergenist ja Bromsöst). Suurem osavõtt toimus „vaimulike osavõtjate" poolt, kes ei võinud sooritada pikka reisi Stiklestadi, kes aga palverännaku kulude katteks saatsid andeid ja kodus pidasid palveid koos palverändurite gga. Algasin 1921. a. korjandust palverännaku kabeli hääks, mis igal juhul pidi valmima juubelipühaks aastal 1930. Msgre Fallize toetas innukalt seda mõtet. Aasta peale seda oli valmis kabeli plaan pärast järgneva kirikuga."

Juubelipidustusil 1930. a. peeti pidulik Suur- ehk Pontifikaalmissa. Raukpiiskop Fallize esindajaks oli tollal pärastine piiskop Offerdahl, kes oli ümbritsetud nelja piiskopi poolt Skandinaaviast ja Inglismaalt. See esimene Norra piiskop pärast usupuhastust oli Norraga jälle ühendanud vana rahvusliku traditsiooni, mis 400 aastat oli katkestatud. „Selles näen ma Jumala sõrme, mida mulle küll keegi ei keela. Ma vaatan imeteluga tagasi Msgre Offerdahli lühikesele pontifikaadile, mis püha Olevi juubelipühale Stiklestadis andis nii suure hiilguse". „Kas see oli ehk Joonasemärk? Jumal teadku seda."

Kas Prantsusmaal tuleb uus usulise filmi ajajärk?

Lühikese aja jooksul on Prantsusmaal üksteisele järgnenud rida usulisi suurfilme (Golgatha — Vatikani tõeline pale — Preestrikutse), millistel on olnud erakordselt suur edu avalikkuses, niisiis ka kinopubliku juures. See kõik on paratamatult esile tõstnud küsimuse, kas prantsuse filmimaailm seisab usulise filmi uue ajajärgu ees? Katoliku filmiasjanduse eriajakirjandus kirjutab selle kohta: „Küsitakse, eriti välismaal, kas see ilus tõus on kestev? Sedb me loodame, aga me ei arvesta sellena mitte liiga kindlasti. Nüüd on toodud tõestus, et usulised suurfilmid kinopubliku laiu ringe võivad kirglikult huvitada. Muidugi ei tohi selle kogemuse juures esineda kuritarvidust, kui tahetakse saavutada, et usuline suurfilm tegelikult vallutaks avalikud kinod. Eelkõige peame hoiduma filmidest, mis usulist tunnet romantiseerivad, selle asemel, et kunstiliselt kujutada ehtsat usulikkust. Me teame, et kirjanduses on terve liik usulist romantikat, mis oma libeduse tõttu on vallutanud suure publiku. Me ei võidaks midagi, kui me selle liigi kannüksime üle kinolinale. Vee enam kui kirjanduses vajame filmis terveid, ehtsaid mõisteid, mis on selgelt ja veenvalt kujutatud. Ka Tema Pühadus Paavst Pius XI. ei ole mitte oma mitmekesiseis kõnedes filmist soovitanud nii väga puht usulist filmi, kui palju enam hääd, tervet filmi. Muidugi on see filmikunsti kohustusi, ka kujutada meie suuri, usulisi elamusi. Kui ta sellest kohustusest kõrvale puikleks, siis oleks ta tõesti esimene kunstiharu, mis võtaks endale süü sellises eksituses. Me vajame järjekindlat, kunstiliselt kõrge väärtusega produktsiooni, mis väljendab katoliiklikku ideed, katoliiklikku tunnetust Aga söandagem ometi esineda katsega, võita sedasama publikut, mis tänapäev naudib puht usulisi suurfilme, filmidele, mis lihtsalt annavad terve elumõiste ja juba selleläbi avaldavad eetilist mõju. Filmitoodang annab meile selliseid filme, kui meie katoliiklased — kindlalt koondunud organisatsioonina kometentste juhtide all — neid temalt nõuame! See oleks meie asjale oluliselt kasulik, kui katoliiklikud võitlejad taipaksid, et ka filmi alal võib saavutada suuri tagajärgi, kui mõistlik, praktiline ja järjekindel aktsioon leiaks vajalist toatust meie oma leeris."

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Paavsti õiendus.

Vatikanist: „Osservatore Romano" lükkab ümber välismaa lehtedelt väljamõeldud teate, mille järgi Vatikani olevat ehitatud tsement õhukaitse keller. Leht kirjutab, et Pühal Isal täitsa õigus olevat, selle eest seista, et Peetri kiriku kuppel iga rünnaku vastu mõjuvaim kaitse ja aineliselt ja vaimliselt sel mõõdul nähtav märk taeva all on selle koha, et isegi juhuslik kahjustamine peaks saama lükkatud võimatuste riiki.

Teises kohas mainib Vatikani leht ühte „Times'i" märkust mille järgi Peetri kirikugi suured ja väikesed kellad kokkukutse puhul helisema pidavat. See polevat tõsi ja kindel olevat, et üldse vaid vähesed rooma kirikud erilisil põhjusil oma kellu häireks tarvitada on lubanud.

Kommunistlik ajaleht, „Humanite" levitab jällegi valeteadet, Pühal Toolil olevat salaleping Itaaliaga Abessiinia sõja jaoks rahamuretsemise kohta „Osservatore Romano" nimetab seda tõendust viletsaks, lolliks ja peletuslikuks valeks. Paavsti sõja rahandus-meheks tembeldada, see on laim, mida sünnitada võib vaid iga enese üle valitsemise kaotanud vihkamine. Selline kuri tahe saab nüüd märatsemiseks.

Saksamaalt.

Piiskoppide karjasekirja kuulutamine keelatud.

Grosslittgeni preester Saari-piirkonnas, Halms, teatas kantslilt, riigipolitsei olevat ära keelanud piiskoppide karjasekirja ühe osa ettelugemise. Selle järele luges ta ette selle ärakeelatud osa. Ta mõisteti neljaks kuuks vangi. Mitmed kiriklikud lehed, millised tõid — kuigi tükati — karjasekirja, suleti.

Katoliku preestrite seisukorra kohta.

Mitmed piiskopid andsid oma vaimulikele käitumise reeglid vangistamise puhul. Vaimulikud peavad kindlasti tagasitõrjuma ülekuulamise politseiametis ja nõudma ülekuulamist kohtu-uurija juures. Siis veel pannakse südamele vaimulikele vaikimise kohus kõige selle kohta, mis neile teatavaks saab nende hingehooldamise kohuste täitmisel. Vangistatud preestrite arv ületab 100.

Kristus-Hitler.

Ühel „Hitleri-noorsoo" ja saksa töölisrinde ringteatel 9. okt. Frankfurdis, Maini ääres pajatas vallavalitseja Villy Becker järgmist: „ Isad ja emad, kes oma lapsi tagasi hoiavad, astumast Hitleri-noorsoo hulka, ei vääri isa ja ema nime. Tulevail sajandeil, kui omatakse praeguste sündmuste kohta õigemat mõõtu, öeldakse tagasi vaadates kord: „Kristus oli suur, aga Adolf Hitler oli suurem".

Teoloogia üliõpilasist.

Väga silmatorkav on, et saksa protestandi teoloogide arv on tugevasti langenud. Arv 1471, 1931. aastal on praegu langenud 489. Selle vastu on tung katoliku teoloogilisisse fakulteetesse erakordselt tugevalt tõusnud.

Haruldane usutruudus.

Keegi katoliku preester avastas midagi haruldast oma misjonireisul Ameerikas. Kõrvalises maakonnas leidis ta väikese koguduse katoliku neegreid, kes 30 aastat ilma preestrite hooldamiseta olid truuks jäänud katoliku usule. Näiliselt unustatuina olid nad ise oma lapsed ristinud ja katoliku usus õpetanud. Nad korraldasid ühiseid roosipärja palvetusi, milledel palusid roosipärga ja laulsid kõiki katoliku hümne, mis neile oli õpetatud... Lähima piiskopkonna piiskop on nüüd seadnud järjekorralise hingehooldamisteenistuse ustava koguduse jaoks ja ka kiriku ehitamisega on juba algust tehtud.

Mustlaspreestri esimene missa.

Karpaati Venest teatatakse, et tänavu suvel sääl üks noor mustlane, teoloogilise õppimise lõpetanud, preestriks pühitseti. Oma esimese missa puhul pidas ta nii mõjuva jutluse mustlase keeles oma suguvendadele, et sedamaid kaksteist abielupaari, kes senini olid elanud metsikus abielus, püha abielu sakramendi andmist palusid.

Pühim lennukil.

Üliharuldane juhus oli hiljuti Ameerika Ühendriikides, Kolumbias, Modelini eukaristlikul kongressil.

Msgre Conzales, Bogota piiskop, tõi Pühima Sakramendi Bogotast Modelini hiigellennukil, millele oli ehitatud väike kabel, Lennuki maandumisel viibis kohal tuhandeid usklikke ja 22 piiskopi.

Eskimo ajakohane vaatlus.

Hudson-Bai Apostlik Vikaar, paater Ducharme jutustab aruandes oma elamuste kohta eskimode juures huvitava kõneluse, mis tal oli ühe ristitud eskimoga Iglulik'is. Ta võttis kord kaasa selle mehe Churchilli, ainsasse vikariaadi paika, kuhu on tunginud tsivilisatsioon. Eskimo imetles sõnatult kõike: pilvelõhkujaid, masinaid, raudteeronge. Kui vikaar pärast küsis, milliseid muljeid ta on saanud, lausus ta mõttiskelles: „Valged on väga osavad. Nad võivad ehitada suuri maju, nii kõrgeid, et pööritama paneb, enne kui üles jõuad. Teisi maju, mis pole nii kõrged, vaid on väga pikad, lasevad nad päris üksi roobastel jooksta. Nad teevad lusikaid, millega nad maad ja koguni merd välja kaevavad. Nad teevad tuld, mida ei nähta ja mida nad traadiga kõikjal ühes kannavad. Nad pistavad ta isegi pudeleisse, mis siis valgustavad. Ent kunagi ei nähta neid palvetamas. Meie Iglulik'is ei või mitte nii palju, kui valged, aga meie palvetame rohkem ja oleme õnnelikumad.

Katoliku klooster Rootsi.

Stockholmist teatatakse, et Birgitta nunnad, kelle emaklooster on Roomas, said riigi loa Vadstenas, Rootsi püha Brigitta päriskoha ja hauakiriku juures, kloostri asutada. Loa saavutamist tuleb Rootsi kuninga Gustavi isiklikule mõjule tänada.

Tähtsad väljakaevamised keskaegses Oslo's.

Norra pealinnas Oslos võetakse ette praegu suureulatuslikud väljakaevamised, mis tehakse keskaegse Oslo avastamiseks. Teatavasti oli Oslo nimi täis 300 aastat (1624 1924) Christiania Kuningas Christjan IV, kes keskaja Oslole Akerselv'i ida rannal vastu seada tahtis uue Oslo, s. o. oma nimelise linna, et sellega tähendada uue aja algusele, s. o. daani võõrvalitsusele, kasutas vana linna („Gamlebyer") suure kivimurruna, et tärgata lasta vana linna lammutatud ehitistest uue linna, (Christiania) moodsaid ehitisi.

Tema ehituskavad lõppesid vana linna täieliku õudustamisega. Selle kiriklikud ehitised katoliku ajast purustati esimestena.

Uus Oslo, nagu seda 1924. a. saadik jälle kutsutakse, ulatub nüüd aga jällegi Akerselvi ida kaldale ja sääl kavatsetakse suuri töid läbikäimise hõlbustamiseks, Nimelt uute raudteede ehitamise kaudu on hakatud vana rämpsu ära koristama ja sellejuures satuti huvitavaile leidusile vanast ajast. Need avastused põhjustasid süstemaatilisi väljakaevamisi.

Ollakse praegu tsistertsiaanide vana asundust päevavalgele toomas. Suurimaid leidusi aga oli väljakaevatud püha Halvardi kirik ja Olevi klooster. Katedraali alusmüürid parandati ja istutati tore vare- ete puiestik. Raudteevõrgu laiendamisel satuti ka vana Nikolai kiriku rusudele ja mitmesugusile käsitööliste tsunftide hooneile.

Inglise palverännak püha Olevi juurde.

Oslosse jõudis aurik „Stenheim'il" suur grupp inglise palverändureid. Neid võtsid vastu säälne kindralvikaar msgr. Irgens ja terve palverännaku korraldaja preili Scarre. Oslos liitus neile islandi vaimulik paater Gunarsson Reykjavik'ist. Pärast lühikest käiku üle vikingite laeva väljakaevamispaike Bygdorj's mindi Oslo püha Halvardi, p. Dominikuse ja p. Olavi kirikusse, kus toimus vastuvõtt katoliku koguduselt ja kus lauldi inglise koraale. Pärast õnnistust mindi pidulokaali, kus 60 inglise külalist panga direktor Parmann'ilt ja rootsi krahv Bielke'lt vastu võeti ja tervitati. Esimene kujutas nüüd norra katolitsismi, tema praegusi raskusi ja töid, ja pöördus siis tagasi norra suurele katoolsele ajale — keskajal. Siis kiitis ta Inglismaa suurt huvi, mis veel kardinal Bourne'il Norra vastu oli. Viimane soovis kardinal Nevmanni sõna järgi 1930. a. kirjas norra katoliiklasile teist kevadet.

Inglise katoliiklaste kõneleja oli Inglismaa kuulus kantslijutlustaja p. Arendze, kes esmalt tänas südamliku vastuvõtu eest ja siis räägima hakkas inglise kiriku arenemisest pärast reformatsiooni. Siingi seisid inglise kiriku hälli ääres revolutsiooni läbi väljaaetud prantsuse preestrid, kes usu jälle jalule seadsid. Tõusid Kirikule suured juhid: Visemann, Nevman, Manning ja Vaughan. Vaade inglismaa uuesti tõusnud usule pidavat ka norra katoliiklasi julgustama — nimelt veel suur pöördumiste hulk Inglismaal. Norra katoliiklased võtsid vastu suure kiiduga Arendzi seletusi.p.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kiriku Elu

Eesti Katoliiklaste Häälekandja.

Jlmub 1 kord kuus.

Nr. 12 | 1. detsembril 1935 a. | III aastakäik.

Väljaandja: Katoliku Kirik Eestis Tallinn, Munga 4—4.
Vastut. toimetaja: Dr. Friedrich Lange Tartu, Päeva t. 2.

Tellimishind: Üksiknumber 5 senti. Lisaga 10 senti.
Aastas 0.75 senti, postiga 1 kr. Välismaale aastas Kr. 1.20.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Immaculata.

„Ole tervitatud,
sa oled täis armu."

Immaculata—rüvetamatu, nimetab Kirik Neitsi Mariat, Kristuse ema.

Usu sisu, mida sisaldavad need sõnad, väljendub Pius IX entsüklikes: „Kuulutame ja seletame, see on Jumalalt ilmutatud ja seepärast kõigilt usklikelt kindlalt ja truult usutav õpetus; Maria, õndsaim Neitsi, hoiti oma sigimise esimesest hetkest saadik Kõikvõimsa Jumala erilise armu läbi ja tema eelistusel, Kristuse, meie sugu Lunastaja teeneid tähelepannes, iga päritud süüloigu eest."

Nõnda siis on selle saladuse aegpunkt see hetk, millal Maria vastloodud hing astus uuesse inimihu idusse. See saladus ei ütle aga midagi imelikku selle inimelu loomuliku tekkimise suhtes. Maria polnud mitte „isata"[1]). Meie tunneme tema isa Ioakimi ja ta ema Annat. Mõlemad olid tema tõelised vanemad ja tema elu tekkimise tegelik põhjus. Igas loomulikus suhtes oli ta siis kõigi teiste inimlaste sarnane.

Imelik ja „armu täis" selle sigimise juures oli üliloomulik korraldus. See on: tema hing „hoiti iga päritud patu laigu eest".

Iga teise inimese juures on inimelu algus ka aste inimpärivusse. Jumala tahtmist mööda pidid Aadamast võrsuvad inimesed saama oma elu alul Aadamale antud päritud armu osalisiks. Nüüd on aga Aadama süü läbi see kaev, kust pidi voolama see päritud arm, ummistunud. Hing, kes pidi sellest kaevust armu saama, jääb armuta. See on meie päritud süü, mida saame oma elu alul, et me sigime armuta.

Kuid Maria on saadud, ehk siginud mitte armuta, vaid täis armu. Tema hing tõsteti kohe ta loomisel Jumala lapse õigustesse. Tema ei kannatanud hetkekski selle õnnetu „armuta olemise" all, millega alustavad kõik inimesed oma olemasolu ja millele Jumal vaadata võib vaid kohtumõistva ja hukkamõistva pilguga. Tema olemasolus polnud ainust hetketki Jumalast kaugel olemist ja kadunud olemist. Algusest pääle oli ta Jumala seesmise elu osavõtmisse vajunud. Selle ande läbi päästeti ta ürgpatu needusest, mis ka teda oleks tabanud ta eluteel, kui seda poleks takistatud. Nüüd aga pidurdati patu purpurpunane voog, et see Äravalitu võis ellu astuda ilma, et ta oleks patust riivatud.

Ja kõik see sündis „tähelepannes Kristuse, meie soo Lunastaja teeneid". Kõikvõimas ja Kõikteadja suunas oma pilgu sellele elule, mis pidi sünnitama Jeesuse Kristuse, Lunastaja.

Selle elu tekkimises nägi ta juba lunastamise koitu ja algust. Kuidas oleks võinud puhata sellel algusel mõni vari? Selle elu alguses nägi Jumal juba ristiohvri juuri. Risti valgus valgustas juba seda elu ja lämmatas tema alul juba kõik pimeduse.

Jah, Jumala armastus paistis juba armuliselt selle hinge pääle, mis Jumalale tema Poja pärast nii kallis oli. Jumaliku rõõmuga tervitas ta seda inimlast: „Vaata, see on mu tütar, kellest mul on meelehää!"

See on katoliku usuõpetus! Ja see ei ole mitte paavst Pius IX leiutis (sic!). Juba Lutherile oli see õpetus tuntud. Veel 1527. a. uskus ta seda. Ühes jutluses „Maria, Jumala Ema, sigimise päeval", ütleb ta: „Mahedalt ja õndsalt usutakse, et selle hinge (Maria oma) sissevalamine sündis päritud patuta. Nii et hinge sissevalamisel ta ühtlasi ka päritud patust puhtaks jäi ja Jumala annetega ehiti Jumalalt temasse valatava püha hinge vastuvõtuks. Nii oli ta esimesest hetkest saadik, mil ta hakkas elama, ilma iga patuta." (Werke, Erl. A. 15, lhk.58) Muidugi pidi Lutheri edaspidise arenemise juures see Emakiriku vana usuhüve ikka enam ja enam ununema. Katoliku Kirik aga on säilitanud selle vana usu ja on teda rõhutanud dogmas „rüvetamatust sigimisest."

[1]) Vaata meie art.: Huvitavat kirjandust usupuhastamisepüha puhul.

Kristliku dogma eluväärtusi.

3. Kolmainus Jumal.

Suurim saladus, mille pidi tooma inimesile Kristus, oli Jumala seesmise elu kolmsuse saladus. Juba see, et ta end pea inimpojaks, pea vaid pojaks nimetab, et ta Jumalat „minu ja teie Isaks“ kutsub (Joh. 20,17), viidab tema erilisele suhtumisele Isaga. Kuid täieliselt paljastab ta selle saladuse tollal, kui ta „hõiskas Pühas Vaimus ja ütles: „Ma kiidan sind, Isa, taeva ja maa Issand, et sa seda peitnud oled tarkade ja mõistlikkude eest ja seda oled ilmutanud kohtlasile. Ja, Isa, nii meeldis see sulle. Ja ükski ei tunne, kes on Poeg, pääle Isa, ega ükski, kes on Isa, pääle Poja, ja kellele Poeg seda tahab ilmutada.“ Ja ta pöördus päriselt õpilasile ja ütles: „Õndsad on silmad, mis näevad, mis teie näete, sest ma ütlen teile, et palju prohveteid ja kuningaid tahtsid näha, mis teie näete ja ei näinud ja kuulda, mis teie kuulete ja ei kuulnud!“ (Luk. 10, 21—24).

Sammhaaval paljastas Kristus oma elava Jumala pojasuse saladust: „Mina ja Isa oleme üks.“ (Joh. 10. 30.) „Mis Isa iial omab, see kuulub mulle.“ (Joh. 16, 15.) „Mina olen Isas ja Isa on minus.“ (Joh. 10, 38.) Nii näitab ta oma ühtlust Isaga olemuses. Kuid ikka jääb ta isiklikult erinevaks Isast, kes teda saatnud: „Mina pole mitte tulnud, tegema oma tahtmist, vaid selle tahtmist, kes mu läkitas.“ (Joh. 6, 38). „Tõesti, tõesti, ma ütlen teile: Poeg ei või enesest midagi teha, kui ta ei näe tegevat Isa. Sest mis too iial teeb, teeb Poeg samuti. Sest Isa armastab Poega ja näitab talle kõik, mis ta iial teeb . . . ja kogu kohtu on ta üleandnud Pojale, et kõik austaksid Poega, nagu nad austavad Isa!“ (Joh. 5, 19—23).

Oma pojasuse sasadusele lisab ta juure ilmutuse Püha Vaimu, „teise avitaja“ kohta, kelle Isa annab Poja palvete pääle, pärast selle äraminekut: „Ma tahan Isa paluda ja ta saadab teile teise avitaja, et see igaveseks teie juure jääks.“ (Joh. 14, 16). See „Tõe Vaim, keda maailm mitte vastu võtta ei või, kuna ta teda ei näe ega tunne,“ (Joh. 14, 17.), „ei räägi midagi iseeneselt, vaid räägib, mis ta iial kuuleb . . . ja ta ülistab mind (Poega), kuna ta minu omast võtab ja teile kuulutab. Kõik ju, mis omab Isa, kuulub mulle ja seepärast ütlen ma, ta võttab minu omast ja annab teile“. (Joh. 16, 13—15).

Lõpuks koondab Poeg Jumala saladusliku, kolmainsusliku siseelu ja õndsaks-tegeva mõju ristimiskasu sõnusse: „Ristige rahvad Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimel,“ (Matt. 28, 19) ja näitab sellega kolme pühima isiku olemuse ja au ühtlust ja ühtaegu ka nende isiklikku erinevust.

Selle, Jumala seesmise, inimesile iseeneses arusaamatu kolmikisikluse elu avaldamine on Kristuse suurim usaldustõestis omakseile. Iial ei saa selle ilmutuse osaliseks „maailm“, see on, vaid oma mõistusele koputav loomulik teadus, „targad ja mõistlikud.“ „Kohtlased,“ alandlikud, kes on teadlikud, et on rohkem tõelikkust, kui nad aimata võivad ja kes ihaldades ja paludes südamed avavad „igale sõnale, mis tuleb Jumala suust,“ (Matt. 4—4), need võtavad vastu tänuga selle Jumala usalduse suure tõestise. Nad saavad Jumala usaldatuiks sõbruks, just tema sisemise saladuse kaasteadmise kaudu: „Mina ei nimeta teid enam sulasiks, kuna sulane ei tea, mis teeb tema isand. Teid nimetan ma sõbruks, kuna ma kõik, mis ma Isalt kuulsin, teile olen teatanud.“ (Joh. 15, 15.).

Peatume nende sõnade juures. Kui keegi päris suuri vaimude riigis — ütleme, Dante, üleujutatakse oma kavatsetud teose mõtterikkusest ja kui teda vabisema paneb ründav teorõõm, neile mõttevoogudele puhast kuju anda, siis on see püha tund. Luuletaja, tema mõte ja ta armastus selle mõtte kujundamise vastu — see on imeline kolmainus. Ja kui nüüd see vaimuilma Suur koondab enda ümber väikese ringi sõpru, kes talle vaimusugulased, ja neid pühitseb oma seesmise ilma saladusisse, oma mõtete voolavasse rikkusse, oma armastuse veetlevusse suure teo jaoks—siis austab ta selle läbi oma sõpru.

Selline vaimuilma Suure siseelu on nagu Jumala igavese eneses õndsa kolmikelu vari ja järelkuju. Igavesti on Isa täidetud mõteterikkusest, mis väljendab tema lihtsat ja siiski kõikmahutuvat iludust. Isa igavene Sõna ei räägi välja mitte ainult ühte osa oma siserikkusest, nagu seda väljavoolata laseb kunstnik pea ühes, pea teises kompositsioonis. Palju enam seab üles Isa ühes igaveses Sõnas oma terve, lõpmatu olemussisu, sünnitab igavesti oma jumaluse särava vastupaistena. Ja mitte ainult „Sõna“, või võrdluskombel tema seesmise täiuse „laps“ ei ole see tema vaimse elu igavene sigitis, vaid tegelikult tema vastasseisev Sünnitatu on see jumaluse vastuhelk, „Jumal Jumalast, valgus valgusest, sünnitatud, mitte loodud, Isaga ühte olemust.“—tema armastusele vastates, temaga ühes välja hõõgudes neid mõlemaid ümbritsevat tuliõhku, kes omalt poolt jälle ei ole mitte vaid mõlemaid õnnestav võim, vaid ise jumalik isik, mõlemist väljuv, mõlemaid ühendav. „Armastus on ju,“ ütleb Akwiino Toomas,“ kokkukasvatav võim.“

Nii on Jumal — ka ilma loomingata — iga vesti mitte üksinda. Ta ei vaja loodud vaime, et end jagada, nagu vajab sõpru maine kunstnik, et neile esmalt oma luuletust või muud kunstitoodet avaldada. Jumal jagab end igavesti oma olemusühtsa Pojaga, armastab oma püha Sünnitatut igavesti ühes temaga väljahõõgutava Vaimu tuliõhuga. Ei ole täiuslikumat jagamist, kui on Isalt Pojale ja Isalt ja Pojalt Vaimule. Ei ole õnnestavamat vastuvõttu, kui on see sündimine, milles Poeg igavesti vastuvõtab Isalt Jumala ülevuse täiust; kui on see armastushõõg, milles võtab Vaim igavesti Isalt ja Pojalt ühtlasi oma tõetäiust ja armastusvõimu: „Sellest, mis minu on, võtab tema, (Vaim) sest kõik, mis omab Isa, on minu, ja seepärast ütlen mina (Poeg): minu omast võtab ta.“ (Joh. 16, 14 j.). Oo püha vahetus — sacra conversatio! Mis on kõik sõprade kõned, kõik armastusõnn loodud vaimude vahel selle igavese, püha sünnitamise ja hõõgumise, selle igavese püha sündimise ja hõõgumise, selle igavese õndsa vastuvõtu vastu Kolmainsas Jumalas!

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Tõesti, Jumal ei vaja loodud aime, et elada igavesti õndsaimat, täiuslikemat, kaimat vaimuelu, imelisimas osasaamises, pühimas armastuskõnes. Ja nüüd peatagem hinge! Jumal ei vaja meid, et ta omaks osadust ja armastusõnne. Ja siiski: Poeg kutsub meid! — Meie, vaesed inimesed oma piiratud mõistmise võimega, oma tükeldatud elujõuga, oma iialgi mitte täituva ihaldusega kõikomamise ja täiuse järele — meie peame tohtima tulla ja osavõtta kolme pühima jumaliku isiku õndsast vaimutäiusest ja armastusrikkusest — siin alandlikus usus, ja sääl igavesti selges, katteta nägemises ja määratumas armastamises! Keegi ei tea, kes on Isa, kui Poeg, ja kellele Poeg tahab ilmutada!" „Keegi ei tea, kes on Poeg, kui Isa" — ja kui me aukartlikus imetluses Poega tunnustame, siis „pole mitte liha ja veri seda meile ilmutanud, vaid Isa, kes taevas on." (Matt. 16, 17). Veel ei või meie seda saladust vaadata ega iial küllaldaselt mõista. Kuid usklikult kummardada võime teda ja Püha Vaim õpetab meile kõik ja tuletab meile meelde, mis Poeg meile on öelnud." (Joh. 14, 26). Nii oleme Isalt, Pojalt ja Vaimult kutsutud, osa võtma nende saladuslikust, õndsast ja pühast elust kummardades, uskudes ja armastades ja selle uskliku armastuse ja kummardamise läbi kord väärima sisse minna igavesse, õndsasse Jumala nägemisse. — Meie oleme kutsutud Vaimu, armastuse ja õndsuse pidule: „Üks inimene valmistas suure õhtusöömingu ja kutsus paljusid." (Luk. 14—16). Palju kutsutuid vabandusid. Neil polnud midagi järgi jäänud igavese Jumalast osaduse peoks. Kuid: „Idast, läänest, põhjast ja lõunast tulevad nad ja istuvad Jumala kuningriigi peolauas." (Luk. 13, 29). Ja kui meie seda kutset tagasi ei lükka, siis oleme kord nende õndsate keskel.

Paavstluse tähendus.

Keegi mittekatoliiklane ütleb selle kohta järgmist: „Paavstlus on asutus, millele isegi ta vaenlased peavad tunnistust andma, et ta on ainus muutmatu muutlikus maailmas. Tahtmatult meenutab paavstlus seda araabia valmi, mis jutustab, et suur Gizeh püramiid ju enne veeuputust ehitati, ja on ainus inimteos, mis vastu panna suutis voogudele. Sellele suurele püramiidile sarnleb paavstlus: Mõnigi suur uputus on tast üle käinud, aga ta sügavad alusmüürid on jäänud kõigutamatuks. Ja ometi on olnud ka minevikus murranguaegu, mis olid just sama ohtlikud kui praegused, ja millal katoliku usu mittepooldajate seas väga väbe leidus selliseid, kes oleks kaldunud ennustusele: „Kui veed alanevad, ilmub hukkunud maailma varemeil jällegi, ainsana, paavstlus kõigi ideedega, milliste hoidja ja esindaja ta on."

Katoliku noorsugu Saksamaal.

Frankfurdi ülikooli rektor Ernst Krieck avaldab oma ajakirjas: „Volk im Werden" ühe artikli Martin Hieronimi'lt, saksa noorsoo usulise olukorra kohta. Selles artiklis kujutatakse mitmesuguseid voolusid saksa noorsoo keskel. Kirjutaja on äärmine mittekristlane, käsitab aga teiste veeneid sügava tõsidusega. Meid huvitab kõige päält tema otsus katoliku noorsoo kohta.

Kui esiteks vaadeldud on noorsoo grupid protestantide pool, kusjuures „usutunnistusrinne" aktiivseimale noorele meeskonnale lubatakse, pöördub artikkel katoliku noorsoo kujutlemisele kirjutades:

„Kuna aga tunnistusrindel noorsugu ei ole läbiorganiseerunud, ega ka arvult kange ning kõige päält esimeses joones defensiivne, tunnevad katoliku noorteühingud eeskujulike organisatsioonidena palju parema olevat rünnaku, kui tagasitõrjumise. Vestlemised katoliku noorsoo juhtidega võivad seda igaühele kinnitada. Saadakse tahtmata tugeva mulje

haruldaselt tugevast usujõust,

mis elav on paljuis neis nooris inimesis. Väärtusi, mis suuremalt osalt saksa noorsoole võõraks on jäänud, tehakse universaal-, või lääne katoolsete väärtustena võitlusmärgusõnaks ja tunnistatakse tugeva idealismiga. Tohib koguni öelda, et katoliku leeris üles kasvab noor ja ainukatoolne noorsootüüp, või vähimalt üks uus noorsoovorm, nagu seda esitleb Reini katoliku noorsooleht „Junge Front" (nüüd „Michael"). Siin pole mitte koht, kindlaks teha, millistel seesmistel põhjustel see noorsugu päriselt võimas on oma tüüpi hoidma ja koguni uuesti kujundama, mida üldsaksa areng kaugelt võita tahab. Aitab kinnitamisest, et see nii on. Kuid kaks märkust on vajalikud, mis üksinda suudavad üldseisukorda tähistada. Esiteks kasutatakse mitte harva seda katoliku noorsugu kirikliku juhtkonna poolt, nende seesmist idealismi kahjustamata väliseiks kiriklikeks valvepositsioonideks. Teiseks sattub see katoliku noorsugu pikapääle kokkupõrkele, nagu see ülepää traagilisem ja tagajärgede poolest raskem ei või olla: kokkupõrkele isamaa ja usutunnistuse vahel. Ja see kokkupõrge tekib loomuliku vajadusega . . . Niikaua, kui Saksamaa oli eestkätt liberaalne võimuriik, võis sedalaadi kokkupõrge ainult mööduvalt lõkkele lüüa. Tänapäev aga, kus Saksamaa, oma vere ja oma sisenoorsoo pääle toetudes, käib enese, Ohtumaast lahutatud teed, kus ta proklameerib rahvuslikke väärtusi kõrgeimatena, peab ta kõrvale põikamata kokku põrkama — kas varem või hiljem — Rooma Kiriku universaalnõuetega. Katoliku noorsugu tunneb seda ka päris täiesti. Ta on suuremalt osalt otsustanud äärmisel juhul opteerida Kiriku poolt ja isamaa vastu. Juba võimalus, et subjektiivne, aus idealism ühtelangeda võib praktilise Isamaa reetmisega, valgustab eredalt usutunnistusliku noorsoo seisukohta — kellele kaduma on läinud elav tunne rahvaga ja pilk sellele, mida käseb „Saksa tund".

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Usutunnistus või isamaa?

Oleme toonud need arutlused, kuna nad tähelepanu äratavad põhipanevaile probleemele, mis ootavad lahendust Saksamaa katoliku noorsoo juures. Esmalt kriipsutame alla seda, mis ütleb kirjutaja „ebaharilikult tugevast usujõust". Kui see usujõud tugev oli, looma ühte uut katoliku noorsootüüpi moodsal Saksamaal, siis näib meile ometi puudulikuna, seda tõsiasja lihtsalt konstateerida. Oleks ometi tõesti vaja uurida: „milliseist seesmisest põhjusist see noorsugu on võimas, seda pidama ja koguni uuesti kujundama," seda, mis nad tähistavad Õhtumaa-katoliku väärtusina.

H. oletab, et katoliku noorsugu pikapääle sattuma pidavat kokkupõrkele isamaa ja usutunnistuse vahel ja ta kannab selle kokkupõrke „Rooma Kiriku universaalnõuete" arvele. Rooma Kirik aga seab üles oma universaalnõuded ainult Kirikule usuliskõlbliku riigina kuuluvale alale. Meie arvates võiks siis see kokkupõrge sündida vaid siis kui Kirik oma usuliskõlbliku, või riik oma riikliku taseme hülgab. Katoliku Kirik teab, mis on praegu mängus. Temale ei või sellepärast meeldegi tulla, ühes riigis, mis on oma nõuete kõiksusest tuubil täis, püüda tahta võimuseisu kohta. Mida ta püüab, on ainult vabadus Kristuselt talle antud ülesannete täitmiseks, mis muidugi mitte üksinda südametunnistuse ja kiriku ruumide tähelepanuga ei piirdu, vaid ka nende küsimuste pääle ulatuvad, mis on kristliku eetika põhialused. Sellejuures ei anna Kirik kindlasti mitte põhjust kokkupõrkeks usu ja isamaa vahel. Seepärast on täiesti vale rääkida „maa reetmise" võimalusest katoliku noorsoo läbi. Katoolne noorsugu tunneb end usulisil põhjusil kohustatud olevat oma rahva ja isamaa poole hoida, ta näeb rahva ju isamaa teenimises Jumala käsku. Seepärast on võimata, et usuline idealism teda maad reetma sunniks.

Kokkupõrke võimalus Kiriku ja isamaa vahel võiks aga ka siis tekkida, kui riik üle astuks oma kompetentsist ja oma ülesannete piirist, ja oma kõiksuse nõudeid maksvaks teeks ka nende küsimuste kohta, mis kuuluvad kristliku usu ja kristliku eetika alla. Et selline hädaoht uuel Saksamaal on tõusnud, on selgesti näha saksa piiskoppide karjasekirjast, mis tähelepanu sellele ohule juhib. Mõõduandvad valitsuse esitajad, näiteks ministerpresident Göring, seletasid ühes teadaandes Saarbrückenis, (Kölnische Volkszeitung 2. XI. 35.) et rahvuslikkus piirdub oma riiklikkude ülesannetega. Kui seda põhimõtet õieti mõistetakse ja selle järele talitatakse, siis pole karta kokkupõrget Kiriku ja riigi vahel.

Muidugi ei puudu ka neid, kes tahavad otsustuse õigust üksinda riigile lubada sarnaseis asjus, nagu on umbes abielu ja sigimatuse (Sterilisatsioon) küsimusis. Kui need vaated läbilöövad, siis muidugi võiks tulla kokkupõrge. Kuid siis mitte selle tõttu, et Kirik, vaid et riik astus üle oma võimupiiride. Iialgi ei sünniks aga selline võimupiirest ületamine rahva tõelise kasu huvides.

Uuemal ajal on küll kõikjal maailmas tähelepanna tendentse, mis nõuavad riigi võimuala laiendamist. Võib minna nii kaugele, et riiki täiesti piiramata volidega ürituseks tehtakse, temale, riigile kõikvõimsa au antakse, teda kujutletakse kõrgeima, piiramatu võimuna. Selles seisab hädaoht, et riik, mitte aga elav rahvas, ühes määratud riigikujus näeb kõrgeimat auväärtust. Laseb üks riik, riigikuju end sellistest mõtetest valitseda, siis võib olla, et ta ise rahva vastu pöördub ja „reetmist toimetab enese rahva kallal."

Et ka saksa noorsoos tunda on voolusid, mis tahavad näha riigis, või vähemalt nüüdses riigikujus kõrgeimat, absoluutset väärtust, seda möönab Hieronimi isegi. Ta räägib ühest osast saksa noorsoost, kes paiguti on üleläinud, proklameerima rahvuslik-ühiskondlikke ideid usundi asendina, tähelepanemata seda, et sellega rahvuslikkust vägistatakse ja kui väga selle kaudu lähenetakse vene eksperimentele.

Siis jatkab ta: „Siiski näib selles nõudes olevat varjul õige tuum. On ju parimate usuvaheliste noorsoolaste olukord nii: kaheldes edasiantud õpetusis, teatud määral põlates pagemist uuskonstruktsioonesse, haarasid nad kinni rahvaste ideest, rahvusliku ühiskondluse ideest ja täitsid seda usulise kirega. Kuna metafüüsilised spekulatsioonid nende silmas enam mingit väärtust ei oma, töötavad nad ümber oma usujõu selleks, mis astub vahenditult nende juurde: ülesanneteks, mida neile seab Saksamaa. Töö rahva kallal on neile usuliseks tööks, armastus rahva, kui Jumala annetuse vastu toob nad kokkupuutele Jumalaga enesega . . . Nad pole jumalatud, aga nad võtavad Jumalat säält, kus ta neile on lähim: töös elava maailma hääks. Pandagu tähele: Saksa revolutsiooni ajal lakkavad nad mõtlemast enesele ja liig suurt voli andmast oma seesmisele suurele igatsusele kõrgeima tunnistlemisusu järele. Loobumise ja teorõõmsa tegelemise kurbloolises segus läheb nende terve jõud, nende kogu ihaldamine ja lootmine saksa rahva teenistusse!"

Oma artikli lõpetab Martin Hieronimi järgnevalt: „Ei ole küll vale hinnang, kui vaadeldakse seda viimast gruppi oluliselt tugevaimana. Lühike ülevaade, mille siin tõime, laseb esileastuda selle noorsoogrupi kindlamini saksa arengusse rakendatuna ja selle eest kõvemini vastutavana. Nende märgusõna: „ma tegutsen, et tegutseda," on enam, kui loobuv põige; ta on üleminekuaja usulik tajumine, praktilise sisenemise usund, ja viimases mõttes metafüüsiline enda tõotamine tõotamises Saksamaale."

Kas see noorsootüüp, kes on „veendunud, et enam mingit teed ei ole tagasi, kristlusse," läbilööb, seda peab näitama tulevik. Katoolselt noorsoolt aga loodame, et ta oma teed eksitamatult edasi läheks. Kindlasti kujuneks sellest õnnistus saksa rahvale. On ju kristlikust maailmavaatest väljakasvanud idealism ja usujõud ikka kujunenud iga rahva tõeliseks hüveks. Nad on ju kooskõlas selle püha tahtega, kes rahvad loos ja tahab, et nad kosuks.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Katolitsism ja haridus.

Nii hästi poliitilisel, kui usulisel alal on lööksõnu, mis, kuigi seesmiselt ebatõed, ometi omavad ebaharilikku elu-kestvuse. Harilikult on naiivid ja kohtlased need, kes kindlustavad neile selle pika eluea. Usklikud võtavad vastu lööksõnu tõesõnadena ja pruugivad muretult neid ikka ja ikka jälle. Kuid on ka teadjaid, kelle huvi selles on, et tõtt mitte ei tuntaks. Kui nemad püüavad selliseid lööksõnu elus hoida.

Selliste lööksõnade sekka kuulub sõna katolitsismi vaenulikkusest hariduse vastu, teaduse ja hariduse kokkusündimatusest katolitsismiga. (V. meie art.: Huvitavat kirjandust usupuhastuspüha puhul. Sellele küsimusele olgu mõned mõtted pühendatud, mis ergutagu tõearmastavat lugejat järele-mõtlemisele.

Kristlik vanaaeg ei leidnud mingit vastolu usu ja hariduse vahel. Ristiusk on maailma asunud valguse ja tõe" usundina. Tema seadus on „Valguses käimine" ja ta teostab apostli sõnade järgi kasvamist „äratundmises ja igakülgses mõistmises." (Vil. 1. 9.)' Kristlikud apologeedid — nagu, näiteks, Justin, olid kõrgema paganliku haridusega mehed. Oma kristlikes kirjes aga rõhutasid nad, et ristiusk kõike paganluse tarkust endas kandvat ja seda veel kaugelt ületavatki. Ja kui vaatleme kristliku vanaaja esiletungivaid kujusid, Krüsostomust, Hieronümust, Ambrosiust, Augustiinust, Leo Suurt — siis olid need kõik silmapaistva haridusega mehed, keda nimetada võiks otse omaaja hariduse eeskujuks. Kõik need kõrgeharidusega mehed, Paulusest ja Iustinist kuni Augustinuse ja Leoni, on meie veendumist mööda ehtsad katoliiklased.

Ka kristlik keskaeg ei luba endale kuidagi viisi süüks anda' haridusvaenulist tendentsi. Kõik need, kes alatasa räägivad „pimedast keskajast", annavad end harilikult tunda suurte keskaja mittetundjatena. Uusimad keskaja uurimised on põhjalikult vapustanud „pimeda keskaja" kujutlemist—ka protestantide juures, kes sellest teada tahavad. Kõige päält olid just kloostrid need, kes hoidsid hukkumast vanaaja kultuurdokumente rahvaste rändamise ajal. Seepärast kirjutab protestandi ajaloo kirjanik Joh. von Müller: „Ilma paavstideta ja preestriteta oleksid eelilma teadmised meile samuti võõrad, nagu nad on türklasile."

Edasi oli kristlik keskaeg nende ürituste looja, millest meie veel praegu lugu peame, kui tähtsamaist hariduse kandjaist. Praegused haridusasutused oma olulises tüüpes ulatuvad tagasi, katoolsesse eelaega. Keskaja looming on rahvakoolid, keskja ülikoolid. Tuttav on, millist huvi näitasid paavstid ja kloostrid nende koolide vastu ja kuidas nad, eriti ülikoolid, keskajal õitsema läksid. Kuulsamad inglise koolid seisavad veel praegu majanduslikult ja vaimliselt sellel vanal alusel. Samuti seati korda kuueteistkümnendal ja seitsmeteistkümnendal sajandil asutatud protestandi ülikoolid ärakaotatud kloostrite ja muude sarnaste kiriklikkude asutiste varandusega. Juba filosoof Herder lausus paavstide haridustöö kohta: „Ilma paavstideta oleks Euroopa mongooli kõrb."

Ka paljuteotatud skolastika polnud kaugeltki see, mis mõtlevad ja mis on kirjutanud tema kohta teadmatud. Kõige päält on skolastika kogu paganliku eelilma mõttehüve kristlikult vaatepunktilt ümbertöötanud. Suurte skolastikute nagu Toomas Aquino, Albert Suure, Peetrus Lombarduse, Bonaventuura, Duns Scotuse (et vaid mõnda mainida) teosed igatahes ületavad mäekõrguselt seda, millega hoopleb praegu mõnigi „õpetlane". Ühtlasi oli skolastika tarviline ettevalmistus uueaja teaduslikule tööle. Määratu teravmeelsus, millega skolastika asus lahendama metafüüsilisi ja eetilisi probleeme on järelajale kuni tänini kasuks tulnud. Mõistuse üldine läbitöötamine lõi mitmeti seisukoha pärastise hoolsa teadusaegjärgu jaoks. Tema vormaalses tabavuskindluses omab ta samu eelistusi, kui praegu tähtsate asjatundjate tunnistust mööda umbes humanistlik gümnaasium eelvalmistusena pärastisele eriala õppimisele. Tegelikult sünnitas ja kasvatas katoliiklik keskaeg, omalt ilmavaatelt väljudes, vaime, kes looval jõul sissejuhatasid uue uurimise ja hariduse sündi. Pääle selle on ta uusajale kinkinud väärtuslikema tehnilise vahendi vaimseks läbikäimiseks, trükikunsti.

Aga kas ei ole vähemalt uusajal õigustatud katolitsismile tehtav haridusvaenulikkuse etteheide? Kas ei ole siin protestantism säilitanud, ja vastandina katolitsismile, kõrgeimale hariduspunktile viinud keskaegse haridusrõõmsuse?

Sellele tuleb vaadata, et reformatsioon kindlasti mitte esijoones ei nähtunud erilise hariduse edendajana. Alul tõrjuti, väheste eranditega, reformatsioon kõigist ülikoolest välja. Esialgu mõjus ta ka ebasoodsalt nende külastamisele ja sise-elule: „Ühiselu sulgemine kitsasse väike-riiki ja kitsarinnalisse maakirikusse" võttis nii võimust, et Paulsen öelda võib: „Aegjärk 16. ja 17. sajandi vahel on terves meie rahva ajaloos meile seesmiselt võõraim." (Saksa ülikoolid: (1902.) lhk. 42.)

Leipzigi kooliolude kohta kirjutab Kümmel: „Lõppes vaba humanism, lõppes ka elav, viljakandev, silmaringi laiendav vaimuosavus Saksamaa ja Itaalia vahel. Kooliõpetajad, need üleilma ulatuva vaimu aristokraatia liikmed, vägistati „linnakoguduse või väikese riigikese halvasti makstuiks, vähe austatuiks, alandlikuiks sulaseiks." (Grenzbote: (1909) IV. 411). Veel kaua aega jäid välismaa katoliku ülikoolid ka ilmalikel õppealadel etteotsa.

Selle vastu näitasid jesuiidiordu koolid sellist vaimuhariduse arendamist ja kogu ilmaliku teaduse edendamist ning kooliolude uuendamist, et see ka mittekatoolseis ringes imetlust äratas.

Ka Baltimail oleksid just jesuiidi koolid need, — nimelt Riias ja Tartus — kes silmatorkavad oma esiletungivate kasvatuslikkude võimetega. Nende teene on ka, et nad maa päriselanikele, eestlasile ja lätlasile võimaldasid sissepääsu kõrgemasse haridusse.*)

Ka uusaja leiutajate ja teedrajavate uurijate keskel leidus kena rida silmapaistvaid katoolseid õpetlasi, kelledest nimetame vaid mõned. Kaks tähtsat täheteadlast, Kopernik ja Sechi, olid katoliiklased, üks doomhärra, teine jesuiit. Elektri voolu

*) Võrdle: Pullerits. Estonia. 1935. a.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

avastasid Galvani, Volta ja Apmère — kõik katoliiklased. Pasteur, maailmakuulus pisikute teadlane, Johannes Müller, suurim 19. sajandi bioloog, Müncheni anatoom Ranke, need kõik olid tegelikud katoliiklased. Vasmann, tunnustatud sipelgate uurija, oli jesuiit. Pärivuseõpetuse põhjendaja Mendel oli augustiinlane, ja koguni püssirohu leiutas üks katoliku munk. Need on vaid mõned. — Ja kes vast tunneb katoliiklasilt, enamasti katoliku ordude liikmeilt austatuid ja juhituid koole ja ülikoole Põhja-Ameerikas, see peab teadma, et Katoliku Kiriku seisukoht teaduse ja hariduse vastu veel seesama on, mis ta oli ristiusu algusest saadik. Muidugi viimseil sajandeil on arenenud, eelkõige Saksamaal õpetlaste tüüp, kes näha tahavad vastolu teaduse ja usu vahel ja kes mitmeti oma teadust tarvitavad usu vastu võitlemiseks. Ajad, kus seda teadmist, mis usu väärtusist ja usu tõdedest midagi ei teadnud, ega teada ei tahtnud, tõelise hariduse ideaaliks peeti, hakkavad kaduma.

Sellevastu on veel praegu prantsuse kultuuril juhtiv mõju maailmas. Muide ei või seda pidada praegu puhtkatoolseks kultuuriks, Kuid kas ei ole see, mis siin oma ülimat täienemist on saavutanud, just 19 sajandit kestnud katoolse mineviku traditsioon?

Kel aga tänapäev juhus on, kohtuda katoliku mail meestega, kelle juures kõrgeima haridusega seotud on tõesti sügav katoolne usklikkus ja vagadus, see saab tundma, et lööksõna kajolitsismi haridusvaenulikkusest muud ei ole, kui üks paljuid valesõnu, mida elus peavad tänini teadmatud, või kuritahtlikud.

Ristiusk oleviku igatsusena.

Tuntud prantsuse romaanikirjanik ja arvustaja, Maurice Brillant, üks kristliku tõe väsimatuid esivõitlejaid, võtab sõna ajakirjas: „La Vie Catholique“ kõigi vastu, kes usuvad, ristiusu edasikestmist küsitava olevat ja nende pessimistide vastu, kes arvavad, et maailm minevat vastu ristiusutule ajale. „On õige,“ nii kirjutab ta „et maailma ajaloo ühelgi ajal pole ristiusu mõistet sellise häbematusega eitatud, sellise vihaga tema vastu võideldud, nagu tänapäev. Mitte iial ei olnud see võitlus nii meeleheitlik, kui olevikus. Kuid ei ühelgi ajal pole inimkond, kuna ta tunneb enese olevat haige, haavatud, rebitud, nii palavalt ihaldanud sedasama kristlikku kultuuri, nagu täna. Veel iial pole ta nii sügavalt tundnud vajadust uuendada kristlust ja ristirahvast. Loendamatud mittekristlikud hinged ihaldavad selle järele, kuigi nad selle oma kirgliku ihalduse eset ei tunne, või nimetada ei taha. Nad ekslevad öös, mis neid igalt poolt ründab ja otsivad valgust, rahu, vabadust, inimlikku väärtust, — väljapääsu vanglast, mis neid lämmatab . . . Ja lõpeks pöördub nende pilk Kirikule. Ilma selles teadlik olemata, hüüab moodne inimene Kristuse lunastava valitsuse poole, et see talle tagasi annaks ta vabaduse ja ta inimväärtuse.“

Huvitavat kirjandust usupuhastuspüha puhul.

Juhust Katoliku Kirikuga tegemist teha pakub aasta-aastalt usapuhastuspüha luteriusu jutlustajaile ja kirjanikele. Laad, milles see Eestimaal sünnib, jätab mõlemi kohta ikka veel palju soovida. Ei ole jõutud sellele arusaamisele, nagu see, näiteks, Rootsis praegu ikka enam ja enam üldiseks saab, näha Katoliku Kirikus E m a k i r i k u t, kellest küll end lahutati, aga keda siiski tänatakse palju usulikkude väärtuste eest. Siin maal kohatakse veel tänapäev vaateid, mis osutavad täielist riivamatust viimase sajandi ajalooourimuste tagajärgedest, ja samahästi oleks võinud väljendamist leida 200. aasta eest.

Üks näide selleks on „Eesti Kirikus“ avaldatud artikkel I. Liivilt: „Usupuhastus-pühaks“, milles muuseas loeme: „Tulid ajad, kus Kristus troonilt tõugati, kus see algristikoguduse tõde ära unustati. Tulid inimesed, kes end toppisid Kristuse asemele. Ristikoguduse peaks upitas end Rooma paavst. Tema ei hoolinud ei pühakirjast ega apostlite õpetusest. Tema arvas ainuüksi enese käes tõe olevat, ja seda oma inimlikku arvamist sundis ta peale väevõimuga kõikidele . . . See tõi ristikoguduse ellu suuri segadusi: Inimeste käes ei olnud pühakirja emakeeles, inimesed ei tundnud Kristuse ega tema apostlite õpetust. Inimesed olid oma usuelu poolest nagu väetid lapsed, lasksid ennast igast õpetuse tuulest õõtsutada. See oli kurb ja pime aeg ristikoguduses.“

Need on vanad lööksõnad, mida siin appi võetakse, et kaitseda reformatsiooni õnnistusi. „Pime keskaeg, paavst, kes Kristuse troonilt tõukab, ja enese Kristuse asemele „topib“. Püha Kirja ja Kristuse õpetuse tundmatus rahva seas“ j.n.e. Just nii, nagu vanal, hääl ajal, kus ei olnud veel mingeid reformatsiooni kohta käivaid uurimisi tehtud.

Küll kirjutas juba 1904. a. üks protestantlik õpetlane: „Peame tunnistama, et keskajal valitses üllatavalt suur, ülimalt lugupidamisväärne piibli tundmine, mis meie aega häbistada võiks.“ (Tsitaat: Grisar — „Luther III. 354.). Ja protestandi uurija Kropatschek kirjutab: „Kui kõik kokku võtta, siis ei või enam öelda vanas poleemilises mõttes, et piibel teoloogide ja võhikute juures olevat olnud raamat. Mida enam tegeleda keskajaga, seda enam valgub laiali see legend.“ (Das Schriftprinzip d. Luth. Kirche 1, 1905., lhk. 163). Kuid kõigest sellest ei näi I. Liiv mõhkugi teadvat!

Ka vana, ammu kolikambri heidetud tõendust: „ei olnud pühakirja emakeeles,“ korratakse. Ja ometi tõi juba 1905. a. I. Frank tõendusi, et juba enne Lutherit oli 17 saksa, 11 itaalia, 10 prantsuse, 2 böömi, 1 belgia ja üks limuusia piibli üldväljaanne. Pääle selle oli veel väga palju postille, Taaveti lauluraamatuid ja muid sarnasi, mis sisaldasid Püha Kirja osi. Kas I. Liiv iialgi ei ole kuulnud selliseist tõsiasjust?

Oleks ometi juba aeg, tutvustada luteri teoloogе Eestis nende ajalooliste uurimuste saavutistega, et ei levitata veel vast 100 aastat kantsleilt ja kirikulehtedes sarnast ebatõtt.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Samas vaimus on kirjutatud üks artikkel Narva ajalehes „Põhja Kodu“, päälkirja all: „Reformatsioon ja Raamatu-aasta“. Sääl pruugitakse umbes samu lööksõnu. Säälgi tõendatakse: „Piiblit ei antud rahvale lugemiseks.“ Põhjendusena tuuakse ette: „Sest Katoliku Kirik tunnistas ainult ladina keelt oma jumalateenistusel.“ Sarnase loogikaga võiks ka tõendada, et Venemaal rahvale piibel keelataks, kuna sääl liturgia keel vana-slaavi keel on, või et nüüdki katoliku Kirikus piiblit emakeeles ei loeta, kuna sääl praegugi ladina keel liturgia keel on. Kuid milleks trükitakse siis ometi nii paljud tuhanded katoliku piiblid praegu iga rahva emakeeles?

Ja isegi muude vaimulikkude raamatute pääle venitatakse lugemis-keeld: „piiblit ja teisi vaimulikke raamatuid ei antud rahvale lugemiseks.“ Artikli kirjutajal pole kindlasti aimdustki katoliku usulisest kirjandusest, muidu ei võiks ta kirjutada sellist meeletust.

Reformatsioonist tõendatakse edasi: „Reformatsioon oli eestkõik intelligentsi-liikumine.“ Kes midagi mõistab reformatsioonist, teab, et põhjused sellele kindlasti mitte ei seisnud intelligentsi või teaduse alal.

Tõendusena, et reformatsioon „Eestimaalgi oli ainult intelligentsi-liikumine“, tuuakse esimese eestikeelse raamatu trükkimine. Aga mis ütleb kirjutaja selle kohta, et prof. Suits tõendab, et esimene eestikeelne raamat juba 1518. a., nii siis katoliku ajal trükiti? Ei, selliste vägevate tõestamatute tõendustega ei peaks mitte rahulduma võitluses katoliku Kiriku vastu. Igatahes ei kahjustaks artiklit mitte veidi enam intelligentsi ja haridust, mis tema kirjutaja sõnade järgi öeldavasti reformatsiooni kaudu Eestisse tulid. Siis oleksid küll pool sääl ettetoodud tõendusi välja jäänud. —

Ka teisi lööksõnu viiks aegamööda pruugist välja põhjalik ajaloo uurimine. Meie ei tahaks ometi uskuda, et vastu paremat teadmist niisuguste lööksõnade juurde jääda soovitakse.

Polegi mitte tegemist ühe või teise „reformatsiooniga“ seotud küsimusega — tänapäev on „reformation“ ise saanud paljuile protestantidele lahendatavaks probleemiks. Mitmeti usaldatakse ainult segatud tundmustega veel rääkida reformatsiooni „õnnistusest“, olgu, et neid teisele arvamisele tõi sügavam usuliste küsimuste uurimine, või et neile teise meelsuse andis protestantismi areng maailmas. Paljud ei tahaks enam rääkida „usupuhastuse“ suurest tööst. Neil on seejuures tunne, nagu kellegil, kes peaks kõnelema „piltide puhastamise õnnistusest“ reformatsiooni ajal. Nagu tollal eemaldati kirikuist määratu väärtuslikud kunstiaarded, mida nüüd jälle suure hoolega kokku otsitakse, nii, usuvad nad, on ka „usupuhastus“ palju väärtuslikku usulikku hüvet Kirikust eemaldanud ja et aeg oleks jälle tagasitoimetada paljut, mida kõrvaldati üliagaruses.

Selle suuna näitena oleks tuua Canterbury anglikaani ülempiiskop, kes reformatsioonipüha neljanda sajandi päeva eelvalmistuste algel Inglismaal seletas, et tema osa ei võta pühast, mis tahab mõista reformatsiooni segamatu õnnistusena (unmixed blessing). Tulevat nõu anda, sellist püha ülepea ära jätta, liiati, et protestantism nii ruttu alla langes ühte uude Scholastikasse (koolitarkusse) ja Schisma (usulõhe) põhjustas. Ja kas ei ole Luter ise oma viimseil eluaastail reformatsiooni üle avaldanud tugevat kahtlust? Ühes oma lauakõnedest (II. 1682) ütleb ta: „Kui ma praegu algataksin ev. asja, siis tahaks ma seda teisiti algatada. Rahva jätaks ma paavstluse alla ja tuleks salaja appi ainult meeltheitvale ja hirmunud südametunnistusile.“ (Nii siis erakordseil juhuseil).

Mõte, et aeg oleks ära heita valesti mõistetud „evangeelilist vabadust“, mis avas uksed ja aknad kõigele eksitusele ja korralagedusele, ja maksma panna, nii hästi usulisis, kui ka organisaatorlisis küsimusis, autoriteedi printsiibi, võidab iga päevaga ikka enam pooldajaid. Põhjalikult on siin aga tegemist otse reformatsiooni printsiibi kitsendamisega. On ju protestantismi põhimõte subjekti kõrgeim autoriteet. Nii siis on siin „Reformatsiooni õnnistuste“ reaktsioon!

On aga veel praegu neidki, kelle arust reformatsioon oma „puhastustöös“ veel vähegi teinud on. Neil ei küllastu, et reformatsioon seitsmest sakramendist viis kõrvale toimetas, nad tahaksid veel viimaselt kahelt riisuda sakramentaalse iseloomu. Küll tunnustatakse veel Kristust, aga see Kristus pole mitte olemusühtlane Jumala Poeg, vaid on meile kõiges ühtlane „inimpoeg“. Küll räägitakse veel positiivsest ristiusust, aga see positiivsus seisab vaid ristiusu nimes, millega ehitakse täitsa loomulikku ratsionalismi (mõistus-usku) ja naturalismi (loomulikku usku).

Midagi sellest vaimust hingab välja ka „Protestantliku Maailma“ nr. 10. Omas artiklis „Tõelikkus ja armastus“ rõhutab T. Tallmeister, et vaja olevat „Martin Luteri tööd jatkata ja edasi viia.“ Selle edasiviimise all mõistetakse ilmselt usu edaspidist „puhastamist“, kuna meie 20. sajandil mõndagi juba paremini mõistame, kui seda mõisteti 16. sajandil. Küll rõhutatakse sääl Kristuse suurust, aga asjata otsid säält ühtegi sõna, millest kuulduks selgesti Kristuse kõrgeim suurus: tema jumalus. Küll kuulutatakse armastust ristiinimese kõrgeimaid kohustusi olevat: „armastuse läbi ta on ometi jälle kõikide sulane“. Sellest „armastusest“ on aga vähe tunda, kui kõnet Katoliku Kirikust on. Sääl võrreldakse selge näitusega jumalateenistust tsirkuse ja teaatriga. Sääl kujutletakse jällegi rahvale katoliku usutõdesid ühel kujul, mis tõendab, et jutlustaja ise nende viimast mõtet sugugi ei tunne ja et teda juhib tahe, seda arusaamatut oma päältkuulajaile esitleda „meeletusena“. Sääl kujutletakse millegi mõistmatusena, et veel tänapäev inimesed liituvad selle Kirikuga: „Oleks võinud arvata, . . . et kõik mõistlikud inimesed peaksid pöörama sellele Kirikule selja.“ Kuid kahetsusega kinnitatakse, et veel praegugi miljonid sellesse Kirikusse hoiduvad. „Ja Eestiski leidub päris „haritud“ inimesi, kes viimasel ajal on astunud isegi sinna üle.“ T. Tallmeister näeb selles tõsiasjas eestirahva puudulist haridust, kuidas ta ka selle puuduliku hariduse märgina toob, et „rahvas üle-

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

mineva aasta oktoobrikuul kergel käel hääletas maha demokraatlikku riigikorra!"

Kui T. Tallmeister vaevaks võtaks, kord tundma õppida nende inimeste seesmist arengut, kes praegu kõikjal maailmas kõigist hariduse kihtidest liituvad katoliku Kirikuga, siis leiaks ta isegi, et ta põhjendus „hariduse puudus liig labane on, et olla tõsi."

Meie ei nõua nüüd küll härra Tallmeistrilt nii palju asjatundmist usulik-psühholoogia alal, et ta mõista suudaks inimese seesmist arengut. Mis meie aga ometi võiksime nõuda, oleks küll enam aukartust ja pieteeti, kui käsitusel on teiste inimeste usuveened. Vähimalt lugupidamatud võrdlused võiks ära jääda, asjade kallal, millede sügavam arusaamine puudub. Ja siis peaks vähemalt tuntama katoliku dogmade sisu, milliste kohta kirjutatakse. See pole kellegi katoliku usutõe sisaldus, mis pajatab T. T., et: „Jeesuse ema Maria on sündinud ilma maapealse isata." Sellised õiged teadmised oleks küll ühe haritud teoloogi juures nii endastmõistetavad, et nende puudumisel tahtmata kiusatus tekkib „haritud" tõesti jutumärkides kirjutada.

Kui kaugelt soov „usupuhastamise" järele „Pr. Maailmal" ees heljub, paistab välja ka V. Kuljuse artiklist: „Suur hädaoht". Siin ei tehta maha mitte ainult katoolset vagadust, mida kirjutaja päälegi võõriti mõistab, vaid näib mitte meeldivat tõsiasi, et Kristust nii väga austatakse ja et ta seisab usulise elu keskpunktis. Kirjutaja vaade on, et „Isa" ikka esimesele kohale tulema peaks. Nüüd pole küll usklikule kristlasele mingit hädaohtu, et Poja austamise tõttu vast Isa varju jääb. Ta teab ju, et „Poeg ja Isa üks on". Muide, kirjutajale näib see teisiti olevat: „Küll on aga üks asi selge: ei tohi Kristust võtta kui Jumalat!"

Muidugi, kellele Kristus enam Jumal pole, see ei tohi teda ka esimesel kohal austada. Kuid kellele Kristus enam pole Jumal, see ei ole ka enam kristlane. Kes nii kaugele läheb, see on „usupuhastuse" tõesti põhjalikult lõpule viinud. See on ka usu Kristusesse minema pühkinud, sellel pole enam midagi muud, kui vaid nimi jäänud vana ristiusu vanast Kirikust, püha Pauluse ristiusust. Sellele „usupuhastusele" ei või etteheita konsekventsi puudumist. Mis ütleks küll Luter nende meie päevade usupuhastajate kohta? **E. P.**

Jumalariigist.

Jesuiidivastane seadus Norras.

Tuntud Norra preesterluuletaja, msgr. Karl Kjelstrup toob viimases St. Olavi nr. tervitatava artikli jesuiidivastase seaduse kohta, maal, kus muidu ometi nii suur usuline sallivus ja vabadus valitseb. Kui Stortingil (parlamendis) 15. juulil 1922. ettepandi sallimatute seaduste kõrvaldamine, siis hääletasid 33 stortingi liiget kõrvaldamise poolt ja 90 selle vastu. See tõendab, kui tugevalt veel vangistatud on kõrgemad ja haritud ringid eelarvamusist, jesuiitide kohta. Kui radikaalse rahvaerakonna kõneleja Castberg stortingil seletas, et jesuiitide keeld tsiviliseeritud maale häbiks olevat ja teda ka vabameelseilt pahempoolseilt teotati (Rya Holmboe ja Wafring) siis seletas parempoolsete kõnemees (Hambro), tema isiklikult oleks ka lõpetamise poolt, aga rahvaarvamist austades pidavat ta nõudma keelu säilitamist. Tööliserakonna esitaja Nõgarsvold aga ütles, et jesuiitide keeld ei maale ega põhiseadusele auks pole, ehk ta küll teadvat, et ükski ususekt nii vaenuline pole kommunismile, kui just jesuiidiordu. Läbirääkimise vältel aga näidati selgesti, et kommunistlik tööliserakond Moskvast juhtnööre oli saanud, jesuiitide lubamise vastu hääletada ja nii kukkus seekord ettepanek läbi. Siis meenutab Kjelstrup veel seda, mis ütles 1926 daanlane Georg Brandes jesuiitide kohta: „Mis puutub jesuiitidesse, keda küll võib nimetada Rooma Kiriku õieks, siis võib tema tunnistada, tema, kellel selja taga on võrdlev inglise, poola ja itaalia jesuiitide uuring, et ta moodsa teaduse esindajate keskel vaevalt on kohanud mehi, kellel oleks selline haridus, anduvus ja mõistuseanded, kui on jesuiitidel."

Norra ajakirjandus selle aastase p. Olavi püha kohta.

Norra ajakirjanduses leidis katoliku p. Olavi püha põhjaliku, objektiivse ja paiguti koguni sooja hindamise. Võtsid selle kohta sõna „Dagsposten", „Nidaros," ja „Adresseavisen". Viimane leht kirjutab Stiklestad'i suure rongikäigu kohta: „Rongi eesotsas kanti ristikuju, norra lippu ja paavsti lippu. Kooripoisikesed punases je valges riides, rahvas ja ordunaised käisid rongi eesotsas. Rongi keskel järgnes neljale valgesse riietatud preestrile, kes kandsid p. Olavi jäänuseid, kõrgeim vaimulik seisus. Jäänused olid peidetud püsti seisvasse hõbekäevarresse ja neid kanti punase kandekatuse all.

Jäänusile järgnesid msgr. Irgens, msgr. Kjelstrup, präfekt Witte ja piiskop Mangers, siis mungad ja arvukad rändurid, kellest mõned kindlasti kaugelt tulid. Rongikäigu kestel lauldi liigutavat laulu.

Rändurite kirikusse tulles oli see kõigil altareil põlevatelt küünaltelt valgustatud. Kirik oli lille- ja vanikuehtes. Silmapilkselt oli kirik inimesi täis, kuna sissevoolas pääle katoliiklaste veel terve hulk päältvaatajaid. Ka tänavaile oli kogunenud palju läbikäigu ajal päältvaatajaid.

Mehhikost.

Hiljuti toimetati preestriks pühitsemist ühes maaaluses koopas. Preestrid tegutsevad valeriietuses maal.

Venemaalt.

Endine Kiievi Katoliku preester, kelle Nõukogud Solovski-saartele saatsid, on surnud.

Saksamaalt.

Anhalt'i hertsogitar Maria, 1918 a. surnud hertsog Friedrich II. lesk, on vastavalt „D.A.Z." teatele kuulutanud oma lahkumist ev.-luteri kirikust Dessau ringkonnakohtu ees. Üteldakse, ta tahtvat üle astuda kat. kirikusse.

Saksa töökohtu otsus.

Saksamaal vallandas Kettwig'i linnavalitsus ühe töölise, kuna see keeldus saatmast oma poega hitlernoorsoo koondustele, sest katoliiklasena tahtis ta teda jätta katoliku organisatsioonesse. Tööline kaebas töökohtu juures ja palus ametisse tagasivõtmist. Kohus lükkas kaebuse tagasi, kuna linnapäält ei võidavat nõuda koostööd isikutega, kes ei seisa rahvussotsialismi pinnal. Töölisele oli juba enne seletatud, et vallandamine kaotab kehtivusi, kui ta oma lapsed saadab hitlernoorsoo koondustele.

Põõrdus koju.

Austria kujur ja sotsialist Franz Musil, kes võttis osa Viini mässust 1934 a. on oma vangipõlve kestel üleastunud Katoliku Kirikusse. Praegu ta nikerdab altarit vanglakabeli tarvis.

Trükitud „Edu" trükikojas Tallinnas, Vene tän. 16. 1935.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR